

MAGYAR KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYI INTÉZET  
BUDAPEST, IV. PÁZMÁNY PÉTER-TÉR 1.

33. szám.

IGAZGATÓ  
MAGYARY ZOLTÁN  
EGYETEMI TANÁR

4

A  
SZOCIÁLIS VÁRMEGYE

A KOMÁROMVÁRMEGYEI KÖZJÓLÉTI  
ÉS GAZDASÁGI SZÖVETKEZET MŰKÖDÉSE



BUDAPEST, 1941.

## TARTALOM.

	Oldal
Előszó. <i>Magyary Zoltán.</i> .....	5
1. §. Bevezetés. <i>Magyary Zoltán.</i> .....	7
2. §. A Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet megalakulása. Alapszabályai és a vármegyéhez való viszonya. <i>Kiss István.</i> .....	12
3. §. A szociális munka intézeti előkészítése. <i>Szaniszló József.</i> .....	23
4. §. A Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet vázlatos munkaterveze. ....	42
5. §. A vármegye községeinek helyszíni bejárása. <i>Kiss István.</i> .....	45
6. §. A Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet ügyrendje. <i>Kiss István.</i> .....	48
<i>I. Rész. Ügyviteli rendelkezések.</i>	
1. Ügykezelés. ....	48
2. Munkaerők, munkaidő, munkarend. ....	50
3. A családkartotékok kezelése és továbbvezetése. ....	51
4. Egyéb nyilvántartások kezelése és továbbvezetése. ....	52
5. Pénz- és értékezelési rend. ....	53
6. A szövetkezeti autó használati rendje. ....	58
7. Az ülések tárgysorozata. ....	58
<i>II. Rész. A juttatásokra vonatkozó rendelkezések.</i>	
8. Juttatási rend. ....	59
9. A házakció rendje. ....	63
10. A kiskertakció rendje. ....	73
11. Az állatakción (nagy- és kisállatakción) rendje. ....	75
12. A háziipari akció rendje. ....	78
13. A talajjavítási akció rendje. ....	83
14. A mezőgazdasági gépakció rendje. ....	84
15. Az ipartelepítési és önállósítási, valamint a kisebb vegyes akción rendje. ....	85
7. §. A Szövetkezet eddigi működése és az ügyrend indokolása. <i>Kiss István.</i> .....	87
1. Ügykezelés. ....	87
2. Munkaerők, munkaidő, munkarend. ....	88
3. A családkartotékok kezelése és továbbvezetése. ....	89
4. Egyéb nyilvántartások kezelése és továbbvezetése. ....	98
5. Pénz- és értékezelés. ....	98
6. Az autó használata. ....	99

	Oldal
7. Az ülések. ....	100
8. A juttatások és az ellenőrzés. A Tatai Népfőiskola. ....	100
9. A házakció. ....	102
10. A kiskertakció. ....	103
11. Az állataktációk (nagy- és kisállataktáció). ....	105
12. Háziipari tevékenység. ....	105
13. Talajjavítási akció. ( <i>Csiky János</i> ). ....	107
A Talajjavító és Növénytermesztési Kísérletező Körzetek szervezete. ....	108
Fontosabb általános tudnivalók. ....	108
A szervezet. ....	109
I. A körzetek központja. ....	110
II. A körzetek. ....	111
Egyéb tudnivalók. ....	112
A körzetek szervezetének és az azokban folyó munkálkodásnak szelleme. ....	113
14. A mezőgazdasági gépakció. ....	114
15. Ipartelepítési és önállósítási, valamint a kisebb vegyes akciók. ....	115
8. §. A Szövetkezet 1941. évi költségvetése. ....	115
Zárószó. <i>Reviczky István</i> . ....	119

### MELLÉKLETEK.

#### Térképek:

1. Komárom vármegye: terület és népesség.
2. Községi szervezet.
3. Népsűrűség.
4. Nemzetiségi megoszlás.
5. Vallási megoszlás.
6. Főkorcsoportok megoszlása.
7. A 0 + 1 életben lévő gyermekkel bíró férjes nők aránya.
8. A nemek aránya.
9. A foglalkozási főcsoportok megoszlása.
10. Iparforgalmi népesség.
11. Kultúrréteg.
12. Mezőgazdasági népsűrűség.
13. Földbirtokmegoszlás.
14. Az 5—100 k. holdas kisbirtokok átlagos nagysága.
15. A cselédek és munkások %-a a mezőgazdasági népességben.
16. A 100 k. holdra jutó szarvasmarhaállomány.
17. A 100 k. holdra jutó ökörállomány.
18. A 100 k. holdra jutó lóállomány.
19. A 100 k. holdra jutó 3 éven felüli lóállomány.
20. A 100 k. holdra jutó sertésállomány.
21. A 100 k. holdra jutó juhállomány.
22. A keresők közül önállók %-a.
23. A keresők közül földbirtokosok %-a.
24. A keresők közül ház- és házrésztulajdonosok %-a.
25. Laksűrűség. Egy lakóházra jutó lelkek száma.
26. A vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet háziipari akciói.
27. A vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet tervezett akciói és eddigi eredményei.

#### Egyéb mellékletek:

28. A családkartoték ürlapmintái.
29. A könyvelési számlafejek mintái (borítékban 7 db.).
30. A Szövetkezet által épített lakóházak tervrajzai.

Méltóságos

REVICZKY ISTVÁN úrnak,  
Komárom vármegye alispánjának,

KOMÁROM.

ALISPÁN ÚR!

Ez évi január hó 10-ikén 14886/1939 szám alatt kelt iratában Méltóságod közölte velem, hogy Komárom vármegye a belügyminiszter úr kívánságára a közjóléti szövetkezeti munkát megindítani kívánja és egyúttal arra kért, hogy az ehhez szükséges adatgyűjtés elvégzésében és a szociális munka megszervezésében és kifejlesztésében a *Magyar Közigazgatástudományi Intézet* ismert felkészültségével és tapasztalataival legyen a vármegye segítségére.

Intézetemmel, amely „A közigazgatás és az emberek“ viszonyának vizsgálatával a tatai járásban már éveken át végzett tanulmányokat, azoknak az egész vármegyére való kiterjesztésére készséggel vállalkoztam és azt Méltóságoddal egyetértésben a következőképpen szerveztük meg: a Vármegyei Közjóléti Szövetkezet igazgatójául, annak előkészítésére és az első évre átengedtem első tanársegédemet: dr. Kiss István tanügyi segédtitkárt, aki munkája elismerésül újabban Komárom vármegye tb. főszolgabírája címét is elnyerte. A vármegye közjóléti előadójául pedig másik kitűnő tanítványomat, dr. Szaniszló Józsefet méltóztatott közigazgatási gyakornok, majd tb. szolgabírói minőségében a vármegyéhez átvenni. A Szövetkezet munkájába, mint igazgatóságának egyik tagja, magam is bekapcsolódtam.

A Szövetkezet alapos előkészítés után, amelyet részben az Intézetben Budapesten végeztünk, megalakult és működését a várakozásnak megfelelően már meg is kezdette.

Az előkészítés módszere, a program kidolgozása és a megszervezésnek minden részletre kiterjedő megoldása a magyar közigazgatásban uttörő, példa nélkül való.

A Szövetkezet szervezetére, munkájának előkészítésére és programjára, valamint annak végrehajtására vonatkozó anyagot ebben a kötetben összefoglalva nyilvánosságra hozzuk. Azt abban a reményben nyújtom át Méltóságodnak, hogy munkánk Komárom vármegye közönségének javára, közigazgatása hírnevének gyarapítására fog szolgálni és alkalmas annak bizonyítására, hogy a közigazgatástudománnyal való kapcsolat a gyakorlati közigazgatás eredményeinek fokozására vezet.

Budapest, 1940. évi december hó 24-én.

MAGYARY ZOLTÁN

egyetemi tanár,  
a Magyar Közigazgatástudományi Intézet  
igazgatója.

## 1. §. Bevezetés.

I. A magyar közfelfogás a XIX. században, hasonlóan a többi kontinentális államokhoz, a közigazgatással szemben támasztható legmagasabbrendű követelménynek a közigazgatás jogszerűségét tekintette. Ebben a szellemben nevelték az egyetemen, ezt követelte a parlament, amelynek tagjai közt vezetőszerpet játszottak ebben az időben az ügyvédek és ezt hangsúlyozta a közigazgatási bíróság felállítása is, amelyre nálunk 1896-ban került a sor. A közigazgatás számára nem volt nagyobb szégyen és súlyosabb vád, mintha rábizonyult, hogy jogszabályt sértett, jogszabályba ütközött. A közigazgatási alkalmazottak ehhez alkalmazkodva fokozatosan odafejlődtek, hogy működésükben jogi szempontból való kifogások lehetőségét kerülték, de viszont elvárták, hogy ha működésük ellen jogi szempontból kifogás nem tehető, akkor azt tökéletesnek ismerjék el.

Időközben azonban a közigazgatás feladatköre nagyon bővült, és pedig olyan ügyekkel, amelyekben nem a jogi elem dominált, hanem a technikai: vasút-, híd-, útépités, vízvezeték berendezése, közegészségügyi, szociális, pedagógiai célok elérése, földművelési, ipari, kereskedelmi és más gazdasági célok megvalósítása. Ezekben az esetekben a kérdés az, hogy a beteg meggyógyul-e? A járványt elfojtják-e? A híd nem szakad-e le? A vonatok pontosan közlekednek-e? Sikerül-e egy hold termését fokozni, stb.? Ha mindebben a működésben jogi szempontok vannak is, a jogi korrektség nem kárpótolhat az eredmény elmaradásáért, vagy a baj bekövetkezéséért. Soká tartott, amíg elismerést nyert az a nézet, hogy a *közigazgatás eredményessége* legalább olyan fontos, mint annak jogi szabatosága. Soká azért, mert az eredményesség követelményének elismerésétől a jogállamot féltették. A jogállam és az eredményesség, mint alternatívák szerepeltek, vagy legalább is úgy állították be őket. Ez a teoretikus merevség azonban nem volt fenntartható, mert ellenmondásban volt az élettel. Az emberek, akiknek nagyrésze nem is jogász, nem a jogot, hanem az eredményt nézik és a közigazgatásról eredményei szerint ítélnék. Az eredmények döntő szerepe közérthetően megnyilvánult a világháborúban, ezért

főleg a világháború óta látták be világszerte a jogállami felfogás egyoldalúságának tarthatatlanságát és annak hívei azóta nálunk is visszavonulóban vannak, bár lassan és szívósan hátrálnak.

A közigazgatás eredményességének megállapítása azonban nem a jogi szabatoság módszerével történik. Amíg az eredményesség megállapításának módszerei ki nem alakulnak, addig az eredményesség híveinek helyzete nagyon nehéz, mert eredményeiket, s azoknak fokát sokszor nem tudják szabatosan bizonyítani.

A közigazgatás eredményeinek meghatározása akkor megnyugtató, ha olyan módszerrel történik, amely független annak a személynek a szubjektív véleményétől, aki végzi. Ez az objektív meghatározás mérésre, mennyiségi meghatározásra törekszik. E végből tények meghatározására van szüksége a közigazgatás feladatainak és a közigazgatás teljesítményeinek összehasonlítása végett. A módszerek, amelyek a kívánt célok elérésére alkalmasak, többfélék.

A Magyar Közigazgatástudományi Intézet Komárom vármege tatai járásában ezzel a módszerrel részletes vizsgálatokat végzett, amelyeknek eredménye „*A közigazgatás és az emberek*” című kötetben jelent meg.<sup>1</sup> A munka célja egyrészt a közigazgatás eredményességének kivizsgálása, másrészt épen az eredmények exakt megállapításával dolgozó módszer használhatóságának és értékének a bizonyítása.

II. A szociális munka terén hazánkban a legújabb időkig az ú. n. karitatív segítség nyert alkalmazást. A kormány a háború utáni években az 1922. évi I. t. c. 29. §-a alapján városokat és egyes nagyközségeket felhatalmazott inségadó kivetésére és az ennek hozadékából befolyó összeget az inségesek segélyezésére fordíthatták. A segélyezés karitatív módja azonban odavezetett, hogy a segélyreszorulók inséges voltát megszüntetni nem tudták, azok évről-évre újból jelentkeztek, sőt számuk szaporodott.

Nyilvánvaló volt, hogy a társadalom eme legmostohább sorsban lévő rétegét maradandóan segíteni kell, de ezen az úton nem lehet. A célnak annak kellett lennie, hogy a segítségre szorulóknak gazdasági létük maradandó megjavításában részesülhessenek és így az alamizsnára szorulók sorából kiemelkedjenek.

Ugyanezt a feladatot a világháború előtti Magyarországon az inséges rutén nép körében az angol származású *Egán Ede* nagy-

<sup>1</sup> L. *Magyary—Kiss*. A közigazgatás és az emberek. Budapest, 1939. 378 l. és 130 mell.

sikerű akciójával gyakorlatilag példátadó módon megoldotta.<sup>1</sup> Kár, hogy Egán műve izolált maradt és a magyar közigazgatás nem vette észre, hogy az eredményességért való felelősségnek kitűnő példája és az eredményes megoldásnak útmutatója volt.

Dr. *Esztergár Lajos*, Pécs városnak előbb tanácsnoka, most polgármestere, a szociális támogatásnak karitatív módjai helyett az Egánéhoz hasonló módszerekkel az inségre szorulóknak gazdasági helyzetének emelésére törekedett. Munkáját előbb Pécsen kezdte meg, majd a belügyminisztertől alkalmat és 1,000.000 pengőt kapott arra, hogy a segítségnek ezt a módját az ország egyik legel-  
esettebb vármegyéjében, az akkor még csonka Szatmárban, gyakorlatilag kikísérletezze. 1938—1939-ben ott folytatott munkája módszerét és eredményeit „*A szociális munka útján*” című művében tette közzé.<sup>2</sup> Ez a mű hívta fel a figyelmet erre az értékes kísérletre. Amikor még nem volt szó arról, hogy a belügyminiszter a *szatmári normát* a többi vármegyékben is kötelezően be fogja vezetni, *Reviczky István*, Komárom vármegyei alispánnal 1939. májusában Mátészalkára utaztunk és a munka ottani szervezetét és módszereit tanulmányoztuk. *Reviczky István* alispán a tapasztaltak alapján elhatározta, hogy a 133.000/1939. B. M. számú rendelettel vármegyénként kivetett inségjárulékból Komárom vármegyében várható évi többszázezer pengőnyi összeg felhasználását a szatmári norma szerint szervezi meg, továbbfejlesztve azt a Magyar Közigazgatástudományi Intézet ténymegállapító és szervező módszereinek felhasználásával. Ezen az alapon jött létre a vezetésem alatt álló Intézetnek és Komárom vármegyének együttműködése avégből, hogy a közigazgatásnak egy újszerű feladatát az eddigiektől eltérő módszerrel a megoldás útjára vezesse.

III. A feladat újszerűsége a közigazgatás számára abban van, hogy az inségesek maradandó felemelését különböző gazdasági akciók (állatjuttatás, háziiparszervezés, házépítés, kiskertbérlet, mezőgazdasági gépszövetkezetbe való tömörítés, az értékesítés szervezése, stb.) útján végezze. A közigazgatás ilyenemű gazdasági akciók végzésére sem begyakorolva nincs, sem bürokratikus szervezetével arra nem alkalmas. Ezért volt szükség arra, amit Szatmár megyében helyesen alkalmaztak, hogy a bürokratikustól eltérő gazdasági formát, *szövetkezetet* kell erre a célra létesíteni. Az ilyen szövetkezet azonban nem a kereskedelmi törvénynek mindenben megfelelő szövetkezet lesz, hanem abból kifolyó-

<sup>1</sup> L. *Bartha Miklós*. Kazárföldön. Budapest, 1939. Stádium rt. 248 l.

<sup>2</sup> *Esztergár Lajos*. A szociális munka útján. Pécs, 1939. 138 l.



lag, hogy a közigazgatás feladatának a megoldására van hivatva, a közigazgatás kezdeményezésére jön létre és a közigazgatás állandó további irányítása alatt áll, a kereskedelmi jog szabályain kívül számos közigazgatási jogi rendelkezés is érvényes rá, jogállása tehát sem nem tisztán kereskedelmi jogi, sem nem közigazgatási jogi, hanem vegyes jellegű. Ez a vegyes jelleg alkalmassá teszi olyan gazdasági jellegű feladatok megoldására, amelyeket a közigazgatás enélkül megoldani nem tudna, közigazgatási vonásainál fogva pedig biztosítva van, hogy a közigazgatási célkitűzést valóban megvalósítsa. Vegyes jellege abban is nyilvánul, hogy elnöke az alispán, igazgatóságának tagjai közt vannak vármegyei tisztviselők, törvényhatósági bizottsági tagok, forgótőkét szerződés útján a vármegye bocsátja rendelkezésére, felügyelőbizottságának elnöke a főispán és egyik tagja a vármegyei számvevőség főnöke. A szövetkezeti forma azzal az előnnyel jár, hogy kereskedelmi ügyleteket köthet, hogy a juttatottakkal szemben nem közigazgatási hatóság áll, amelynek fizetni és törleszteni nem hajlandók, hanem egy szövetkezet, amellyel szemben kötelezettségeik elmulasztásának következményeivel tisztában vannak. Viszont a szövetkezet minden nyereszkesedés kizárásával végzi feladatát és a közigazgatás mind a juttatandók kiválasztásában, mind azok ellenőrzésében a legmesszebbmenően támogatja.

Hasonló megoldásokat a közigazgatás országos viszonylatban is egyre nagyobb számban alkalmaz. Vegyes jellegű részvénytársaságok, vagy szövetkezetek a városok, sőt az állam feladatainak megoldására is újabban egyre számosabbak. Így a Pénzügyi Központ szövetkezet, amelyet az állam részvételével és kezdeményezésére törvény állított fel és alapszabályait becikkelyezte. Szervezetében az államnak különleges szerepe és befolyása van. Hasonló vegyes jellegű kereskedelmi társaságok a következők: az IOKSz, a FAKSz, az OKH, az Országos Magyar Ipari Jelzálogintézet r. t., a Magyar Szavatossági Bank szövetkezet, stb. Ezeket a Magyar Statisztikai Évkönyv is, mint különös rendeltetésű pénzügyintézeteket sorolja fel.<sup>1</sup> A mezőgazdaság terén létrejött fontos szervekről szól *Wünscher Frigyes* kitűnő könyve: *Szervezett agrárértékesítés.*<sup>2</sup>

Mindezek azért jöttek létre, mert az államnak bizonyos feladatokat vállalnia kellett és azok megoldására addigi bürokratikus szerveivel vállalkozni nem tudott. Gazdasági jellegű feladatok

<sup>1</sup> L. Magyar Statisztikai Évkönyv. 1938. 211.

<sup>2</sup> Budapest, Csáthy Ferenc r. t. 1940. 264 l.

megoldására a kereskedelmi társaságok formája megfelelő módosítással a bürokratikus szervezetnél sokkal alkalmasabb. Ezt a miniszterek már belátták, a polgármesterek már jóideje alkalmazzák. Az alispánok most először kerültek ilyen feladattal szembe. A Nép- és Családvédelmi Alapról szóló 1940: XXIII. t. c., illetve annak 7000/1940. M. E. számú végrehajtási utasítása, ilyen szervezetek létesítését meg is kívánja. Ha azokat a vármegyék ebben az összefüggésben szemlélik, nem fognak tőlük többé idegenkedni.

IV. A Komáromvármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet előkészítésének, megszervezésének és működésének e kötetben foglalt részletes leírását azért tettük közzé, hogy a többi törvényhatóságok egy, a gyakorlatban bevált szervezet részleteit is megismerjék, annak jogi megoldását készen kapják és meggyőződjenek arról, hogy az úttörés már megtörtént.

A „komáromi norma” a „szatmári normá”-tól nem szociális tartalmában, hanem közigazgatási kidolgozottságában és abban különbözik, hogy a segítségre szorulókat és a teendőket a vármegye egész közönségének átvizsgálása útján szűri ki, tehát munkáját így objektív alapra fekteti, továbbá, hogy nem áll meg a juttatásokkal való támogatásnál, hanem a munkát más területeken is a szociális teendők feltárásánál alkalmazott módszerrel folytatja: elsősorban az egész vármegye mezőgazdasági többtermelésének megszervezése irányában a vármegye földjének agrochemiai kivizsgálása, talajjavítási és többtermelési körzetek szervezése útján, másrészt az embereknek az együttes működésre való nevelése irányában Tatán vármegyei Népfőiskola szervezése útján, ahol már annyira eljutottunk, hogy a vármegye minden jegyzőségében van legalább egy ember, akit a 20—35 év közöttiek legjavából a szövetkezet céljainak megértésére kiképeztünk és akcióinak szervezésében felhasználhatunk.

Az így megépített alapon további fejlődés nagyszerű lehetőségei nyílnak meg. A közigazgatás ezeknek a megvalósítása útján fog multszázadi, jogállami beállítottságán túlfejlődve gazdasági és szociális feladatok eredményes megoldására is képessé válni.

MAGYARY ZOLTÁN

## 2. §. A Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet megalakulása.

### Alapszabályai és a vármegyéhez való viszonya.

A Komárom vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet megalakítására irányuló tevékenység Komárom vármegye törvényhatósági bizottságának 1940. évi április hó 26-án 6555/ai (7kgy) 1940. szám alatt hozott következő határozatával kezdődött.

*Komárom vármegye törvényhatósági közgyűlése.*  
6.555/ai. (7 kgy.) 1940 szám.

*Tárgy:* Komárom vármegye alispánjának előterjesztése a Komárom Vármegyei Gazdasági és Közjóléti Szövetkezet megalakulása tárgyában.

A vármegye alispánja jelenti, hogy a m. kir. Belügyminiszter úr a Pénzügyminiszter úrral egyetértőleg a 155.000/1939 B. M. számú rendelettel a községekben inségjárulék kivetését rendelte el, mely összegek a „Vármegyei Szociális Alap”-ba fizettetnek be.

Komárom vármegyénél a községek által befizetendő inségjárulékok összege cca. 550.000 pengőt tesznek ki. A „Vármegyei Szociális Alap”-ba befizetett összegek egy kisebb része karitatív segélyezésekre felhasználható, az alap nagyobbik fele azonban a megélhetésében veszélyeztetett lakosság gazdasági helyzetének megjavítására és inségesek alkalmaztatására, stb. fordítandó, úgy, hogy azt mint forgótőkét kell kezelni.

Ennek a célnak az elérése végett a m. kir. Belügyminiszter úr 155.079/1939—IX. számú rendeletével úgy intézkedett, hogy az inségjárulékoknak fentebb részletezett felhasználása egy Közjóléti Bizottság felállításával, vagy pedig egy Közjóléti Szövetkezet létesítése útján történjék.

Az alábbi elgondolások szerint a szövetkezeti formát, még pedig Gazdasági és Közjóléti Szövetkezet alakjában látja a vármegye alispánja az alkalmasabb, célravezetőbb és keresztülvihetőbb megoldásnak.

Ugyanis a m. kir. Belügyminiszter úr utasítása következtében az inségjárulékok kivétele és ismertetett felhasználása végett alakítandó volna egy kistaglétszámú és kis üzletrész-tőkével rendelkező korlátolt felelősségű szövetkezet az 1875:XXXVII. t.-c. rendelkezései szerint. A szövetkezet szükséges kiadásait a Vármegyei Szociális Alap viselné, ez bocsátaná a szükséges forgótőkét is a szövetkezet rendelkezésére és így, mint a szövetkezet hitelezője szerepelne a szövetkezetnél, — céljainak kitűzésében, azok megvalósítására irányuló tevékenységében, ügymenetében és gazdálkodásában a vármegye állandó ellenőrzést gyakorolna. A megalakítandó szövetkezet az ismertetett kis-üzletrész tőkéjével a reá váró szociális célokat megvalósítani nem tudja, miért a szövetkezetnek nyomban megalakulása után a törvényhatósággal egy szabályos szerződést kell kötnie, amelyben a törvényhatóság az inségjárulékokból befolyó összeget, vagyis a Vármegyei Szociális Alap pénzkészletét évről-évre a szövetkezetnek a szociális célok megvalósítása végett kamatmentesen kölcsön adja.

A megalakítandó szövetkezet a kölcsön biztosítására a törvényhatóság javára lekötött összes ingó és ingatlan vagyonát, valamint minden néven nevezendő követelését.

A továbbiakban jelenti a vármegye alispánja, hogy a szövetkezet a szociális és gazdasági problémák megoldásánál az Esztergár-féle rendszert fogja alapul venni. Azonban ez a rendszer komolyan csak a helyi adottságok figyelembevételével ültethető át Komárom vármegye területére, mert mások a táji adottságok, mások az emberek, az életviszonyok, ilyenformán mások lesznek a problémák is. Mindezeknek a szabatos megismerése szükségessé tette azt, hogy a konkrét segítség módját itt is megelőzze az adottságoknak és viszonyoknak teljes megismerése. Ez Komárom vármegye területén eddig a Magyar Közigazgatástudományi Intézet által végzett felvételek eredményeként csak a tatai járásra áll rendelkezésre. Ennek publikációját foglalja magába dr. Magyary Zoltán és dr. Kiss István: a „Közigazgatás és emberek” ténymegállapító tanulmánya a tatai járás közigazgatásáról című kiadvány.

Mint hogy nézete szerint tökéletes és jó munkát csak akkor lehet végezni, ha az egész vármegyei szociális és gazdasági viszonyai a „tatai norma” szerint táratnak fel. Magyary professzor urat a vármegye alispánja még 1959. év decemberében felkérte, hogy a tulajdonképpeni szövetkezeti munka megindítása előtti adatgyűjtést a Közigazgatástudományi Intézet tagjaival végeztesse a teljes egyöntetűség biztosítása érdekében. Magyary professzor úr a munkát vállalta és az intézetben hónapok óta serényen folyik a munka. Mint az intézet által eddig végzett munka bemutatása, mint egyéb idevágó problémák megbeszélése céljából január hó 27-én a professzor úrral, továbbá valamennyi főszolgabíró, szociális előadó és szakhivatalok vezetőinek bevonásával értekezlet tartatott a vármegyházán. Ezen legalaposabban és a tudomány eszközeinek és módszereinek igénybevételével azért volt szükség a dolgok mélyére nézni, mert egészen lehetetlen, hogy a szükséges adatok összegyűjtése és feldolgozása nélkül segélyezési tervet lehessen készíteni és a megalakítandó szövetkezet feladatának számszázalékosan meg tudjon felelni. A szükséges térképek elkészítése az összegyűjtött adatok feldolgozásával pár nap múlva befejezhető, úgy, hogy a további munkálatokat az Intézet kiküldöttjeivel már itt végeztesse el.

A megalakítandó szövetkezet munkaprogramjában a következő célkitűzések szerepelnek:

A nagycsaládú kisegyszertenciák részére családi ház juttatása, mely juttatás az illetők 5—10 pengős havi részletekben 20—30 év alatt törleszteniük le. Kisebbségi üzemek (gyümölcsaszaló, téglagyár, stb.) valamint a megélhetésében veszélyeztetett kisiparosságok támogatandó szabó, cipészüzemek létesítése. A háziipar megszervezése, centralizálása. A háziipari készítmények értékesítését természetesen csak az esetben venné át a szövetkezet, amennyiben az eddigi értékesítési lehetőségek nem mutatkoznak elégségeseknek. Trágyatelepek létesítésével s különböző mezőgazdasági gépek beszerzésével és bérbeadásával a többtermelést s a jobb értékesítési lehetőségeket kívánja a szövetkezet biztosítani. A gazdaságilag leggyengébb népréteget az „Esztergár norma” szerint állatjuttatással óhajtja a szövetkezet megerősíteni.

A fentiek ismertetése után javasolja, hogy előterjesztését a törvényhatósági bizottság tegye magáévá és adja hozzájárulását, hogy a 153.000/1959. B. M. számú rendelet alapján kivethető inségjárulék fent vázolt felhasználása végett a Komárom vármegyei Gazdasági és Közléleti Szövetkezet a 157.079/IX. B. M. számú rendelet értelmében megalakulhasson.

#### Végelhatározat.

Az alispán előterjesztését elfogadjuk és a m. kir. Belügyminiszter úr 153.000/1959. B. M., valamint a 155.079/1959. számú rendeletei alapján hozzájárulunk a Komárom vármegyei és Közléleti Szövetkezet megalakulásához. Egyben felhatalmazzuk a vármegye alispánját, mint a megalakítandó szövetkezet elnökét, hogy a szövetkezet mielőbbi megalakulása érdekében a további szükséges intézkedéseket tegye meg.

Felhívjuk továbbá a vármegye alispánját, hogy a szövetkezet megalakulása után a törvényhatóság nevében kössön a szövetkezettel szabályszerű szerződést, melyben a törvényhatósági visszavonásig az inségjárulékokból befolyó

összeget vagyis a „Vármegyei Szociális Alap“ pénzkészletét, melynek 10 %-a visszatartandó a törvényhatóság részére szükségmunkák végeztetésére, évről-évre a szövetkezetnek szociális célok megvalósítása végett kamatmentesen kölcsön adja. A szerződésben a szövetkezet a kölcsön biztosítására a törvényhatóság javára tartozik lekötni összes ingó és ingatlan vagyonát, valamint minden néven nevezendő követelését. A törvényhatóságot, mint a szövetkezet hitelezőjét a szövetkezetnél — céljainak kitűzésében, azok megvalósítására irányuló tevékenységében, ügymenetében és gazdálkodásában állandó ellenőrzési jog illeti meg.

E véghatározatunk a vármegye hivatalos lapjában közzé kell tenni. Ellene a megjelenés nyolcadik napját követő 15 napon át a vármegye alispánjánál, a m. kir. Belügyminiszter úrhoz címzett fellebbezéssel lehet élni.

Erről a vármegye alispánját értesítjük.

Kelt Komárom vármegye törvényhatósági bizottságának 1940. évi április hó 26-án tartott rendkívüli közgyűlésében.

A fenti th. bizottsági határozat alapján a vármegye alispánja, mint alapító, üzletrészjegyzési felhívást és alapszabálytervezetet bocsátott közzé, melynek eredményeképen Komárom vármegye közönsége 100 drb., egyéb üzletrészjegyzők pedig 46 drb., vagyis összesen 146 elsőbbségi üzletrészt jegyeztek.

Az üzletrészjegyzők 1940. május 30-án tartották meg a Szövetkezet alakuló közgyűlését, amelyen a Szövetkezet elnökévé *Reviczky Istvánt*, Komárom vármegye alispánját választották meg. A Szövetkezet igazgatósági tagjaiul pedig: Alapy Gáspár, Komárom thjv polgármesterét, Bartal Iván ny. főispánt, dr. Belcsák Sándor kir. közjegyzőt, Bittó Kálmán földbirtokost, dr. Deme Sándor kir. főmérnök, államépítészeti hivatali főnököt, Elekes Imre m. kir. gazdasági főfelügyelőt, Hajdu Sándor m. kir. háziipari felügyelőt, dr. Hinléder-Fels Jenő ügyvéd, th. tisztii főügyészt, Ivánkay Kálmán földbirtokost, gróf Kálnoky Sándor földbirtokost, Király József esperes-plébánost, országgyűlési képviselőt, dr. Magyar Zoltán egyetemi tanárt, dr. Mihelics Vid egy. magántanár, vármegyei szociális tanácsadót, Nagy Jenő hitel-szövetkezeti igazgatót, Péntek Pál földbirtokos, volt országgyűlési képviselőt, Pénczes József kisgazdát, dr. Szaniszló József közjóléti előadót és Wiesenbacher József vm. iskolánkívüli népművelési titkárt választották meg.

A Szövetkezet felügyelő bizottsági tagjaiul *Nagy Nándort*, Komárom vármegye főispánját, Budinszky Lajos m. kir. számvevőségi főtanácsost, gróf Esterházy Móric volt miniszterelnök, földbirtokos, országgyűlési képviselőt és Fülöp Zsigmond ny. városhíró, bankigazgatót választotta meg.

Az alakuló közgyűlés megállapította a Szövetkezet alapszabályait, melyeket a komáromi kir. törvényszék, mint cégbíróóság kihirdetni, azonban a Kereskedelmi Cégbejegyzések kihirdetésére felügyelő miniszteri biztos leirata alapján egyes szakaszaiban később módosítani rendelt. A módosított alapszabály a következő:

A „Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet“ alapszabályai.

#### I. A Szövetkezet cége és céljai.

1. §. A Szövetkezet cége: „Komáromvármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet“. Székhelye: Komárom, vármegyháza. Működési területe: Komárom vármegye területe.

2. §. A Szövetkezet célja: tagjai gazdasági helyzetének megjavítására irányuló szociális tevékenység kifejtése. Ennek során ezek gazdasági megerősítése, részükre munkaalkalmak biztosítása, szociális színvonaluk emelése. Ezen cél elérésének keretében a 135.000/1939. B. M. sz. rendelettel kivetendő és a községek által évről-évre fizetendő inségjárulékok felhasználása, melyet Komárom vármegye közönsége a megkötendő, illetve megkötött szerződés szerint kamatmentesen a Szövetkezet rendelkezésére bocsájt; továbbá az 1940: XXIII. t.-c.-kel létesített Család- és Népvédelmi Alap által ugyanezen célból a Szövetkezet, illetve Komárom vármegye rendelkezésére bocsájtott összegek felhasználása.

A Szövetkezet fenti céltevékenysége csak a rendes tagokra terjeszthető ki.

3. §. A Szövetkezet határozatlan időre alakul és mindaddig fennáll, amíg feloszlását a közgyűlés el nem határozná, vagy az 1875: XXXVII. t.-c. 247. §-ának 3., 4. és 5. pontjában említett esetek valamelyike a feloszlást szükségessé nem teszi.

## II. A Szövetkezeti tagság megszerzése és megszűnése, a tagok jogai és köteleességei.

### 4. §. A Szövetkezet tagjai:

a) alapító és b) rendes tagok.

ad a) Alapító tagok lehetnek oly feddhetetlen előéletű magyar állampolgárok, akik a szövetkezeti cél elérését, elsőbbségi üzletrészek jegyzésével, munkájukkal és szakképzettségükkel támogatni és előmozdítani óhajtják, továbbá elsőbbségi üzletrészt jegyző jogi személyek, (törvényhatóságok és községek.).

ad b) Rendes tagok lehetnek Komárom vármegye területén állandó lakhellyel bíró, megélhetésükben veszélyeztetett magyar állampolgárok.

A Szövetkezetbe, akár alapító, akár rendes tagként csak az léphet be, akinek belépését az Igazgatóság elfogadja és arról a belépni szándékozót 30 nap alatt értesíti.

A belépés egyszerű írásbeli nyilatkozatban történik.

A Szövetkezetbe való belépés annak megalakulása előtt az alapítási tervet aláírásával, megalakulása után pedig a belépni szándékozó sajátkező aláírásával, kéjegyével ellátott írásbeli nyilatkozat alapján történik, melyben a belépni szándékozó elismeri, hogy az alapszabályoknak a tagok jogaira és kötelezettségeire vonatkozó határozatait és a Szövetkezet vagyoni állását velem közölték.

A belépési nyilatkozatban fel kell tüntetni, hogy a belépni szándékozó alapító vagy rendes tagként óhajt a Szövetkezetbe tagként belépni.

A Szövetkezet megalakulása előtt a belépés elfogadásának kérdésében az alapító jogosult dönteni.

6. §. Az alapító tagok által jegyzendő elsőbbségi üzletrészek névértéke 20 P azaz Húsz Pengő, a rendes tagok által jegyzendő üzletrészek névértéke 2 P azaz Kettő Pengő.

Minden tag a belépéssel egyidejűleg legalább egy üzletrész jegyzésére köteles. A jegyzett üzletrészek ellenértékét a belépés elfogadásától számított 30 napon belül a Szövetkezet pénztárába kell befizetni.

7. §. A Szövetkezet korlátolt felelősséggel alakul és tagjai a társaság kötelezettségeiért csak a lekötött üzletrészek erejéig felelősek.

8. §. A Szövetkezet alapító tagjai nem lehetnek azok, akik a Szövetkezettől támogatásban részesültek.

9. §. A Szövetkezeti tagság megszűnik:

- a) kilépés,
- b) elhalálozás,
- c) üzletrész-átruházás és
- d) kizárás által.

Az igazgatóság jogosítva van bármely tagot kizárni, ha az olyan cselekményt követ el, melynek folytán a bizalomra méltatlanná válik, vagy ha a Szövetkezet érdekeit bármily módon veszélyeztetné, vagy a Szövetkezettel szemben összeférhetetlen helyzetbe kerül, végül ha a tagsági kötelezettségeit nem teljesíti. A kizárt tag a kizáró határozat ellen az erről értesítés kézhezvételétől számított 15 nap alatt a közgyűléshez fellebbezhet.

A Szövetkezetből akár kizárás, akár elhalálozás, akár kilépés folytán kivált tagok, illetve jogutódjaik a Szövetkezettel szemben, K. T. 254. §-ában meghatározott elévülési idő lejártával követelhetik vissza a jegyzet és befizetett üzletrészüik kamatmentes névértékét.

Amennyiben a kiválás évének zárszámadása veszteséggel zárult az üzlet-rész névértékének ellenértéke arányában csökkentett összegben fizetendő ki.

10. §. A kilépés csak az üzletév végén és legalább 4 (négy) heti előzetes felmondás mellett történik.

11. §. Az üzletrész és a tagsági jog csak az Igazgatóság beleegyezésével ruházható át másra. A megtagadó határozat ellen jogorvoslatnak helye nincs.

12. §. A tagok kötelesek:

1. a tagok kötelesek üzletrészeik ellenértékét a 6. §-ban megállapított időn belül pontosan befizetni;

2. a rendes tagok közül azok, akik a Szövetkezet szervezete munkák elvégzésére, vagy szolgáltatások teljesítésére vállalkoztak — kötelesek a Szövetkezet által kijelölt munkákat, illetve szolgáltatásokat, mint a nékik nyújtott támogatás ellenértékét, a Szövetkezet igazgatósága által megállapított időben és módon pontosan elvégezni, illetve teljesíteni.

13. §. A tagok jogai:

1. A Szövetkezet tagjai tekintet nélkül arra, hogy alapító, vagy rendes tagok, egyaránt jogosultak a közgyűlésen megjelenni, a napirend tárgyaihoz hozzászólni és indítványokat előterjeszteni.

2. A Szövetkezet könyveibe és ügyvitelébe bármikor betekinteni, az Igazgatóság előtt panaszokat és esetleges indítványokat tenni.

3. A közgyűlésen a rendes tagok, tekintet nélkül üzletrészeik számára, csak egy-egy szavazattal bírnak. Az alapító tagok minden egyes elsőbbségi üzletrész után 100 azaz Egyszáz szavazattal bírnak.

4. A Szövetkezet igazgatósági vagy felügyelőbizottsági tagjaul, eltekintve a hivatali állásuknál fogva veit igazgatósági és felügyelőbizottsági tagoktól, csak alapító tagok választhatók.

14. §. Mivel a Szövetkezet karitatív és szociális célok megvalósítása végett alakul és saját jogi személyiségében nyereszkesedési célokat nem követ, a jegyzett üzletrészek után kamat, vagy jutalék nem jár.

### III. A Szövetkezet szervei.

#### 1. A közgyűlés.

15. §. A közgyűlés rendes, vagy rendkívüli. Elnöke Komárom vármegye alispánja, mint a Szövetkezetnek hivatalánál fogva elnöke, ennek akadályoztatása esetén a Szövetkezet alelnöke, vagy Igazgatóságának jelenlévő, korban legidősebb tagja. A közgyűlés helye: Komárom, vármegyeháza.

Rendes közgyűlést az Igazgatóság hív egybe s azt minden évben az üzlet-évet követő március hó végéig kell megtartani.

Rendkívüli közgyűlést az Igazgatóság bármikor összehívhat. A K. T. 187., 192., 240., és 241. §§-aiban megállapított esetekben az Igazgatóság, a 193. §-ban megjelölt esetekben pedig a felügyelőbizottság a rendkívüli közgyűlést összehívni köteles.

Rendkívüli közgyűlés az Elnök, vagy helyettes által a Szövetkezet székhelyére mindannyiszor összehívandó, valahányszor

a) az igazgatósági tagok többsége,

b) a felügyelőbizottság, vagy

c) azt a mindenkori üzletrészek 1/10-ed részét képviselő tag, vagy tagok kívánják az ok és cél kijelölése mellett.

16. §. Az Elnök vagy helyettese, ezek akadályoztatása esetén pedig bármelyik igazgatósági tag által összehívott rendes, rendkívüli közgyűlés Komárom vármegye Hivatalos Lapjában a közgyűlést megelőző 8 nappal közzétendő meghívóval történik. Ezen kívül a közgyűlési meghívót és tárgysorozatot a Szövetkezetet üzlethelyiségében a közgyűlést megelőzőleg 8 nappal szintén ki kell függeszteni és az alapító tagok részére ajánlott levélben kikézbcsíteni, a rendes tagok részére pedig a helyben szokásos módon kihirdetni. A meghívóban a közgyűlés rendes, vagy rendkívüli voltát, a közgyűlés helyét és idejét, valamint tárgysorozatát fel kell tüntetni. Az évi rendes közgyűlésnél a mérleg

és üzleteredmény számla, a felügyelőbizottság jelentése a felmondott és visszafizetett üzletrészek száma feltüntetendő. Ugyanilyen módon teendő közzé az alapszabály módosítás esetén a módosítandó § száma s a módosítást célzó indítvány szövege.

17. §. Ugy az alakuló, mint a rendes és rendkívüli közgyűlés határozatképes, ha azon 7 alapító tag, legalább az elsőbbségi üzletrészek felével jelen van.

Az alapszabálymódosító közgyűlésen azonban a tagok  $\frac{2}{3}$ -ad részének ugyan ilyen arányú üzletrésszel kell jelen lenniök.

A közgyűlésen való megjelenés és szavazás személyesen, vagy meghatalmazás útján gyakorolható. Két tagnál többet senki sem képviselhet. A meghatalmazást írásban két tanú előttemezése mellett kell adni.

A vármegyét az alispán, a községet a képviselőtestület által — megbízott, — akinek neve bejelentendő, — képviseli.

Alapító tag csak személyesen vehet részt a közgyűlésen.

18. §. Ha a közgyűlés határozatképtelenség miatt megtartható nem volna, akkor 15 napon belül újabb közgyűlés tartandó, ez a közgyűlés az előző közgyűlés tárgysorozata felett a résztvevők számára tekintet nélkül jogérvényesen határoz.

19. §. A határozatok és választások nyílt szavazással (felkiáltás, kézfelemelés, felállás, stb.) egyhangúlag, vagy szótöbbséggel hozatnak. Szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.

Az üzletrészek névértékének felemelését, vagy leszállítását kimondó határozathoz  $\frac{2}{3}$ -ad szótöbbség szükséges.

20. §. A közgyűlés tárgysorozatát az igazgatóság állapítja meg. A tárgysorozatba fel kell venni a tagok részéről tett azon indítványokat, melyek a közgyűlést megelőző 8., illetve a meghívónak kifüggesztése napjáig az igazgatóságnál írásban előterjesztettek.

21. §. Azon tárgyak, melyek felett minden esetben a közgyűlés határoz, a következők:

1. az igazgatóság és felügyelőbizottság megválasztása, eimozdítása és felmentése,

2. számadások megvizsgálása, a mérleg megállapítása és a veszteség leírása,

3. egyesülés más társasággal,

4. az üzletrésztőke leszállítása és felemelése,

5. a társaság feloszlása s a felszámoló kirendelése,

6. az alapszabályok módosítása,

7. a szövetkezet alkalmazottainak díjazásban részesítése,

8. az igazgatóság határozatai ellen beadott fellebbezések elbírálása,

9. a szövetkezet ügyviteli szabályainak megállapítása,

10. oly kartell-szerződések megkötése, melyek minden társasági üzletnek közös haszonra vezetését célozzák.

22. §. A közgyűlésről a jelen volt tagok nevének, s az általuk képviselt üzletrészek számának feltüntetésével jegyzőkönyvet kell készíteni, melyet a közgyűlés elnöke és az általa kijelölt jegyzőkönyvvezető, valamint a közgyűlés által a jegyzőkönyv hitelesítésére kijelölt két tag ír alá.

23. §. A közgyűlés határozatainak végrehajtása az igazgatóság feladata.

## 2. Az igazgatóság.

24. §. A szövetkezet ügyeit az igazgatóság intézi. Az igazgatósági tagok közül legfeljebb 6-ot a közgyűlés három évi időtartamra az olyan szövetkezeti tagok közül köteles megválasztani, akik a vármegye törvényhatósági bizottságának is tagjai. Ezenkívül a szövetkezet igazgatóságának hivatalból tagja a vármegye alispánja, aki egyúttal az igazgatóság elnöke is — a vármegyei tiszti főügyész, a vármegyei gazdasági felügyelőség vezetője, a m. kir. államépítészeti hivatal főnöke, a vármegye közjóléti előadója és szociális tanácsadója.

Az igazgatósági tagok száma 20-nál több nem lehet. Tagokul a (2) bekezdésben megjelöltekén kívül csak alapító tagok választhatók. Ezek megbízatása három évre szól.

A hivatalból való igazgatósági tagság megszűnik, ha a köztisztviselő más



beosztást nyer, ha hivtali állásától nyugdíjazás, vagy lemondás folytán megválnak és végül, ha fegyelmi véghatározattal állásától felfüggesztik.

Az igazgatóság tagjai közül alelnököt választ. Üléseit a szükséghez képest tartja. Az ülésekre az igazgatóság valamennyi tagját kézbesítő levél útján az ülés előtt legalább 12 órával meg kell hívni.

25. §. Az igazgatóság tagjainak  $\frac{2}{3}$ -ad szótöbbségével választja meg és alkalmazza a szövetkezet tisztviselőit, megállapítván azok létszámát és intézkedik azok felvételéről, elbocsátásáról, illetve felfüggesztéséről.

Megállapítja a szövetkezet által elvégzendő munkák mennyiségét és sorrendjét, továbbá a szövetkezet szociális juttatásait. Kizárólagos hatáskörrel határoz abban a kérdésben, hogy a szövetkezet munkálatainak elvégzésére kit és milyen munkabérrrel alkalmaz, milyen mezőgazdasági és iparágakat karol fel, s a vármegye lakosai közül kit és milyen juttatásokban részesít.

Munkaprogramjánál és az ügyintézésnél azonban a törvényhatóság és a Szövetkezet közgyűlése által előszabott utasításokat betartani tartozik.

Gondoskodik a K. T.-ben előírt könyvek vezetéséről. Köteles a mérleget minden esztendőben az üzletév végén összeállítani és a felügyelő bizottság által történt megvizsgálás után a közgyűlést a fentebbi szabályok szerint összehívni.

Végzi továbbá a K. T.-ben reá rótt összes kötelezettségeket.

26. §. Az igazgatósági tagok a Szövetkezetnél kifejtett működésükért díjazásban (tiszteletdíjban) nem részesülnek és egyedül csak kész kiadásaik és a közisztviselőket megillető napidíjaik megtérítését igényelhetik.

27. §. Ha valamelyik igazgatósági tag lemond és lemondása folytán az igazgatósági tagok száma nem süllyed 5 alá, ezt a körülményt az igazgatóság köteles azonnal a cégbíróságnál bejelenteni és az illető törlését kérelmezni.

A kilépő igazgatósági tag helyét a legközelebbi rendes, vagy rendkívüli közgyűlés tölti be.

A megbízás lejártával kilépő igazgatási tagok újra választhatók.

Ha lemondás, vagy bármily más körülmény folytán az igazgatósági tagok száma 5 alá süllyedne, az igazgatóság kiegészítése céljából azonnal rendkívüli közgyűlést kell összehívni.

28. §. Az Igazgatóság a Szövetkezet cégét, a cég nevének feltüntetésévéi s két tagjának aláírásával jegyzi. A jegyzés akkor is érvényes, ha egy igazgatósági tagtól és egy cégjegyzésre jogosított tisztviselőtől ered.

A Szövetkezetet illető kézbesítések bármelyik igazgatósági tag kezébe történhetnek.

29. §. Az igazgatóság tagjai egyetemlegesen felelősek minden kárért, melyet a törvényben, vagy az alapszabályokban előírt kötelezettségeik nem teljesítése, vagy hatáskörük túllépése által, szándékosan hűtlen kezelés, vagy egyéb bűncselekmények miatt a Szövetkezetnek, tagjainak, vagy harmadik személynek okoztak.

Az Igazgatóság határozataiért és intézkedéseiért azon igazgatósági tagot nem terheli felelősség, aki az intézkedés ellen, mihelyt arról tudomást nyer, vagy nyerhetett, tiltakozik, s ebbéli tiltakozását a felügyelő bizottsághoz írásban bejelenti.

### 5. Felügyelőbizottság.

30. §. A felügyelőbizottság legalább 5 és legfeljebb 5 tagból áll, akik közül a közgyűlés 1—5 tagot első ízben egy, azon túl három évi időtartamra a tagok sorából szótöbbséggel megválaszt. A felügyelőbizottság tagjai újra választhatók.

Hivatalból tagja s egyben elnöke a vármegye mindenkori főispánja, hivatalból tagja és helyettes elnöke pedig a vármegyei számvevőség főnöke. Gyakorolja a szövetkezeti ügyvitel állandó felügyeletét és a pénzkezelés ellenőrzését. Ügyrendjét a bizottság maga állapítja meg. Az ülésre valamennyi felügyelőbizottsági tagot kellő időben, de legkésőbb az ülés megtartása előtt 12 órával az elnök kézbesítő levéllel hívja meg. Érvényes határozathozatalra legalább 5 tag jelenléte szükséges, határozatait szavazattöbbséggel hozza meg. Szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.

31. §. A felügyelő bizottság tagjai az Igazgatóság tagjaival, pénztárnok-

kal és könyvelővel sem egyenes-, sem oldalagon, unokatestvérig bezárólag-rokonságban, vagy elsőig sógorságban nem állhatnak.

52. §. A felügyelő bizottság az alapszabályok és a vonatkozó törvényes rendelkezések megtartása felett őrökdi és teljesíti mindazokat a feladatokat, melyeket a K. T. reája ruház.

Köteles a felügyelő bizottság az alapszabályok értelmében a mérleg és nyereség számlát átvizsgálni, azokat a könyvekkel és elismervényekkel összehasonlítani s erről évenként a közgyűlésnek jelentést tenni. Abban az esetben, ha a felügyelő bizottság a K. T. 195. §.-ában felsorolt szabálytalanságoknak jönne a nyomára, köteles késedelem nélkül rendkívüli közgyűlést összehívni.

53. §. A felügyelő bizottság tagjai díjazásra nem tarthatnak igényt és felelősségükre vonatkozólag a K. T. megfelelő rendelkezései alkalmazandók.

#### *IV. A mérleg készítésének és megvizsgálásának elvei, a nyereség-veszteség kiszámításának módozatai.*

54. §. Az üzleti év minden naptári év végén zárul.

Az Igazgatóság köteles a vagyonmérleget, nyereség és veszteség kimutatását minden év végén elkészíteni.

Tartozások közé fel kell venni a Szövetkezet összes tartozását azok esetleges kamatain kívül az üzletrésztőkét. A tartalékalap képzése meg nem oldható, mert a Szövetkezetnek jövedelme és nyeresége nem lesz.

Vagyon gyanánt fel kell venni a Szövetkezet készpénz-készletét, összes ingó és ingatlan vagyonát, valamint követeléseit a mérleg összeállításának idején bírt értékben. Ingóságoknál az avulási százalék levonásba hozandó.

Ingóságok és az ingatlanok értéke a szokásos forgalmi érték mellett, értékpapírok pedig a napi árfolyamon veendő számításba. Kétes követeléseket valószínű értékükben kell felvenni, a behajthatatlan követeléseket pedig teljes egészükben le kell írni.

A Szövetkezet fenntartási költségeit és a vissza nem térülő szolgáltatások értékét, mint veszteséget kell feltüntetni, mégis oly módon, hogy az első szerzés költségeiből a követelések közé annyi felveendő, amennyi azoknak 5 évre való egyenlő felosztása mellett a számadás üzleti éve után fennmarad.

55. §. Az Igazgatóság tartozik a felállított mérleget és nyereség-veszteség kimutatást jelentésével együtt a közgyűlést megelőzőleg legalább 30 nappal a felügyelő bizottságnak átvizsgálás végett átadni. A felügyelő bizottság pedig köteles ezeket legfeljebb 8 nap alatt megvizsgálni és jelentésével együtt az Igazgatósághoz vizsajuttatni.

56. §. Minthogy a Szövetkezet célja nem nyereszkesedés, a Szövetkezetnek tiszta nyeresége nem lesz és így annak a szövetkezeti tagok között való felosztása, vagy a tartalékalap gyarapítása szabályozást nem nyer.

Az előálló veszteség fedezéséről a Szövetkezet úgy köteles gondoskodni, hogy az üzleti év lezárása után az Igazgatóság, felügyelő bizottság és a közgyűlés által megállapított veszteség megtérítésének elengedése iránt Komárom vármegy közönsége, illetve a Család- és Népvédelmi Alap, mint hitelezőkhöz előterjesztést tesz.

#### *V. Vegyes intézkedések.*

57. §. A Szövetkezet hirdetményeit a Szövetkezet üzlethelyiségében ki kell függeszteni, a közgyűlési meghívók és tárgysorozat pedig Komárom vármegye Hivatalos Lapjában teendő közzé.

58. §. A Szövetkezet feloszlatására és felszámolására vonatkozólag az 1875: XXXVII. t. c. rendelkezései az irányadók. Ugyancsak a hivatkozott törvény rendelkezéseit kell alkalmazni mindazon kérdésekben, amelyekre nézve ez az alapszabály külön rendelkezést nem tartalmaz.

A Szövetkezet feloszlatása esetén, ha Komárom vármegye közönsége, illetve a Család- és Népvédelmi Alap a vármegyei szociális alaphól kölcsön adott összegeket elengedné és a veszteségek leírása után fennmaradó kölcsönt viszsza nem követelné, az így maradó tiszta vagyont a szövetkezeti tagok között az üzletrészek arányában felosztani nem lehet, mert azt a felszámolás ideje alatt és ha abba Komárom vármegye közönsége, illetve a Család- és Népvé-

delmi Alap beleegyezne, vissza nem térülő karitatív szolgáltatásokra kell felhasználni, beleegyezés hiányában pedig Komárom vármegye közönségének, illetve a Család- és Népvédelmi Alap rendelkezésére kell bocsájtani. A tagoknak üzletrészeik névértékének megtérítésére irányuló joguk természetesen érintetlenül marad.

A megalakult Szövetkezettel Komárom vármegye közönsége, a törvényhatósági bizottság közgyűlése 10.738. ai. (34. kgy.) 1940. sz. alatti és itt következő határozata alapján, „Szerződés”-t kötött.

*Komárom vármegye törvényhatósági közgyűlése.*  
10.738. ai. (34. kgy.)/1940. szám.

Tárgy: A vármegye alispánnak bejelentése a törvényhatóság és a Komárom vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet között kötendő szerződés tárgyában.

A megalakult szövetkezettel Komárom vármegye közönsége a törvényhatósági bizottság közgyűlése 10.738. ai. (34. kgy.)/1940. sz. alatti és itt következő határozata alapján „Szerződés”-t kötött.

A vármegye alispánja bejelenti, hogy a törvényhatósági bizottság közgyűlésének 6555. ai./7.—1940. kgy. számú határozata értelmében a Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet f. évi május hó 30-án megalakult s így a közgyűlés a fent idézett határozatában kapott felhatalmazás alapján a vármegye közönsége nevében a Vármegyei Szociális Alap-ba a 135.000/1939. P. M. sz. rendelet alapján befolyó inségjárulékok 90%-ának a Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet rendelkezésére való bocsátása tárgyában a szövetkezettel az alábbi szerződést fogja megkötöni:

#### „Szerződés.

Kötötték egyfelől Komárom vármegye közönsége nevében Reviczky István alispán, komáromi lakos, másfelől a Komárom vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet komáromi bej. cég az alábbiak szerint.

1. A m. kir. Belügyminiszter Úrnak 135.074/1939. IX. sz. rendelete alapján megalakított Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet — a továbbiakban a Szövetkezet — alapszabályszerű működése és kifizűtt szociális céljai megvalósítása érdekében Komárom vármegye a Szövetkezet rendelkezésére bocsátja a „Vármegyei Szociális Alap-ba” a 135.000/1939. B. M. sz. rendelet alapján befolyó inségjárulékok 90, azaz kilencven százalékát.

A Szövetkezet e célból a Komáromi Járási Hitelszövetkezetnél, mint az O. K. H. tagjánál folyószámlát nyittat.

A vármegye alispánja az inségjárulékok 90%-át erre a számlára befizeti a Szövetkezet részére, alapszabályszerű felhasználás céljából.

2. Ezen számlára befizetett összeget a Szövetkezet Komárom vármegye törvényhatósági közgyűlésének 6555/1940.—7. kgy. számú határozata, továbbá a Szövetkezet megalakulási felhívásában foglalt, valamint az 1940. május hó 30. napján történt megalakulás alkalmával elfogatott, alapszabálvaiban megállapított szabályok értelmében — ezek szigorú betartásával — használhatja fel.

A Szövetkezet mindennemű vagyonával és követeléseivel, a szociális célokra kihelyezett, de visszatérülő törlesztési összegekkel és javakkal — mint fedezeti vagyonnal — felelősséget vállal a vármegyével szemben aziránt, hogy a számlára befizetett összegeket alapszabályszerűen a fentebb részletesen körülírt szabályok szigorú betartásával fogja felhasználni.

Kijelenti a Szövetkezet, hogy minden vagyonára és követelésére zálogjogot enged ezen okirattal Komárom vármegye törvényhatósága javára a Szövetkezet számlája javára befizetett összegek erejéig és ezen zálogjog csak azon összegekre nézve szűnik meg, amelyek leírását a törvényhatósági közgyűlés évről-évre engedélyezi.

A törvényhatóságot állandó ellenőrzési jog illeti meg a Szövetkezettel szemben az alapszabályokban említett delegátusokon kívül még úgyis, hogy

erre a célra szűkebb vármegyei három tagu szakértői bizottságot szervez, amelynek jogában áll a Szövetkezet ügyvitelét, könyvvizetését és minden működését bármikor ellenőrizni, megvizsgálni, esetleg könyvszakértő alkalmazásával is.

E bizottság az ellenőrzés eredményéről a törvényhatóságnak, sürgős szükség esetében a vármegye Alispánjának jelentést tesz és megfelelő intézkedést indítványozhat.

A Szövetkezet számlájára befizetett és befolyt pénznek kamatai éppen olyan tekintet alá esnek, mint a befizetett inségjáruléki összegek.

3. A Szövetkezet az előző pontokban foglalt feltételeket magára nézve kötelezőnek ismeri el. Kötelezi magát, hogy a rendelkezésére bocsátott és bocsátandó pénzeket a leggondosabb lelkiismereteséggel, az aiapszabályok és a vármegye törvényhatósági közgyűlésének rendelkezései értelmében fogja felhasználni.

Munkájáról és annak eredményéről minden üzleti év végén jelentést és részletes elszámolást ad a vármegye törvényhatóságának.

Kéri a törvényhatósági bizottság közgyűlését, hogy a fenti kötendő szerződést vegye tudomásul és adja előzetes jóváhagyását.

A továbbiakban kéri a közgyűlést, hogy miután a 6555. ai. 7.—1940. kgy. számú határozat értelmében a törvényhatóságot a szövetkezettel szemben állandó ellenőrzési jog illeti meg, küldjön ki e célból a törvényhatósági bizottság tagjai közül három tagú szakértői bizottságot.

Végül javasolja a vármegye alispánja a törvényhatósági bizottság közgyűlésének a 6555. ai. 7.—1940. kgy. szám alatt kelt határozat olyképpeni módosítását, hogy az inségjárulékból befolyó összegek nem kölcsön formájában, hanem alapszabályszerű felhasználás végett engedtessek át a szövetkezetnek.

#### *Véghatározat.*

A vármegye alispánjának ezen bejelentését, hogy a törvényhatósági bizottság közgyűlésének 6555. ai. 7.—1940. kgy. számú határozatban nyert felhatalmazása folytán a vármegye közönsége nevében a Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet komáromi bej. céggel a 153.000/1939. B. M. számú rendelet alapján a Vármegyei Szociális Alap-ba befolyó inségjárulékok 90%-ának a szövetkezet rendelkezésére való bocsátása tárgyában az ismertetett szerződést köti meg, tudomásul vesszük és jóváhagyjuk.

A törvényhatóságot a Szövetkezettel szemben megillető állandó ellenőrzési jog gyakorlására hivatott háromtagú szakértői bizottság tagjaitul: Garzuly József, Mihályi Endre és Pataky László, törvényhatósági bizottsági tagokat küldjük ki.

Végül a 6555. ai. 7.—1940. kgy. szám alatt hozott határozatot módosítjuk olyképpen, hogy az inségjárulékból befolyó összegeket nem kölcsön formájában, hanem alapszabályszerű felhasználás végett engedi át a törvényhatóság a Komárommegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezetnek.

Ezen véghatározatot a Vármegyei Hivatalos Lap-ban közzé kell tenni s ellene a közzététel nyolcadik napjától számított 15 napon belül a m. kir. Belügyminiszter Urhoz lehet fellebbezni. A fellebbezést írásban, vagy szóbelileg a vármegye alispánjánál kell benyújtani

Erről: 1. a vármegye alispánját, 2. Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezetet, valamint a most megválasztott Garzuly József (Tata), Mihályi Endre (Kömlöd) és Pataky László (Bokod) bizottsági tag urakat értesítjük.

Kelt Komárom vármegye törvényhatósági bizottságának Komáromban 1940. évi június hó 28-án tartott rendes közgyűlésében.

A „Szerződés“-t, valamint a th. közgyűlés első határozatát a th. közgyűlés 15.461. ai./96. kgy./1940. sz. és itt következő határozatával módosította:

*Komárom vármegye törvényhatósági közgyűlése.*

15.461. ai. 96. kgy./1940. szám.

Tárgy: A vármegye alispánjának bejelentése a törvényhatóság és a Komárom vármegyei Közlöleti és Gazdasági Szövetkezet között kötendő szerződés, valamint a 7/1940. kgy. számú véghatározat részbeni megváltoztatása tárgyában.

A „Szerződés”-t, valamint a th. közgyűlés első határozatát a th. közgyűlés 15.461. ai. 96. kgy./1940. számú s itt következő határozatával módosította:

A vármegye törvényhatósági közgyűlése folyó évi április hó 26-án véghatározatot hozott, mely szerint a közgyűlés felhívta a vármegye alispánját, hogy a törvényhatóság nevében kössön a Szövetkezettel szabályszerű szerződést, mely szerződés szerint a törvényhatóság évről-évre rendelkezésre bocsátja az inségjárulékból befolyó összeget, vagyis a „Vármegyei Szociális Alap” pénzkészletét a Szövetkezetnek.

Ez a véghatározat mondja ki azt is, hogy az inségjárulékból befolyó összegek 10%-a a törvényhatóság területén levő szükségmunkák fedezésére visszatartandó.

Folyó évi június hó 28-án tartott rendes közgyűlésében a vármegye alispánja 54/1940. kgy. szám alatt be is jelentette a közgyűlésnek, hogy a Vármegyei Közlöleti és Gazdasági Szövetkezettel szerződést fog kötni, melynek tervezetét a közgyűlés elé is terjesztette.

A kötendő szerződés 1. pontja úgy intézkedik, hogy a Szövetkezet alapszabályszerű működése és kitűzött szociális céljai megvalósítása érdekében Komárom vármegye a Szövetkezet rendelkezésére bocsátja a „Vármegyei Szociális Alap”-ba befolyó inségjárulék 90. azaz Kilencven százalékát.

A vármegye alispánja kéri a közgyűlést, hogy a megkötendő szerződés tárgyában hozott 7/1940. számú előterjesztést, véghatározatot, valamint: a 54/1940. kgy. szám alatt, a kötendő szerződés ügyében előterjesztett szerződés-tervezetét aképpen változtassa meg a közgyűlés, hogy a befolyó inségjárulék 90%-a helyett, annak 100%-át engedje a törvényhatóság a Szövetkezetnek alapszabályszerű felszámolás végett, tekintettel arra, hogy az inségjárulék széttagolása elszámolási nehézségeket idézne elő és tekintettel arra is, hogy a Szövetkezet útján éppen úgy megvalósítható az a cél, amire a 10% vissza lett tartva.

*Véghatározat.*

A vármegye alispánjának azon előterjesztését, mely szerint a „Vármegyei Szociális Alap”-ba befolyó összegnek 90%-a helyett annak 100%-a legyen a Szövetkezetnek rendelkezésére bocsátva, tudomásul vesszük és utasítjuk a vármegye alispánját, hogy a Szövetkezettel kötendő szerződést olyképpen kösse meg, hogy a befolyó inségjáruléknak 90%-a helyett annak 100%-át engedjük át a Szövetkezetnek, tehát a közmunkák fedezésére visszatartott 10%-ot is, ugyanazon célra való felhasználás végett.

Ezzel a véghatározatunkkal megváltoztatjuk a folyó évi április hó 26-án hozott 7/1940. számú véghatározatunk azon részét, mely az inségjárulék 90%-ának átengedéséről intézkedik, de a véghatározatunk többi pontja, valamint a 7/1940. kgy. számú véghatározatot módosító 54/1940. kgy. véghatározatnak is inségjárulék összegének átengedését nem érintő pontjai érvényben maradnak.

Ezt a véghatározatot a vármegye hivatalos lapjában közzé kell tenni. Eltelt a közzététel nyolcadik napját követő 15 napon belül a m. kir. Belügyminiszter úrhoz lehet fellebbezni. A fellebbezést szóban, vagy írásban a vármegye alispánjánál kell benyújtani.

Erről: 1. a vármegye alispánját, 2. a Komárom Vármegyei Közlöleti és Gazdasági Szövetkezetet, valamint 3. dr. Garzuly József, tatai lakos, 4. Mihályi Endre, kömlödi lakos, 5. Pataki László, bokodi lakos, bizottsági tag urakat és 6. a vármegyei számvevőséget értesítjük.

Kelt Komárom vármegye törvényhatósági bizottságának 1940. évi szeptember hó 30-án tartott rendes közgyűlésében.

A Szövetkezet igazgatósága ügyvezető igazgatóvá *dr. Kiss István* tanügyi segédtitkárt, a Magyar Közigazgatástudományi Intézet tanársegédét választotta meg.

KISS ISTVÁN

### 3. §. A szociális munka intézeti előkészítése.

I. Az a mélyreható szociális kérdés-feltárás, ami Komárom vármegyében 1940. július hó végével befejezést nyert, széles-körű és igen alapos *előkészítés* után volt csak lehetséges. Ennek az előkészítésnek az adja meg a jelentőségét, hogy Komárom megyétől távol, — Budapesten — *íróasztal* mellett történt s ennek ellenére a gyakorlati életben tökéletesen bevált. Ilyenformán a jövőre nézve jogosan tekinthető *úttörő eljárásnak*. Az előkészítő munka kezdetétől fogva egészen az utolsó mozzanatig — a Komárom megyei közjóléti szövetkezeti programnak a Belügyminisztériumban történt benyújtásáig — a *Magyar Közigazgatástudományi Intézetben* (Kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetem, Budapest, IV. Pázmány P.-tér 1.) folyt le s mintegy három és fél hónapig tartott. Nem valószínű, hogy az országban akárcsak hasonló jellegű eljárás is történt volna már előzőleg s így méltán tarthat érdeklődésre számot az a mód, aminek segítségével az Intézet teljes betekintést tudott nyújtani egy vármegye *szociális* és gazdasági viszonyaiba s az ottani szociális problémák feltárása után, e problémák birtokában a rendelkezésre álló *anyag* erőik felhasználására vonatkozóan olyan megoldást tudott találni, ami a *szociális feszültség enyhítésére* a legjobban célravezetőnek látszik.

Ezek a munkálatok nagy vonásokban *két* részre oszthatók: az *Intézetben történt előkészítésre* és a *hozzá kapcsolódó tervezésre* egyrészt, másrészt pedig az Intézetben lefolytatott szociális ténymegállapításnak a helyszínen történő *felülbizsgálására* s ennek nyomán a szövetkezet működésének helyi megszervezésére s e működés megindítására. Az alábbiak során csupán az *első részt*, az Intézetben végzett előkészítést és tervezést ismertetjük megjegyezvén, hogy ez az előkészítés nem egyéb, mint egy *szociális diagnózis* felfektetés, ami, *mint szociális ténymegállapítás* — különösen *módszer* tekintetében — minden bizonnyal egyedüli a maga nemében.

II. Az Intézet előkészítő és programadó munkáját az első mozzanattól egészen az utolsóig mindig az a tudat vezette, hogy egy meglehetősen tágkörű feladat megoldására — a *Komárom megyei szociális feszültség enyhítésére* — sokkal kevesebb anyagi erő áll rendelkezésre, mint amivel ilyen kérdést meg lehetne oldani. Éppen ezért ezeknek az anyagiaknak a felhasználása, felhasználása, *egyedekhez való eljuttatása* rendkívüli céltudatos előkészítést igényel, ha azt kívánjuk, hogy a célnak megfelelően Komárom megye *szociális feszültsége* az *odajuttatás következmé-*

*nyeképen tényleg enyhüljön.* Ebben az esetben a megye mintegy negyedmillió lakosából valójában azokon kell segíteni, akik arra a *legjobban rászorultak* a mellett, hogy a támogatásra *érdemesek* is. Ki kellett tehát válogatni a legjobban rászorultakat és a támogatásra *érdemeseket*. Ennek a kiválogatásnak pedig az az alapfeltétele, hogy előtte a megye (ezt megelőzően a községek!) szociális problémái napvilágra kerüljenek, mert csak azoknak ismeretében lehet arról szó, hogy az egyedek támogatására életrevaló tervet lehessen kidolgozni. Először tehát meg kellett ismerni a községeket, (rajtuk keresztül az egyes járásokat s így az egész megyét) hogy azután megismerhessük annak támogatásra szoruló egyedeit is. Így jutott el az Intézet az előkészítő munka első részéhez, azoknak az adatoknak az összegyűjtéséhez, amikből nem is annyira következtetni, mint inkább teljes biztossággal olvasni lehet az egyes községek szociális helyzetét, vagy amint az Intézet elnevezte: *a község szociális diagnózisát*.

Az adatgyűjtésnél arra törekedett az Intézet, hogy ezek az adatok a való életet, a *való igazságot* tartalmazzák s egyéni elgondolásoktól teljesen mentesek legyenek. A felhasznált adatok éppen e törekvésnél fogva *két* nagy csoportra oszthatók: *a pontos adatok* és *a becslésszerű adatok* csoportjára. *Mindkét adatsorozat a községek szociális problémáinak megismerésére szolgál.* (Az egyedek megismerésének eszközéről a későbbiek során szólunk.) Mondanunk is felesleges, hogy a szociális diagnózis kézzelfogható alapjának az Intézet kezdettől fogva *a tárgyi adatokat* tekintette s becslésszerű adatokat csak ott és olyan mértékben használt fel, ahol azok éppen elkerülhetetlenek voltak. (Pl. hogy milyen eszközök állnak rendelkezésre az egyes községekben a bajok orvoslására.)

A tárgyi adatok csoportjába *1. különféle statisztikai közlemények*, (ezek között a következők említendők meg: *a*) az 1938. évi felvidéki nép- és állatösszeírás, *b*) az 1950. évi népszámlálás és *c*) az 1955. évi mezőgazdasági és állat-összeírás.) valamint *2.* az Intézet kívánságára a M. Kir. Statisztikai Hivatal által az 1935.-i mezőgazdasági és az 1938.-i felvidéki felvételek őszanyagából készített ú. n. *modusz-táblák* tartoznak. Először a statisztikai közlemények szerepét és használhatóságát vizsgáljuk.

*1.* Azok a száraznak mondható statisztikai adatok, amelyek minden statisztikai kiadványban fellelhetők, önmagukban az első pillanatban semmit sem mondanak s főleg semmit sem *mutatnak*. Ha azonban ezeket a statisztikai adatokat *felbontjuk*, bizonyos logikai elgondolás szerint *csoportosítjuk*, s a csoportosítás nyomán arányszám szerint kimutatott eredményeket *ábrázoljuk*, még a laikus által is azonnal észrevehető *összefüggések* és más módon csak hosszadalmas számításokkal megfogható eredmények kerülnek napvilágra. A statisztikai adathalmaz a való életet jelenti, csak meg kell tanulni a használatát s meg kell találni azt az ajtót, amelyen keresztül be lehet lépni ennek a való életnek a birodalmába. A Magyar Közigazgatástudományi Intézet ebben a formában ragadta meg a statisztikai adatok szociális ténymegállapítás

szempontjából való használhatóságát s tette a statisztikai adatok feldolgozásán alapuló ábrázolást a maga ténymegállapító módszerének alapjává. Mintegy 30 térkép készült az Intézetben Komárom megye szociális kérdéseinek feltárására, amelyek közül a felsorolás mellőzésével csak egy párnak példaképen való elemzésére, értelmezésére s főleg jelentőségére fogunk az alábbiakban rámutatni.

Pl. a *mezőgazdasági szociális viszonyokat* illetően jellemző az alábbi három térkép egymás mellé állítása: 1. a *mezőgazdasági népsűrűséget* (12. sz.), 2. a *birtokmegoszlást* (13. sz.) s 3. az *agrárproletárok számarányát* (15. sz.) feltüntető térképeké. Ezeket egymás mellett vizsgálva az alábbiakat szögezhetjük le: amely községben a *nagybirtok dominál*, ott a mezőgazdasági népsűrűség a legalacsonyabb. Ez önmagában még nem feltűnő, mert a normálnál alacsonyabb mezőgazdasági népsűrűséget olyan helyeken is találunk, ahol nincs nagybirtok, vagy jelentősége nem nagy. Feltűnő azonban az, hogy ahol *nagybirtok* van a maga *alacsony népsűrűségével*, ugyanezekben a községekben az *agrárproletárok* (mezőgazdasági nincstelének) *számaránya igen magas*, átlagban 60 %, helyenként 75 % fölött. (Bajcs.) Ez más szavakkal azt jelenti, hogy az ilyen terület kevés helyben letelepedett embert tart el s ezek is a legrosszabb anyagi viszonyok közt élnek. Ez önmagában még nem jelent állásfoglalást, csak egy adottságra, egy tényleges helyzetre mutat, amit ábrázolás *nélkül* nehezebben lehet felismerni és még kevésbé bizonyítani. Minden esetre arra az egy körülményre már ez az eredmény is felhívja a figyelmet, hogy ezeken a helyeken (a gesztesi járás egy része, vagy az ógyallai járásban Bajcs.) a közjóléti szövetkezet sokkal inkább számolhat szociális problémákkal, mint azokban a községekben, ahol csupa önálló, jó anyagi viszonyok közt élő kisbirtokos egzisztencia lakik. (Madar, Hetény, Martos, Kecskéd stb.) Az sem kétséges, hogy helyi kérdéseken túlmenőleg országos viszonylatban melyik állapot nevezhető egészségesnek.

Nézzünk egy másik példát. Nagyon jellemző a népesség *korcsoportonkénti* megoszlására utaló térkép is. (6. sz.) Ez az *álló* népesség *három főkorcsoportra* osztásával készült. Ezek: a *15* éven aluliak, a 15—60 évesek és a 60 éven *felüliek* csoportjai. A felosztás után pedig az egyenlő oldalú háromszögbeni felrakással azt vizsgáltuk, hogy az egyes községek a kormegoszlás szempontjából milyen jellegűek. Az egyes jellegcsoportokat területi színezéssel vittük fel a térképre.

*Egészséges* megoszlás esetén minden egyes *főkorcsoportnak* egy bizonyos arányszám körülnek kell lennie. Ez a 15 éven aluliaknál 27 %, a 15—60 éveseknél 63 %, a 60 éven felülieknél pedig 10 %. Ahol ezektől az arányszámoktól nagyfokú eltérés mutatkozik, ott az élet *kisiklott a rendes vágányból*, s a népesedés tényezőjében valami zavar mutatkozik. Pl. ahol a 15 éven aluliak számaránya nem hogy nem éri el a 27 %-ot, hanem 24 %-on is *alul*



marad, ott kézzelfogható *egyke uralkodik* a községben. Pl. Hetény, Madar, Martos.<sup>1</sup>

Viszont ahol a 15 éven aluliak aránya nem áll meg a 27 %-nál, hanem még a 35 %-ot is meghaladja, ott *egészséges szaporodás* van, s egy pillanattig sincs kétség aziránt, hogy első sorban a községeknek kell segítő kézzel a honuk alá nyúlni annál is inkább, mert a többi térkép tanúsága szerint is ezek a községek a leg-*elesettebbek* s a nagy gyermekszám nincstelen, agrárproletár tömegek jelenlétére mutat.

Ha pedig a 60 éven felülieknek a számaránya tér el az átlagostól, pl. 10 % fölé emelkedik, akkor ez a körülmény a község *előregedésére*, azt is mondhatni, lassú kihalására mutat.

Az első pillanatra ezek olvashatók ki a lakosság életkorára utaló térképről. Helyezzük most már e mellé a térkép mellé a *0 + 1 gyermekkel rendelkező férjes nők számarányát feltüntető térképet*. (7) Meg kell jegyeznünk, hogy azokban a községekben, ahol a férjes nők közül 50 %-nál több olyan van, aki csak egy gyermekkel rendelkezik, kétségkívül igen előrehaladott egykével állunk szemben. Azt már szinte felesleges is mondanunk, hogy ezek ugyanazok a községek, mint amelyekben a 15 éven aluliak aránya a 24 % *alatt* maradt, vagyis egyebek közt Hetény, Madar, Martos stb. És fordítva: minél kisebb a férjes nők közül a 0 + 1 gyermekkel rendelkezők arányszáma, (10 %-on aluli) annál jobbak ott a szaporodási viszonyok. Ezek a községek természetesen újra megegyeznek az előbbi térképen nagy szaporaságot (15 éven aluliak 35 % fölött!) felmutató — agrárproletár tömegeket képviselő — községekkel.

Hogy ez a kép teljes legyen, vegyünk egy harmadik térképet is, és pedig azt, amely azt mutatja, hogy egy lakóházra ugyancsak községenként számítva *hány lélek-szám* esik. (25.) Minél több ugyanis valamely falusi jellegű községben az egy lakóházra esők száma, annál nagyobb ott a szaporulat, s minél kevesebb, annál gyengébb. Az a körülmény, hogy Hetényen, Madaron és Martoson csak 4 lélek jut egy házra, szemben az átlagot képviselő 6 lélekszámmal, szintén a gyengébb szaporulatot, (és jobb anyagi viszonyokat) sőt mint már fentebb láttuk, egyenesen az egykét jelenti. Sietünk azonban megjegyezni, hogy az egy lakóházra eső lélekszám nemesak nagy szaporulatra mutathat, hanem igen sokszor nagyon elesett lakásviszonyoknak, sőt egyenesen nagyfokú lakásinségnek, illetve a többlakásos lakóházak a jele különösen ott, ahol ezek a nagy családú egzisztenciák teljesen nincstelenek is. (Lásd a mezőgazdasági viszonyokat feltüntető s fentebb ismertetett 3. térképet. Itt Bajcsón az agrárproletárok aránya 75 % *fölött* van s ugyanakkor az egy lakóházra jutó lélekszám 16 (túlzsúfolt 1 szoba, 1/4 konyhás eselédlakások!) Ezzel a megjegyzéssel itt inkább

<sup>1</sup> Meg kell jegyeznünk, hogy anyagi szempontokból ezek a községek élnek a legjobb viszonyok között. Valamennyi életerős kisbirtokos egzisztenciával rendelkezik. Ez a megállapítás természetesen más viszonyokat feltüntető térképekről olvasható le.

csak arra kívánunk rámutatni, hogy egy és ugyanazon térképről nemcsak egy szociális tényező, hanem egész sorozat is leolvasható úgy, ha ezeket a térképeket egymás mellett vizsgáljuk.

A többi térképet itt nem részletezzük. Elegendő, ha csak azt megjegyezzük, hogy *nincs olyan szociális tényező, amit, ha az statisztikailag megfogható, térképen ne ábrázoltunk volna.* Ezek a térképek önmagukban is *egészet* jelentenek, a szociális kérdéshalmazra utalnak. Élesen mutatnak rá arra a tényre, hogy Komárom megye 158 községében ugyanazt a szociális tényezőt illetően hol, mely községekben vannak azonos kérdések. Méginkább használhatók azonban akkor, ha ezeket a térképeket bizonyos kapcsolatok szerint *egymás mellé helyezük*, mint ahogy azt a fentiek során két ilyen összefüggő csoporttal is tettük s ilyenformán próbáljuk a szociális tényezők *egymásrahatásából* és összefüggéséből a szociális problémákat községenként megállapítani. Az az előnyük is megvan ezeknek a térképeknek, hogy rajtuk keresztül nemcsak olvasni, de *látni* is lehet a szociális problémákat s igen sokszor olyan tényezőket is napvilágra hoznak, amelyek más módon nehezen lettek volna hozzáférhetőkké. Mintegy 50 ilyen térkép készült Komárom megyére vonatkozóan az Intézetben. Ezek a térképek átfogják és feltüntetik mindazokat a tényezőket, amik a szociális problémákat valamilyen formában befolyásolni tudják, vagy a szociális problémák lényegére és mélyére engednek, ha csak következtetés formájában is, bepillantást, a foglalkozást, vallási és nemzetiségi megoszlást, az életkort, lakás- és kereseti viszonyokat, szaporodást, műveltséget, mindenfajta állatállományt, iparosodást, nemek szerinti megoszlást, önállóságot, függőséget, kis- és nagybirtok arányát, népsűrűséget, mezőgazdasági népsűrűséget, kisbirtok átlagos nagyságát, s a földhözkötték arányát feltüntető térképek mellett megtaláljuk azt a térképet is, amely a cseh megszállás felvidéki céltudatos — saját fajtát erősítő földbirtokpolitikát tünteti fel. (Lásd a csehek által kiosztott, önálló művelésre alkalmas, jól felszerelt 20—25 holdas telepes birtokokat, illetőleg ezeket egybefogó telepes községeket. Mudronovo, Srobárfalva stb.) A községi diagnózisok alappilléreként ezek a térképek szerepelnek. Rajtuk valamennyi szociális tényező feltalálható, amivel a közjóléti szövetkezetnek a maga munkájában számolnia kell.

E helyen kell megemlékeznünk azokról a térképekről is, amelyek a megye iparsűrűségét mutatják be ugyancsak községenkénti részletezéssel. E térképeken a kirajzolt községhatárokon belül annyi pont jelzi az iparsűrűséget kisiparoskategóriánként, amennyi kisiparos — foglalkozás szerint elkülönítve — az illető községben tényleg található. Annyi ilyen ú. n. ponttérképet készített az Intézet, ahányféle kisipar Komárom megyében ténylegesen található. Megtalálhatóak itt a borbélyok, lábbelikészítők, szabók, ácsok, asztalosok, béreséplők, kőművesek, vendéglősök, pékek, hentesek, bognárok csakúgy, mint akár a kádárok, kocsifényezők és mázolók, vagy a takácsok és műkertészek is. E térképeken az első pillanatra látható, hogy mely községek *milyen kisiparban mutatnak túlzásfolttságot*, és ismét melyek azok a községek, amelyekben

a lakossághoz mérten *iparoshiány* mutatkozik. Természetesen fűződik tovább a gondolat, hogy miután mind a megye, mind pedig az egyes községek lélekszáma rendelkezésre áll, könnyen ki lehet számítani, hogy egy község a kisipart illetően milyen *teherbíró-képességgel* rendelkezik, s ahol hiányok mutatkoznak, ott ezeket meg lehet szüntetni akár a túlszűfolttságot mutató községekből való *áttelepítéssel* is.<sup>1</sup>

Mintegy 40 ilyen ponttérkép készült és így térképeink száma az előbbi csoporttal együtt mintegy 70-re tehető. Ezek a térképek valamennyien azt tüntetik fel, hogy *egy-egy községben milyenek a szociális viszonyok*.

2. A közjóléti szövetkezetet azonban nemcsak a szociális, hanem a *gazdasági* viszonyok is érdeklik. Az utóbbiakból, a *gazdasági élet* folyásából ugyanis könnyen lehet következtetni az előbbiekre. Erre gondolt az Intézet, amikor a maga előkészítő munkájában beállította a *modusztáblákat*, amik a *gazdasági élet milyenségére* hivatottak rámutatni.

A modusztáblák is, akárcsak a térképek, szintén statisztikai felvételeken alapulnak s lényegében ezeknek a statisztikai felvételeknek a legrészletesebb csoportképzései. Az adatok ebben a formájukban nincsenek közzétéve. Elkészítésük kizárólag a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatalnak áll módjában s Komárom megye községeire vonatkozóan is ez bocsátotta a Közigazgatás-tudományi Intézet rendelkezésére. Tárgyi szempontból nézve ezek a modusztáblák engednek *legmélyebb* bepillantást egy község életébe. Míg ugyanis az általános statisztikai adatok (így bizonyos mértékben a térképek is!) egy községre vonatkozóan csak *általánosságot* jelölnek és így csak általánosságban, más községekhez viszonyítva, lehet belőlük következtetni, ami más szavakkal annyit jelent, hogy mindig csak összeséget adnak, addig a modusztáblák a legmélyebb *részletekig*, az egyes kisgazdaságok különböző nagyságcsoportjaiig mennek le s külön mutatják meg, hogy azok anyagi szempontból mennyire *életképesek*. Ezek a modusztáblák nem azt tüntetik fel, hogy mekkorák az egyes *birtokok*, hanem azt, hogy mekkorák az egyes *gazdaságok*. *A két fogalom közt különbség van*. A birtok-nagyság önmagában nem mond semmit s főleg nem ér semmit, ha az pl. nincs felszereléssel ellátva. A gazdasági élet alapjait nem az egyes birtokok, hanem az egyes *gazdaságok* alkotják, amelyeknek a *nevéből* is kitűnik, hogy ott *élet*, és pedig *gazdasági élet* folyik. Egyebek mellett el van látva az illető gazdaság felszereléssel. Lehet pl. hogy egy gazdaságban a tulajdonosnak csak 10 hold földje van, mint *tulajdon birtok*, azonban ha 15 holdat még bérel hozzá, akkor már 25 holdon fog

<sup>1</sup> A szövetkezet tervbe is vette ezt az iparosáttelepítést. S ez annál is könnyebben fog menni, mert vannak községek, amelyek éppen az iparoshiányra való tekintettel határozottan kértek is iparost a község számára. Ideális volna a kisiparnak ez a területenkénti általános és egyenlő arányokon nyugvó rendezése s aligha van kétség az iránt, hogy a kisiparos egzisztenciáik megerősödéséhez vezetne. S lehetetlen sincs benne, csak éppen egyszer arra alkalmas és illetékes szervnek hozzá kell fogni.

gazdálkodni, azt látja el instrukcióval s így a mi szempontunkból ebben az esetben ez a 25 hold fog *gazdasági egységként* szerepelni, nem a 10 hold és azt vizsgáljuk, hogy ez a 25 hold mennyire van felszereléssel (állattal) ellátva.

A modusztáblák nemcsak azt tüntetik fel, hogy hány 2—3, vagy 5—6 holdas *gazdaság* van a községben, hanem azt is, hogy ezekre az említett gazdaságokra *milyenfajta és hány állat esik gazdaságonként*. Míg tehát egyfelől tudom, hogy 2 holdtól kezdődően egészen 100 holdig hány ugyanazon nagyságú gazdaság van a községben, (pl. 15 db. 2—3 holdas gazdaság, 10 db. 5—10 holdas, 12 db. 7—8 holdas, 19 db. 10—12 holdas, stb.) másfelől ugyanakkor tudom azt is, hogy ezek az egyes csoportok hány lóval és tehénnel rendelkeznek. Egy példa élesen rávilágít a kérdés lényegére. Ha egy húszholdas gazdaság csak 1 tehénnel és 1 lóval rendelkezik, semmi esetre sem mondható életképesnek. Ezzel az állatmennyiséggel nem lehet biztosítani a föld jó megművelését, termőerejének fenntartását s a gazdálkodó nem hogy munkást tudna tartani, hanem maga is alig tengődik s egy-két rossz esztendő elegendő ahhoz, hogy teljesen tönkre is menjen. Ha azonban ez a gazdaság 2 tehénnel és 2 lóval van ellátva, akkor már életképesebbnek tekinthető. Ebben az esetben a föld megfelelő művelése, a termőerő kihasználása biztosítottnak látszik. Kisegítő munkaerő felvétele is valószínű. Legjobb azonban a fenti gazdaság ellátottsága akkor, ha állatállományra 4 vagy több tehénből és 4 vagy több lóból áll. Ez jelenti a legéleterősebb kisgazdaságot, a legjobb kihasználási lehetőséget, feltétlen *munkásfelvevő készséget* s azt az anyagi erőforrást, aminek birtokában ez a kisgazdaság gyarapodni képes. A modusztábla minden egyes község egzisztenciális gyarapodásába ilyen mélyreható bepillantást enged.

Mint már a fentiek során egyszer említettük, *a térképek a szociális viszonyokba, a modusztáblák pedig a gazdasági életbe engednek betekintést*. Az utóbbiból természetesen az előbbire lehet élesen következtetni. Ennek a két adatesoportnak a segítségével íróasztal mellett is lehetséges az egyes községek szociális feszültségének a megállapítása a nélkül, hogy valaha látta volna is az ember ezeket a községeket. Ennek a lehetőségnek pedig nem kisfokú a jelentősége. A szociális munkánál nem lehet eléggé hangsúlyozni annak a fontosságát, hogy nagy különbség van az egyes községekről alkotott szociális helyzetkép között, ha azt a helyzetképet objektív adatok alapján festjük meg, vagy pedig, ha nincs egyéb támpontom, mint amit a községi előljáráóság a saját faluját illetően szubjektív érzéseire alapozva bocsát rendelkezésre.

Ugyanis bármennyire feltételezhető is, hogy a községi jegyző (mert minden hasonló ügyben többé-kevésbé ez képviseli a községet!) a színtiszta valóságot próbálja községéről feltárni, mégis ha szíven viseli községe érdekeit és ha tudja, hogy — miként a jelen esetben is — *anyagiakról* van szó, amihez a község küzdelem nélkül vajmi kevésszer jut, akaratlanul nagyobbak tüntetheti fel a vezetése alatt álló közösség szociális problémáit, mint amilyenek azok a valóságban. S ha annak, aki ezeknek a javaknak

odaítélésében dönteni fog, nem áll egyéb eszköz a rendelkezésére, amelynek birtokában objektívebben tudna a problémák súlya fölött ítélni, mint ezek a községi felterjesztések, könnyen járhat el a méltányosságnak meg nem felelően, mert olyanokon segít, akik e tekintetben csak másodsorban jöhetnek számításba. Az odaítélés ebben az esetben tisztán csak attól függne, hogy az egyes községi jegyzők milyen előadó és rábeszélő képességgel rendelkeznek. A sokat emlegetett szociális feszültség pedig maradna, mint volt annak előtte.<sup>1</sup>

Az Intézet szociális ténymegállapításának objektivitását az említett szempontokon túlmenőleg még más — szintén gyakorlati — szempontok is megkövetelik. A Magyar Közigazgatástudományi Intézet éppen tudományos mivoltánál — jellegénél — fogva nem végezhet mást, mint tudományos megállapítást. A tudomány pedig maga is objektivitásra kötelez, mert céljai és eszközei maguk objektívek kell, hogy legyenek. A tudományos igazság követelményeinek csak ez a vizsgálati szempont felel meg. Az egyetemeség, egységesség gondolata is szerepet játszott az előkészítő munka módszerének kiválasztásában. T. i. ha ez a módszer a gyakorlati életben beválik, akkor más megyékben és egyéb területeken is alkalmazni lehet, ami újra olyan módszert követel, ami mindenki számára egyformán hozzáférhető. Összefoglalva tehát a függetlenség, (így az igazságosság!) a tudomány és az általánosíthatóság cszméjének kívánt az Intézet eleget tenni, mikor szociális ténymegállapításában kizárólag objektív adatokra támaszkodott s így az ezerféle szubjektív befolyásoktól függetleníteni tudta magát a legteljesebb mértékben.

III. Amennyire ki lehet azonban a községi jegyzőt, helyesebben a községi előljáróságot zárni a szociális problémák előzetes megállapításából, annyira nem lehet kizárni annak a lerögzítéséből, hogy milyen *eszközökkel is lehet községenként a szociális bajokat gyógyítani*. Mert nem csak a szociális nehézségek különböznek községenként, hanem mások az orvoslásra felhasználható lehetőségek is. Pl. azt igen könnyű megállapítani a fentiek során részletesen ismertetett eljárással, hogy Keszegfalván nagyon sok

<sup>1</sup> A fenti állítást tapasztalati megfigyelés igazolja. A Komárommegyei Közjóléti Szövetkezet vezetői az íróasztal mellett eszközölt ténymegállapítás birtokában bejárták a megye minden egyes községét annak ellenőrzésére, hogy az így eszközölt szociális ténymegállapítás helyességét ellenőrizték. Azt lehet mondani, hogy már megérkezésük előtt szinte 100 %-ig tisztában voltak minden egyes község szociális viszonyaival. S igen jellemző, hogy e megbeszéléseken azok a községek harcoltak a legjobban a szociális támogatásért, amelyek erre a legkevésbé szorultak rá. Természetesen a jó felkészültség, versenyképesség birtokában könnyebb volt ezeknek a meggyőzése, mint lett volna akkor, ha a Szövetkezet vezetői nincsenek cleve tisztában a helybeli viszonyokkal. Így azonban a támogatási sorrend tekintetében jobb belátásra lehetett bírni ezeket a községeket is. (Le azért ők sem mondtak önként semmiről!) A nagyon gyenge lábon álló községek vezetői pedig az ellenkező végletbe estek azzal a kijelentéssel, hogy *az ő községükön már segíteni sem lehet*. Ha az ő szemükkel nézve a közjóléti szövetkezet a bajokat, akkor akár már akcióinak megkezdése előtt is nyugodtan felszámolhatna.

a *jövedelemkiegészítésre szoruló kisegyszisztencia*. (Ezt mutatja a rengeteg törpebirtok, amely akkor is nehezen eltartóképes, ha esetleg állattal megfelelően ellátott. Állathiány esetében azonban feltétlenül jövedelemkiegészítést kíván.) Az objektív eszközök tisztán mutatnak rá erre a tényleges helyzetre. Egészen más problémát vet azonban felszínre az a kérdés, hogy *mivel* is fogjunk hozzá a mutatkozó jövedelemkiegészítési szükségletek *kielégítéséhez*? *Milyen eszközök* állnak ebből a célból a rendelkezésre? Ha *állat-akcióval* kívánok segíteni, akkor tudnom kell, hogy milyen állattartási lehetőségek vannak a községben s milyen állatot kívánna főleg a lakosság? Ha háziiparral akarok operálni, akkor pedig ismernem kell a háziipari lehetőségeket, egyebek mellett tehát azt, hogy milyen háziiparhoz van helyben, vagy a közelben nyersanyag s nem utolsósorban azt is, hogy melyikhez van kedve a lakosságnak. Ezer és ezer ilyen kérdés vár eldöntésre, amikhez az úgynevezett objektív adatokból nem lehet hozzáférni. Ezeknek a kérdéseknek a tisztázása már egész közeli *helyi ismeretet* igényel s leszögezhetjük minden további nélkül, hogy erre a célra már szubjektív adatok is felhasználhatók, értve ez alatt községi eljáráság idevonatkozó felterjesztéseit. Az Intézet csak itt és ebből a célból dolgozott ilyen szubjektív adatokkal. Ezek az adatok a szociális ténymegállapítás objektivitását azonban egy cseppet sem érintik. Végeredményben ugyanis a lényeg nem ezeken nyugszik.

A szubjektívnek nevezhető adatokat: 1. a vezetőjegyzők (körjegyző) jelentései, 2. a járási szociális előadó előterjesztései és 3. a megye vezető-szociális nővér összefoglaló jelentései alkotják. Az utóbbi két csoport áttekintést nyújt egy-egy járás, illetőleg a megye szociális helyzetéről. Itt egyrészt megtaláljuk a problémákat is, amelyeket felületesen s főleg a község vezetőinek *be-mondása* alapján meg lehet állapítani, másrészt már megtaláljuk nagy vonásokban a gyógyítási lehetőségeket is. Minket főleg ezek az utóbbiak érdekelnek, mert bennük bizonyos mértékben már a lakosság óhaja is megnyilvánul. Vannak aztán olyan adatok is, amelyek másutt szintén nem találhatók fel. Pl., hogy helyenként a gyermekeket is pálinkával itatják s a községben *igen nagy az égetett pálinka- vagy rumfogyasztás*. (Martos!) Részletesebben itt inkább a jegyzők jelentéseivel kell foglalkoznunk. Ezek a jelentések nem valami összefoglaló áttekintést nyújtanak a községről s főleg nem önmaguktól készültek. A vármegye az Intézet előterjesztésére *kérdőíveket* küldött ki az egyes községekhez s a jegyző azokat töltötte ki. Ezek a kérdőívek, mint az már a fentiekből is sejthető, nem az iránt érdeklődnek, hogy milyen szociális problémák vannak a községben, hanem azok iránt a községi lehetőségek iránt, amelyek az esetleg felmerülő problémák orvoslására alkalmasnak látszanak. Kb. 30 kérdés szerepel ezeken a kérdőíveken s jóformán egy sincs közöttük, amiből csak következtetni is lehetne a szociális viszonyokra. Mint fentebb mondtuk, éppen a ténymegállapítás függetlenítése miatt terveződtek így ezek a kérdő-

lapok. S feltételezhető, hogy ezek a felterjesztések megfelelnek a valóságnak, mert határozott kérdésekre nehéz mondani, mint az igazságot. (Pl. van egy kérdés, ami az iránt érdeklődik, hogy milyen háziiparhoz van *kedve* a lakosságnak. Viszont a következő kérdés már azt tudakolja, hogy milyen háziiparhoz van *nyersanyag*. A kettő szorosán összefügg egymással. Hiába kíván pl. a lakosság kosárfonással foglalkozni, vagy éppen stukaturnádfonással, ha ehhez a kétféle háziiparhoz szükséges nyersanyag 50 km.-es körzetben sem található. Jellemző azonban és érdemes szóvátenni, hogy a kérdőívek kitöltésének *módjából* már látható volt, hogy annak kitöltője mennyire *viseli szívén* a faluja sorsát. Azonnal észre lehetett venni, hogy melyik a tiszta igazság és melyiket vetették csak úgy kapásból oda. Ez egyúttal már arra is következtetni enged, hogy milyen lett volna az a kép, amit a *szociális helyzetről is hasonló* módon festettek volna. Már magában véve ez a körülmény is indokolná a teljes objektivitást s a községi előljáróságoktól való teljes függetlenítést.

IV. Amikor így mind a *tárgyi*, mind pedig a *szubjektív* adatok községi részletességgel rendelkezésre álltak, következett a *községi diagnózis lapok* felfektetése. Ez nem egyéb, mint az adatoknak a *kiértékelése* s nagyban-egészében három részből áll: 1. a *tényleges helyzet feltüntetéséből*, 2. az ebből *levont szociális ténymegállapításból* és 3. és a *felmerült probléma megoldására vonatkozó javaslatlétételből*. Ha nincs szociális probléma a községben, legalább is olyan, ami *intézményes* megoldásra várna, akkor a diagnózis lapon a harmadik rész hiányzik.<sup>1</sup>

Az első rész a diagnózislapon a *tényleges helyzetet* mutatja be. Az itt látható első szám a község *össztlakosságát* tünteti fel. Ebből a község nagysága világlik ki. Az utána következő szám azt mutatja, hogy a község *össztlakossága* közül mennyi a *kereső*. Jellemző szám, mert belőle a község életképességére lehet következtetni. Normális viszonyok (kiegyensúlyozott) közt u. i. a *keresők* és *eltartottak* egy állandó és átlagos arányt képviselnek. Ugyanitt látjuk a kereső *férfiak* és *nők* arányát is. Szintén jellemző. A nő-

<sup>1</sup> Példaképpen közlünk egy diagnózis lapot:

#### NEMESÓCSA.

**Helyzet:** *Össztlakosság:* 2420. *Összes kereső:* 986 (871 férfi — 205 nő.)  
*Tényleges helyzet:* 35 db. 11 holdon *felüli* gazdaság van átlagban 2 lóval és 1—3 tehénnel. A 11 holdon *aluli* gazdaságok száma 62, átlagban 1 tehénnel. Van 196 *törpebirtok* (felszerelés nélkül).  
*Az agrárproletár keresők száma:* 246 (64 eseléd és 182 napszámos).  
*Középbirtok* van a községben 6, összesen 1199 hold nagyságban.

**Probléma:** *Aránylag nagy a törpebirtokosok és az agrárproletárok száma.* Az előbbieik *jövedelemkiegészítésre* szorulnak, az utóbbiak számára pedig állandó kereseti lehetőség biztosítandó.

**Megoldás:** *A jövedelemkiegészítést* (illetőleg főleg a teli kereseti lehetőséget) háziipar beállításával kell megoldani. Célszerű ezen felül állatakción beállítása is. (A törpebirtokosság számára nagy-állat-, a nincstelen réteg számára pedig kis-állat-akció.) A háziiparban a kukorica-levélfeldolgozást kell beállítani (szatyor!).

(Ez a diagnózis lap a *forma* bemutatására szolgál és természetesen nem egyezik a szövegben közölt *kiértékelési* gondolatmenettel!)

hiány a keményebb, ridegebb életforma, a nőtöbblet a polgári-sultabb életforma együttjárója. Ezután következnek a *modusztábla* adatai. Ezek azt tüntetik fel, hogy milyen gazdasági kategóriától *jelfelé*, illetőleg *lefelé* vannak az egyes gazdaságok *ugyanazon állatállománnyal* ellátva. Pl. a 20 holdon *felüli* gazdaságok a községben átlagban — tehát gazdaságonként! — 2 lóval és 2 tehénnel rendelkeznek, a 20 holdon *aluli* gazdaságok viszont átlagban csak 1 tehénnel és fél lóval. A modusztábla adatai után következő szám a községben található agrárproletár keresőket és cselédeket tünteti fel. (Nincstelenek!) Ez is sokat mond a község szociális helyzete szempontjából, mert pl. ha az *összkeresők* 50 vagy ennél nagyobb %-a nincstelen, akkor ott feltétlenül súlyos szociális problémákkal kell számolni. Ez a szám rendszerint nagy szegénységnek az előhírnöke. Fel van végül még tüntetve a nagyállat nélküli *törpebirtokok* és a közép-, valamint nagybirtokoknak a száma, sőt az utóbbiaknál a holdak mennyisége is. (Pl. van 2 nagybirtok 7.000 hold nagyságban.) Ez az utóbbi adat *sok egyéb mellett* útmutatásul szolgálhat abban a kérdésben, hogy az esetleges nagyszámú agrárproletárságnak van-e helyben kereseti lehetősége, munkaalkalma.

A diagnózis lap második része a fenti adatok *kiértékelését* tartalmazza. A kiértékelésnél azonban már felhasználjuk a vonatkozó térképeket is. Mint mondtuk, ez a rész az úgynevezett problémamegállapítás. A probléma a fenti adatoknak, valamint a szociális térképeknek egymás mellé helyezéséből szinte magától adódik. Pl. ha egy községben a 20 holdon *felüli* gazdaságok csupán 1 lóval és 1 tehénnel rendelkeznek, a 20 holdon *aluliak* pedig csak fél lóval és fél tehénnel, ott gyenge az állattal való ellátottság, hiányzik ennek következtében a föld jó megművelése és termőerejének kihasználása, a kisebb gazdaságok csak tengődnek s egy-két rossz esztendő elegendő ahhoz, hogy teljesen tönkre is menjenek. Munkásfelvételtől e gazdaságoknál szó sem lehet. Ha ehhez a helyzethez még az is hozzájárul, hogy ugyanebben a községben a keresők közül 45—50 % az agrárproletár s esetleg még nagybirtok vagy középbirtok sincs a községben, ami ezt a réteget foglalkoztatni tudná, úgy előttünk áll a legnehezebb probléma: nevezetesen a munkanélküliség kérdése. Ha pedig van ugyan közép- vagy nagybirtok, akkor megél, helyesebben eltengődik ez a réteg, de a mindennapi kenyér mellett még küzd a szegénység és nyomorúság mindenféle tényezőjével is. (*Ruházkodás, lakás, egészségügyi problémák*, stb.) Súlyosbíthatja még a helyzetet az a körülmény, hogy ugyanebben a községben a korcsoportokat ábrázoló térkép nagy szaporaságot (15 éven aluliak 35 % fölött!), míg a laksűrűséget feltüntető térkép túlszűfolttságot jelez. (egy lakóházra 10 fő esik!) A nyomortanyák helyképletei állnak így előttünk. A fentiek nyomán a diagnózis lap második része a következőket tartalmazná: *A kisbirtokos réteg állattal (felszereléssel) való ellátottsága gyenge, gazdasági élete tehát elmaradott, alacsony nívón mozog. A 15 holdon aluli gazdaságok nem életképesek. Súlyosbítja a helyzetet az a körülmény, hogy a községben nincs megfelelő munkaalkalom az agrárproletár réteg számára.*



(gyár, mezőgazdasági nagyüzem) *Ez tehát kénytelen más községekbe járni munkaalkalmak után.* (Kérdés: hol talál?!) *A nagy szaporulat és túlzásfoltosság nagyfokú lakásinséget mutat. Röviden: a község szegénysége a nyomorúság határán mozog.*

Ezután következik a diagnózis lap *harmadik* része: a *megoldás* feltüntetése. A már ismertetett szubjektív adatok birtokában itt a következő javaslatot lehetne tenni: *Nagyfokú házépítés. A kisbirtokosságnak állattal való erősítése.* (tehén.) *A munkásréteg számára munkaalkalom teremtése.* (Esetleg munkástruppok szervezése formájában.) *S ugyancsak ennek a rétegnek az erősítése háziipar beállításával s kisállat (sertés) juttatásával.* (Háziipari lehetőségek — nyersanyag és hozzá való kedv — természetesen feltételezve!) Mindjárt megjegyezzük, hogy nem minden községben ennyire rosszak a szociális viszonyok. Vannak helyek, ahol *egyáltalán* nincs szociális probléma. Ézzel nem azt akarjuk mondani, hogy az ilyen községben nincs egy-két szegény család, amelyik esetleg ne szorulna támogatásra, hanem az *összességet* véve figyelembe tűnik ki a község jómódjával. Végeredményben vannak nagyon szegény, jobb viszonyok közt élő és aránylag jómódú községek. Az utóbbiak szociális helyzetét a diagnózis lapok úgy tüntetik fel, hogy a községben *intézményes megoldásra váró szociális probléma* nincs.

A felmerülő és kézzelfogható problémák is bizonyos csoportokra oszthatók. Nagyjából ezek a csoportok a következők: 1. *nincs munkaalkalom.* (Lásd a fenti példát.) 2. *Gyenge az állattal való ellátottság.* (Ez feltétlenül rossz gazdálkodást s így rossz anyagi viszonyokat is jelent.) 3. *Aránytalanul sok a felszerelés nélküli törpebirtok,* (amit vagy állattal kell ellátni, hogy *eltartóképes* legyen, vagy a szükséges jövedelemkiegészítést kell hozzá valamilyen formában — háziipar, selyemhernyótenyésztés, méhészet — megteremteni.) 4. *Nagy a lakásinség.* (Túlzásfoltosság — nagy szaporulat.) 5. *Esetleg kisállat-hiányok.* (Sertés pl.) Természetesen ezen felül még számos probléma akad, ezeknek a megoldása azonban nem tartozik a közjóléti szövetkezetek hatáskörébe. Pl. nincs ivóvíz a községben, vagy rosszak az utak. Sok helyen földbirtok-politikai vonatkozású problémákat találunk. (Kisbérleti igények.) A lényeg azonban majdnem mindenütt a fenti csoportok közül kristályosodik ki. Természetesen a problémáktól és a helybeli adottságoktól függően a megoldási lehetőségek is e csoportokhoz igazodnak. Sajnos, a megoldási lehetőségek közt nem nagyon lehet válogatni. *Viszont nem is annyira a megoldási lehetőségekben — tehát az eszközökben! —, hanem a finanszírozásukhoz szükséges anyagiakban van a hiány.*

Mikor minden egyes községről a fentiekhez hasonlóan felfektettük a diagnózis lapot, tulajdonképpen már az egyes járások, illetőleg ezeken keresztül az *egész megye szociális problémái állnak előttünk.* Csak le kell olvasnunk a diagnózis lapokról, hogy hol kell házakat építeni, (hol van lakásinség) hol kell tehenet, sertést vagy másvalami állatot juttatni, hol szorul a háziipar támogatásra, hogy életképes valami legyen belőle stb. Ugyanakkor azt

is látjuk, hogy melyek azok a községek, ahol nincs intézményes megoldásra váró szociális probléma. Tehát látjuk egyfelől a megyében mutatkozó *igényeket*, vagy *szükségleteket*, másfelől a szükségletek kielégítésére felhasználható és felhasználandó *eszközöket*. Így tulajdonképpen már tisztában vagyunk mindennel, ami érdekelt bennünket az általános terv elkészítéséhez, mert az *eszközök* előteremtéséhez — megvásárlásához! — szükséges *anyagiak mennyiségéről* már eleve tudomással bírtunk.

Mondottuk bevezetésiünkben, hogy egy-egy megyében igen sok a megoldásra váró szociális probléma, viszont aránylag csekély az anyagi erőforrás, ami a problémák rendezésére rendelkezésiünkre áll. (Mondhatni: minél szegényebb egy megye, annál kevesebb pénze van a szociális feszültség enyhítésére, mert hiszen ez a pénzösszeg az adóalappal van szoros összefüggésben.) Ha tehát azt akarjuk, hogy munkánk nyomán a szociális feszültség tényleg enyhüljön, vagyis hogy az alacsonyabb — elesettebb — népréteg tényleg emelkedjék, jól kell az anyagi eszközöket *elosztani*, helyesebben az elosztást úgy megszervezni, hogy az elosztott és kiadott részek pontosan odakerüljenek, *ahol azokra éppen a legnagyobb szükség van*. Az egyes községek szociális problémáinak a kimutatásával az első lépést tettük meg ehhez a felosztáshoz. Ugyanis a diagnózis lapokon mutatkozó szociális bajok *mivolta és súlya* szerint könnyű a községek közt bizonyos sorrendet felállítani. Ez a sorrend fogja azután megszabni, hogy mely községeken milyen eszközök igénybevitelével fogunk segíteni legalább is az első esztendőben. Legkevesebb gonddal azok a községek járnak, ahol az előzetes ténymegállapítás szerint nincs szociális probléma. A legsúlyosabb helyzetben a nincstelen réteggel nagy százalékban (50 %-on felül!) rendelkező, nagy szaporulatot és lakásokban túlszűfolttságot feltüntető községek vannak. Ha már most a segítés módozatait is sorrendbe állítjuk a *segítés súlya és komolysága* szerint, nyilvánvaló, hogy ezeken a községeken a legkomolyabb segítséget jelentő eszközzel kell segítenünk. Ez pedig az eddigiek szerint az *építkezés*. Egy családnak saját tulajdonhoz való juttatása a legkomolyabb eszköz a szövetkezetek kezében. A problémák tekintetében a következő községi *súlycsoportot* a *jövedelemkiegészítésre* szoruló kiegészítenciák nagy száma jelenti. Ezeken segítőndő: a jövedelemkiegészítés eszközeihez kell fordulni. Miután ezek csaknem valamennyien felszereléssel nem rendelkező *törpebirtokosok*, lehetőleg állatot kell nekik juttatni, hogy földjüket egyrészt jobban meg tudják művelni, másrészt esetleg állatok birtokában a törpebirtokhoz már inkább tudnak néhány holdat *bérelni*, aminek következtében egy *eltartóképes* kis gazdaság jön létre. Vagy lehet számukra jövedelemkiegészítést háziiparral is teremteni. Ha azonban számba vesszük azokat a községeket, ahol építkezéssel kellene segíteni, azonnal látjuk, hogy annyi pénzzel, amennyi ilyen építkezés lebonyolításához szükséges, nem rendelkezik a szövetkezet még akkor sem, ha minden pénzét az építésre fordítaná. Viszont ezeken a helyeken feltétlenül és azonnal kell segíteni. Nem marad más hátra, mint *ideiglenesen* olyan eszközöz

nyúlni, ami éppen rendelkezésre áll, tehát állatakción, (tehén, ló, sertés, esetleg kecske) vagy pedig háziipar. Azt nem állítjuk, hogy ezzel megoldjuk azoknak a községeknek a problémáit, ahol éppen építkezni kell, de azt mindenesetre elérjük, *hogy ezzel az eljárással enyhül a szociális feszültség* (és végeredményben a szövetkezet ezt a célt szolgálja a belügyi kormányzat elgondolása szerint!) s lakosság nyugodtabban tud a következő évig várni, amíg építkezés terén is rákerül a sor. Tehát — az intézményesen megoldandó szociális problémákkal nem bíró községek kivételével — *mindenütt segít a szövetkezet vagy építkezéssel, vagy állat és egyéb akcióval.* (Háziipar.) A következő évben fordul a helyzet. Ahol eddig építkezés volt, ott állatakción és háziipar következik, (feltéve természetesen, hogy az utóbbihoz van lehetőség!) ahol pedig ezek az utóbbi akciók voltak beállítva, ott építkezni fog a szövetkezet. Hosszabb időre szóló program — esetleg öt éves terv keretében — esetén évről-évre addig forgatódnak az egyes akciók, míg minden egyes községben a megoldás felé viszik a szociális problémákat. Azt is szem előtt kell tartani, hogy egy községben legalább 5—10 házat kell építeni, ha azt akarjuk, hogy az építkezés következtében tényleg emelkedjék a község szociális jóléte. (Így az adminisztráció is könnyebb s kevesebbe kerül maga az építkezés is!) Természetes tehát, hogy *egyszerre nem építhet annyi házat a szövetkezet, amennyi ennek a szempontnak a figyelembe vételével valamennyi községet ki tudna elégíteni. Viszont segíteni azért ott is kell, ahol éppen építeni anyagi hiányok miatt nem tudok,* de még azért annyi anyaggal rendelkezem, hogy kisebb jelentőségű akciók lebonyolításával *egyrészt tényleg enyhítem a szociális feszültséget, másrészt pedig elérem azt, hogy a községek ebben az esetben türelmesek lesznek és nem gondolnak azonnal illetéktelen érvényesülésére. Úgy hisszük, hogy ez a legtágabb és egyetlen célravezető program, aminek beállításával a célnak megfelelően a legnagyobb eredménnyel lehet a szövetkezet vagyonaát felhasználni.* Tudjuk, hogy *mindent nem,* de a *legtöbbet* mégis így lehet megoldani azzal a pénzzel, amit a belügyi kormányzat az egyes vármegyei közjóléti szövetkezetekre rábízott.

Nem tartozik ugyan szorosan e tanulmány keretébe, de már itt érdemes rámutatni az alábbiakra. Az eddig említett megoldási módok (házépítés, állatakción a legkülönbözőbb fajtákban s különösen a háziipar), ha alkalmasak is a szociális feszültség enyhítésére, de *nem* alkalmasak arra, hogy egy megye szociális életében mélyreható változást idézzenek elő. Már az első pillanatban látható, hogy minden baj orvoslására kevés ez a három lehetőség. Több eszközre, más lehetőségekre beállítására is szükség van tehát. A Közigazgatástudományi Intézet erre a szempontokra kezdettől fogva tekintettel volt, így a maga programjába több eszközt is beiktatott, mint amelyekről ez ideig a fentiek során szó volt. Ezek között első helyen említendő a szövetkezet *talajjavítási akciója.* Ennek lényege abban foglalható össze, hogy a szövetkezet *szakintézményekkel* összefogva kísérleteket végez annak megállapítására, hogy az egyes talajokon milyen módon lehet a legtöbbet termelni meg-

felelő talajjavítások, okszerűbb trágyázások, fajtamegválasztás s. b. segítségével. Első sorban tehát a növénytermesztés mai rendszerében az eredmény fokozása, másod sorban azonban ezenkívül a növénytermesztési rendszer megreformálása e kísérleti munkálatok feladata. Nincs u. i. aziránt kétség, hogy egy katasztrális holdnak mikor nagyobb a hozadéka, ha burgonyát termelnek benne vagy lucernamagot, föltéve, hogy az utóbbi egyáltalán termelhető a szóban forgó talajban. Komárom megyének minden egyes részét vizsgálat alá véteti a szövetkezet s a vizsgálat eredményének megfelelő termelési módra kívánja a gazdákat rávezetni. A kísérletek már javában folynak, vállalkozó gazda is akad szép számmal. A kísérlet költségeit a szövetkezet előlegezi s annak megtérítését csak akkor kéri a gazdától, ha az maga is meggyőződött arról, hogy az új termelési mód következtében a hozadék tényleg nagyobb, mint volt annak előtte. Ezt megállapítani első sorban ő hivatott, aki gyakorlatból legjobban ismeri földje hozadékképességét. Lehet, hogy egyesek szerint ez a kísérlet nem alkalmas a szociális feszültség enyhítésére. Erre vonatkozólag azonban azt kell megjegyezni, hogy a szociális feszültség enyhülése első sorban a *gazdasági élet, a termelés megerősödésétől függ*. Ha egy megye területén többet és jobbat fognak termelni, mint termeltek annak előtte, akkor ott több lesz a munkaalkalom, jobban tudnak a munkaadók fizetni, *könnyebb lesz* tehát a szegény ember megélhetési lehetősége, ami közvetlenül lesz kihatással a szociális feszültség enyhítésére.

Egy másik akció, amellyel a szövetkezet kísérletezik, az úgynevezett *mezőgazdasági gépakció*. Ez tulajdonképpen szorosan kapcsolódik az előbbi akcióhoz. Itt ismét *többtermelési lehetőség*ről, a kellő felszereléssel nem rendelkező törpebirtokok réteg talpraállításáról van szó. Ez a réteg állathiany miatt — mert ezt nem is tudja mindenütt eltartani — nem tudja úgy művelni kicsi darab földjét, hogy abból meg tudna élni. Az Intézet terminológiája szerint: *jövedelemkiegészítésre szorul*. (Ezt rendszerint munkavállalásból szerzi meg.) A közjóléti szövetkezetnek minden esetre segítenie kell ezen a rétegen is. Állattal nem lehet mindenütt megoldani a kérdést a fent jelzett okon túlmenőleg már csak azért sem, mert olyan anyagi forrás nem áll a szövetkezet rendelkezésére, hogy ezt az állathianyot pótolni tudná. Sokkal egyszerűbb, ha ezt a réteget községenként, vagy körjegyzőségenként ellátja megfelelő *mezőgazdasági gépekkel*, úgynevezett *gépszövetkezetbe* tömörítvén őket. A gépek használatáért befolyó minimális díj a gépek amortizálására szolgál. A föld jobb kihasználása, a többtermelés majd azután lehetővé teszi, hogy ezek a kisegyzisztenciák maguk is be tudják szerezni a szükséges állatot vagy gépet s így önálló gazdasági egyedekké tudjanak válni. Az ilyen gépszövetkezet alkalmas arra is, hogy a nép széles rétegeiben *népszerűsítse a szövetkezeti* gondolatot, aminek éppen nemzeti szempontból igen nagy jövőt és jelentőséget kell tulajdonítani. (Mindenféle érdekképviselet van. Paraszterdekképviselet nincs! A mezőgazdasági kamarák messze állanak ettől a fogalomtól!)

Tervbe van véve *bérlő-szövetkezetek* alapítása is ott, ahol erre lehetőség kínálkozik. (A felvidéki telepes és zsidó birtokokon.) A földbirtokpolitikai elgondolások — reformok — keresztülvitele nének egyik legnagyobb akadálya az, hogy az állam nem rendelkezik kellő anyagi erővel az új egzisztenciák megfelelő felszereléssel való ellátására. Pedig felszerelés nélkül hiába ad földet. Ha a juttatott azt annak hiányában megművelni nem tudja, belőle sohasem lesz önálló kisbirtokos egzisztencia. A komáromi közjóléti szövetkezet egy vagy két mintaföldbérlő szövetkezetet kíván alapítani, ezeket ellátja mezőgazdasági gépekkel, irányítja azok gazdálkodását s gondoskodik termelvényeik értékesítéséről. S mint azt az előzetes értesülések már is bizonyítják, a vállalkozói kedv Csallóköz területén nem hiányzik ilyen bérlőszövetkezet létrehozásához.

A tél folyamán úgynevezett *kupecképző* tanfolyamokat is tart a szövetkezet. Ez a tanfolyam a mezőgazdasági nyerstermény kereskedelem alapjára: a *házaló kereskedelemre* fogja az arra vállalkozó, értelmes keresztény gazdalegényeket kitanítani. (Tojás, toll, nyersbőr stb.) A szövetkezet esetleg ad nekik forgótőkét, kereskedelmi összeköttetésekhez segíti őket s ezáltal elősegíti azt, hogy Komárom megye efajta kereskedelme is keresztény magyar fiatalok kezébe kerüljön.

Körülbelül ez a négy akció az, ami *kibővíti* a Komárom megyei közjóléti szövetkezet munkaprogramját és amivel így ez a program egyéb közjóléti szövetkezet programjától el fog térni. Valószínű, hogy ezeken felül még egyéb akciókra is sor kerül, ami a gyakorlati életben az ismert cél elérése érdekében megfelelőnek látszik. Végeredményben a közjóléti szövetkezetek bizonyos fokú kultúr-missziót kell, hogy teljesítsenek. Segíteni kell minden rászoruló érdemes egyénen, mivel ezek sokan vannak, a rendelkezésre álló anyagi erők pedig nem futnak mindenre: segíteni kell *minden eszközzel: organizálással, tanáccsal, neveléssel, a néppel való foglalkozással* (téli előadások), mert mindezek az eszközök alkalmasnak látszanak a szociális feszültség enyhítésére.

V. Az eddigiek során arról volt szó, hogy miként történik egy *vármegye* szociális problémáinak *objektív* módon való feltárása és hogy miként lehet ezen az alapon *programot adni*, talpraállítási tervet kidolgozni egy ilyen területre rátelepedett szociális feszültség enyhítésére. Ez a mód tehát megismerteti a *nagy-egységek* (megye-járás-község!) szociális problémáit. A segíteni akarás azonban nem ezeknek szól közvetlenül, hanem az ezeket kitöltő *kis-egységeknek*: magyarul az *embereknek*, helyesebben az embereket ezekben a kisegységekbe összefogó *családnak*. A család az emberi társadalom alapsejtje s ha a társadalmon akarok segíteni, akkor a családon kell segítenem.

Gondoskodni kellett tehát arról, hogy a nagyegységek után ismerje a szövetkezet a kisegységeket is. Az elv itt is hasonló volt, mint az előbbi eljárásban: *lehető legnagyobb mértékben való függetlenítés* a községi előjáráságtól. Röviden: ismerjen a szövetkezet

mindenkit, ne pedig csak azokat, akiket a községi előljáróság akar megismertetni. Ez a megismerés pedig nem történhetett másképp, mint hogy a szövetkezet a megye *mindenegy* családjáról *kivételesen* könnyen kezelhető és áttekinthető *családkartotékot* fektetett fel. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy nemcsak az ú. n. *ínséges családokról*, hanem *valamennyi* családról. Ugyanis nincs objektív kritériuma annak, hogy mikor illethető egy család az „ínséges” jelzővel és mikor nem. Pedig ha ilyen kritérium nincs, akkor teljesen önkényes, hogy egyiket ínségesnek minősítve *segítek* rajta, a másikat pedig nem találván — szintén önkényesen — alkalmaznak az ínséges jelzőre, egyszerűen kihagyom a támogatásból. A szövetkezet számára pedig objektív kritériumok kellene, mert működése csak így lehet igazságos és eredményes. A juttatásban, mint azt már a fentebbiek során mondtuk, a *rászorultság* és az *érdemesültség* kelléke a döntő. (Lehet, hogy valaki rászorul a támogatásra, de *nem* érdemli azt meg.) Kell, hogy legyen a szövetkezet kezében valami, aminek birtokában már *maga* is meg tudja állapítani, hogy mely családok *szorulnak* rá a támogatásra s legfeljebb csak az *érdemesültség* kérdésében kell a községi előljáróshoz s *általában* a *községi* előljáróshoz fordulni. De már ez is sokkal nagyobb lépés a rendelkezésre álló anyagiak igazságos megosztása felé, mintha csak az ú. n. ínségesekkel kívánnék operálni s azokkal is úgy, ahogyan azokat objektívnek egyáltalán nem nevezhető jelző a szövetkezet elé terjesztené támogatásra.

A családkartoték (lásd a 28. sz. mellékletet!) lényegében nem egyéb, mint a családra vonatkozó olyan adatok összessége, amelyekből tisztán látható a család *társadalmi állása, szociális helyzete*. Technikailag egy kettéhajtott fél-din nagyságú kemény kartonlap, melynek külső oldalán a családra vonatkozó *általános* adatok vannak feltüntetve (név, születési hely, -idő, *gyermek*ek száma, keresők és eltartottak száma stb.); belsejében pedig egy betétlap van, amely a családot érintő *speciális* adatokat tartalmazza. Az utóbbi adatok, illetőleg kérdőívek különbözők a szerint, hogy az illető család melyik társadalmi kategóriába tartozik. Összesen ötféle kategória különböztethető meg s a kérdőívcskén a szerint vannak a kérdések felfektetve, hogy azokból az egyes kategóriák, illetőleg a kategóriához tartozó családok életviszonyai, szociális problémái tisztán kivehetők legyenek.<sup>1</sup>

Ezek a családkartotékok már tartalmazzák azokat az adatokat, amelyeknek birtokában a szövetkezet maga is képes lesz kiválogatni azokat a családokat, akiket *elvileg* támogatni kíván. A családkartotékokon feltüntetett objektív kritériumok képessé teszik erre a kiválogatásra. (Sok gyermek — nagy szegénység stb.!) Hogy a *gyakorlatban* ezeket az elvileg kiválogatott rászorulókat

<sup>1</sup> Ezek a kategóriák a következők: 1. agrárproletárok, 2. kisbirtokosok, 3. iparosok-kereskedők, 4. kultúrréteg (ügyvédek-orvosok-tisztviselők) és 5. nagyüzem tulajdonosok (gyárosok-nagybirtokosok). Természetes, hogy egész más kérdések vannak felvéve az első kategória kérdőívére, mint pl. az ötödikére.

fogja-e támogatni, az attól függ, hogy *érdemesek-e* ezek a támogatásra. E ponton kapcsolódik be a szövetkezet munkájába a községi előjáróság. Annak a megállapításához, hogy valaki érdemes-e támogatásra, helyi ismeret, sőt ennél több: *emberismeret* szükséges. Csak a régóta helybenélők tudják azt megmondani, hogy kik azok, akik az állam támogatását megérdemlik. Mondani is fölösleges, hogy milyen nagy a különbség a között, hogy *minden* tekintetben a községi előjáróságtól függ a szövetkezet támogató tevékenysége, vagy pedig csupán kiegészítő a községnek ez a szerepe és csak arra szorítkozik, hogy föltett kérdésre igennel, vagy nemmel feleljen. A szubjektív szempontok bár így sem voltak 100 %-ig kiküszöbölhetőek, de minden esetre a *minimumra* redukálódtak s jugunk van azt hinni, hogy szereplésük nem történik az igazságosság rovására.

Természetesen voltak és vannak, akik azt a kérdést teszik fel, hogy miért szükséges azokról is felfektetni a családkartotékokat, akik nem reflektálnak a szövetkezet támogatására, nem is reflektálhatnak és így semmi formában sem tartoznak a szövetkezet kompetenciájába. Válaszképpen elsősorban utalni lehet még egyszer az „ínséges” fogalom fentebb már említett ez ideig még hiányzó kritériumára. Sejteni lehet ugyanis, hogy ezt a kérdést azok teszik fel, akik a szövetkezet támogató akcióit szeretnék az általuk ínségeseknek nevezettek kategóriájára szorítani. Ettől függetlenül is azonban le kell azt szögezni, hogy a szövetkezeteknek csak abban az esetben van tiszta képe a támogatásban részesítendő *mennyiségéről*, ha kivétel nélkül *minden* családot ismer. Ebben az esetben ugyanis nem marad ki senki a támogatásból „feledékenységből” vagy más oda nem való s főleg helybeli tendenciát tartalmazó szempontok érvényesülése miatt. A szövetkezet vezetői az egyes községek családkartotékainak átvizsgálásával maguk látják azonnal, hogy mely családok rendelkeznek azokkal az objektív kritériumokkal, amelyek birtokában még akkor is számolni kell a segítségükkel, ha esetleg ők maguk álszeméremből nem is jelentkeznének, vagy valami más szempont miatt maradnának ki a támogatásra szoruló és érdemesek listájából (pl. 8—10 gyermekkel rendelkeznek). Ezen felül a tehetősebb, tehát a szövetkezet kompetenciájába nem tartozó családok ismerete azért is szükséges, mert könnyen felmerül annak a lehetősége, hogy a szövetkezet munkaközvetítést kell hogy vállaljon, ehhez pedig a munkaadók és munkavállalók ismerete egyaránt megkívántatik.

VI. A községi diagnózis-lapok felfektetésével, az azok nyomán készült szociális program beállításával, nemkülönben a családkartotékok megtervezésével a Magyar Közigazgatástudományi Intézet vállalt munkájának *első* részét: a Komáromvármegyei Közjóléti Szövetkezet gyakorlati működésének *előkészítését* befejezte. Ez az előkészítés, mint azt már többször is említettük, az első munkaaktustól az utolsóig az Intézetben folyt le. A munka második — gyakorlati — része, ami lényegében az első részben ismertett diagnózis gyakorlati életben való *ellenőrzésében*, a Szövet-

kezet működésének helyi kiépítésében, az egyes s már jelzett akciók beállításában áll, már részben Komáromban a vármegye-házán, részben pedig kint, a vármegye egyes községeiben, nyert fogatosítást. Ez a gyakorlati munka van hivatva igazolni azt, hogy hasonló jellegű munkálatoknál mennyire fontos a céltudatos, objektív előkészítés, nemkülönben azt is, hogy ezek az *elméleti* megállapítások a *gyakorlatban* is megállják a helyüket. Ennek a gyakorlati munkának, valamint az elmélet és gyakorlat közötti összhang megteremtésének ismertetése azonban már túlhaladja ennek a tanulmánynak a kereteit.

SZANISZLÓ JÓZSEF.



#### 4. §. A Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet vázlatos munkatervezete.

*Készült a Magyar Közigazgatástudományi Intézet ténymegállapító előkészítése alapján.*

Vonatkozó ténymegállapító vizsgálatai eredményeképpen megállapítást nyert, hogy Komárom vm. 163 községe közül kb. 100 községben van *intézményes* megoldásra váró *szociális probléma*. Ezt a 100 községet a szociális problémák súlya szerint — figyelemmel a megoldási lehetőségek racionális szempontjaira is — csoportokra osztottuk s szociális akcióinkat 5 éves terv keretében egyik csoportról a másik csoportra áttüntetve fokozatosan valósítjuk meg. Ez az eljárásunk megfelel a f. évi április hó 15.-én hangoztatott *belügyminiszteri* elgondolásnak is, mert mindazokban a községekben, ahol komoly szociális probléma van, *egyszerre* tudunk ezekhez a problémákhoz hozzányulni, *ami nagy mértékben enyhíti a szociális feszültséget*, s ugyanakkor lehetővé teszi, hogy a nehezebb problémák, ha nem is egyszerre, de *fokozatosan megoldást nyerjenek*. *A mindenütt való bekapcsolódás* elősegíti azt, hogy a rászoruló népesség türelemmel várja meg a komolyabb problémák komolyabb, erősebb alapon álló megoldását.

*A megyében egyébként a következő akciókat tervezzük:*

##### 1. HÁZÉPÍTÉS:

*Szociálpolitikai cél:* lakásínség megszüntetése s önálló egzisztenciáknak lakástulajddonnal való megteremtése.

*Szempontok:* Lehetőleg nagycsaládúak kapjanak s ha a családfő 50 éven felül van, akkor — a juttatott a legidősebb gyermek. (Ez a megoldás az akcióhoz kapcsolódó életbiztosítás szempontjából szükséges.) A juttatás házhellyel történik, amit a Felvidéki Kormánybiztosság házhelyakciója segít elő. *Törlesztési idő:* 15—20 év a juttatott anyagi erejétől és a helybeli házbérvizonyoktól függően. Házépítésre kívánjuk fordítani a rendelkezésre álló összeg: *50 %-át*, ami évente egységenként 1.500 pengőt számítva, kb. 180—190 ház felépítését teszi lehetővé. A törlesztést is házépítésre szánva 1000 házat szándékozunk 5 év alatt építeni.

##### 2. NAGY-ÁLLAT AKCIÓ.

*Szociálpolitikai cél:* az egzisztenciális felemelkedés útjának nagy-állatjuttatással való megteremtése. (Másodlagos cél: trágyatermelés és a táplálkozás javítása, lójuttatás esetén pedig fuvaros-

egzisztencia megteremtése.) Megjegyzendő, hogy a nagy-állat akciót csak a törpebirtokosokra kívánjuk kiterjeszteni, mert a megfelelő takarmányozás bizonyos termelési lehetőségeket kíván. Teljesen nincstelen ember részére a tehén csak gondot, de nem anyagi előnyt jelentene. A nagy-állat akcióra fordítandó évi összeg a rendelkezésre álló erők 15 %-a.

*Törlesztési idő:* 1—3 év. *Törlesztési mód:* tehénnél: szaporulat és bizonyos mennyiségű tej, lónál pénz, vagy a Szövetkezet részére történő fuvar.

### 3. KIS-ÁLLAT ÉS HÁZIIPARI AKCIÓ.

*Szociálpolitikai cél:* a jövedelemkiegészítésre szoruló egzisztenciáknak kis-állat és háziipari akcióval való erősítése. Mind a két akció új pénzforrás beállítását jelenti a háztartásokban. (Szükséges azonban az értékesítés megszervezése, ami automatikusan kapcsolódik ehhez az akcióhoz.) *Törlesztés:* 1—2 év. *Törlesztési mód:* kis-állatnál szaporulat, a háziiparnál a jövedelem bizonyos százaléka. Ebbe az akcióba befektetendő összeg a rendelkezésünkre álló anyagi erők 10 %-a.

### 4. TALAJJAVÍTÓ ÉS MEZŐGAZDASÁGI GÉPAKCIÓ.

*Szociálpolitikai cél:* a törpebirtokos réteg önálló egzisztenciává való emelése jobb termelés, (irányított gazdálkodás, jobb művelési lehetőségek) és géphasználat beállítása, nemkülönben az egész akcióhoz fűződő értékesítés megszervezése révén. *Törlesztés:* 5—10 év a külön erre a célra alakított Szövetkezet útján a kimutatott termésművelési arányában. A gépkezelés szintén önálló gépészeti egzisztencia megteremtését teszi lehetővé. Az ide beállított összeg: 5 %.

### 5. ÉRTÉKESÍTÉSI ÉS IPARTELEPÍTÉSI AKCIÓ.

*Szociálpolitikai cél:* értékesítésnél az értékesítés körül mindig mutatkozó válság elleni egyetemes fellépéssel a kisegzisztenciák erősítése. *Az ipartelepítés* szociálpolitikai célja pedig abban foglalható össze, hogy a munkanélküli (fogyasztásra termelő) kisiparost áttelepítéssel — megfelelő konjunkturális helyre — önálló egzisztenciához kell juttatni, ha szükségesnek mutatkozik, akár házadományozással is. Pl. Dunaszerdahelyről Bősre. (Az előbbi helyen iparosfőnökség van, az utóbbi helyen iparoshiány.) Ez a megoldás ugyanakkor munkaidő és munkaenergia megtakarítást jelent a kérdéses hely fogyasztóközönsége számára is. (Pl. nem kell 15 km-re gyalogolnia.) Itt a munka első fázisa úgynevezett kupec-képző tanfolyamon arra alkalmas keresztény fiatalságnak — kisegzisztenciális rétegből kiválogatva — megfelelő kiképzése a terménygyűjtő kereskedelemre, (gabona, nyersbőr, tojás, toll stb.), esetleg forgótőkével való ellátása és a szükséges kereskedelmi kapcsolatok kiépítése. Ugyancsak ez az akció jelentené az esetleges mezőgazdasági háziipar megteremtését is, ahol azt célszerűnek, illetőleg szükségesnek látja a Szövetkezet. (Pl. aszalás, konzerv, tézta-készítés stb.) A törlesztés 1—5 év időtartamú volna s függne az

elért eredményektől. Befektetendő a rendelkezésünkre álló összeg 10 %-a.

A visszamaradó összeg — összesen 10 % — az adminisztrációs költségekre volna fordítható. Ezek a költségek a későbbiek során minden valószínűség szerint csökkenni fognak, s a többletként megmaradó részt a különféle akciók keretén belül mindig arra az akcióra fordítja a Szövetkezet, amelyiknél erre éppen a legnagyobb szükség van. Ez a tervzet egyébként csak vázlatosan mutatja be a Szövetkezet szociális elgondolásait. Az egész akciótervezet — a házépítéstől eltekintve — maga is jórészen kísérlet s az egyes akciókra fordítható összegek minden további nélkül helyet cserélhetnek attól függően, hogy melyik akció keretében lehet őket a legjobban gyümölcösöztetni.

#### ÖSSZESÍTŐ :

1. Házépítés:	50 %
2. Nagy-állat akció:	15 %
3. Kis-állat és háziipari akció:	10 %
4. Talajjavító és mezőg. gép akció:	5 %
5. Értékesítési és ipartelepítési akció:	10 %
6. Adminisztrációs költségek:	10 %
	<hr/>
Összesen:	100 %.

Komárom, 1940. május hó 8.

## 5. §. A vármegye községeinek helyszíni bejárása.

A Szövetkezet megalakulása után, a Magyar Közigazgatás-tudományi Intézetben végzett (és a 3. §-ban leírt) előkészítő munka birtokában a Szövetkezet igazgatója első feladatának azt tekintette, hogy az Intézetben az íróasztal mellett elkészített községi diagnózisokat a helyszínen az arra illetékes helyi tényezők bevonásával ellenőrizze.

A helyszíni bejárást Komárom vármegye alispánja, a Szövetkezet elnöke a következő „Útiterv megállapítás”-sal rendelte el és állapította meg annak részleteit:

A Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet közcélú tevékenységét csak az adottságok teljes és tökéletes ismeretében tudja megszervezni és végrehajtani. E célból elrendeltem, hogy a Szövetkezet ügyvezetője és annak helyettese a vármegyei és járási szociális előadók, valamint az egyes községekre illetékes járási és községi szervek közreműködésével jegyzőségenkint a helyi kérdések megismerése céljából megbeszéléseket tartsanak. Ezekben a megbeszéléseken tisztázandó az egyes községek gazdasági és szociális helyzete, biztosítandó a Szövetkezet munkájához szükséges családkartotékok elkészítésének, valamint a Szövetkezet helyi tájékoztató és ellenőrző szerveinek megszervezése és munkájuk beállítása.

Kívánatosnak tartom, hogy az egyes községekben folyó megbeszéléseken a járási főszolgabíró, vagy hivatalának ezzel megbízott tagja, ezenkívül, a lehetőséghez képest, a m. kir. tisztiorvos és az illetékes m. kir. gazdasági felügyelő részt vegyen. Ezen urakat az útiterv közlése kapcsán a járási főszolgabíró úr értesíti.

Az egyes községekben szükséges továbbá a községi vezetőjegyző, a hitfelekezetek vezető lelkészei, a községi (kör-) orvos, a tantestület erre alkalmas tagja, a f. évi január hó folyamán Tatán népfőiskolát végzett gazdaglegények, ezek nemlétében egy értelmes fiatal gazda, az általános közegészségügyi (zöldkeresztes), vagy anya- és esecsemő (Stefánia) védőnők s amennyiben ez lehetséges, a helybeli uradalom, vagy nagyipari vállalat képviselőjének jelenléte. Ez urakat, illetve úrhölgyeket, az útiterv vonatkozó részletek közlése kapcsán a községi vezetőjegyző úr értesíti.

Az útiterv pontos betartásához fűződő fontos érdekekre való tekintettel felhívom a figyelmet arra, hogy az egyes községekben folyó megbeszéléseket a Közjóléti Szövetkezet kiküldöttei, tekintet nélkül arra, hogy azon valamelyik érdekelt megjelent-e, vagy sem, a kitűzött időben megkezdik.

Külön felhívom a községi vezetőjegyző urak figyelmét arra, hogy az útitervhez csatolt és a községükre (községeikre) vonatkozó kérdések összeállítását tartalmazó jegyzéket tegyék gondos tanulmányozás tárgyává, hogy így az egyes községek kérdéseinek megbeszélésére szánt aránylag kevés idő megfelelően kihasználható legyen.

Az útitervet, valamint az egyes községek kérdéseinek jegyzékét egy héttel a tényleges kiszállások előtt az összes érdekelttel közölni fogom.

A helyszíni bejárás 1940. június hó 10.-én vette kezdetét Tatán és 1940. július hó 26.-án fejeződött be a balonyi körjegyzőségben.

A bejárás folyamán az egyes járáások sorrendje a következő

volt: 1. tatai, 2. gesztesi, 3. ógyallai, 4. komáromi, 5. somorjai és 6. dunaszerdahelyi járások.

Egy-egy napon 1—3 község, illetve körjegyzőség helyzete került megbeszélésre. Az egyes községek, valamint az alispáni határozatban említettek, előre megkapták a járásonkint külön megállapított útitervet. A községi, illetve körjegyzők pedig ezenkívül egy külön értesítést is kaptak, amelyen az értekezlet helyén és időpontján kívül a községi diagnózisnak a szociális helyzetét feltüntető része, valamint ennek az alapján a kérdés megoldásának vázlata, végül pedig az értekezleten tisztázandó kérdések nyertek feltüntetést. Ezeknek a közlését azért tartottuk célszerűnek, hogy a jegyzők a megbeszélés anyagára kellőképpen fel tudjanak készülni.

Egy-egy község (körjegyzőség) kérdéseinek megbeszélése a helyzet súlyosságához képest 2—4 órát vett igénybe. A megbeszélések menete a következő volt: A megbeszéléseket vezető ügyvezető igazgató, vagy helyettese röviden ismertette a belügyi kormányzat által kezdeményezett új rendszerű magyar szociálpolitikát (Esztergár norma), ezzel kapcsolatban a Vármegyei Közléti és Gazdasági Szövetkezet programját, az intézeti előkészítő munkát, valamint a község diagnózisát és a megoldás esetleges módozatait. Ezután a résztvevők bevonásával általános vita keretében nyert megállapítást a diagnózis helyessége vagy helytelensége és végül részletes megbeszélésre kerültek a megoldás módozatai és lehetőségei.

Az összes községek helyszini bejárása után tényként állapítható meg, hogy az Intézet által elkészített diagnózisok teljes egészében megállták helyüket és valóknak bizonyultak, amelyekből a helyi ismerettel rendelkezők vagy egyáltalában nem, vagy csak kis mértékben tudtak valamit elvenni, illetve hozzátenni. A papírdiagnózis helyessége kizárólag a felhasznált statisztikai adatok régebbi, vagy újabb eredetétől függ. Az 1938. évi november 2.-i bécsi döntéssel visszatért területeken a községi diagnózisok újszólván 100 %-ban állták meg helyüket. Az itt rendelkezésre álló adatok ugyanis alig másfél évesek voltak. Itt eltérés kizárólag csak azokon a helyeken volt, ahol a volt cseh, morva, illetve szlovák telepések az 1938. évi december 15.-én teljesített népösszeírás után, de még helyszini bejárás ideje előtt, költözködtek vissza Szlovákiába, illetve a Protektorátusba. A tatai járás községeiben, ahol az Intézet nagy helyi ismerete ellensúlyozta az 1930-as népszámlálás, illetve az 1935-ös mezőgazdasági összeírás adatainak időközi változásait, a diagnózisok valódisága 95—100 %-osnak vehető. Nagyobb eltéréseket a diagnózis és a helyszini bejárás eredményeként megállapított helyzet között csak a gesztesi járásban találtunk. Ennek községeiben a diagnózisok csak 80—85 %-ban feleltek meg a bejárás alkalmával észlelt helyzetnek. Ennek az okozója az 1930-as, illetve 1935-ös adatokban bekövetkezett időközi változás, amit az Intézet helyi ismerete itt nem ellensúlyozhatott.

A diagnózisok adta helyi ismeret nagymértékben tette lehetővé azt, hogy a helyszini bejárás alkalmával az Intézet kikül-

döttei mindenütt azonnal a legjobban fájó és égető kérdések megoldási lehetőségeire térhettek át és csak így volt lehetséges naponta 2—3 jegyzőség összes kérdéseinek a tisztázása.

A helyszíni bejáráson a Szövetkezet igazgatóján kívül minden egyes községben résztvett a belügyminisztérium szociális szervezetének vármegyei vezetője: Wittinghof Ágnes szociális testvér, az egyes járásokban az oda illetékes járási szociális előadók. A közigazgatás nagyarányú elfoglaltsága (behívások, árvízkárosultak segítése, aratási munkálatok megszervezése stb.) ellenére is igen sok község helyszíni bejárásán részt vettek az egyes főszelektőrök, illetve tiszti orvosok, valamint a járási gazdasági felügyelők. Amikor módjában állt, résztvett a bejáráson Komárom vármegye alispánja, valamint a Közigazgatástudományi Intézet igazgatója.

A bejárások után, 1940. július 29—31. napjain, vármegye, valamint a vármegye mellett működő állami hivatalok, továbbá a járások vezető tisztviselőinek a részvételével minden egyes járás kérdéseiről (járásonkint fél napos) megbeszélést tartottunk Komáromban, amelyen most már az alispán szemszögéből az egész megyére kiterjedő helyzetképet adtunk.

KISS ISTVÁN

## 6. §. A Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet Ügyrendje.

### I. RÉSZ.

#### Ügyviteli rendelkezések.

##### 1. Fejezet: Ügykezelés.

1. §. A Szövetkezet ügyeit az Alapszabályok 25. §-a értelmében az Igazgatóság intézi, ennek következményeként az egyes ügyekben az érdemi döntést csak az Igazgatóság mondhatja ki. Az Igazgatóság előzetes felhatalmazása alapján érdemileg a Szövetkezet Elnöke is dönthet.

2. §. Az Igazgatóság, illetve az elnök érdemi döntéséhez szükséges előkészítéshez, illetve az érdemi döntés végrehajtásához szükséges cselekményeket a Szövetkezet ügyvezető igazgatója, valamint egyéb alkalmazottai végzik.

3. §. Az ügyek kezelése a kereskedelmi életben szokásos iktatás nélküli ügyvitellel történik. Az iktatás nélküli ügyvitelhez szükséges típusügyek a következő tizedes beosztás szerint számoztatnak:

#### 0 Központi adminisztráció

- 00 Közgyűlés
- 01 Igazgatóság
- 02 Felügyelő Bizottság
- 05 Magyar Közigazgatástudományi Intézet
- 04 Iroda személyi ügyei
- 05 Iroda dologi ügyei
  - 050 Nyomtatványok, írószerek
  - 051 Egyéb anyagbeszerzés
  - 052 Berendezés
  - 053 Helyiség
  - 054 Telefon
  - 055 Járási Hitelszövetkezet
  - 056 Könyvelés
  - 057 Egyéb számlák
- 06 Autó ügyek
- 07 Családkartotékok
  - 070 Kartoték minták
  - 071 Utasítások

- 072 Felvételezők ügyei
- 073 Kartotékok továbbvezetése
- 08 Propaganda
  - 080 Röpecédulák, körlevelek
  - 081 Tatai Népfőiskola
  - 082 Közjóléti munkacsekk
  - 083 Előadások
  - 084 Tanfolyamok
  - 085 Sajtóügyek
  - 086 Ujságvivágások
- 09 Kapcsolatok
  - 090 Család- és Népvédelmi Alap Orsz. Szociális Felügyelőség
  - 091 Társzövetkezetek
  - 092 Hangya Szövetkezeti Központ
  - 093 Hangya Központi Szövetkezet
  - 094 Egyéb szövetkezetek
  - 095 Egyéb vállalatok
  - 096 Egyesületek

**1 Akciók**

- |   |                        |
|---|------------------------|
| <b>10 Általános akció ügyek</b>                   | 4010 Baj               |
| 100 Javaslatok                                    | 4011 Agostyán          |
| 101 Általános akció tervek                        | 4020 Szomód            |
| 102 Általános akció ajánlatok                     | 2021 Dunaszentmiklós   |
| 103 Miniszteri felterjesztések                    | 4050 Naszály           |
| <b>11 Házakció</b>                                | 4040 Kocs              |
| 110 Házakció elosztási tervek                     | 4050 Kömlőd            |
| 111 Házakció típus tervek                         | 4060 Dad               |
| 112 Anyagbeszerzés                                | 4070 Környe            |
| 1120 Általános anyagbeszerzés                     | 4080 Kecskéd           |
| 1121 Faanyag „                                    | 4081 Várgesztes        |
| 1122 Téglá „                                      | 4090 Oroszlány         |
| 1125 Mész-, cement „                              | 4100 Tatabánya         |
| 1124 Egyéb anyagok „                              | 4110 Felsőgalla        |
| 115 Munkásbiztosítás                              | 4120 Alsógalla         |
| 114 Ellenőrzés                                    | 4130 Bánhida           |
| 115 Tűzbiztosítás                                 | 4140 Vértessomló       |
| 116 Életbiztosítás                                | 4150 Vértesszöllős     |
| 117 Építőipari telepek                            | 4160 Tardos            |
| 118 Telek ügyek                                   | 4161 Vértestolna       |
| <b>12 Kiskert akció</b>                           | 4170 Tarján            |
| <b>13 Nagyállatakción</b>                         | 4180 Héreg             |
| 130 Akció elosztási tervek                        | 4190 Gyermely          |
| 131 Állatbeszerzés                                | 4191 Szomor            |
| 132 Biztosítás                                    | 4200 Kisbér            |
| <b>14 Kisállatakción</b>                          | 4210 Ászkár            |
| <b>15 Háziipari akción</b>                        | 4220 Tárkány           |
| 150 Ált. háziipari ügyek                          | 4230 Csép              |
| 151 Háziipari tanfolyamok                         | 4240 Éte               |
| 152 Háziipari eszközök beszerzése                 | 4250 Császár           |
| 153 Háziipari nyersanyag                          | 4260 Szend             |
| 154 Háziipari telepek és vezetők<br>ügyei         | 4261 Szák              |
| 155 Központi Háziipari Telep                      | 4270 Bokod             |
| 156 Háziipari értékesítés                         | 4280 Vérteskethely     |
| <b>16 Talajjavítási akción</b>                    | 4300 Dunaalmás         |
| <b>17 Mezőgazdasági gépakción</b>                 | 4310 Neszmély          |
| <b>18 Ipartelepítési, önállósítási<br/>akción</b> | 4320 Moca              |
| <b>19 Kisebbségi egyes akción</b>                 | 4330 Szőny             |
| 190 Támogatás iránti kérelmek                     | 4340 Kisigmánd         |
| 191 Vetőmagakción                                 | 4350 Nagyigmánd        |
| 192 Trágyatelep, takarmánysiló                    | 4360 Ács               |
| 193 Terményértékesítés                            | 4370 Bana              |
| 194 Gyümölcsfatelepepítés                         | 4400 Ógyalla           |
| <b>2 Komárom vármegye</b>                         | 4401 Bagota            |
| 20 Jelentések                                     | 4402 Bajes             |
| 21 Közjóléti előadó                               | 4410 Perbete           |
| <b>3 Járások</b>                                  | 4420 Naszvad           |
| 30 Tatai járás                                    | 4450 Imely             |
| 31 Gesztési járás                                 | 4440 Martos            |
| 32 Ogyallai járás                                 | 4450 Izsa              |
| 33 Komáromi járás                                 | 4460 Marcellháza       |
| 34 Dumaszerdahelyi járás                          | 4461 Dunaradvány       |
| 35 Somorjai járás                                 | 4462 Szilasháza        |
| <b>4 Községek</b>                                 | 4463 Kurtakeszi        |
| 4000 Tata   | 4470 Madar             |
|   | 4480 Komáromszentpéter |
|   | 4481 Ujgyalla          |
|   | 4490 Hetény            |



- 4500 Nagymegyér  
 4501 Izsap  
 4510 Ekecs  
 4511 Apácaszakállas  
 4520 Lakszakállas  
 4521 Szilas  
 4522 Turiszakállas  
 4530 Bogyá  
 4531 Gellér  
 4540 Nemesócsa  
 4541 Nagykeszi  
 4542 Tany  
 4543 Zsemlékes  
 4550 Csicsó  
 4551 Kolozsnéma  
 4552 Komáromfüss  
 4560 Ekel  
 4600 Guta  
 4610 Keszegfalva  
 4620 Megyeres  
 4630 Csallóközaranyos  
 4640 Órsújfalu
- 4700 Dunaszerdahely  
 4710 Albár  
 4711 Nagymad  
 4712 Balázdfa  
 4713 Hegyété  
 4714 Pódatejed  
 4720 Nagydvarnok  
 4721 Pozsonyepérjes  
 4722 Dunatőkés  
 4723 Kisudvarnok  
 4724 Sikabony  
 4730 Nemesabony  
 4731 Nemesódos  
 4740 Szentmihályfa  
 4741 Alsópatony  
 4742 Felsőpatony  
 4750 Gelle  
 4751 Cséfalva  
 4752 Dunakisfalud  
 4753 Kislucs  
 4754 Nagylucs  
 4755 Nagybudafa  
 4760 Királyfiakaresa  
 4761 Amadékaresa  
 4770 Nyékvárkony  
 4771 Ollétejed  
 4780 Nyárasd  
 4790 Vásárút  
 4791 Csallóközkürt
- 4792 Felsővámos  
 4800 Bős  
 4810 Csallóköznádasd  
 4811 Baka  
 4812 Dercsika  
 4813 Nagybodak  
 4814 Felbár  
 4815 Süly  
 4820 Balony  
 4821 Csiliznyárad  
 4822 Medve  
 4823 Szap  
 4830 Csilizradvány  
 4831 Csilizpatas  
 4832 Kulcsod  
 4840 Alistál  
 4841 Bögellő  
 4842 Padány
- 4900 Somorja  
 4901 Gutor  
 4902 Szemet  
 4910 Tejfalubúcsúháza  
 4911 Csölösztó  
 4912 Nagypaka  
 4920 Vajkaszőlécés  
 4921 Bacsfa  
 4922 Doborgaz  
 4923 Nagyszarva  
 4930 Lég  
 4931 Csallóköztárnok  
 4932 Előpatony  
 4933 Macháza  
 4934 Sárosfa  
 4940 Magyartonk  
 4941 Bélvata  
 4942 Illésháza  
 4943 Vajasvata  
 4950 Nagymagyar  
 4951 Csenke  
 4952 Jányok  
 4953 Nemesgomba  
 4954 Olgya  
 4960 Fél  
 4961 Éberhárd  
 4962 Vök  
 4970 Csütörtök  
 4971 Béke  
 4972 Pozsoncsákány  
 4973 Uszor

## 5 Komárom thjv

### 2. Fejezet: Munkaerők, munkaidő, munkarend.

4. §. A Szövetkezet munkaerői állandóan alkalmazott tisztviselők és ideiglenesen alkalmazott kisegítő munkaerők.

Állandó jellegű tisztviselők: ügyvezető igazgató, helyettes ügyvezető és könyvelő(k).

Ideiglenesen alkalmazott kisegítő munkaerők azok, akiket a Szövetkezet igazgatósága egyes meghatározott munkálatokon, vagy meghatározott időtartamra szellemi, vagy fizikai munkálatok elvégzésére felvesz.

5. §. A Szövetkezet munkaerői feletti felügyeletet és ellenőrzést a Szövetkezet elnöke, illetve megbízásából az ügyvezető igazgató gyakorolja.

6. §. Az egyes munkálatokat a munkaerők között az ügyvezető igazgató meghallgatásával a Szövetkezet elnöke osztja ki. A munkálatok kellő időben való elvégzéséért azonban a megbízott munkaerőn felül az ügyvezető igazgató is felelős, akit e végből a munkaerők felett rendelkezési jog illet meg.

7. §. A munkaidő 8 órától 14 óráig, továbbá 16 órától 18 óráig tart. Elnök, illetve ügyvezető igazgató esetenként (sürgős, vagy különleges munkálatok esetében) ettől eltérő módon is megállapíthatja a munkaidőt.

8. §. Felek fogadása naponként 10—12 óra között. A komáromi betivásárok napján (hétfőn és csütörtökön) 9—13 óra között. Ettől eltérő időben feleket a Szövetkezet helyiségében fogadni tilos.

### 3. Fejezet: A családkartotékok kezelése és továbbvezetése.

9. §. A Szövetkezet tevékenységének előmozdítása céljából a vármegye minden családjáról családkartotékokat állíttatott ki. A családkartotékokat két teljesen azonos példányban, a Szövetkezet központi irodájában és a járási szociális előadónál kell vezetni.

10. §. A családkartotékok célja: egyfelől állandó áttekintés biztosítása a vármegye területén élő családok gazdasági és szociális helyzetéről, másfelől pedig az egyes, juttatásban részesült családok támogatásának nyilvántartása.

11. §. A családkartotékokat mind a Szövetkezet központjában, mind pedig a járási szociális előadóknál jelen Ügyrend 3. §-ban meghatározott községi sorrendben kell vezetni. Az egyes községekben belül külön kell kezelni azoknak a családkartotékjait, akik a Szövetkezettől támogatásra szorulnak, külön azokét, akik a Szövetkezettől támogatást kaptak és végül azokét, akik támogatásra nem szorulnak. Az egyes csoportokon belül a kezelés betűrendben történik. A nagy lélekszámú községekben történhetik azonban kerületenként (városrészenként) s ezen belül betűrendben, vagy utcahátszám szerint. Az egyes csoportokat választólappal (vezérlappal) kell egymástól elkülöníteni.

Mindazok a családok, akik a Szövetkezettől támogatásban részesültek, „Törzsszám“-ot kapnak. A „Törzsszám“ két számcsoporthól képzett szám: az első számcsoporthat a támogatás idejekorilak helyi községnek a 3. §-ban megjelölt száma, a második számcsoporthat, amelyet az elsőthől törtjtel választ el, az egyes községekben a juttatásban való részesülés sorszáma. Aki egy ízben már juttatásban részesült, az mindvégig az első juttatás alkalmával nyert törzsszámot tartja meg.

13. §. A törzsszám minden egyes Juttatott tudomására hozandó és a Szövetkezettel történő levelezés és érintkezés alkalmával a Juttatottnak törzsszámára hivatkoznia kell.

14. §. A családkartotékok időközi kiigazítását a járási szociális előadók a községi szociális munkaközösség és a községi szociális utcamegbízottak közreműködésével eszközlik. Ennek érdekében a járási szociális előadók a hozzájuk tartozó községekben negyedévenként a szociális munkaközösség, illetve az utcamegbízottak bevonásával értekezleteket tartanak, amelyen a birtokukban lévő családkartotékokat átvizsgálják és a vizsgálat eredményeihez képest a változásokat a kartotéklapon feljegyzik és a változásokat az erre a célra rendelkezésükre bocsátott nyomtatványon a Szövetkezet Központjának bejelentik, ahol a változást fel kell tüntetni. Nagyobb kiterjedésű községekben az utcamegbízottak ebbéli közreműködésükért a Szövetkezet által, amennyiben a juttatás feltételei egyébként náluk fennforognak, a többi juttatottnál kedvezményesebb. (hosszabb határidejű, alacsonyabb törlesztésű, kezelési költségmentes, stb.) juttatásban részesíthetők. Munkájuk megkönnyítése végett a nagyobb kiterjedésű községekre vonatkozó családkartotékokat a 11. §. rendelkezéseinek figyelembetartásával utcamegbízotti körzetenként lehet vezetni, mind a Szövetkezet központjában, mind pedig a járási szociális előadóknál.

15. §. A Szövetkezet Igazgatósága által megállapított időnkint, mely három évnél rövidebb és öt évnél hosszabb nem lehet, a családkartotékok általános revíziója eszközrendő, melynek módzatairól és költségeiről az Igazgatóság gondoskodik.

#### 4. Fejezet: Egyéb nyilvántartások kezelése és továbbvezetése.

16. §. A Szövetkezet központi irodájában a családkartotékokon és az 5. Fejezetben tárgyalt üzleti könyveken kívül az egyes munkálatok és juttatások állandó áttekintése céljából a következő nyilvántartásokat kell vezetni:

- a) munkanapló,
- b) állománytáblázat,
- c) akciók nyilvántartása.

17. §. A nyilvántartások a munkanapló kivételével, amely könyv- és cédulakatalógus alakjában vezetendő, kartotékrendszerűek.

18. §. A munkanaplót az ügyvezető igazgató, akadályoztatása esetében a helyettes ügyvezető vezeti. A munkanaplóban naponként fel kell tüntetni a Szövetkezet munkaerői által végzett munkálatok megnevezését, a huzamosabb időt kívánó munkálatok megnevezését és határidejét. A munkanaplót havonként be kell mutatni a Szövetkezet elnökének, aki a bemutatás tényét aláírásával igazolja.

19. §. Az állománytáblázat cserélhető névjegytartókkal ellátott falitábla. Az állománytáblázatban mindazokról a szervekről,

azok felelős vezetőiről, valamint mindazokról az egyénekről kell nyilvántartást vezetni, akik a Szövetkezettel állandó kapcsolatban vannak. Különösen a vármegye, az egyes járások és községek vezető tisztviselőiről, a Szövetkezet igazgatósági és felügyelőbizottsági tagjairól, a Szövetkezettel üzleti kapcsolatban álló cégekről, az egyes községekben a Szövetkezet állandó megbízottairól (háziipari telepvezetők stb.).

20. §. A Szövetkezet által végrehajtott akciók keretében minden egyes juttatott dologról (ház, kiskert, állat stb.) az egyes juttatások sorrendjében számozva, kartotéklapot kell felvenni, amely tartalmazza a juttatott dolog sorszámát, leírását és megfelelő helyet a Juttatott nevének és lakhelyének feltüntetésére, figyelemmel arra, hogy a Juttatott személyében esetleg bekövetkező változások feltüntethetők legyenek.

A kartotéklap szövege és mintája a következő:

..... sorszámú ..... juttatás  
 leírása: .....  
 .....  
 Tulajdonos neve: ..... lakhelye: ..... Törzsszáma: .....  
 „ ..... „ ..... „ .....  
 „ ..... „ ..... „ .....

A juttatott dolog megnevezésénél azt faj és nem szerint kell megnevezni. Leírásánál: háznál a tkvi betétszám és helyrajzi szám, valamint a lakrészek megnevezése, esetleg az építési típus jelölendő meg, állatnál a közelebbi külemi (szín) leíráson felül a járlat száma, gépnél a gyártási szám irandó le.

## 5. Fejezet: Pénz- és értékkezelési rend. (Könyvelési és számlarend).

21. §. A Szövetkezet központi irodájában pénzkezelés csak a legszükségesebb kézi kiadások erejéig (kézi pénztár, kis kassza) folyik. A pénzkezelés a *Komáromi Járási Hitelszövetkezet*, mint az O. K. H. tagja, komáromi bej. cégnél nyitott folyószámlán történik. Nagyobb kiadások csak a Járási Hitelszövetkezethez intézett utalványrendelet útján eszközölhetők. Kivétel ez alól az az eset, amikor az állatakiók céljaira országos, vagy heti vásárokon történik állatvásárlás, mely esetben a vásárlással megbíztottak a vásári szokásoknak megfelelően a helyszínen készpénzben fizetik ki elismervény ellenében a vásárolt állatok ellenértékét. Ez esetben az ezzel megbíztottak elszámolásra kapnak készpénzt a kezeikhez.

22. §. Az egyes juttatott dolgok tulajdonjogát, vagy az azokra a Szövetkezet javára megnyílt zálogjogot bizonyító okiratok és a juttatott dolgokra vonatkozó biztosítási kötvények külön kezelendők és ezekről az okiratokról külön könyv vezetendő.

A könyv címe: Okiratok könyve.

Fejrovatok: kelet, az okirat megnevezése, az okirat száma, (kötvényszám, bírói szám), a juttatás sorszáma, a juttatott neve, a juttatott törzsszáma, jegyzet.

25. §. A pénz- és értékkezelés nyilvántartására a következő könyvek vezetendők:

- a) üzletrészek nyilvántartási könyve,
- b) naplófőkönyv
- c) pénztárnapló
- d) házakciók könyve,
- e) kiskert akciók könyvei,
- f) nagyállat-akciók könyvei,
- g) kisállat-akciók könyvei,
- h) háziipari akció könyvei,
- i) mezőgazdasági gép-akció könyvei,
- j) kisebb vegyes akciók könyvei.

24. §. A könyvek oldalszámozással füzve és bekötve kezelendők, használat előtt szabályszerűen hitelesítendők.

25. §. Az üzletrészek nyilvántartási könyvének fejrovatai:

*sorszám, az üzletrészes neve, az üzletrészes lakhelye, az üzletrészes által jegyzett üzletrészek száma, bevétel, P. f., kiadás, P. f.,*

26. §. A pénztárnaplófőkönyv fejrovatai:

*fejléc felett: év, hónap, fejlécben: tételszám, nap, tárgy, könyvelési szám, összesen P. f., 1. Járási hitelszövetkezet Bevétel, kiadás P. f., 2. Vármegyei alap bevétel, kiadás P. f., 3. Komárom város bevétel, kiadás P. f., 4. Vármegyei 10 %-os alap, bevétel, kiadás P. f., 5. Házépítési akció bevétel, kiadás P. f., 6. Kiskert akció bevétel, kiadás P. f., 7. Nagyállat-akció bevétel, kiadás P. f., 8. Kisállat-akció bevétel, kiadás P. f., 9. Mezőgazdasági gépakció bevétel, kiadás P. f., 10. Talajjavítási akció bevétel, kiadás P. f., 11. Háziipari akció bevétel, kiadás P. f., 12. Ipartelepítés, önállóítási akció bevétel, kiadás P. f., 13. Üres bevétel, kiadás P. f., 14. Segély bevétel, kiadás P. f., 15. Biztosítás bevétel, kiadás P. f., 16. Dologi kiadás bevétel, kiadás P. f., 17. Pénztár bevétel, kiadás P. f., 18. Berendezés bevétel, kiadás P. f., 19. Személyi kiadás bevétel, kiadás P. f.,*

27. §. A pénztárnapló fejrovatai:

*sorszám, kelet, megnevezés, bevétel, P. f., kiadás, P. f.,*

28. §. A házakcióról a „Házakció A” és a „Házakció B” könyvek vezetendők.

A „Házakció A” könyv fejrovatai: fejléc felett az egyszerre épülő házak megnevezése, sorszám és építési színhelye; fejrovatban: Tételszám, Kelet (év, hó, nap) Név, Lakhely, Naplósám, Áru neme, Mennyiség, Érték (Telek, Ház, P. f.), Költség P. f., Munkadíj P. f., Kiadás összesen P. f., Előleg P. f., Bevétel Átvezetésért P. f., Kartotékszám.

A „Házakció B” könyv fejrovatai: fejléc felett a ház sorszámának, helyrajzi számának tkvi számának stb. feljegyzésére szánt hely; fejrovatban; tétel-szám, Kelet (év, hó, nap) Naplósámolási szám. Név, Törlesztési idő, Tartozik) Érték, Biztosítás, Költség P. f.) Követel P. f., Maradvány P. f.

29. §. A Kiskert akcióról a „Kiskert akció A” és a „Kiskert akció B” könyvek vezetendők.

A „Kiskert akció A” könyv fejrovatai: fejléc felett: az egyszerre bérelt kiskert területek sorszáma, kiterjedése, helyrajzi száma stb. részére szánt hely; fejrovatban: Tételszám, Kelet (év, hó, nap) Név, Lakhely, Napló elszámolási száma, Terület (Hol, mennyi), Bérllet ideje, Kiadás (Költség, Biztosítás, Összeg P. f.), Bevétel átvezetésért P. f., Kartotékszám.

A „Kiskert akció B” könyv fejrovatai azonosak a „Házakció B” könyvével.

30. §. A Nagyállat-akcióról a „Nagyállat-akció A” és a „Nagyállat-akció B” könyvek vezetendők.

A „Nagyállat-akció A” könyv fejevatai: fejléc felett az egyszerre beszerzett állatok akciós sorszámai, fejlécben: Tételszám, Kelet (év, hó, nap), Név, Lakhely, Naplólétszámolási szám, Megnevezés, Darab, illetve gépszám, Kiadás (Érték P. f., Költség P. f., Összesen: P. f.), Bevétel átvezetésért P. f., Kartotékszáma, Jegyzet.

A „Nagyállat-akció B” könyv fejevatai azonosak a Házakció B könyvével.

31. §. A Kisállat-akcióról a „Kisállat-akció A” és a „Kisállat-akció B” könyvek vezetendők.

A „Kisállat-akció A” könyv fejevatai azonosak a „Nagyállat-akció A” könyvével.

A „Kisállat-akció B” könyv fejevatai azonosak a „Házakció B” könyvével.

32. §. A háziipari akcióról „Háziipari-akció A”, „Háziipari-akció B” és „Háziipari-akció folyószámla” könyv vezetendő.

A „Háziipari-akció A” könyv fejevatai azonosak a „Nagyállat-akció A” könyvével.

A „Háziipari-akció B” könyv fejevatai azonosak a „Házakció B” könyvével.

A „Háziipari akció folyószámla” könyv kétszer 1 sorszámmal ellátott Tartozik-Követel oldalú folyószámla könyv. Fejevatai: a fejléc felett a fél megnevezése. A fejlécben: a Tartozik és a Követel oldalon egyaránt: Kelet (év, hó, nap), Tárgy, Naplólétszámolási száma, Számla száma, Áru megnevezése, Súly (q, kg), Darab, Érték P. f., Költség P. f., Munkadíj P. f., Összesen P. f., Előleg P. f.

33. §. A mezőgazdasági gépakcióról „Mezőgazdasági gépakció A” és „Mezőgazdasági gépakció B” könyvek vezetendők

A „Mezőgazdasági gépakció A” könyv fejevatai azonosak a „Nagyállat-akció A” könyvével.

A „Mezőgazdasági gépakció B” könyv fejevatai azonosak a „Házakció B” könyvével.

34. §. A kézipénztár kezelését és a könyvelést ugyanaz a személy nem végezheti.<sup>1</sup>

35. §. A könyvelő kifizetés esetén csak szabályszerűen érvényesített és kifizetési záradékkal ellátott nyugtát, nyugtatott számlát könyvelhet el.

36. §. A Szövetkezet részére teljesített minden szállításról, vagy munkáról szaldirozott számlát kell a könyvelősnél benyújtani. Ennek a számlának, hogy elfogadható legyen, tartalmaznia kell a teljesítő teljes nevét, telepének vagy lakásának pontos címét, a szállítás idejét, tárgyát vagy a munka nemét, mennyiségét, az egységenkénti árat és a végösszeget, illetve azt, hogy az ár átalányár, végül a számla, nyugta, keltét és a számlát benyújtó aláírását, mely ha lehet cégszerű legyen. Ezen kívül figyelemmel kell lenni a számla és nyugtabélyeg-illeték szabályszerű levonására. Az ily módon benyújtott számla számszerűségének és jogszerűségének vizsgálatát a könyvelő, illetve a Szövetkezet igazgatója végzi. A könyvelő ennek igazolására a mellékletet az alábbi szövegű bélyegzővel látja el, melynek megfelelő kitöltése után

<sup>1</sup> 34.—47. §-okat Vitéz István írta.

kézjegyezi és az igazgatóság elé terjeszti, hogy jogi szempontból való helyességét az igazgató aláírásával igazolja. Ennek megtörténte után kerül a számla vagy nyugta a Szövetkezet elnöke, az alispán elé utalványozás céljából.

A bélyegző szövege a következő:

Utalvány szám: .....

Napló szám: .....

KOMÁROM VÁRMEGYEI KÖZJÓLETI ÉS GAZDASÁGI SZÖVETKEZET

Érvényesítettett ..... P ..... f, azaz .....  
 ..... P ..... f.

Kérem a Komáromi Járási Hitelszövetkezet útján a fenti összeg átutalását, házi pénztár kifizetését.

KOMÁROM, 194... hó ..... n.

.....  
 szövetkezeti könyvelő.

.....  
 szövetkezeti igazgató.

.....  
 alispán.  
 szövetkezeti elnök.

37. §. Ha a könyvelőség a kiutalást a Járási Hitelszövetkezet útján javasolja teljesíteni, akkor a Szövetkezet elnökének még egy, a Szövetkezet pecsétjével ellátott utalványt kell aláírni, mely a Járási Hitelszövetkezethez szól. Ennek eredeti példánya megy a Hitelszövetkezethez, a másolati példány pedig az utalványkönyvben marad és a kifizetés szabályosságát bizonyítja.

Az utalványlap szövege a következő:

Napló szám: .....

A KOMÁROM VÁRMEGYEI KÖZJÓLETI ÉS GAZDASÁGI SZÖVETKEZET  
 I. 1. számú UTALVÁNYA.

a Komáromi Járási Hitelszövetkezethez. Kérem fizessen ki készpénzben utaljon át

..... fillért ..... (.....) pengő

..... javára és terhelje meg azzal a Komárom  
 címére

Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet számláját.

Komárom, 194 . hó . napján.

Tárgy: .....

P. H.

alispán,

szövetkezeti elnök.

A Hitelszövetkezet csak a fenti utalványra teljesít fizetést, az érvényesített nyugta vagy számla ilyen kiutalásra fel nem használható, mert annak a naplófőkönyv mellékleteként kell szolgáltatnia.

38. §. Ha kifizetés nem a Hitelszövetkezet útján történik, akkor a házi pénztár kapja meg az érvényesített és kifizetési zára-

dékkal ellátott számlát vagy nyugtát. Ebben az esetben ilyen utalványra szükség nincs. A kifizetést pedig a pénztáros az alábbi bélyegzővel igazolja:

FIZETVE ..... szám alatt.

194 .            hó            n.

.....  
pénztáros.

39. §. Minden esetben az okmányok megfelelő helyére a naplótétel, illetve az utalvány számát fel kell jegyezni az ellenőrzés lehetővé tétele céljából.

40. §. Ha olyan összegek kerülnek kifizetésre, melyek előleg természetűek, de kívül esnek a szoros értelemben vett juttatáson, — mert ez utóbbiak a megfelelő könyvekben nyernek feljegyzést —, akkor ezeket nyilvántartás céljából „előlegnyilvántartásban” kell feltüntetni. Ennek lapjaira csak egy-egy személy idevonatkozó adatai kerülnek.

A lapok rovatai következők: sorszám, az érvényesített előleg kelte, összege, és naplószáma, a végelszámolás kelte, érvényesített összege, térítmény, járandóság és az elszámolás naplószáma.

Ezzel az elszámolás kötelezettsége alatt állókat személyenként összes tartozásukkal számon lehet tartani.

41. §. Az ellenőrzés a pénztárban naponta történik a pénztárkönyvvel, hetenként egyszer ezt összevetve a pénztári naplóval, melyet a könyvelő vezet, megállapítják a pénzkészletet. Zárlatot a főkönyv alapján pedig havonta egyszer kell készíteni. Ezt a könyvelő, az igazgató, végül pedig az alispán, mint a Szövetkezet elnöke megvizsgálván láttamozza. A havi zárlatot minden hó 5. napjáig kell az alispánnál bemutatni.

42. §. A Közjóléti Szövetkezet munkatervének betartását hitelnyilvántartással kell ellenőrizni. Az esetenként rendelkezésre bocsátott összegek, melyek a Szövetkezet útján való juttatásnak alapját képezik, az egyes akciók közt a Munkatervnek megfelelő mértékben osztatnak szét. Az ily módon az akciókra megállapított hitelkeret betartását a fentemlített hitelnyilvántartás útján lehet áttekinteni.

E füzet rovatai: Házépítés, Nagy-állat akció, Kis-állat és Háziipari akció, Talajjavító és Mezőgazdasági gépakció, Értékesítési és Ipartelepítési akció, végül az Adminisztrációs költségek.

A Szövetkezet rendelkezésére bocsátott összeg a fenti kategóriák közt a Munkatervben meghatározott arányban lesz felosztva és a hitelnyilvántartásban a megfelelő címhez előírva. Az ellenőrzés úgy történik, hogy a havi zárlatok megfelelő összeredményeit véve, ez összehasonlítható a rendelkezésre álló összegből a kiírt címre fordítható összeggel.



## 6. Fejezet: A szövetkezeti autó használati rendje.

43. §. A szövetkezeti autó csak a Szövetkezet működésével kapcsolatos olyan ügy elintézésénél használható, melyet más közlekedési eszközt igénybevéve nem, vagy pedig csak káros késedelemmel lehet elintézni.

44. §. A szövetkezeti autónak a 43. §-beli használatához minden esetben a Szövetkezet elnökének engedélye szükséges.

45. §. Az autó használatáért kilométerenként az igazgatóság által megállapított díj fizetendő.

46. §. A fenti díj ellenőrzésére autó-könyv vezetendő.

Ennek rovatai: Sorszám, az utazás ideje, a kilométeróra állása út előtt és út után, a megtett út kilométerben, a fizetendő díj összesen, a díj által terhelt nevei, az egyre eső összeg, (nem azonnali kifizetése esetén) ennek aláírással való elismerése, a befolyt összeg, és a pénztári könyv tételszáma.

47. §. A benzinkorlátozás miatt és általában a benzin fogyasztásának ellenőrzésére benzin-könyv vezetendő.

Ennek rovatai: Sorszám, az engedélyezés időszaka és az engedélyezett motorkó mennyisége, a kiváltó neve, a vételár és a pénztári könyv tételszáma.

## 7. Fejezet: Az ülések tárgysorozata.

48. §. A közgyűlésen az ügyek a következő sorrendben tárgyaltnak:

1. Elnöki megnyitó.
2. Mult közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása.
3. Ügyvezető igazgató beszámolója a Szövetkezet működéséről.

4. Igazgatósági jelentés az üzleti eredményekről.
5. Felügyelőbizottsági jelentés.
6. Felmentvény megadása.
7. Esetleges indítványok.

49. §. Az igazgatósági ülésen az ügyek a következő sorrendben tárgyaltnak:

1. Elnöki megnyitó.
2. Mult ülés jegyzőkönyvének felolvasása.
3. Ügyvezető igazgató beszámolója a Szövetkezet működéséről.
4. Az akciók sorrendjében az egyes akciókban szükséges intézkedések.

5. A beérkezett kérelmek feletti döntés.
6. Esetleges indítványok.

50. §. Az ügyvezető igazgató jelentésében a Szövetkezet általános ügyviteléről, majd pedig az egyes akciók állásáról az akciók sorrendjében köteles beszámolni.

51. §. A felügyelő bizottsági ülésen az ügyek a következő sorrendben tárgyaltnak:

1. Elnöki megnyitó.
2. Mult ülés jegyzőkönyvének felolvasása.
3. A Szövetkezet üzletmenetének felülvizsgálása, könyvek és akciók szerint és az erre vonatkozó határozat kimondása.

4. Esetleges indítványok.

52. §. A közgyűlésről, az igazgatósági és a felügyelőbizottsági ülésekről külön-külön lapszámozott, kötött könyvbe kell a jegyzőkönyvet beírni.

53. §. A közgyűlésről, az igazgatósági és a felügyelőbizottsági ülések jegyzőkönyvvezetője az elnök által kijelölt tisztviselő.

## II. RÉSZ.

### *A juttatásokra vonatkozó rendelkezések.*

#### 8. Fejezet: **Juttatási rend.**

54. §. A Szövetkezet támogatása iránti kérvények a községi előjárásnál nyújtandók be. Máshová benyújtott kérvényt a Szövetkezet figyelembe nem vesz.

55. §. A kérvényben fel kell tüntetni a kérelmező teljes családi és utónevét, születésének helyét és idejét és anyja nevét. A kérvényben általánosítások kerülendők. A kérelem tárgya és annak értéke pontosan faj, nem és összeg szerint jelölendő meg. A kérvényben kérték indokolandók és egyben törlesztési ajánlattal támasztandók alá. Mindazon esetekben, melyekben a kérelem olyan dologra, vagy támogatásra vonatkozik, amelynél a Szövetkezet tulajdonjog fenntartással nem élhet (pl. háztatarozási segély, a juttatott ingatlanán felépítendő házjuttatás), a kérvényhez telekkönyvi kivonat, illetve a községi előjáróság által igazolt tkvi feljegyzés csatolandó. Magában a kérvényben folyamodónak kötelezően ki kell jelentenie, hogy juttatás esetén első helyű tkvi bekebelezésre alkalmas okiratot állít ki a Szövetkezet javára.

56. §. A kérvényt a községi előjáróság a benne foglaltak teljesítésére vagy nem teljesítésére vonatkozó s a folyamodó erkölcsi, vagyoni stb. körülményei alapján indokolt, véleményes jelentés kíséretében a járási szociális előadóhoz terjeszti be. Az esetleges községi igazolások az 1940 : XXIII. t. c. 6. §-a alapján bélyegmentesek.

57. §. A járási szociális előadó a kezelése alatt lévő családkartotékok figyelembevételével, továbbá a községi szociális munkaközösség bevonásával javaslatot készít és azt a kérelemmel együtt a Szövetkezet Igazgatóságához küldi be.

58. §. A Szövetkezet ügyvezető igazgatója vagy helyettese a nagyállat juttatás mértékét meghaladó esetekben az ügyet a helyszínen vizsgálja.

Az esetben, ha a fenti eset olyan községben fordul elő, amelyben vagy amelynek szomszédságában a Szövetkezet igazgatóságának valamely tagja állandóan lakik és a Szövetkezet elnökének felkérésére az ügy helyszíni kivizsgálására az igazgatósági tag vállalkozik, az ügyvezető igazgató, vagy helyettesének helyszíni kivizsgálása mellőzhető.

59. §. A Szövetkezet által juttatásban csak arra rászorult és érdemes nagycsaládú egyének részesíthetők. Kivételes méltánylást érdemlő esetekben, valamint az esetben, ha arra a nagycsaládúak sérelme nélkül fedezet áll rendelkezésre, kisebb családtagszámú, esetleg családalapítás céljából nőtlen egyének is részesíthetők támogatásban.

A rászorultság mindenkor az egyes egyének, családok egyéni körülményei alapján, egybevetve a lakhely község általános szociális és gazdasági viszonyaival állapítandók meg.

Az érdemesség megállapításánál a családfő és az egész család erkölcsi kifogástalansága, szorgalmas és törekvő mivolta, takarékosága, nemzethűsége és becsületessége veendő figyelembe. Rendezetlen házassági viszonyok (vadházasság) esetében a családfő erkölcsileg nem tekinthető kifogástalannak. Felhívásra történő rendezés esetében azonban igen.

60. §. Minden egyes juttatás alkalmával a Juttatott által a következő szövegű kötelezvény állítandó ki:

#### KÖTELEZVÉNY.

melynél fogva alulírott(ak) ezennel elismerem, hogy a Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezettől juttatásként .....

..... P ..... f, azaz ..... Pengő ..... fillér

értékben, teljes épségben, hiánytalanul átvett Kötelez mag hogy

a Szövetkezetnek a fent körülírt juttatás ellenértéke fejében

tőkében ..... P ..... f-t

költségben ..... P ..... f-t

együtt ..... P ..... f-t

továbbá ezen összeg után járó évi ..... %-os kezelési költség fejében

évente ..... P ..... f-t

valamint ..... P, azaz ..... Pengő értékű élet,

tűz, jég, állat, géptörés biztosítás biztosítási díja fejében

évente ..... P ..... f-t

..... év alatt

havi, negyedévi, félévi, évi ..... P, azaz ..... Pengős

részletekben készpénzben, vagy terményben megfizet

A Szövetkezet általános és részletes (akciók szerinti) juttatási feltételeit

ismerem és azok teljesítésére kötelezettséget vállal

..... 194... évi ..... hó ..... nap.

Előttünk, mint tanúk előtt:

.....

..... juttatott(ak)

#### 61. §. Az általános juttatási feltételek a következők:

1. A juttatás tárgyát képező dolgok (ingatlan, állat, gép, stb.) mindaddig, amíg teljes ellenértékük kiegyenlítését nem nyer, a Szövetkezet tulajdonát képezik. A tulajdonjogot igazoló okiratok (járlat, stb.) a teljes kiegyenlítésig a Szövetkezet kezelésében maradnak. A juttatási kötelezettségek elmulasztása esetében a juttatott dolgok minden további nélkül a Szövetkezet által újból birtokba vehetők. A Juttatott ez esetben a Szövetkezettel szemben igényt semmi címen nem támaszthat.

2. A Szövetkezet tulajdonjogát jelentő címke (felírás, pecsét, fülgomb).

stb.) mindaddig, amíg a juttatás tárgya a Szövetkezet tulajdonát képezi, a juttatott dolgokról nem távolítható el.

3. Juttatott tudomásul veszi, hogy a Szövetkezet tulajdonát képező dolgok bármilyen formában történő elidegenítése (eladás, leölés, végleges felhasználása, stb.) büntetőjogi megtorlást von maga után.

4. Juttatott felelős mindaddig, míg a juttatott dolog végleges tulajdonába nem megy át, az állag fenntartásáért. Az esetben, ha az 1. pont értelmében a juttatott dolog a Szövetkezet rendelkezése alá kerül vissza, az állag esetleges sérelmei Juttatott által megtérítendőek.

5. Juttatott köteles a neki juttatott dolgokat jó karban tartani és azok használatát (kezelését, ápolását, stb.) a jó gazda gondosságával végezni.

6. Juttatott kötelezettséget vállal aziránt, hogy a juttatás alkalmával anyagi és szociális körülményeiről a Szövetkezetet a valóságnak megfelelően tájékoztatta. Tudomásul veszi, hogy ellenkező esetben a juttatás tőle azonnal visszavonható.

7. Juttatott köteles a külön megállapított törlesztések pontos teljesítésére és szociális körülményeiben beállott változások azonnali bejelentésére.

8. Szövetkezet jogosult a juttatott dolgok használatának ellenőrzésére. Juttatott köteles a Szövetkezet igazolt megbízottjának a szükséges be- és megtekintéseket lehetővé tenni. Ellenőrzés címén a Juttatott meg nem terhelhető.

9. Szövetkezet jogosult egyes juttatások (ház, kiskert és állattuttatás) esetében, termelési, (tenyésztési, használati) irányelvek megállapítására, melyek betartására Juttatott kötelezettséget vállal.

10. Juttatottnak jogában áll a juttatás ellenértékét a megállapított törlesztési időnél hamarabb, esetleg egy összegben megtéríteni.

11. A juttatott dolog, tűz, elhullás, jég, törés elleni, valamint házzuttatás esetében a Juttatott életbiztosításának költségei Juttatottat terhelik. A biztosítási költségek a megállapított havi, negyedévi, félévi, évi törlesztésekben bennfoglaltak. A biztosítás lebonyolítására Szövetkezet jogosult, abba Juttatottnak beleszólása nincs. A díjfizetési tartam a teljes kiegyenlítésig tart. Ennek eltételével a biztosítás további fenntartása Juttatott tetszésétől függ. Ez esetben a költségek Juttatott vagy jogutódjai rendelkezése alá kerülnek. Esetleges károk alkalmával a biztosítási összegből a Szövetkezet még hátralékos követelése egyenlíttetik ki, a fennmaradó összeg a Juttatotté.

62. §. Minden juttatott dolog, illetve minden a szövetkezet támogatásával létesült dolog részint a Szövetkezet tulajdonjogát jelző címkével (felirattal, fülgombbal, stb.) látandó el, és az egyes akciók juttatási sorrendjében számozandó. Juttatott dolgok nyilvántartása, valamint könyvelése az így meghatározott számok szerint történik.

63. §. A Szövetkezet által juttatott dolgok értékének megállapításánál figyelembe kell venni, a juttatott dolog beszerzési árát és a beszerzéssel, valamint a juttatott dolognak a Juttatotthoz való elszállításával kapcsolatban felmerült költségeket. Abban az esetben, ha több, juttatás tárgyát képező dolog egyszerre szereztetik be, akkor az egyes juttatott dolgok értéke külön számítással állapítandó meg. Teljesen azonos dolgoknál a számítás az együttes beszerzés összegének a beszerzett dolgok számával való elosztása útján történik. Abban az esetben pedig, ha az egyszerre beszerzett dolgok teljesen azonosnak nem vehetők, a méterrendszer szerinti mértékegységre kell az előbbi osztást elvégezni és az így nyert egységárnak az alapján kell az egyes dolgok beszerzési árát megállapítani. Hasonló módon kell eljárni a költségek kiszámításánál is.

64. §. A lakóházjuttatás esetében az egyes építkezések alkalmával vezetendő munkanaplókba és egyéb nyilvántartásokba

kell feltüntetni, hogy a Juttatott részéről milyen anyag, telek, és munkaszolgáltatás történt és ezt az értékmegállapításnál figyelembe kell venni.

65. §. Egy-egy községen belül juttatott dolgok művelésének, tenyésztésének, használatának ellenőrzését, valamint a Juttatottak szaktanácsal való ellátására minden községben megfelelő szakértő egyén kérendő fel. Ilyenekül elsősorban a helybeli gazdasági népiskola tanítóit, ezek hiányában, valamely mezőgazdasági szak-képzettséggel rendelkező egyént kell felkérni (arany, vagy eziüstkalászos gazda, népfőiskolás, utcamegbízott, mintagazda, stb.). Az ellenőrzésre és a szaktanácsadásra felkért egyén jogosult és egyben köteles a működési területén lévő Juttatottak művelését, tenyésztését, használatát, stb. figyelemmel kísérni, a megállapított rendtől való eltérés esetében a Juttatottat erre figyelmeztetni, ismételt és indokolatlan eltérés esetében a Szövetkezet igazgatóságának a juttatás visszavonása iránt előterjesztést tenni. Köteles ezenfelül a szükséges szaktanácsokat és felvilágosításokat megadni.

66. §. Az ellenőrzésre és a szaktanácsadásra felkért egyénnel megállapodást kell kötni, melynek mintája a következő:

#### MEGÁLLAPODÁS,

mely egyrésztől a Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet komáromi bej. cég (képv.: az Igazgatóság), másrésztől .....  
 úr, .....-i lakos között alulírott napon az alanti feltételek mellett kötöttetett:

1. .... úr kötelezőleg elvállalja, hogy .....

..... község(ek) területén a Szövetkezet által juttatásban részesült egyének gazdálkodását, tenyésztését, használatát a helyi viszonyoknak megfelelően időnként ellenőrzi, továbbá őket a szükséges felvilágosítással és tanácsadással ellátja. A Szövetkezet esetleges utasításait betartja.

2. Szövetkezet kötelezőleg kijelenti, hogy az 1. pontban foglaltakat tudomásul veszi és ..... úr tevékenységéért néki a juttatás értékének évenként ..... %-át, valamint a következő kedvezményeket adja ellenszolgáltatásként .....

..... 194... év ..... hó ..... nap.

Előttünk, mint tanúk előtt:

.....

.....

67. §. Az ellenőrzésre és szaktanácsadásra felkért egyén tiszteletdíja részint a juttatási összeg 1, azaz egy százaléka, házzuttatásnak 0,1, azaz nulla egész egytized százaléka, részint pedig egyéb kedvezményes (nagyobb törlesztési határidejű, kezelési költségmentes) juttatásban való részeltetés.

68. §. Az ellenőrzéssel megbízott egyénnek ellenőrzéseiről egyszerű naplót kell vezetnie, melyben esetleges kifogásait fel kell jegyezni és megjegyzéseinek tudomásulvételét a Juttatottal el kell ismertetni.

69. §. A lehetőségig gondot kell fordítani arra, hogy az egyes községekben minden akció ellenőrzésével ugyanaz a személy bízsék meg.

### 9. Fejezet: A házakció rendje.

70. §. A házakció célja: a nagycsaládú, arra rászorult, érdekes és a házjuttatás feltételeinek eleget tenni tudó házinségesek lakóházhoz való juttatása s egyben a házépítéssel kapcsolatosan az építőipar számára munkalehetőség teremtése.

71. §. A Szövetkezet elvileg csak teljes házjuttatást eszközöl. Méltánylást érdemlő esetekben azonban féligkész házak kiegészítésére, illetve meglévő házak tatarozására is nyújt segílyt.

A lakóház kiegészítési, illetve tatarozási segélyek készpénzben nem fizethetők ki Juttatottnak, hanem a községi előljároság által igazolt anyag, illetve munkaszámlák ellenértékei, amelyek természetesen a megállapított hitelkeretet nem haladhatják túl, esetleg a községi előljároság útján közvetlenül az anyagszállítóknak, illetve vállalkozóknak térítetnek meg.

72. §. A Vállalkozó és a Juttatott közötti netáni összejátszás ténykénti megállapítása esetében Juttatottól a támogatás azonnal visszavonandó és öt többé támogatásban részesíteni nem lehet, vállalkozó pedig a Szövetkezettel kapcsolatos munkákból egyszersmindenkorra kizárandó.

73. §. A lakóházjuttatás történhetik a Szövetkezet nevéen álló telekkel együtt és történhetik a Juttatott nevéen álló telekre. Egy-egy községben egyszerre legalább öt házat kell építeni.

74. §. A házjuttatás tárgyát képező lakóházak építése történhetik:

- a) házi kezelésben,
- b) helyi vállalatba adással,
- c) általános vállalatba adással.

75. §. A házépítés házi kezelésben való megoldásához csak abban az esetben lehet folyamodni, ha a házi kezelésbeni megoldás lényegesen olcsóbbnak mutatkozik, mint akár a helyi, akár az általános vállalatba adás.

76. §. A házi kezelésben történő házépítésnél a szükséges anyagok beszerzéséről, valamint annak az építés helyére történő szállításáról a Szövetkezet gondoskodik, akár anyagkereskedőktől, akár anyagtermelőktől (téglagyár, fűrésztelep, cementgyár, mészégető, stb.) való vásárlással.

Az építési munkát ez esetben csak munkateljesítésre vállalkozó kisiparosok, illetve építőmunkások végzik.

Az építési munkálatok helyi ellenőrzésének és vezetésének lebonyolítására lehetőleg helybeli, megbízható és szakmáját kiválóan értő építészt, vagy építőmestert kell megbízni. Rajta kívül a községi előljároság is felkérendő az építkezés állandó figyelemmel kísérésére.

77. §. A házépítés helyi vállalatba adásánál lehetőleg arra kell

törekedni, hogy az egyes helyi vállalkozók a legreálisabb ajánlat alapján történő építkezésre alkalmi csoportba tömöríttessenek, hogy ily módon az összes helyi építőmesterek munkához juthassanak. Ha ez bármi okból nem lehetséges, akkor a legreálisabb ajánlattevőt kell az építkezés lebonyolításával megbízni.

Mindkét esetben azonban arra kell törekedni, hogy az egy helyen építendő összes lakóházak egy munkamenetben építessenek fel, amiért is az egy helyen építendő házaknak más-más vállalkozóval való felépítése kerülendő.

78. §. Általános vállalatba adás esetén a Szövetkezet által egy építési idő alatt (egy évi lebonyolítás) felépítendő összes lakóházak egy vagy több vállalkozónak adatnak ki oly módon, hogy egy-egy vállalkozó legalább az összes lakóházak egy negyedének (ötven lakóháznak) felépítését végzi.

Az általános vállalatbaadás esetén vállalkozó kötelezendő arra, hogy az egyes építkezési munkálatoknál helybeli kisiparosokat és munkásokat foglalkoztasson.

79. §. Akár a helyi, akár az általános vállalatba adás versenytárgyalási hirdetményel kezdődik, melynek szövege a következő:

KOMÁROM VÁRMEGYE KÖZJÓLÉTI ÉS GAZDASÁGI SZÖVETKEZET  
KISLAKÁS-ÉPÍTKEZÉSE.

Épül: .....-n.

Részletes versenytárgyalási hirdetmény.

1. ....
- .....
- .....
- munkáira nyilvános versenytárgyalást hirdet. A munkálatok költségei szabályszerűen biztosítva vannak.
2. A munka megkezdésének ideje: .....
- A munka befejezésének ideje: .....
3. A jótállás időtartama az idevonatkozó részletes feltételek szerint.
4. Akár az összes munkákra együtt, akár a különböző iparág köréhez tartozó munkákra külön-külön is, akár pedig munkák csoportjára is lehet ajánlatot tenni.
5. Az ajánlatot az ajánlati űrlap és költségvetési űrlap felhasználásával kell elkészíteni.
6. Az ajánlatokat cégszerű aláírással kell ellátni. Az ajánlattevő sajátkezűleg írt ajánlatát tanúzás nélkül, idegen kézzel vagy géppel írt ajánlatát pedig két tanúval előttemezve kell aláírnia. Ugyanígy kell aláírnia, az ajánlat esetleges mellékleteit (költségvetés, minták, tervek, stb.)
7. Az ajánlatban kihúzásnak, törlésnek, vakarásnak, beszúrásnak, vagy egyéb javításnak nem szabad előfordulnia. Ha az ajánlaton annak benyújtása előtt javításra mégis szükség van, ezt az ajánlat végén külön záradékban a javított tételek tüzetes felsorolása mellett ugyanúgy kell aláírni mint saját az ajánlatot.
8. A több ívből álló ajánlatot mellékleteivel (kivéve a bánatpénz letételét igazoló okiratot) együtt zsinórral egybe kell fűzni, a zsinór végét az ajánlat hátlapján cégszöveget tartalmazó pecséttel ellátni.
9. Az aláírt ajánlatokat sértetlen borítékban elhelyezve, pecséttel lezárva ..... óráig személyesen, vagy posta útján

kell benyújtani. Ugyanezen a napon a ..... d. e. ....  
 órákor fogják az ajánlatokat felbontani, amikor a magukat igazoló ajánlat-  
 tevők vagy azok meghatalmazással ellátott képviselői jelen lehetnek.

10. A fentiekől eltérőleg kiállított és beérkezett ajánlat a közszállítás  
 odaítélésénél nem jön figyelembe.

11. Az ajánlat borítékját a következő felirattal kell ellátni:

„Ajánlat .....

..... munkáira.“

12. Bánatpénzül az ajánlat szerinti értéknek 2 %-át kell az ajánlat benyuj-  
 tásának időpontjáig készpénzben vagy egyéb értékekben letenni. A bánat-  
 pénzül elfogadható értékek (kötvények, kezességi nyilatkozatok (garancia le-  
 velek, betétkönyvek) stb. felsorolását a 4.260/929. M. E. (R. t. 1174. old.)  
 8173/1950. P. M. (R. t. 535 old.) 128.485/930. P. M. (R. t. 1.057/1933 P. M. számú  
 (R. t. 1.315 oldal) és a 174.840/936. IV. a P. M. (B. K. 1937. évi 11. szám) rende-  
 letek tartalmazzák.

13. A készpénzből álló bánatpénzt a m. kir. postatakarékpénztárnál vezetett  
 ..... számú .....  
 elnevezésű letétszámla javára kell befizetni. A nem készpénzből álló bánatpénzt  
 a m. kir. postatakarékpénztárnál vezetett 400.006. sz. belügyi értékszámán,  
 vagy ..... adóhivatalnál kell letétbe helyezni. A befizetési  
 elismervényt, illetve letéti nyugtát az ajánlathoz kell csatolni. Pénzt vagy érté-  
 ket az ajánlathoz csatolni nem szabad.

14. A készpénzben letett bánatpénz után a m. kir. államkincstár csak az  
 odaítéléstől számított egy hónap elteltével kezdve a Magyar Nemzeti Bank  
 váltóleszámitolási kamatlábának megfelelő kamatot, a kezességi nyilatkozatban  
 letett bánatpénz után pedig a kezesség vállalásáért ugyancsak az odaítélés-  
 től számított egy hónap után a pénzügyminiszternek ettől az időtől fogva járó  
 költségtérítést fizet.

15. A készpénzben letett bánatpénzt a fentebb meghatározott értékkel  
 bármikor ki lehet cserélni. A vállalkozó kérelmére az értékpapírok esedékes  
 kamatszelvevényei kiadatnak, a betétkönyvekben elhelyezett összegeknek ese-  
 dékes kamatai a vállalkozó költségére felvételnek és a vállalkozónak kifizet-  
 tetnek, feltéve, hogy a letét letiltva nincs.

16. A bánatpénzt a megrendelő építető még az odaítélés előtt vissza-  
 utalja, ha az ajánlattevő ajánlatában ezt kifejezetten kéri arra az esetre, ha  
 ajánlata nem lesz a három elsősorban figyelembe jövő ajánlat között. A bán-  
 atpénz visszautalása esetén az ajánlattevő a közszállítás odaítélésére nem  
 tarthat igényt.

17. A tervek, rajzok és áruminták 19 ..... évi ..... hó  
 ..... napjától kezdve .....  
 ..... nél megte-  
 nyomatott oldalanként 8 fillérért, a tervek pedig darabonként 80 fillérért  
 megszereshetők.

18. Az ajánlattevők a végleges döntés megtörténteig (Közszállítási Sza-  
 bályzat 44. §.) kötelezettségben maradnak. Kivételesen visszavonható az aján-  
 lat, ha a Közszállítási Szabályzat 63. §-ában felsorolt terhek az ajánlat be-  
 nyújtása után emelkednek. Az építető az ajánlatok között az árakra való  
 tekintet nélkül szabadon választhat.

19. Ha az ajánlattevő bejegyzett cég, csatolnia kell a cégjegyzésre vonat-  
 kozó adatok (cégszöveg, cégjegyzés) igazolására szolgáló okiratokat. Az aján-  
 lattevőnek iparjogosítványát egyszerű (a megrendelő felhívására) hiteles má-  
 solatban is csatolnia kell. Kisiparosok ipartestületek bizonyítványával is  
 igazolhatják, hogy jogosultak annak a munkának elvégzésére, amelyre aján-  
 latot tettek. Magasépítésnél az az ajánlattevő, aki az építés végrehajtására  
 jogosító iparigazolvánnyal nem rendelkezik, köteles azt az iparjogosítvány-  
 nyal rendelkező önálló iparost megnevezni, aki az illető munkát tényleg  
 végre fogja hajtani. Az ajánlathoz csatolni kell az illető iparos iparjogosít-  
 ványát egyszerű másolatban és az illető munka elvállalására vonatkozó saját-  
 kezűleg aláírt nyilatkozatát.

20. Ha fővállalkozó tesz ajánlatot, köteles megnevezni az alvállalkozókat,  
 akiket a közszállításoknál alkalmazni óhajt s köteles bemutatni ezeknek a



rájuk bízott munka elvállalására vonatkozó nyilatkozatait. (Közszállítási Szabályzat 50. §. (2) bek. 2. pont). Alvállalkozóul csakis önálló iparosokat nevezhet meg.

21. Az ajánlattevő köteles ajánlatához társadalombiztosítási (Országos Társadalombiztosító Intézet, a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetével stb.) szemben fennálló tartozásairól olyan kimutatást csatolni, mely igazolja, hogy a versenytárgyalási hirdetmény lejárata megelőző 6 hónapnál régebben esedékessé vált betegségi-, öregségi-, balesetbiztosítási járulékkal stb. nem tartozik, vagy ajánlatában odaítélés esetére a vállalati összeg kifizetéséig fennálló tartozása erejéig a vállalati összegnek 25 %-át a biztosító intézetre engedményezni és a megrendelő építtetőt feljogosítani, hogy az engedményezett összeget minden esedékes részletből közvetlenül az illetékes biztosító intézetnek utalja át.

22. Az ajánlattevő köteles ajánlatában megjelölni a legkisebb munkabéreket, melyeket a vállalati összeg 20 %-ig terjedhető kötbér terhe mellett munkásainak fizetni fog.

23. Ajánlatokat egész munkára, vagy a munkát egy részére is lehet tenni.

24. A vállalkozó, aki több munkanemre is tesz ajánlatot, köteles nyilatkozni, vajjon egyes munkanemre vonatkozó megbízást is vállal-e?

25. Azok az ajánlattevők, akik közszállítást már teljesítettek, kötelesek ezt ajánlatukban a megrendelő megnevezésével a szállítás vagy munkát mineműsége, értéke és a teljesítés ideje megjelölésével megemlíteni. Akik több éven át nagyszámú közszállítást teljesítettek, csak az utolsó két évben teljesített szállításait, vagy munkáikat sorolják fel, de jelölik meg a még folyamatban levőket.

26. A nyertes ajánlattevő a biztosítékot a hozzá intézett felhívás kézhezvételétől számított 8 nap alatt köteles letenni. Ha ezt elmulasztja a közszállításra való igényét és bánatpénzét elveszti.

27. A biztosíték letételének módja, a biztosíték kamatozása, a készpénz helyettesítése, a kamatszelvények kiadása s a régi biztosíték felhasználása tekintetében a bánatpénznél mondottak megfelelő alkalmazást nyernek.

28. A kisiparosokat, vitézeket, hadirokkantakat, stb. illető kedvezmények felsorolását a Közszállítási Szabályzat 51. §-a tartalmazza.

29. E kedvezményekre való igényt a következőképpen kell igazolni:

a) a kisipari kedvezményre való igényt az illetékes ipartestület bizonyítványával. Aki ipartestület kötelékébe nem tartozik, annak az elsőfokú iparhatósági bizonyítványát kell becsatolni;

b) a helyi ipar előnyére vonatkozó igényt annak, aki a Szabályzat szempontjából kisiparosnak tekintendő, az 1. pontban megjelölt módon, másnak, ha ipartestület kötelékébe tartozik, az ipartestület bizonyítványával, ha ipartestület kötelékébe nem tartozik, az elsőfokú iparhatósági bizonyítványával kell igazolni;

c) a vitézi, illetve tűzharcos kedvezményre való igény igazolására a Vitézi Rend illetékes szervének igazolványa, a hadirokkant kedvezményre való igény igazolására a hadigondozási igazolvány szolgál, ill. előljárásigilag igazolt tűzharcos kivonat;

d) az 51. §. 6. bekezdésében felsorolt előnyökre való igény igazolása a következőképpen történik:

az a) és b) pontok eseteiben a jelen §. 2. pontjában megjelölt módon, illetve, amikor a magyar mérnöki munka eredményének igazolásáról van szó, a Budapesti Mérnök-Kamara bizonyítványával;

a c) pont esetében az illetékes kereskedelmi és iparkamara bizonyítványával;

a d) pont esetében az illetékes kereskedelmi és iparkamara bizonyítványával;

az a)—d) pont alatt felsorolt okiratokat az ajánlathoz kell csatolni, a Közszállítási Szabályzat 51. §. 6. bekezdés 5. pontjában említett kedvezmény elnyerése végett az ajánlatban csak bejelentést kell tenni.

30. A közszállítás elnyerője köteles a Közszállítási Szabályzatnak hazai beszerzésre vonatkozó rendelkezéseit (85—94. §.) az azokban foglalt megtorló intézkedések terhe mellett pontosan megtartani.

51. A fizetések a Közszállítási Szabályzat 80—81. §-ai szerint történnek.  
 52. A vállalkozó ajánlatában köteles nyilatkozni aziránt, hogy ellee csődönkívüli kényszeregyességi, vagy csődeljárás, vagy bűncselekmény miatt kizáró ok (Közszállítási Szabályzat 46. §. 1. bek. 15. és 16. pontja) nem forog fenn.

53. A szerződési illetéket a vonatkozó pénzügyi szabályok szerint kell levonni.

54. Egyebekben a középítkezési munkákra és az azokkal kapcsolatos szállításokra vonatkozó általános és részletes feltételek és a Közszállítási Szabályzat az irányadók, illetve kötelezők.

55. Az ajánlattevő vállalkozók kötelesek jelen versenytárgyalási hirdetmény egy hiteles példányát ajánlatukhoz csatolni és azt tanuk ellőttemezése mellett aláírni, mert az ebben közölt feltételeket magukra nézve kötelezőnek elismerni tartoznak.

..... 19 ..... évi .....

.....  
 .....

.....  
 .....

Tanuk.

80. §. A pályázatban résztvenni kívánó vállalkozók a felhívás értelmében a terveket, költségvetési kiírást, valamint az általános és részletes pályázati feltételeket a Szövetkezettől kapják meg, amiért a pályázati felhívásban esetenként megállapított ellenértéket kötelesek az átvétel alkalmával azonnal, készpénzben megtéríteni. Az a vállalkozó azonban, aki a pályázatból bármi oknál fogva kiesik: — kivéve a teljesen komolytalan és irreális ajánlattevőt, továbbá azt, aki a munkára, vagy annak egyes elemeire megbízást kapott —; az általa e célra befizetett összeget a tervek stb. beszolgáltatása ellenében visszakapja.

81. §. Tervek gyanánt 1 : 100-as méretarányú beadványi tervek, 1 : 50-es pallértervek és végül 1 : 20-as, 1 : 10-es és 1 : 5-ös részletrajzok adandók ki.

82. §. Az egyes vállalkozók ajánlatai az alanti mintájú „Ajánlat“-on nyújtandók be.

KOMÁROM VARMEGYE KÖZJÓLÉTI ÉS GAZDASÁGI SZÖVETKEZET  
 KISLAKÁS-ÉPITKEZÉSE.

Epül: .....

AJÁNLAT

.....  
 1. Alulírott vállalkozó (vállalkozók) ..... számú versenytárgyalási hirdetményben közölt munkálatokra, a mellékelt költségvetésben felsorolt egységárok mellett ..... P ..... fillér, azaz: ..... pengő ..... fillér végösszeggel ajánlatot teszek (teszünk). Az egységárok (végösszeg) mindennemű adót, illetéket s egyéb költséget magukban foglalnak és elismerem (jük), hogy külön felszámításnak semmilyen címen nincs helye.

2. (Ha többen együttesen tesznek ajánlatot). Kötelezőleg kijelentjük, hogy az ajánlat tekintetében egyetemlegesen vagyunk felelősek. A vállalkozás vezetője: ..... , akit az értesítések, pénzüsszegek és értékek átvételére és nyugtázására ezennel feljogosítunk.

5. Bánatpénzülni ajánlatom (tünk) végösszegének ..... %-t, vagyis összesen ..... P ..... fillért; azaz ..... pengő ..... fillért a ..... pénztárnál tettem (tünk) le, a letétnyugtát (postai feladóvevényt, a postatakarékpénztári letéti elismervényt) idecsatolom (csatoljuk).

4. A cégem (cégeink) bejegyzésére vonatkozó adatok (cégszöveg, cégjegyzés) igazolására szolgáló okiratokat idecsatolva bemutatom (juk).

5. Annak igazolására, hogy a megbízás teljesítésére jogosult(ak) vagyok(unk), idezárva bemutatom (juk) iparjogosítványomat (unkat) egyszerű hiteles másolatban, továbbá ipartestületemnek (ünknek) erre vonatkozó bizonyítványát.

6. (Ha az ajánlattevő a munka elvégzésére nem jogosult) a munkát ..... fogja végrehajtani, akinek iparjogosítványát és a munka elvállalására vonatkozó sajátkezű nyilatkozatát csatolom.

7. Mint ..... igényt tartok (unk) a Közszállítási Szabályzat 51. §-ában foglalt kedvezményekre. Igényemnek (ünknek) igazolására becsatolom-bejelentem .....

8. Kötelezőleg kijelentem (jük), hogy a szabadalmi vagy mintaoltalmi jog esetleges megsértéséből eredhető károkért a megrendelővel szemben a felelősséget minden esetben vállalom (juk).

9. Kijelentem (jük), hogy ellenem (nünk) sem csőd, sem csődönkívüli kényszeregyezségi eljárás folyamatban nincs, az ellenem (nünk) folyamatban volt csőd-, csődönkívüli kényszeregyezségi eljárás ..... év ..... hó ..... napján nyer befejezést). Kijelentem (jük), hogy sem nyereségvágyból elkövetett büntett vagy vétség, sem az 1878. évi V. t.-c. IV. fejezetében és az 1950. III. t.-c. 57—71. §-aiban meghatározott bűncselekmények (lázas, hűtlenség) miatt jogerősen el nem ítélték.

10. Kötelezem (zük) magamat (unkat), hogy a szerződés teljesítésére alkalmazott munkásaimnak (inknak) munkanemenként legalább is a következő órabért (egy órára eső keresetet) fogom (juk) fizetni:

..... P .....fillér  
 ..... P .....fillér  
 ..... P .....fillér  
 ..... P .....fillér

11. Bejelentem (jük), hogy eddig az utolsó két (2) évben a következő szállításokat teljesítettem (ük):

1. .... P értékben,  
 2. .... P értékben,  
 3. .... P értékben,  
 4. .... P értékben,  
 5. .... P értékben,  
 6. .... P értékben,  
 7. .... P értékben,

Ezek közül a következők vannak még folyamatban:

12. Az Országos Társadalombiztosító Intézetnél, valamint a Magánalkalmazottak Biztosító Intézeténél biztosított alkalmazottaim után fennálló társadalombiztosítási tartozásokra vonatkozó és az 1927. évi XXI. t.-c. 194. §-ában, illetőleg az 1928. XL. t.-c. 161. §-ában megszabott kimutatásokat mellékelem (jük).

13. Ajánlatom (unk) elfogadása esetére az Országos Társadalombiztosító Intézetnél, a Magánalkalmazottak Biztosító Intézeténél a vállalati összeg kifizetéséig fennálló tartozásomnak (unknak) megfelelő összeget, legfeljebb

azonban a vállalati összegnek (ünknak) a mindenkori törvényes rendelkezések szerint megállapított részét az Országos Társadalombiztosító Intézetre, a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetére az elszámolás idejéig fennálló tartozásom kiegyenlítésére engedményezem (zük), s feljogosítom (juk) a megrendelőt, hogy a vállalati összeg egynegyed részét minden esedékes részletből közvetlenül az illetékes biztosító intézetnek (intézeteknek) utalja át.

14. Ha a megrendelő esedékes járandóságaimat (inkat) a lejáratától számított 8 napon belül fizeti, a kérdéses összegből ..... azaz: ..... % engedményt adok (unk).

15. Ajánlatomnak (unknak) kiegészítő részét alkotják a versenytárgyalási hirdetményben (ajánlati felhívásban) és mellékleteiben foglalt feltételek, továbbá arra a munkára vonatkozó különleges vállalati feltételek, ..... ezenkívül pedig a közszállításokra vonatkozó általános és részletes vállalati feltételek, amelynek tartalmát ismerem és magamra nézve kötelezőül elfogadom.

16. A teljesítendő munkákat saját hazai gyáramban, műhelyemben, vállalatomban (unkban) alkalmazott hazai munkerek igénybevételével, az alább csatolt jegyzékben felsorolt hazai iparosok, gyárosok útján fogom (juk) teljesíteni. ....

..... A munkálatokhoz szükséges anyagokat az alább (a csatolt) jegyzékben felsorolt gyárosoktól, iparosoktól, termelőktől fogom (juk) beszerezni .....

17. Alvállalkozóimul .....

..... önálló iparosokat fogom (juk) alkalmazni. Feljogosítom az építtetőt, hogy a nevezett alvállalkozók és alkalmazottaim igazolt járandóságait saját követelésem (ünk) terhére kifizethesse.

18. Kijelentem, hogy a teljesítendő munkák helyszínét gondosan áttanulmányoztam (tuk), a megbízott ..... mérnök úrtól minden felvilágosítást beszereztem (ünk) s így a munkák kivitelének módját és feltételeit minden részletre kiterjedően ismerem (jük).

19. Ajánlatom (unk) elfogadása esetén az elvállalt munkákat az értesítéstől számított négy napon belül megkezdem (jük) s az előírt kivitelben 19 ..... évi ..... hó ..... n. befejezem (ük).

20. A határidők betartására akkor is köteles (ek) vagyok (unk), ha munkám (nk) végzésében valamelyik másik vállalkozó késedelmessége akadályozna. Ily esetben a netaláni kárigényemet (ünket) legfeljebb a késedelmes másik vállalkozóval szemben érvényesíthetem (jük). Az építtető semmiképpen sem felelős azért, hogy nekem (nekünk) valamelyik másik vállalkozó késedelmessége kárt okozott. A magam (gunk) valamelyik másik vállalkozó késedelmessége (jük), hogy abban az esetben, ha az én (mi) munkám (nk) késedelmessége az egyéb vállalkozókat akadályozná abban, hogy munkájukat az előírt határidőre befejezhessék, az illető vállalkozónak az építtetővel szemben való felelősségét mulasztásom (unk) arányában magamra (unkra) vállalom (juk).

Kelt ..... 194 ..... évi ..... hó ..... napján.

Tanúk: .....

.....  
vállalkozó.

Mellékletek:  
(egyenként felsorolva)

90. §. A részletes pályázati feltételek megállapításánál figyelemmel kell lenni arra, hogy a lehető legolcsóbb megoldásokkal, tehát a leggazdaságosabban, de mégis célszerű, használható és a hatósági előírásoknak megfelelő lakóházak készüljenek. Fölösle-

ges és elkerülhető megoldások mellőzendők. Figyelemmel kell lenni arra, hogy a Szövetkezet által építendő lakóházak célja nem a szem gyönyörködtetése, hanem a háziéleteknek olcsó, célszerű és amellett ízléses otthonhoz való juttatása.

91. §. A költségvetési kiírásban általánosítások kerülendők. Minden pontosan, részletesen és mennyiségyszerűen írandó ki. Az egyes munkaelemek egymástól elkülönítendőek s mind a munkaelemek részletösszegeiben s mind pedig az ajánlati végösszegben az összes alternatív megoldások figyelembevételével létrejövő összegek külön-külön feltüntetendők.

92. §. Az építési munkálatoknál a Közszállítási Szabályzat megállapításai betartandók, kivéve, amikor a Szövetkezet által kiadott pályázati kiírás, illetve általános vagy részletes pályázati feltételek attól eltérnek.

93. §. A Közszállítási Szabályzatnak a munkák odaítélésére vonatkozó rendelkezései a Szövetkezetet nem kötik.

A 10.000 P-öt meghaladó szállítások esetén az igazgatóság dönti el, hogy a közszállítási szabályzat rendelkezései milyen mértékben alkalmaztassanak, vagy mellőztessenek.

94. §. A megbízást a következő minta szerint kell kiadni:

Tekintetes

..... cégnek  
 .....  
 Értesítem, hogy ..... kelt a  
 ..... Komárom vármegyei közjóléti  
 és gazdasági szövetkezet kislakás építkezésére .....  
 munkáira benyújtott ajánlatát (ukat) azzal fogadom el, hogy abból a vonat-  
 kozó költségvetés szerint  
 Előmérési költségvetés szerint számozandó.  
 I. Föld-, kő-, kőműves-, stb. munkák ..... P ..... f.  
 II. Ácsmunka ..... „ ..... „  
 III. Tetőfedőmunka ..... „ ..... „  
 IV. Bádógosmunka ..... „ ..... „  
 V. Asztalos-, lakatos-, mázoló- és  
 üvegesmunka ..... „ ..... „  
 VI. Burkolómunka ..... „ ..... „  
 VII. Hajópadló munka ..... „ ..... „  
 VIII. Kályhásmunka ..... „ ..... „  
 IX. Kerítésmunka ..... „ ..... „  
 X. Kútépítési munka ..... „ ..... „

munkát (kat) t. Cím fogja (ák) elkészíteni. Ennek alapján megbízom a szóban-  
 forgó munkálatok kivételével az ajánlati költségvetésben megajánlott egység-  
 árak szerint, illetve a fentiek alapján kiszámítható összesen ..... P.  
 ..... azaz ..... pengő vállalati végösszeg  
 mellett.

Az ajánlatban(ukban) megadott árak véglegesek, amelyekre sem anyag-  
 drágulás, sem munkabéremelkedés, sem egyéb más címen felülfizetés nem  
 igényelhető.

Tartozik cím a munkálatokat az ajánlati költségvetés körülírásainak,  
 a versenytárgyalási hirdetményben és az ajánlatban foglalt kikötéseknek,  
 az építésvezetőség utasításainak, a középítkezéseknél érvényben levő általá-  
 nos és részletes vállalati feltételeknek, a helyi építési szabályrendeletnek  
 megfelelően az építési program szerint jó anyag felhasználásával gondosan és  
 lelkiismeretesen elkészíteni.

Az épület munkálatai ..... n megkezdendők és az építési program szerint olyképen végzendők, hogy saját munkáival kellő időben elkészüljön és a többi vállalkozót munkáinak előrehaladásában fel ne tartóztassa.

Vállalkozó(k) tartozik(nak) az épületet legkésőbb 19..... évi ..... hó ..... napjáig lakható állapotban átadni és ezen időpontig a lakhatási engedélyt az építető nevében megszerezni és bemutatni.

Amennyiben az építési programban kitűzött befejezési határidőket indokolatlanul túllépné(k), minden egyes munkanapi késedelemért a kereseti összeg 2 ezreléke minden bírói közbenjárás nélkül járandóságából kötbér fejében levonatik. Ezenfelül tartozik építetőnek a késedelemből előálló bármennyű, a késedelmi kötbér összegét meghaladó kárát is megtéríteni.

Az esetleges késedelemért vállalkozók egymással szemben is felelősek. Az építető azonban semmi felelősséget nem vállal azért, ha esetleg az egyik vállalkozó a másik késedelme folytán fennakadást szenvedne. Eppen ezért a vállalkozók kötelesek egymásra figyelni, egymással érintkezésben állani és a munka megkezdésére, illetve elvégzésére egymást megfelelően figyelmeztetni.

A munkálatok szakszerű kiviteléért; a felhasznált anyagok jóminőségéért és általában a kifogástalan munkáért a befejezéstől számított egy évig tartozik jótállani, mely időre tartozik a felhívás vételétől számított 8 napon belül a szabályszerű biztosítékok letenni. Ez a biztosíték a jótállási idő leteltével megtartandó műszaki utófelülvizsgálat eredményéhez képest fog kiadatni.

A munkálatokért járó szabályszerűen érvényesítendő összeg a végzett munkálatokkal arányosan kereseti kimutatások alapján, illetve a munkálatok befejezése után megtartandó műszaki felülvizsgálat és leszámolás kapcsán fizetetik ki, szabályszerűen bélyegzett végszámájára(ukra), illetve nyugtájára(ukra).

Amennyiben esedékes járandóságai(k) a lejáratától számított 8 napon belül fizetnének ki, a kérdéses összegből ..... % engedmény vonatik le.

Vállalkozó(k) tartozik(nak) a szükséges engedményeket megszerezni, azok illetékeit azonban az építető fizeti.

Járandóságának(uknak) kifizetése előtt tartozik(nak) igazolni, hogy ezen munkából kifolyólag OTI és MABI járuléktartozása(uk), sem egyéb köztartozása(uk) nincsen, ha ezt igazolni nem tudná, tűrni köteles(ek), hogy tartozását hivatalból vonja le építető és számlája(uk) terhére azt befizesse.

Per esetére ..... bíróság illetékessége köttetik ki. Jelen megrendelés elfogadását, annak szó szerinti ismétlése mellett szabályszerűen felbélyegzett ellenlevélben tartozik(nak) a vételtől számított 3 napon belül igazolni, továbbá elfogadott ajánlatának(uknak) mellékleteire 5 ívenként 2 pengős okmánybélyeget e megbízólevél vételétől számított 15 nap alatt tartozik(nak) építetőnél beszolgáltatni.

Az ide küldendő ellenlevélhez tartozik(nak) olyan nyilatkozatot is csatolni, mely szerint Cím kijelenti, hogy az általános és az illető munkára vonatkozó feltételeket ismeri(k) és az abban foglaltaknak magát(ukat) aláveti(k). A nyilatkozat felbélyegezve cégszerűen aláírandó és kelettel ellátva 2 tanúval előttemzendő.

..... 19 ..... évi ..... hó ..... napján.

95. §. A helyi vállalatba adás és az általános vállalatbaadás esetében az ellenőrzés Központi Építésvezetőség útján látandó el. A Központi Építésvezetőség adminisztrációját a Szövetkezet irodai személyzete látja el, a műszaki ellenőrzést pedig az e célra jutalékos alapon alkalmazott építész. Az e célra alkalmazott építésznek az építési egységre (egy lakóház, illetve ikerház esetében egy lakás) megállapított tiszteletdíjában, mely a közreműködésével felépítendő házak számával szorzandó be, bentfoglaltatnak összes (úti stb.) költségei is, tehát ezen a címen az építész semmi többletköltséget nem számíthat fel.

A megállapított tiszteletdíjért az építkezéseket ellenőrző építész köteles:

a) az egyes lakóházaknál az épület helyének térképi (1:2880-as) és helyszíni kitűzését, ezzel kapcsolatban az esetleg szükségessé váló város (falu-) rendezési részletterveket, továbbá

b) a pályázati kiírás stb. fogalmazását,

c) az esetleg szükséges beadványi és pallértervek, valamint részletrajzok egy példánybani, sokszorosításra (ozalit, aluminium stb.) alkalmas módoni tervezését, rajzolását

d) a benyújtott pályázatok felülvizsgálását és döntésre alkalmas előkészítését, illetve részletes, indokolt javaslat elkészítését,

e) az építkezés menetének tíz naponkénti felülvizsgálását és ellenőrzését,

f) a kész házak átvételét és a végszámla elbírálását teljesíteni.

Az ellenőrző építész tiszteletdíja elvileg csak a végszámlák elbírálása után fizetendő ki. Jogában áll azonban a kiírás körüli tevékenységének befejezése után tiszteletdíjának 5 %-át, a benyújtott pályázatok felülvizsgálásának teljesítése után 20 %-át, minden felülvizsgáló út után 10 %-át felvenni, azonban a végszámla elbírálása előtt felvett összegek nem haladhatják túl a tiszteletdíj 75 %-át.

96. § Abban az esetben, ha a lakóház a Szövetkezet nevén álló telekre építtetik, a telek és a lakóház telekkönyvileg mindaddig a Szövetkezet nevén marad, amíg a Juttatott a lakóház és a telek ellenértékét, valamint a költségeket teljes egészében ki nem egyenlítettte. Ez esetben a telek a lakóházzal együtt a Juttatott végleges tulajdonába kerül át.

97. §. Abban az esetben, ha a lakóház (tatarozás, kiegészítés stb.) a Juttatott nevén álló telekre építtetik, a Szövetkezet követelese első tkvi bekebelezéssel biztosítandó. A tkvi bekebelezésben biztosítani kell a Szövetkezet azon jogát, hogy további megterhelés csak a Szövetkezet előzetes hozzájárulásával lehetséges.

98. §. A teljes lakóházjuttatás esetében, továbbá, ha a tatarozásra, illetve lakóházkiegészítésre engedélyezett hitelkeret, az egyezer pengő értékét eléri vagy meghaladja, a Juttatott élete elhalálózás esetére biztosítandó.

Az esetben, ha a juttatásban részesült családfő ötvenedik életévét már betöltötte, a biztosítás szemponjából ötven évnél fiatalabb, egyébként legidősebb fiú, vagy ennek nem léteben, leánygyermekét, esetleg házastársát kell Juttatottként kezelni. Ez esetben a juttatásról szóló okiratokat mind a családfő, mind pedig a szóbanforgó családtag köteles aláírni és ezzel az összes kötelezettségeket egyetemlegesen vállalni. A családfőt ez esetben a jogilag vett Juttatottal szemben életfogytiglani lakhatási jog illeti meg.

99. §. A házjuttatás különös feltételei a következők:

1. Juttatott kötelezi magát arra, hogy a juttatott lakóház (telek, hozzáépítés, tatarozás stb.) ellenértékét és járulékait a Szövetkezet által megállapított törlesztési időn belül, amely azonban a harminc évet meg nem haladhatja, készpénzben letörleszti. A törlesztési díjakat a „Kötelezvény”-ben megállapított időszakonként postacsekk felhasználásával kell befizetni.

2. Juttatott köteles a lakóházát állandóan rendben és tisztán tartani. A meszelt falfelületeket évenként legalább kétszer bemeszelní és állandóan gondoskodni arról, hogy a ház és annak egyes részei mindenkor tiszta és kifogástalan állapotban legyenek. Juttatott hibájából bekövetkező állagsérelemk azonnal pótlándók. Rejtett építési hibából eredő állagsérelem felismerése esetében, a Szövetkezetnek azonnal bejelentendő.

3. Padlásón és tűzveszélynek kitett helyeken hulladék és a tűzveszélyt növelő anyag nem tartható.

4. Abban az esetben, ha a juttatás tárgyát képező lakóház (hozzáépítés, tatarozás) a Juttatott nevén álló telekre épült és a Juttatott tartozásának biztosítására jelzálogjogi biztosítást nyújtott, minden további megterhelés csak a Szövetkezet előzetes, írásbeli jóváhagyásával eszközölhető.

5. Juttatott köteles a juttatás tárgyát képező telket a Szövetkezet előírásai szerint megművelni. Kötelezi magát arra, hogy a Kiskertjuttatás részletes feltételeit is betartja.

6. Esetleges hozzáépítések, vagy átalakítások csak a Szövetkezet által jóváhagyott tervek alapján eszközölhetőek.

## 10. Fejezet. A kiskertakció rendje.

100. §. A Kiskert akció célja: a teljesen a földnélküli lakoságnak olcsó bérlet útján 3—600 négyszögöles kiskertekhez való juttatása, hogy annak terményeiből élelmiszer szükségletének egy részét fedezhesse.

101. §. A kiskert akció céljaira községenként annyi földterület kell bérbevenni, hogy egy-egy községben legalább öt kiskert legyen beállítható.

102. §. A kiskert akció céljaira bérbeveendő földterületet részint az 1940: IV. t.-c. végrehajtása alkalmával kell a m. kir. földművelésügyi minisztériumtól kérni, amennyiben pedig ennek során megfelelő és alkalmas terület cserebérlet alakjában sem szereshető meg, a Szövetkezet által szabadkézből haszonbérbe vett területtel kell biztosítani.

103. §. A kiskert akció céljaira szolgáló területeket lehetőleg korlátolt forgalmú birtokból (községi, egyházi, iskolai stb.) kell bérbevenni s akár korlátolt, akár szabadforgalmú birtokból történik a bérlet, azt legalább 15 esztendőre kell haszonbérbe venni s a haszonbérletet telekkönyvileg be kell kebeleztetni.

104. §. A haszonbérleti szerződés mintája a következő:

Jelen szerződés az 1940: XXIII. t.-c. 6. §-a alapján bélyeg- és illetékmentes.

### Haszonbérleti szerződés,

mely egyrésztől ..... úr (nő) ..... lakos, mind haszonbérbeadó, másrésztől a Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet, komáromi bej. cég (képviseli: az Igazgatóság), mint haszonbérbevevő között alulírt napon az alanti feltételek mellett kötöttetett.

1. Haszonbérbeadó haszonbérbeadja, haszonbérbevevő pedig haszonbérbeveszi haszonbérbeadónak a ..... -i ..... számú tkvi betétben (telekkönyvjegyzőkönyvben) ..... sor és ..... helyrajzi szám alatt elfekvő ingatlanát, amely ..... kat. hold ..... négyszögöl ..... a ..... dűlőben, évente és kat. holdanként ..... P .....f., azaz ...../100 Pengő, vagyis összesen: ..... P .....f., azaz ...../100 Pengő haszonbérért .....év



..... hó ..... napjától kezdődően ..... év ..... hó ..... napig.

A haszonbér évenként két előleges részletben, még pedig minden év április és október első napjain esedékes.

2. Haszonbérbeadó hozzájárul ahhoz, hogy haszonbérbevevő az általa haszonbérbe vett ingatlant ..... darab ..... n. öles parcellában általa kiválasztott személyeknek, mint alhaszonbérloknak alhaszonbérletbe adja.

3. A haszonbérbevevő kötelezettséget vállal aziránt, hogy a haszonbérbe vett ingatlant a rendes gazda gondosságával kezeli, illetve kezelteti, rendszeren trágyáztatja és a haszonbérleti szerződés lejártá után azt az eredeti állapotba visszahelyezve szolgáltatja haszonbérbeadó, illetve jogutódjának rendelkezésére.

4. Haszonbérbeadó kötelezőleg kijelenti, hogy a haszonbérbevett ingatlant, esetleges eladása esetében, először haszonbérbevevőnek kínálja fel és amennyiben haszonbérbevevő harmadik személyek által az ingatlanért felajánlott reális vételi feltételeket magára átvállalja és azoknak eleget tesz, a haszonbérbevett ingatlan haszonbérbevevő, vagy az általa kijelölt harmadik személy tulajdonába megy át.

5. Haszonbérbeadó beleegyezését adja, hogy jelen haszonbérleti szerződés haszonbérbevevő által tkv-ileg bekebeleztesse.

6. Az ingatlant a haszonbérbeadó per- és köztelér mentesen bocsátja haszonbérbevevő rendelkezésére és felel minden bárki részéről jelentkező olyan birtokháborításért, amely valamely dologjogi viszonyra alapozva indítottak meg. A haszonbérlet kezdetének időpontjától esedékes adók haszonbérbevevőt terhelik.

7. Netáni per esetére a komáromi kir. járásbíróóság kizárólagos hatásköre és illetékessége köttetik ki.

Felolvasás, megmagyarázás és helyben hagyás után alanti tanúk előtt aláíratott.

..... 194 ..... évi ..... hó ..... napján.  
Előttiünk, mint tanúk előtt:

105. §. A kiskert juttatásban részesültek nemcsak a földterületet kapják meg a Szövetkezettől, hanem a szükséges vetőmagvakat, valamint a műtrágyát is.

106. §. A kiskert juttatás ellenértékét a Juttatottak minden gazdasági év végén (november hó első napján) kötelesek a Szövetkezetnek megtéríteni.

107. §. A Szövetkezetet illető és esetenként megállapított, de legfeljebb évi 2 (kettő) %-os kezelési költség elsősorban a kiskert akcióval kapcsolatos szakoktatás és ellenőrzés költségeinek fedezetül szolgál.

108. §. A kiskertek használati tervét a Szövetkezet állapítja meg. A tervtől csak indokolt esetben és az ellenőrzésre felkért egyén írásbeli engedélye alapján, melyről egyidejűleg a Szövetkezetet is értesíteni kell — lehet eltérni.

109. §. A kiskert juttatás különös feltételei a következők:

1. Juttatott köteles a megállapított bérösszeget és annak járulékait évenként, legkésőbb az őszi termés betakarításáig (november hó 1-ig) a Szövetkezetnek készpénzben, postacsekk felhasználásával befizetni.

2. A megállapított bérösszeget felül Juttatott köteles a jégbiztosítás, továbbá a vetőmagvak és facsemeték, esetleg egyéb juttatások ellenértékét is az 1. pontban foglaltak szerint megfizetni.

3. Juttatott kötelezi magát arra, hogy a juttatott kiskerten a Szövetkezet előírása szerint gazdálkodik. Amennyiben ennek a kötelezettségnek eleget nem tesz, a kiskert tőle minden további nélkül visszavonható és másnak adható oda.

4. Juttatott kötelezi magát arra, hogy a Szövetkezet által esetleg megalkotandó „Kiskert Bérlet-csoportba”, mint a Szövetkezet jogutódjába, tagként belép és tagságát legalább 5 éven át fenntartja.

## 11. Fejezet: Az állataktörvény (nagy- és kisállataktörvény) rendje.

110. §. Az állataktörvény célja: az állattartásra gazdasági és egyéb viszonyainál fogva képes, de az állatokat beszerezni nem tudó családok megfelelő állattal való ellátása és ezzel a gazdasági felemelkedés útjára való indítása. Másodlagos cél: a vármegye állattartományának mennyiségi és minőségi javítása s egyben a talaj termőerejének az állati trágyával való feljavítása.

111. §. A nagyállataktörvény juttatási tárgya: tehén, esetleg ló. A kisállataktörvény juttatási tárgya: anyakoca, hízlalásra beállítható süldő, kecske, esetleg juh.

112. §. Állattartásban csak az részesíthető, aki rászorultságán és érdemességén felül igazolni tudja, hogy a részére juttatott állat megfelelő elhelyezését (istálló), takarmányozását és ápolását biztosítani képes.

113. §. Az egy-egy községben végrehajtandó állataktörvény legkisebb mértéke tehén, ló, anyakoca és kecske juttatás esetében legalább öt-öt, hízlalási süldő esetében legalább tíz állat.

114. §. Egy-egy juttatott süldőből legalább és legfeljebb két, egyéb állatból legfeljebb egy állatot kaphat.

115. §. Az állataktörvény céljaira szükséges állatokat a Szövetkezet részint vásárlás, részint saját nevelés útján szerzi be.

116. §. Mind a vásárlás, mind a saját nevelés esetében arra kell törekedni, hogy a beszerzett állatok teljesen kifogástalan állapotban levők legyenek. Tenyésztés céljaira szolgáló állatok (tehén, anyakoca, kecske) csak a megfelelő párzás után (folyatva, felbúgatva, stb) adhatók át juttatottaknak. Tenyésztési célokat nem szolgáló hízlalási süldők csak herélve (miskárolva) és szimultánnozva (pestis és orbánc ellen oltva) bocsáthatók a juttatottak birtokába.

117. §. Vásárlás esetében az egyszerre juttatásra kerülő állatokat lehetőleg egy tételben, vagy közvetlenül nagy tenyésztőtől, vagy pedig közvetve kereskedő útján kell beszerezni. Szükség esetében megfelelő szakértők bevonásával (állattenyésztési egyesület igazgatója, gazdasági felügyelő, állatorvos, stb.) helyi állatvásárláson is lehet állatokat beszerezni.

118. §. Saját nevelés útján biztosított állat beszerzése történhetik:

a) központi tenyésztőtelepek útján,

b) a juttatottaktól törlesztésként a Szövetkezet rendelkezésére bocsátott állatok előkészítése útján.

119. §. Központi tenyésztőtelep útján csak a hízlalási süldők biztosíthatók. Ez esetben a Szövetkezetnek megfelelő mennyiségű felbúgatott anyakocát kell beszereznie s azokat megfelelően berendezett, szakszerű vezetés és állatorvosi ellenőrzés alatt álló telepen tartania addig az időpontig, amíg a malacozás (egész

a választás, illetve az újbóli felbúgató időpontjáig) befejezést nem nyert. Az újból felbúgató anyakocák az anyakoca juttatás céljaira felhasználandók és a tenyésztést újból beszerzett anyakocákkal kell továbbfolytatni, hogy így a központi tenyésztelepen csak a téli malacozás biztosítható. A tenyésztelepen ellett malacok megfelelő korban szimultánózandók, herélendők (miskárolandók) és a biztonsági határidő elteltével vonhatók csak be a juttatás keretébe.

120. §. A Juttatottaktól törlesztésként a Szövetkezet rendelkezésére bocsátott állatok előkészítésére a következők az irányadók:

a) törlesztési borjúk, amennyiben a törlesztés választási borjúval történik, páronként, vagy ennek többszörösével (2—4—6. stb.) erre alkalmas tenyésztőknek adandók ki. A kiadásnál arra kell ügyelni, hogy a kiadott borjúk azonos ivarúak legyenek. A kiadott borjúk értékével a tenyésztő számláját meg kell terhelni. Kellő felnevelés után az egyik állat a Szövetkezet birtokába kerül és ennek értékével a tenyésztő számláját el kell ismerni. A kiadott és a visszaszolgáltató állatok esetleges értékkülönbsége vagy a Szövetkezet, vagy a tenyésztő által megtérítendő. A másik állat a tenyésztő végleges tulajdonába kerül, mint a felnevelési költség ellenértéke.

Üszöborjú kellően felneveltnek az előhasi állapot tapinthatósága esetében tekinthető.

Bikaborjú, amennyiben további tenyésztésre nem alkalmas, herélendő. Kellően felneveltnek az ivarérettség, illetve a hízlalási beállíthatóság esetében tekinthető.

Abban az esetben, ha a törlesztés a Juttatott kívánságának megfelelően nem választási borjúval történik, a törlesztést kellően felnevelt állattal kell eszközölni.

b) törlesztési malacok csak szimultánózásra, illetve herélésre (miskárolásra) alkalmas korban fogadhatók el. Ezeket a Szövetkezet által fenntartott központi tenyésztelepen kell szimultánóztatni, illetve heréltetni (miskároltatni) és csak az előírt biztonsági határidő elteltével vonhatók be a juttatás keretébe.

c) kecskénél, illetve juhánál csak üzekedett jerkegidák fogadhatók el törlesztésként. Ezek minden további nélkül vonhatók a juttatás keretébe. Üzekedtetni azonban a jerkegidákat csak olyan apaállattal szabad, amelyhez a Szövetkezet hozzájárul. Erre a célra szükség esetében körzetenként szövetkezeti kecskebakok, illetve kosok állítandók be.

121. §. Törlesztésként a Szövetkezet rendelkezésére bocsátott állatok, amennyiben további juttatásra alkalmasak, vagy közvetlenül, vagy pedig megfelelő előkészítés után a juttatási keretbe vonandók. További juttatásra alkalmatlan törlesztési állatok (felhízalt süldők, bikaborjúk, illetve tinók) alkalmasságuk szerint a kül- vagy a belkereskedelmi forgalomban közvetlenül, vagy a kereskedők útján értékesítendőek.

122. §. A Szövetkezetet illető és esetenként megállapított, de legfeljebb évi 2 %-os kezelési költség, elsősorban az állatakiókkal

kapcsolatos szakellenőrzés és szaktanácsadás költségeinek fedezetéül szolgál.

123. §. Az állattjuttatás különös feltételei a következők:

1. Juttatott köteles a megállapított törlesztésnek természetben eleget tenni. Készpénz-törlesztés csak a Szövetkezet beleegyezésével teljesíthető. A természetbeni törlesztés szaporulattal, hozammal, vagy munkateljesítménnyel történik. Ezek a helyben kialakult, illetve kialakított napiár, illetve munkabér szerint kerülnek elszámolásra.

2. Törlesztési határidő és módozatok:

a) akciós tehén három év alatt törlesztendő a tejelési időszak alatt napi három liter tejjel és egy drb. borjúval, illetve üszővel,

b) zöldkeresztes tehén egy év alatt törlesztendő a tejelési időszak alatt napi nyolc liter tejjel,

c) ló három év alatt törlesztendő a Szövetkezet, vagy az általa kijelölt szerv részére teljesítendő igás munkateljesítménnyel,

d) anyakoca két év alatt törlesztési szaporulattal,

e) páros süldő a hízalási időszak végén törlesztendő az egyik hízlalt süldővel,

f) kecske két év alatt törlesztendő nöstény ivarú szaporulattal.

3. A szaporulattal történő törlesztés esetében a törlesztési időn belül annyiszor és annyi növendékállat adandó törlesztésként a Szövetkezetnek, amennyi a helybeli napi áron a juttatás ellenértékét tőkében és járulékaiban teljesen fedezni képes. Az esetben, ha a törlesztésként a Szövetkezet rendelkezésére bocsátott állatok teljes ellenértéke meghaladja a Szövetkezet fennálló követelését, a túlfizetést a Szövetkezet készpénzben visszatéríti. Az esetben pedig, ha a törlesztésként a Szövetkezet rendelkezésére bocsátott állatok ellenértéke a törlesztési időszak végéig nem fedezné a Szövetkezet követelését, a hiány Juttatott által a Szövetkezet kívánásának megfelelően készpénzben vagy természetben térítendő meg.

4. A Szövetkezet az állatok súlyát a juttatás alkalmával leméri. A Juttatott kötelezettséget vállal arra, hogy az állatot akként takarmányozza és ápolja, hogy az ezt a súlyt, mint átlagsúlyt megtartsa. Ha az állat a helytelen és ki nem elégítő ápolás és takarmányozás következtében súlyából és így értékéből lényegesen veszít, akkor az állat Juttatottól minden további megkérdezés nélkül visszavehető.

5. A Szövetkezet az állatokat egészségügyi vizsgálat után, szavatosság mellett, ezenfelül a sertéseket szimultánözva, a süldőket pedig még herélve, illetve miskárolva adja ki. Juttatott köteles az állatot egészségügyileg is gondozni és abban az esetben, ha az megbetegednék, a szükséges óvintézkedéseket (állatorvos közbenjöttével történő gyógykezelés) saját költségére eszközölni.

6. A Szövetkezetnek jogában áll az állatok elhelyezését, takarmányozását és ápolását a saját közegeivel ellenőrizni, valamint ezekre vonatkozóan irányelveket megállapítani, melyek teljesítésére Juttatott magát kötelezi.

7. Tehén és anyakoca juttatás esetében Szövetkezet felhívására Juttatott köteles a Vármegyei Állattenyésztő Egyesületbe tagként belépni, ennek tagdíjat fizetni és egyéb tagsági kötelezettségeit teljesíteni, a tagsági jogok Juttatottat illetik. Ebbéli tagságát Juttatott még az esetben is köteles legalább három évig fenntartani, ha a juttatott állat végleges tulajdonába került.

8. Juttatott, mint a néki kiadott állat felelős gondozója, szavatosságot vállal minden, az állat által esetleg okozott kárért.

124. §. A tehénjuttatás különös feltételei a következők:

1. A törlesztésre szánt tej mennyiség kifejtés után a kútvíz hőfokára (12° C) lehűtve, tisztántartott cserép, vagy mérgező anyagoktól (ólom, stb.) mentes fémtartályban szállítandó a Szövetkezet által kijelölt átvevőhöz. A fejésnél, a tej kezelésénél és szállításánál a kiadott hatósági rendelkezések az irányadók. Az átvevő felhatalmazást nyer arra, hogy a tehén tartása (istállózás, takarmányozás, stb.), a fejés, a tejkezelés és szállítás körülményeit ellenőrizze, az esetleges visszasságokra a Juttatottat figyelmeztesse, őt megintse. A visszasságok megismétlődése esetén a juttatott tehén azonnal a Szövetkezet rendelkezése alá kerül.

2. Szigorúan tilos a kifejt tejhez bárminemű anyagot hozzáadni, vagy a tejből bármit is, bármilyen eljárással kivonni. A Szövetkezet jogosult a gyanúsnak talált tejet a Juttatott költségére megvizsgáltatni. A Juttatott családjában vagy istállójában előforduló ragályos ember- vagy állatbetegségek azonnal bejelentendők. A Szövetkezet jogosult a fejestől és tejkezeléstől a Juttatottat vagy annak egyes családtagjait, esetleg családjának minden tagját elültetni és ezek elvégzésére általa megfelelőnek tartott egyént a Juttatott terhére és költségére kijelölni.

3. Juttatott kötelezettséget vállal a vonatkozó egészségügyi intézkedések, előírások pontos és lelkiismeretes betartásáért és szavatosságot vállal mindezek áthágásából eredő kárért és követelésért.

## 12. Fejezet: A háziipari akció rendje.

125. §. A háziipari akció célja a megélhetésében veszélyeztetett lakosság téli kereseti lehetőség biztosítása s egyben kevésbé értékes nyersanyagok feldolgozásának lehetővé tétele.

126. §. A Szövetkezet, amennyiben országos jellegű háziipari szövetségbe, vagy szövetségbe tagként belép, ezirányú tagsági jogait az elnök, akadályoztatása esetében az ügyvezető igazgató útján gyakorolja.

127. §. A Szövetkezet háziipari tevékenysége kiterjed:

- a) háziipari tanfolyamok szervezésére,
- b) háziipari eszközök juttatására,
- c) háziiparosok nyersanyagszükségletének biztosítására,
- d) háziipari termelvények egységes értékesítésére,
- e) A Szövetkezet közreműködésével termelt háziipari cikkek esetleges márkázására (védjeggyel való ellátására).

128. §. A háziipari tanfolyamok szervezése tekintetében a Szövetkezet gondoskodik arról, hogy az egyes községekben az ottani adottságok figyelembevételével legcélszerűbben beállítható tanfolyamok tartásának helyi lehetőségei (résztevők, hely, fűtés, világítás, stb.) az egyes községek közreműködésével biztosíttassék és a kerületi m. kir. háziipari felügyelőség útján a tanfolyam tartására az Iparügyi Minisztériumtól engedély, illetve oktató kéresek. Az esetben, ha a Szövetkezet közreműködésével szervezendő tanfolyamok oktatói díja túlmegy az iparügyi kormányzat által erre a célra engedélyezett kereten, a szükségletet a Szövetkezet pénztárából kell fedezni és azt a háziiparosoktól a tanfolyamon és utána termelt áruk értékesítésével kapcsolatban kell megtéríteni.

129. §. A háziipari eszközök juttatása csak azokra az eszközökre vonatkozhatik, amelyek az egyes Juttatottak által házilag nem állíthatók elő, vagy csak aránytalan nagyobb költséggel. A juttatás céljaira szolgáló háziipari eszközöket lehetőleg a vármegye területén lévő kisiparosokkal kell előállíttatni, a vármegye területén kívül lévő iparosokhoz, kereskedőkhöz vagy gyárosokhoz csak az esetben lehet háziipari eszközök beszerzése iránt fordulni, ha azok ajánlata lényegesen olcsóbb beszerzést tesz lehetővé.

130. §. A háziipari eszközjuttatás különös feltételei a következők:

1. Juttatott kötelezi magát arra, hogy a juttatott háziipari gép ellenértékét és annak járulékait a Szövetkezet által megállapított törlesztési időn belül, amely azonban az öt évet meg nem haladhatja, készpénzben letörleszti.

2. Juttatott kötelezettséget vállal aziránt, hogy háziipari termelvényeinek értékesítését mindaddig, míg a neki juttatott háziipari eszköz ellenértékét és annak járulékait le nem törlesztette, a Szövetkezet kívánságára, csak a Szövetkezeten keresztül értékesíti.

3. Juttatott hozzájárul ahhoz, hogy abban az esetben, ha a juttatott háziipari eszköz felhasználásával készített háziipari termelvényt a Szövetkezet külön meghatározott egységáron átveszi, a megállapított egységárból a juttatott háziipari eszköz árának törlesztésére megfelelő méltányos levonást eszközölhessen.

4. Juttatott tudomásul veszi, hogy a neki juttatott háziipari eszközöket kifogástalan, üzemképes állapotban vette át és tudomásul veszi egyben azt is, hogy az eszközt a Szövetkezet törési károk ellen biztosította. Kötelezi magát az eszköz megfelelő karbantartására és az esetleges hiányok pótlására. Tudomásul veszi a Szövetkezet azon jogát, hogy az eszközök elhelyezését, karbantartását és használatát saját közegeivel időnként ellenőriztetni jogosult.

5. Juttatott kötelezi magát arra, hogy a Szövetkezet felhívására megalakítandó önálló háziipari csoportba, illetve a Szövetkezet által megalakítandó Komárom vármegyei Háziipari Szövetkezetbe tagként belép, viseli a tagsági kötelezettségeket, de élvezzi a tagsággal járó előnyöket. Kijelenti, hogy ezen tagságát

a törlesztés befejeztével kezdődő öt naptári éven át fenntartja. Juttatott hozzájárul ahhoz, hogy a megalakítandó háziipari csoportok, illetve Szövetkezet üzletrésztőkéjének biztosítására a Szövetkezet a néki járó munkadíjakból arányos és méltányos levonásokat eszközölhessen.

6. Juttatott szavatosságot vállal a gépek üzeméből előálló úgy a saját magán, mint harmadik személyen okozott sérülésekért, károkkért és üzemi balesetekért.

131. §. A háziipari nyersanyagszükséglet biztosítása, valamint a háziipari termelvények egységes értékesítése céljából Központi Háziipari Telep állítandó fel.

132. §. A Központi Háziipari Telep tevékenysége a nyersanyag és készáru átmeneti raktározására, a szükséges szállítások lebonyolítására, továbbá egyes háziipari nyersterményeknek a kereskedelmi forgalomra alkalmassá tételére terjed ki.

133. §. A Központi Háziipari Telep vezetőjét Elnök előterjesztésére az Igazgatóság jutalékos alapon alkalmazza.

134. §. A Központi Háziipari Telep felállításával és fenntartásával járó költségeket a „Háziipari akció” számláján, mint háziipari költséget kell elszámolni. A háziipari tevékenység során azonban gondoskodni kell arról, hogy bár a Szövetkezet háziipari akciója sem szolgál nyereszkedési célokat, mégis a Központi Háziipari Telep felállításával és fenntartásával járó költségek az egyes háziipari termelvények beváltási ára és értékesítési ára közötti különbözet révén megtérüljenek. Amennyiben a Központi Háziipari Telep fenntartási költségeit ez a különbözet felülmúlja, a többlet elsősorban az egyes háziiparosok között egyenlő arányban a Szövetkezet által megszervezendő Komárom Vármegyei Háziipari Szövetkezet üzletrésztőkéjére számolandó el, másodsorban pedig az egyes háziiparosok termelésének arányában termelési jutalomként osztandó ki. Amennyiben pedig ez a különbözet a Központi Háziipari Telep fenntartásának költségeit nem fedezi, a hiány a Központi Háziipari Telep önálló folyószámláján, mint a Szövetkezet költsöne kezelendő mindaddig, amíg az az esetleges későbbi többletekből meg nem térül.

135. §. Az egyes községekben a Szövetkezet közreműködésével azonos nyersanyaggal dolgozó háziiparosok helyi háziipari csoportba tömörítendőek. A helyi háziipari csoport vezetője a Szövetkezet megbízottja. A Szövetkezet elvileg csak a háziipari csoportokkal áll összeköttetésben, az egyes háziiparosokkal csak a háziipari eszköz juttatás mértékéig.

136. §. Az egyes községekben megalakított helyi háziipari csoportok, valamint a Központi Háziipari Telepnél egyszerű anyag és pénzszámadás vezetendő, melynek helyességéért a csoport, illetve a Telep vezetője felel.

137. §. A Központi Háziipari Telep vezetője által vezetendő anyagelszámolás sorszámozott, hitelesített könyv, melynek rovatai a következők:

A fejléc felett: az anyagszámla megnevezése; fejezetben: sorszám, kelet (év, hó, nap), fél neve (akitől az anyag beérkezett, vagy akinek az anyag elküldetett), beérkezett anyag (az anyag közelebbi megnevezése) minősége, gyári jelzése (mennyisége, értéke), a kiadott anyag (az anyag közelebbi megnevezése, mennyisége, értéke), anyagegyenleg (az anyag közelebbi megnevezése, mennyisége, értéke), megjegyzések.

138. §. A Központi Háziipari Telep vezetője által vezetendő pénzszámlolás sorszámozott, hitelesített könyv, melynek rovatai a következők:

A fejléc felett: a számla megnevezése; fejezetben: sorszám, kelet (év, hó, nap), fél neve (akitől a pénz beérkezett, vagy akinek a pénz kifizettetett), bevétel-kifizetés tárgyának közelebbi megnevezése, bevétel P. f., kiadás P. f., egyenleg P. f., megjegyzések.

139. §. Az anyagszámadásban minden egyes anyagról és kész-áru nemről külön-külön számla vezetendő.

140. §. A pénzszámlolásban a következő számlák vezetendők: Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet, munkabérek, szállítási költségek, berendezés, egyéb költségek.

141. §. Az egyes háziipari csoportoknál a központi háziipari telep anyag és pénzszámadásának megfelelő könyvek vezetendők, azzal a különbséggel, hogy a pénzszámadásnál külön számlák nem vezetendők.

142. §. A Szövetkezet közreműködésével háziipari tevékenységet végző egyéneknek az alanti szövegű és mintájú megállapodást kell a háziipari tevékenység megkezdése előtt aláírniok:

..... 194.....

#### Megállapodás.

A mai napon az alantakban állapodtam meg az Önök telepvezetőjével ..... úrral, lakik .....  
Kötelezem magam arra, hogy a mai naptól kezdődőleg 194... május 30-ig az általam készített ..... Önökön kívül senkinek el nem adom, illetve más részére azt nem készítem.

Önök viszont kötelesek lesznek minden megfelelően elkészített ..... átvenni és érte darabonként ..... pengőt készpénzben az Önök beváltó helyén kifizetni.

A ..... készítéséhez ..... db. .... vételét elismerem és felhatalmazom a Szövetkezetet, hogy annak árát az általam készített ..... beváltási árából ..... részletben levonhassa.

Fenti megállapodás létrejöttét  
alulírottak mint tanúk igazolják

Fenti megállapodás másolópapír segítségével három példányban állítandó ki, melyből egy példány a munkavállalóé, egy példány a telepvezetőé és egy példány a Szövetkezeté.

143. §. Az egyes községben végzendő háziipari tevékenységet vezető megbízott az alanti megállapodást köteles aláírni:



## Megállapodás.

Alulírott Komárom Vármegyei Közzóléti és Gazdasági Szövetkezet és  
 ..... úr(nő) .....-i lakos a  
 mai napon az alábbi megállapodást kötötte.

1. .... úr(nő) elvállalja a községben a Szövetkezet háziipari telepvezetői megbízását. E megbízás körében kötelessége a tanfolyamvezető eltávoztása után a tanult háziipari munkálatokat önállóan irányítani, esetleg a Szövetkezettől igényelt nyersanyagot, valamint a munkákat szétosztani, továbbá felügyelni arra, hogy a tanfolyam hallgatói csak olyan árut készítsenek, ami az átvételre alkalmas. Ezért feladata a háziipari munkát végzőket időnként végiglátogatni.

2. A telepvezető kötelessége a készárut időnként összegyűjteni s azt a Szövetkezet (Komárom, Vármegyeháza), vagy a Szövetkezet által megadott címre megküldeni. Csak olyan árut szabad átvennie, ami eladásra alkalmas. Ezért telepvezető anyagi felelősséggel tartozik.

3. Az átvett háziipari, kész vagy féltermékért járó munkadíjakat a Szövetkezet által rendelkezésre bocsátott ellátmányból elismervények ellenében kifizeti. Az általa kezelt pénzeszegekről és anyagokról elszámolni tartozik s ezért okmányolt egyszerű pénz és anyagkönyvelést tartozik vezetni. A szükséges könyveket és nyomtatványokat a Szövetkezet bocsátja a rendelkezésére.

4. Mindazokról az árukról, melyeket nem közvetlenül a Szövetkezetnek küldött meg, vagy adott át, egyidejűleg átvételi elismervények kapcsán (postai feladóvevény, vasúti fuvarlevelek, stb) a Szövetkezetet értesíti.

5. A háziipari telepvezető fenti tevékenységéért a vezetése alatt álló háziipari csoport leszállított árumennyiségének arányában díjazásban részesül, mégpedig a termelt ..... után, darabonként (méterenként, négyzetméterenként, kilogrammonként) ..... fillér tiszteletdíjban.

Kelt ..... 194... évi ..... hó ..... nap.

telepvezető

A fenti megállapodást a község igazolja, egyben a telepvezetőért anyagi szempontból felelősséget vállal.

bíró

P. H.

vezetőjegyző

A fenti megállapodás két példányban állítandó ki. Egyik példány a telepvezetőé, másik példány a Szövetkezeté.

144. §. A Szövetkezet közreműködésével termelt háziipari cikkek, amennyiben a Szövetkezet ügyvezetősége ezt szükségesnek látja, a Szövetkezet esetenként (árunemenként) meghatározandó védjegyével látandók el. A védjegyet csak teljesen kifogástalan, elsőrangú minőségű árucikkre szabad oly módon ráerősíteni, hogy az az esetleges leszakítás alkalmával teljesen megsemmisüljön és azt az áruról történő levétel után más darabra áthelyezni ne lehessen.

145. §. A Szövetkezet célja, hogy a vármegye területén megindítandó háziipari tevékenység megerősödésével a háziiparosokat önállóan megalakítandó *Komárom Vármegyei Háziipari Szövetkezet*be tömörítse. Ennek előmozdítása érdekében arra kell törekedni, hogy a Szövetkezet közreműködésével történő értékesítés esetében az egyes háziiparosoktól a mindenkori beváltási árból 1 %, azaz Egy százalék mindaddig levonassék, amíg a megalakítandó Komárom Vármegyei Háziipari Szövetkezet egy üzletrészenek névértéke 10 P., azaz Tíz Pengő és berendezési költségeire üzletrészenként 2 P., azaz Kettő Pengő, vagyis összesen 12 P., azaz

Tizenkettő Pengő teljes kiegyenlítést nem nyert. Az üzletrészek az egyes községi háziipari csoportok tulajdonát képezik. Egy-egy csoport a csoportban állandóan működő háziiparosok számára megfelelő üzletrészt tartozik jegyezni. Az így befolyt összegek a Szövetkezet egyéb vagyonától elkülönítve kezelendők s mihelyt a háziipari tevékenység oly mértékben megerősödött, hogy a háziiparosok az így összegyűjtött üzletrésztőkére, valamint gyakorlatukra való tekintettel a Szövetkezet közreműködése nélkül is folytatni tudják tevékenységüket, a Komárom Vármegyei Háziipari Szövetkezet megalakítása iránti intézkedések megteendők.

### 15. Fejezet: A talajjavítási akció rendje.

146. §. A talajjavítási akció célja: a vármegye területén erre beszervezett községekben és a beszervezett elsősorban kisebb anyagi erővel rendelkező gazdaságokban műtrágyázási és vetőmagkiválasztási szabadtéri kísérletek alapján az egyes vidékek számára legjobban megfelelő növényfélések és trágyázási rend megállapítása és annak a több, jobb és olcsóbb termelés érdekében történő eszmei és gyakorlati terjesztése.

147. §. A talajjavítási akció lebonyolítása „Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet Talajjavító és növénytermesztési kísérletező körzetek Központja” elnevezéssel külön szervezet kell felállítani, mely a talajjavítási akcióval kapcsolatos ügyeket a Szövetkezet Igazgatósága által megállapított terv keretében önállóan végzi.

148. §. A Kísérletező körzetek Központja működésének szakzerű ellenőrzésére külön szakbizottságot kell felállítani, melynek tagjaiul a gyakorlati agrochimia és növénytermesztés országosai is elismert szakértői közül, valamint a Szövetkezet Igazgatóságának tagjai közül kell megfelelő számú tagot felkérni.

149. §. A talajjavítási akció céljaira szükséges költségeket a Szövetkezet, mint évi költségadományt bocsátja, megfelelő lehívási keretben, a Kísérletező Körzetek Központja rendelkezésére, az Igazgatóság által megállapított költségvetés keretében, melynek mikénti felhasználásáról a Kísérletező Körzetek Központja barmikor és minden külön felhívás nélkül évente elszámolni köteles.

150. §. A talajjavítási akció, valamint a kísérletező körzetek szervezetének és működésének közelebbi rendjét a Kísérletező Körzetek Központja állapítja meg.

151. §. A kísérletező körzetek költségeinek visszatérítésére a kísérletezésre beszervezett gazdáknak a talajjavító akció bevezetése után az azzal ténylegesen összefüggő többlettermelésük 50 %-át elsősorban a talajjavítási akció saját maga általi eltartására, másodsorban pedig a Szövetkezet által előlegezett költségadományok visszatérítésére és mindkettő teljes fedezése után a talajjavítási akció további kiterjesztésére fordítandó.

## 14. Fejezet: A mezőgazdasági gépakció rendje.

152. §. A mezőgazdasági gépakció célja a kisebb anyagi erővel rendelkező kis- és törpebirtokosok mezőgazdasági gépekkel való ellátása, hogy ezek segítségével a talajművelés és a vetőmagvak előkészítése számukra megkönnyíttessék, illetve okoszerűbbé tétessék.

153. §. A mezőgazdasági gépakcióban egyeseket csak az esetben lehet részesíteni, ha ezzel, mint gépkölcsönzőket önálló egysz-tenciává lehet emelni. Minden egyéb esetben a községi előjáróság, vagy valamely gazdatársadalmi egyesület, esetleg szövetkezet (Hangya vagy Hanza tagszövetkezet), vagy az érdekelt kis- és törpebirtokosokból alakított alkalmi csoport útján lehet a szükségelt gépeket rendelkezésére bocsátani.

154. §. A gépjuttatás bármelyik esetében is azonban gondoskodni kell arról, hogy a helybeli, vagy a közvetlen környékbeli kis- és törpebirtokosok a gépeket olcsó díj mellett igénybevehessék, hogy ezáltal az egyes vidékeken netalán dívó mezőgazdasági géphasználati uzsora kifejlődése vagy további fennállása megakadályoztassék.

155. §. Alkalmi csoportnak történő gépjuttatás esetében a csoport tagjai a gép árának törlesztéséért egyetemlegesen felelnek.

156. §. A juttatott mezőgazdasági gépek kölcsöndíjának egy része minden esetben a gép felelős kezelőjét illeti, másik része pedig a Szövetkezet követelésének kiegyenlítésére fordítandó.

157. §. A gépjuttatásban részesülők a következő kötelezvényt kötelesek aláírni:

### *Nyilatkozat.*

Felhívására van szerencsénk értesíteni, hogy a gazdák igénybejelentése alapján készséggel hajlandók vagyunk az alább megnevezett gépeket átvenni, azok raktározásáról gondoskodni és mint helyi gépesoport gondoskodni fogunk azok kölcsönhasználatának kiadásáról és kellő foglalkoztatásáról.

Ezúttal kötelezően kijelentjük, hogy vállaljuk a gépek alatt felsorolt teljes értékének, amelyhez már csak a vasúti szállítás költsége járul, 4 év alatti, a befolyó kölcsön használati díjából eredő bevételünkből való, kamatmentes teljes kifizetését a t. Cím részére, megjegyezve, hogy a Komárom Vármegyei Közzölési és Gazdasági Szövetkezetet illető 2 %-os kezelési díj az alatt feltüntetett árakban már benne foglaltatik.

Tudomásul vesszük, hogy a törlesztésnek évente mindig két részletben a tavaszi és őszi vetési időny befejeztével, vagyis április és november hó elején kell történnie.

Kötelezzük magunkat arra, hogy a gépet helybeli és környékbeli kisgazdáknak megállapított használati díj fejében használatra rendelkezésre bocsátjuk.

Kötelezettséget vállalunk azért, hogy a gép kezeléséről és jókarban tartásáról a jó gazda módjával gondoskodni fogunk.

Kötelezőleg tudomásul vesszük, hogy a Szövetkezetnek jogában áll a gép kezelését, annak karbantartását, valamint használatának módozatait saját közegével ellenőriztetni és ha vállalt kötelezettségeinknek elegendet nem teszünk, a vételár teljes kiegyenlítéséig szabadon rendelkezni.

Tudomásul vesszük, hogy a vételár teljes kifizetése esetében a gép tulajdonunkba megy át, de a kisgazdák javára történő használati kötelezettségünk továbbra is fennáll.

A gépek leírása és ára vasúti költség nélkül, mely vasúti költség részünkre felszámítható .....

Kérjük jelen nyilatkozatunk alapján a fent megnevezett gépek azonnali szállítását.

..... 19..... évi ..... hó .....-n.

## 15. Fejezet: Az ipartelepítési és önállósítási, valamint a kisebb vegyes akciók rendje.

158. §. Az *ipartelepítési és önállósítási akció* célja részint az egyes helyeken fellépő iparoshiány, illetve a más helyeken fellépő iparostúlzsúfoltság kiegyenlítése áttelepítés útján, részint pedig egyes érdemes kisiparosoknak munka-, illetve erőgépekkel való ellátása és ezáltal egzisztenciájuknak biztosabb alapokra való helyezése.

159. §. Az ipartelepítési és önállósítási akcióban való részletetésre csak a többi akció teljes kielégítése esetében és akkor is csak korlátozott mértékben igen szigorú kiválasztás után kerülhet sor.

160. §. A juttatott gépek mindaddig, amíg azok ellenértéke teljes kiegyenlítést nem nyert, a Szövetkezet tulajdonjoga, illetőleg szerződésileg kikötött zálogjoga alatt maradnak. Forgatóke juttatás esetében pedig megfelelő jelzálogjogi biztosíték nyújtandó vagy a Juttatott vagy pedig más harmadik személyek kezességvállalása útján.

161. §. Az ipartelepítési és önállósítási akció során a Szövetkezet egyes kisiparosokat nyersanyag, illetve gépi eszköz beszerző, valamint értékesíthető csoportokba, illetve Szövetkezetekbe tömöríthet az ipartestületekkel, illetve a megfelelő ipartestületi szakosztályokkal történő együttműködéssel, illetve ilyenek létesülését támogatásával előmozdíthatja.

Minden esetben azonban arra kell törekedni, hogy a Szövetkezet erre a célra rendelkezésre bocsátott anyagi támogatásának visszatérülte, illetve az egyes ily módon létrehozott csoportok, illetve Szövetkezetek anyagi és erkölcsi megerősödése alkalmával a Szövetkezet anyagi közreműködése feltétlenül, szellemi közreműködése pedig a szükséghez mérten visszavonassék, hogy ezek minél előbb saját lábukon legyenek képesek megállani.

Ennek a célnak az érdekében az egyes Ipartestületeken belül létrehozott csoportok (Szövetkezetek), szükség esetében, vármegyei csúciszervben tömörítendőek.

162. §. A *kisebbségi vegyes akciók* célja, hogy egyes különleges esetekben az illető esethez mért eszközökkel szolgálhassanak a megélhetésében veszélyeztetett lakosság egzisztenciájának biztosítására.

163. §. A kisebb vegyes akciók eszközeiben, de nem juttatási

rendjükben térnek el a többi akciótól, miért is azok rendelkezési, értelemszerűen a kisebb vegyes akciók során is érvényesítendőek.

164. §. Az ipartelepítési és önállósítási, valamint a kisebb vegyes akciók során mind a törlesztési terv, mind pedig a különös juttatási feltételek esetenként állapítandók meg. Mindkettőben figyelemmel kell lenni egyrészt a Juttatott egyéni körülményeire, a juttatás tárgyának sajátos természetére és a Szövetkezet érdekeire.

*Megállapította a Komáromvármegyei Közléti és Gazdasági Szövetkezet Igazgatósága 1940. évi december hó 14-én tartott ülésén.*

KISS ISTVÁN

## 7. §. A Szövetkezet eddigi működése és az ügyrend indokolása.

Az előzőekben közölt ügyrend egyes részei bővebb kifejtésre szorulnak, amelyet magában az ügyrendben a dolog természeténél fogva nem lehetett közölni. Ezt az alábbiakban akként végezzük, hogy az ügyrend rendszerében, annak mintegy magyarázataként, a Szövetkezet egész működéséről beszámolunk.

### 1. Ügykezelés.

A Szövetkezet sajátos, főleg kereskedelmi jellegű tevékenysége tette szükségessé az ügyvitelnek olyan megalapozását, amely a közigazgatásban szokásos iktatási rendszerek nehézkességét kiküszöböli és az ügyek felett állandó áttekintést nyújt. Erre, tekintettel az ügyeknek először általánosságban való jelentkezésére, amelyet kisebb-nagyobb mértékben követ a konkretizálódás, sem a vármegyei ügyviteli szabályok alapszámos, sem az egyes minisztériumokban szokásos elő- és utószámos, sem pedig a bírósági ügyvitelben használt főlajstrom rendszer nem alkalmas. Az iktatás nélküli ügyvitelhez kellett tehát fordulni. Ez a kereskedelmi életben az egyes üzletfelek szerint nyitott dossziékban történik. Alapul ezt vettük, azonban némi korrekcióval, ami lehetővé teszi, hogy az általános vonatkozású ügyek általánosan, az egyes egyéni ügyek pedig egyénileg kezeltessenek és így mindíg minden a Szövetkezettel kapcsolatos egyén, község, vagy általános ügycsoport ügyei állandóan áttekinthetők legyenek.

Rendszerünk technikailag a függő dossziék rendszerére van alapozva. A függő dossziék részint különlegesen erre a célra tervezett íróasztalok megfelelő fiókjaiban, részint ugyancsak ennek figyelembevételével tervezett pult fiókjaiban nyertek elhelyezést.

A függő dossziék és az egyes ügyek állandóan egységes kezelésének, de a továbbfejlesztésre is lehetőséget nyújtó sorrendjének biztosítására alkottuk meg az ügyrend 3. §-ában közölt tizedes (decimális) beosztást. A beosztás első tizedébe a központi adminisztrációval, második tizedébe az egyes akciók általános intézésével, harmadik tizedébe Komárom vármegyével, negyedik tizedébe az egyes járásokkal, ötödik tizedébe az egyes községekkel, hatodik tizedébe pedig Komárom thj. várossal kapcsolatos ügyek kerültek. Az egyes tizedekre mindenegyus ügy állandó számának

első számjegye (0-tól 5-ig) utal. Az egyes tizedeken belül logikai felosztással képeztünk rendszerint második számjeggyel jelölt újabb, és ezeken belül harmadik számjeggyel jelölt újabb és esetleg ezeken belül ismét negyedik számjeggyel jelölt újabb alcsoportokat. Az így jelentkező alcsoportok rugalmasak és az élethez idomíthatók. Tekintettel arra, hogy az egyes községekkel az érintkezés igen nagy, és arra, hogy a később tárgyalandó családkartotékokat is állandó rendben kell vezetni, az egyes községeket is a tizedes beosztásba beillő számokkal láttuk el. Kézenfekvő lett volna ugyan a belügyminisztérium által rendezetileg megállapított azonossági szám községi számjegycsoportjának az alkalmazása, de az tulajdonképpen nem községi szám, hanem anyakönyvi hivatali szám és így mellőzni kellett. Községi számaink első számjegye a „4“-es. Ezenkívül még minden egyes község három számjegyet kapott. Ezek képzésénél részint arra voltunk figyelemmel, hogy a községi számcsoport második számjegye (0-tól 9-ig) lehetőleg a járási beosztásra, harmadik számjegye (0-tól rendszerint 9-ig) a jegyzőségi (nagyközségek, körjegyzőségi székhely kisközségek) beosztásra utal. Az utolsó számjegy az egyes körjegyzőségeken belül a kisközségeket különbözteti meg. Ha a községi számcsoport két utolsó számjegye zérus, az járási székhelyre, vagy a sok jegyzőségű járásokon belül a községek egy részének helyi centrumára (Tatabánya, Guta, Bős, stb.) mutat. Ha csak az utolsó számjegy zérus, az arra mutat, hogy az illető község vagy nagyközség s ez esetben az első három számjeggyel több község nincs, vagy pedig körjegyzőségi székhely, amikor még az első három számjeggyel annyi község bír, ahány kisközség van az illető jegyzőségben. Egy-egy körjegyzőségen belül a székhelyközségen kívüli kis községek számai a kis községek betűrendjében következnek. Ha ettől eltérés van, az jegyzői kirendeltségre mutat (Pozsonyeperjes!)

## 2. Munkaerők, munkaidő, munkarend.

A Szövetkezet munkaerőiként jelenleg a Magyar Közigazgatástudományi Intézet kiküldöttje, mint ügyvezető igazgató, Komárom vármegye közjóléti előadója, mint helyettes ügyvezető, egy könyvelő és egy kisegítő munkaerő van alkalmazásban. Az Intézet kiküldöttje működéséért szabályszerű illetményt nem kap. Kap ellenben terhes útiátalányt és komáromi tartózkodási költségeinek fedezésére költségmegtérítést. Terhes útiátalánya havi 300 P. Költségmegtérítése havi 200 P. A helyettes ügyvezető Komárom vármegye díjas közigazgatási gyakornoka, aki közjóléti előadói teendőin kívül a Szövetkezet helyettes ügyvezetői teendőinek elvégzésével is meg van bízva. Ebbéli működéséért szabályszerű illetményt ő sem kap, csak havi 300 P terhes útiátalányt. A könyvelő havi 150 P szabályszerű illetményt, a kisegítő munkaerő havi 80 P díjazást kap. Az Intézet kiküldöttje egyébként csak a Szövetkezet szervezési munkálatainak teljes befejezéséig, de legfeljebb 1941 május 31-ig bocsáttatott a Szövetkezet rendelkezésére.

### 3. A családkartotékok kezelése és továbbvezetése.

A családkartotékokat tekintettel arra, hogy azok huzamosabb időn át állandó kezelés céljaira szolgálnak, jóminőségű kartonból az ide 28. sz. alatt csatolt minta szerint készítettük el. Magának a kartotéklapnak a túlsúfoltság alól való mentesítése érdekében egzisztenciális csoportonként betétlapokat szerkesztettünk és így minden egyes család kartotékjába az a betétlap kerül, amely a család viszonyainak legjobban megfelel. A betétlapok ugyancsak 28. sz. alatt vannak csatolva.

A kartoték összehajtván kerül tárolásra és kezelésre. Ennek oka az, hogy a kartotékokat nemcsak adatok feljegyzésére, hanem egyúttal az illető családdal kapcsolatos ügyiratok (levelezés, stb.) tárolására is fel kívánjuk használni. A kartotékok két példányban kerültek kitöltésre. Egyik példány a Szövetkezet központjában a kartotékok méreteinek megfelelő acélszekrényekben, a másik példány pedig a járási szociális előadóknál szintén a kartotékok nagyságának megfelelően méretezett és egymással összeilleszhető lánghiztos acéldobozokban nyer elhelyezést.

A családkartotékokat a nyár folyamán adtuk ki az egyes községekben erre a célra kiválasztott és betanított összeíróknak. Az összeírást azok vállalták, akik általában a nagyobb összeírásokat az egyes községekben teljesíteni szokták (tanítók, egyetemi hallgatók, stb.). Az összeírókat a járási székhelyeken, illetve erre alkalmas egyéb központi helyeken külön előadáson képeztük ki feladatukra és egyben a következő tájékoztatóval láttuk el. A tájékoztató egyúttal jelen esetben a családkartoték egyes kérdéseinek magyarázatául és kitöltési szempontjaiul is szolgál.

#### Tájékoztató

*a családkartotékok kitöltéséhez.*

##### A) Általános megjegyzések.

A Szövetkezet munkájának alapját a családkartotékok képezik és ezért a kartotékok két példányban, a tények pontos és lelkiismeretes megállapítása tintával, vagy írógéppel tisztán és olvashatóan töltendők ki. A kartoték pénzbe kerül, tehát vigyázzunk arra, hogy az egyes példányokat ne rontsuk s csak annyit használjunk fel, amennyi feltétlenül kell.

##### 1. A munka megkezdése.

A leküldött kartotékmennyiséghez csatolt jegyzék alapján megállapítjuk a kartotékok és betétlapok számát. Ezt összevetjük a jegyzői irodák adatai alapján az egyes egzisztenciális csoportokba (mezőgazdasági és ipari munkás, gazda, ipar-kereskedelem, kultúrreteg) tartozó családok számával. Az esetleges hiány pótlása iránt írunk a Szövetkezetnek (Komárom, Vármegyeháza), az esetleges többletet egyelőre tartálékoljuk s mihelyt igazolást nyer, hogy arra szükség nincs, a fenti címre visszaküldjük.

##### 2. Esetleges félreértések kiküszöbölése.

Ha valamely kérdést sem a felvilágosító megjegyzések, sem pedig a nyomtatott tájékoztató után sem értettünk meg, vagy olyan szempontok merülnek fel, amelyeket megnyugtató módon nem tudunk eldönteni, akkor megkérdézzük a revizort. Ha az sem tudja a kérdést eldönteni, a kartotéklapot a nem vitás kérdések kitöltése után félre tesszük s a vitás kérdés tüzetes és pontos leírásának mellékelésével küldjük vissza a Szövetkezetnek.



## 5. A munka menete.

Az A) 1. pontban megjelölt tevékenység után megállapítjuk, hogy a kartotékon szereplő tények melyike van közölve a jegyzői iroda, a zöldkereszt, a Magyar a Magyarért Mozgalom, az egyházak, stb. nyilvántartásaiban. Először ezeket másoljuk át a kartotékokra. Utána kezdjük meg a házról-házra járást. Az elsősorban figyelembe veendő nyilvántartás a jegyzői irodákban található cukorjegynyilvántartás, továbbá ugyancsak a jegyzői irodákban levő adofőkönyvek, valamint kataszteri birtokívek, ezenkívül a zöldkereszt családkartotékjai, a bécsi döntéssel visszaesatolt területeken a Magyar a Magyarért Mozgalom kartotékjai az általa segélyezetttekről s mindkét területen, ha van, — az egyes egyházak kartotékjai.

## 4. A felekkel való bánásmód.

A kartoték a vármegye minden egyes családjáról kiállítandó. Ennek során előfordulhat, hogy valamelyik családnál kifogásokat támasztanak a kartoték kitöltése miatt. Ezeket a helyeken szép szóval, esetleg az alkalomhoz mért eréllyel próbálunk fellépni. Ha így sem megy, akkor először a hivatalos adatok és az egyéni ismeretek alapján töltjük ki a kartotékokat, ha ez nem nyújtana megfelelő eredményt, akkor ezeket a lapokat átadjuk a jegyzői irodának, akik hivatalosan fogják a szükséges adatokat beszerezni.

## 5. A 100 holdnál nagyobb birtokosok és gyári üzemek.

A 100 kat. holdnál nagyobb földterülettel rendelkező birtokosokról a „Gazdák”, a gyári jellegű üzemekről az „ipar-kereskedelem” jelzésű betétlapot állítjuk ki s egyben közöljük velük, hogy egyes részletesebb adatok iránt a Szövetkezet közvetlenül fog hozzájuk fordulni.

## 6. A kartotékra nem férő adatok feltüntetésé.

Egyes kérdéseknél és egyes esetekben előfordulhat az az eset, hogy a kartotékon vagy betétlapon levő hely nem elégséges az összes kívánt adatok feltüntetésére. Ebben az esetben a betétlap nagyságára méretezett papírlapon feltüntetjük az illető családfő nevét, a község nevét, feltüntetjük továbbá a betétlap megjelölését (mezőgazdasági és ipari munkások, gazdák, ipar-kereskedelem, kultúrréteg) s feltüntetjük „ad” jelzéssel, hogy az illető betétlap melyik számú kérdésének a kiegészítésére vonatkozik a pótlapon levő feljegyzés. Ha magán a kartotéklapon levő kérdés kiegészítésére van szükség, akkor csak a családfő és a község nevét tüntetjük fel a fenti pótlapon és azt a kérdést, amelynek kiegészítésére szolgál az adat.

## 7. Az egzisztenciális csoportok értelmezése.

A kartotéklapon kívül 4 drb. különböző kérdéseket tartalmazó betétlap áll rendelkezésünkre. A betétlapok az egyes családok egzisztenciális viszonyai szerint változtatandók.

a) leggyakrabban előforduló betétlap „A mezőgazdasági és ipari munkások” jelzésű lesz. A szorosabban vett kétkézi munkásokon kívül (gazdasági cseléd, gazdasági munkás, summás, részes arató, napszámos, iparos- és kereskedő-segéd, gyári munkás, bányamunkás, stb.) ugyanez a lap állítandó ki azokról is, akiknek van ugyan valamelyes földterületük (maximum 5 kat. hold), de az megélhetésük biztosítására nem elegendő és megélhetésük biztosítása végett kénytelenek napszámba is járni, vagyis bér munkát vállalni.

b) A „Gazdák” jelzésű betétlap állítandó ki általában az 5 kat. holdnál nagyobb birtokkal (örökföld — bérföld együtt számítandó) rendelkező és ki zárólag földműveléssel foglalkozó családokról. Ha a családfő tényleges megélhetését biztosító foglalkozás valamely ipari vagy kereskedelmi foglalkozás, akkor az „ipar-kereskedelem” jelzésű betétlap állítandó ki róla, az esetben is, ha ipari foglalkozása mellett földműveléssel is foglalkozik. Tehát pl. egy falusi cipész, vagy kovács, aki iparának folytatása mellett földműveléssel is foglalkozik, „ipar-kereskedelem” jelzésű lapot és nem „Gazdák” jelzésű lapot kap.

c) Az „ipar-kereskedelem” jelzésű betétlap állítandó ki az önálló műhellyel vagy üzlettel bíró iparosokról, kereskedőkről, közlekedési vállalkozókról (fuvarosok, bérautósok, stb.), valamint azokról az alkalmazottakról, akik ilyen vállalatok fióközleteinek (helyi expozitúráit, Hanza, Hangya, stb. szövetkezet, Cikta üzlet, stb.) tényleges bolt vagy üzletkezelői teendőit látják el. Az ú. n. „magánalkalmazottakról”, tehát tisztviselői munkakörben foglalkoztatottakról már a „Kultúrréteg” jelzésű betétlap állítandó ki.

d) A „Kultúrréteg” jelzésű betétlap állítandó ki az ú. n. szabadfoglalko-

zúsúakról (ügyvéd, orvos, gyógyszerész, stb.), továbbá a hivatásos közszolgálati (állami, vármegyei, községi, érdekképviselői, egyházi, stb.), valamint más alkalmazottként működő tisztviselőkről, továbbá a nyugdíjasokról és járandékából élőkről, ha tényleges szolgálatuk idejében tisztviselői munkakörben nyertek foglalkoztatást. Tehát a bányanyugbérésekről, a nyugállományú köznyerterek foglalkoztatást. Tehát a bányanyugbérésekről, a nyugállományú köznyerteri (vasút, posta, stb.) és őrszemélyzeti (csendő, rendőr, foyamőr, stb.) alüzemi (vasút, posta, stb.) és őrszemélyzeti (csendő, rendőr, foyamőr, stb.) alüzemi tisztjeiről, munkásokról és szolgálókról elsősorban a nyugalomba vonulásuk után megkezdett és folytatott foglalkozásnak megfelelő lap állítandó ki, ilyen nemléteben olyan betétlap állítandó ki róluk, amely egzisztenciális csoporthoz (mezőgazdasági és ipari munkások, gazdák, ipar-kereskedelem, kultúrreteg) anyagi és társadalmi helyzetük folytán a legközelebb állanak.

#### 8. Hivatásos katonai személyek.

Hivatásos katonai személyekről (hivatásos honvédtiszt, honvéd altiszt, csendő) és családtagjaikról kartotéklap nem veendő fel. Az államrendőrség (csendő) és őrszemélyzeti tagjairól ellenben igen. Kétség esetében az illető egyén hovatartozandóságáról a községi jegyzői irodák nyújtanak felvilágosítást. A jelentartozandóságáról a községi jegyzői irodák nyújtanak felvilágosítást. A jelenlegi behívások vagy állításkötelezettség folytán katonai szolgálatot teljesítő azon egyének, akiknek egyébként rendes polgári foglalkozásuk van, természetesen hivatásos katonai személyeknek nem tekinthetők.

#### 9. A család és családtag fogalma.

A család vérségi, vagy ezt helyettesítő jogi (örökbefogadás) kapcsolatok által összefűzött és állandóan együttélő (közös háztartásban, közös konyháról élő) egyedek összessége. Az együttélés ideiglenes megszakítása (nyaralás, kórházi ápolás, katonai szolgálat, letartóztatási állapot, ideiglenes munkavállalás) a fenti viszonyt nem szakítja meg. Megszakítása csak véglegesen, legalább is a véglegesség szándékával történhetik. Felnőtt ivadék új háztartást alapít. Aki ebben a fentjelzett kötelekben állandó jelleggel (a tehát előre nem látható, meghatározatlan ideig való tartózkodással) él, családtagnak számít. Nem számít azonban családtagnak a vérségi vagy ezt helyettesítő jogi (örökbefogadási, életközösségi tartási) kapcsolat nélküli közös konyháról való élés, vagy közös fedél alatt való lakás. Tehát nem családtag a házi cseléd.

#### 10. Bélyegzők és rövidítések használata.

A gyakrabban előforduló megjelölések kézinyomdával, vagy más úton előállított gumibélyegzőkkel is feltüntethetők. Így pl. a község neve, egyes gyakoribb foglalkozások: földműves, stb. Az esetleges rövidítéseknél ügyeljünk arra, hogy azok közérthető rövidítések legyenek. Pl. földműves: fm., gazdasági cseléd: g. csel., gazdasági munkás: g. munkás, kisbirtokos: kisb., napszámos: napsz., stb.

#### 11. Több rubrikájú kérdések kitöltése.

A családkartotékokon kivételképpen, a betétlapokon pedig szabály szerint több olyan kérdés van, amelynek kitöltésére több rovat áll rendelkezésre. Pl. gyermekek száma, stb. Ennek célja, hogy az esetleg bekövetkező változások részére hely legyen. Eppen ezért ezeknél a válaszokat mindig a legelső rovatban tüntetjük fel.

#### 12. Egyedülálló és önálló egyének felvétele.

Igen gyakran előfordul, hogy egyedülálló személyek (nőtlenek, özvegyek, papok, apácák, stb.) adatainak felvételére kerül sor. Ezek közül a hivatásos egyedülélők (rk. egyházi személyek), valamint a „gazda”, „ipar-kereskedelem” és a „kultúrreteg” fogalma alá tartozókról rendes kartotékok és betétlapot veszünk fel. Az egyedülálló háztartási és gazdasági alkalmazottakról pedig sem kartotékokat, sem betétlapot nem veszünk fel, hanem egy a betétlap nagysága szerint méretezett tiszta papírra, de a családkartoték kérdéseinek megfelelő helyen feltüntetjük nevét, nemzetiségét, a község nevét és közigazgatási beosztását, az illető egyén anyja nevét, vallását, születési évét és helyét, lakóhelyét, foglalkozását. Ezt a lapot annak a gazdának a családkartotékjában helyezük el, akinek alkalmazásában van a szóbanforgó egyed. Természetesen ugyanez vonatkozik az ilyen iparostanoncokra és segédekre. Ha az ilyen alkalmazott egyébként saját családjá körében él, akkor nem állítunk ki róla lapot, mert bekerül mint családtag oda.

#### 13. Intézeti háztartások felvétele.

Az intézeti háztartásokról (zárdák, gyermekmenhelyek, árvaházak, stb.) a családkartotékokat kitöltjük, ahol is a név helyett az illető háztartás pontos

neve kerül be. A személyi vonatkozású kérdéseket (anyja neve, vallása, születési adatok, stb.) üresen hagyjuk. A foglalkozás rovatában, ha a névből nem tűnik ki az intézet jellege, tüntetjük fel azt, hogy milyen célokat szolgál és milyen eszközökkel dolgozik. Pl. Irgalmas Nővérek rendháza, betegápolás, stb. A vagyon kérdéseket természetesen kitöltjük. A gyermekszámot nem, ellenben a családtag számot igen, amelyben az intézeti háztartás kötelékében élő szerzetesek, ápoltak, védenek számát tüntetjük fel. Természetesen a családtagok kereső és eltartott jellege is feltüntetést nyer. Betétlapot csak abban az esetben állítunk ki az intézeti háztartásról, ha az hasznosított mezőgazdasági vagy ipari foglalkozást is űz. Ez esetben a „gazdák”, illetve „ipar-kereskedelem” betétlap állítandó ki.

14. Jogi személyek tulajdonában levő földbirtok, illetve ipari vállalatok felvétele.

Jogi személyek tulajdonában lévő földbirtok, vagy ipari vállalat az intézeti háztartásokhoz hasonlóan nyer kitöltést, azzal az eltéréssel, hogy itt csak a vagyoni adatok kerülnek be, tehát a családtagszám sem. A betétlap ellenben kiállítandó. Az „ipar-kereskedelem” betétlap ezenkívül kiállítandó minden olyan esetben, amikor természetes vagy jogi személynek, aki egyébként nagybirtokos, ipari vállalata is van. Pl. Esterházy féle nemzetiségünk gőztéglagyár. Ez a betétlap az illető természetes vagy jogi személy családkartotékjába kerül be.

#### B) A kartotéklap kitöltésének részletes tájékoztatója.

1. Az összehajtott kartotéklap „Név” jelzése után a családfő nevét írjuk. Ha a családfőnek az anyakönyvi névén kívül a községben használatos megkülönböztető (csúf, gúny) neve is van, azt zárójelben azon a helyen tüntetjük fel, ahol azt a családfő maga, vagy pedig általában a közhasználat feltünteti: pl. (Halbór) Förgeteg János, Kiss (Guci) Illés.

2. Az összehajtott kartotéklap felső részén kockákban betűk és számok vannak. A betűk a családfő nemzetiségének megjelölésére szolgálnak, a számok pedig egyéb, főleg a Szövetkezet adminisztrációjában előforduló események jelölésére. A nemzetiség végső eredményében az öntudat és az életforma (szokások, tradíciók összessége) s így az egyes családfő olyan nemzetiségűnek tüntetendő fel, amilyen nemzetiségűnek általában (tehát külön kérdés nélkül) vallani szokta magát. A tényleges (tehát nem presszionált) nemzetiséget akként jelezzük, hogy a megfelelő betűpárok közül a felsőt tintával áthúzzuk. M = magyar, N = német, Sz = szlovák (tót), E = egyéb nemzetiségű. A cigányokat minden esetben, akármilyen nemzetiségűnek is vallanak magukat, egy a név után, a betűsor magasságában, közvetlenül az „M” betűt megelőző lécc mellett, egymásfőlé (a betűsorok magasságában) írt „C” betűvel jelezzük. Tekintettel arra, hogy a cigánykérdés a vármegye területén igen súlyos, ezúton is felhívunk minden felvételezőt és revizort, hogy ezt szigorúan tartsák be. Cigánynak vendők nemesak a sátoros, hanem a letelepedett és muzsikos cigányok is. Még az esetben is, ha netalán félvérek (egyéb és cigány keresztelés) lennének is. Kivételt képez ez alól a cigányoktól teljesen különélő és a falu közösségében bent élő félvér, ha ilyen egyáltalában akad. Ugyanígy jelöljük a „C” betű előtti helyen „Zs” betűvel a fajilag vett zsidókat.

3. A betű és számjelzéseken túl az összehajtott kartotéklap jobb felső sarkában lévő üres helyre az egyes egyedek törtszáma kerül, tehát oda a felvételezés alkalmával semmit sem írunk.

4. A „Község” jelzés után nemesak a község nevét, hanem a járás nevét is feltüntetjük.

„Anyja neve” jelzés után a családfő édesanyja nevét írjuk.

6. „Házastárs” jelzés után a családfő jelenlegi, özvegyiség esetében elhunyt házastársának neve irandó. Ez utóbbi esetben a név elé egy álló kereszt irandó.

7. „Vallás” jelzés után a családfő vallása irandó. Közhasználatú rövidítések, ú. m.: rk. g. kat., g. kel., ref., ág. h. ev., izr., unit., bapt., fel. kiv. használhatók.

8. A „születési idő és hely” rovatában a családfő születési ideje és helye tüntetendő fel.

9. Családi állapot: rovat után a családfő jelenlegi családi állapota (nős, özvegy, elvált, vadházas) tüntetendő fel.

10. A gyermek számnál: az első kockába az összes életben levő gyerme-

kek számát tüntetjük fel, tekintet nélkül arra, hogy azok a családfővel ténylegesen közös háztartásban élnek-e vagy sem.

11. A családtag szám: csak azok a gyermekek és egyéb vérségi vagy ezt helyettesítő jogi (örökbefogadás, élethossziglani tartási) kötelekben élők tüntetendők fel, akik az A/9 pont szerint a családfővel állandó jellegű közös háztartásban élnek.

12. A „családtag kereső” rovatba a fenti családtagok közül azok irándók be, akik keresetükkel (fizetés, napszám, komenció, nyugdíj, nyugbér, stb.) a család fenntartásához (a háztartás szükségleteihez) hozzájárulnak.

13. „Családtag eltartott” rovatba azok a B/11 alatt már feltüntetett családtagok vezetendők be, akik a B/12. alatt meghatározott módon a háztartás költségeihez semmivel sem járulnak hozzá.

14. „Lakhely” rovatba a családfő állandó tartózkodási helye tüntetendő fel

15. „Foglalkozás” rovatba a családfő főhivatásszerűleg űzött tényleges foglalkozása pontosan meghatározva tüntetendő fel. Általánosítások (birtokos, iparos, kereskedő, stb.) kerülendőek. Esetleges kettős foglalkozások (lásd A/7 b.) esetében a nagyobb jövedelmet biztosító foglalkozás, illetve rendszeresebben gyakorolt foglalkozás irándó be. Az iparengedély vagy iparigazolvány alapján gyakorolt ipar minden szín és körülmények között elsőbbségben részesül bármely ténylegesen gyakorolt foglalkozás előtt.

16. „Mihez ért” rovatba a főfoglalkozáson kívül értett vagy gyakorolt különleges szakértelmet kívánó mesterség jegyzendő be.

17. „Tisztsége” rovatba a polgári vagy katonai életben elért címe, rendfokozata, viselt hivatala, stb. tüntetendő fel.

18. „Háza, házrésze” rovatba a házrészek hányadrésze tüntetendő fel, beleértve ebbe a vele közös háztartásban élő családtagok tulajdonában lévő házat vagy házrészt is. Ez utóbbi esetben a ház vagy házrész adat aláhúzendő.

19. Földbirtokrovatban a B/18. számú pontnak megfelelően a tényleges teleklönyvi tulajdonban levő földterület (kat. hold, négyszögöl) jelzéssel tüntetendő fel.

20. „Bérelt” rovatban a készpénzzel, vagy fixen meghatározott terményért bérelt földterület tüntetendő fel, ugyanúgy, mint B/18.

21. „Részes” rovatban a termés eredmény bizonyos hányadáért (feles, harmados, negyedes, ötödös, stb.) bérelt földterület tüntetendő fel, egyben megjelölve a terület mellett zárójelben a hányadot is; ugyanítt kell feltüntetni az állandóan alkalmazott cselédek, vagy idénymunkások illetményeibe beszámítható földterületet is, még az esetben is, ha annak termése teljes egészében a családfőt illeti. Egyébként, mint B/18.

22. „Saját jöv.” rovatba a családfő ténylegesen jelentkező évi jövedelme (keresete, bevétele, stb.) tüntetendő fel. Lehetőleg pengőben kifejezve. Ha a jövedelem terményből áll és a termény pengő értéke nehezen határozható meg, akkor kivételesen terményben is kifejezhető. Az egyes családfők részéről történő bevallást a felvételező saját helyi ismeretei alapján korrigálhatja, sőt korrigálni köteles is.

23. „Cst. jöv.” rovatba a családtagok jövedelme, keresete tüntetendő fel ugyanúgy, mint a B/22.

„Adóssága” rovatban a ténylegesen fennálló köz- és magánjogi adósságok lehetőleg hitelezőnkénti részletezéssel tüntetendők fel és a kartoték-lap hátlapján a jellemzésre szánt helyen röviden feltüntetendő az, hogy az eladósodás önhibából, vagy azon kívül következett-e be.

25. „Jöv. adóalap”, „vagyonadóalap”, „ker. adóalap” rovatokba a családfő és a vele közös háztartásban élő családtagok együttesen vett jövedelmi adóalapja, vagyonadóalapja, illetve kereseti adóalapja irándó be.

26. „Egyéb adóalap” rovatba a fenti három adónemen kívül jelentkező adóalapok (föld, ház) irándó be.

27. Az adóalapokra vonatkozó kérdések az adófőkönyvekből irándók ki. A ház, házrészre, és földbirtokra vonatkozó kérdések részint a kataszteri ívekből, vagy a földadó, illetve házadó összesítő kimutatásaiból, illetve bevallásaiból irándó ki. A családtag szám a cukorjegyek nyilvántartásaiból irándók ki, de helyszíni tudakolással is ellenőrizendő.

C) *A mezőgazdasági és ipari munkások jelzésű betéttlap kitöltése.*

1. Mennyi a lakbér: kérdés után a ténylegesen fizetett évi lakbér összeg tüntetendő fel. Saját ház esetében a rovat kitöltetlenül marad. Csak egy rovat tölthető ki.

23. „Butora, ruházata, házfelszerelése milyen“ rovatba a felvételező megítélése szerint írandó be a létminimumhoz mért jellemzés. Itt figyelembe veendő, hogy egyes darabokban nincs-e a többihez mért feltűnő kiugrás (pl. selyemharisnya, stb.) s nem ez az oka-e annak, hogy más szükségesebb darabokban hiány mutatkozik. Az egész sor végig írható.

5. „Állatállománya“ az első kockába a loállomány, a másodikba a szarvasmarha, a harmadikba a sertés, a negyedikbe a keeske, juh-állomány darab-száma irandó, természetesen az egész család állománya. Csak egy rovat tölthető ki. Mint B/18.

4. „Mennyi időt dolgozik évente tanult mesterségében“ rovat csak az esetben tölthető ki, ha a családfőnek tanult mestersége egyáltalában van. Az idő hónapokban, illetve hetekben és napokban fejezendő ki. Csak egy rovat tölthető ki.

„Mesterségének folytatásához szükséges szerszámokkal rendelkezik-e“ rovatba nemleges válasz esetében részletesen felsorolandó, hogy milyen szerszámok hiányoznak. Az egész sor végigírható.

6. „Mi a kívánsága“ rovat kitöltése előtt a községenként külön esatolt akciók esetleges eredménye kézzendő. Vagyis az egyes községekben tervezett akciók közül melyikhez vagy melyikben kívánna részesedni. Külön hangsúlyozandó, hogy az akciókban való részesedés előfeltétele nem csak a rászorultság, hanem az érdemesség is, továbbá, hogy a juttatás ellenértéke a közösen tájékoztatóban közölt feltételek mellett törlesztendő és a törlesztés elmulasztása a juttatás visszavonását és megszüntetését eredményezheti. Az egész sor végigírható.

7. „Van-e olyan munkaadó, akivel állandó munkaviszonyban áll“ rovatba csak annak feltüntetése kerül, hogy ilyen munkaadó van, vagy nincs. Csak egy rovat tölthető ki.

8. „Ki ez a munkaadó?“ rovatba a fenti kérdésre adott igenlő válasz esetében a munkaadó neve kerül. Az egész sor végigírható.

9. Milyen munkát vállal inkább? A bevallás után adott válasz irandó be. Az egész sor végig írható.

10. Ha van állandó munkaviszonya, stb. kérdésre az év, hó és nap irandó fel, az első rovatba. Pl. 1952. VI. 1.

11. Foglalkozik-e háziiparral stb. kérdésre, vagy a nemleges válasz, ez esetben csak az első rovat tölthető ki, igenleges válasz esetében a ténylegesen üzött háziipar is feltüntetendő. Ez esetben az egész sor végig írható. Ténylegesen üzött háziiparnak csak az vehető, amelyből nemcsak a saját szükségletek kielégítésére, hanem eladásra is termel forgalomképes árut. A családtag is felveendő. Az egész sor végig írható.

12. Van-e tanult mestersége? kérdésre a válasz, mint C/11. tölthető ki. Tanult mesterségnek csak a ténylegesen tanult és iparszerűleg (háziiparszerűleg) üzhető vehető fel. Az esetben, ha a C/11. alatti kérdésre igenlő válasz adatott, csak az azon túlmenő tanult mesterség irandó be, az ottani válasz nem ismétlendő. A családtag is felveendő.

13. Mihez ért és mihez volna kedve kérdésre igenlő válasz esetében a nem tanult, de értett mesterség, ügyesség (méchészet, selyemhernyótenyésztés, házinyúltenyésztés, stb.) tüntetendő fel, illetve az az ügyesség (esetleg mesterség), amelynek elsajátításához a kérdeztett egyén, vagy felnött családtagjának kedve volna. V. ö. C/6 kérdéssel.

14. Szívesen jár-e egy gazdához: kérdésre a bevallás szerint a válasz igen vagy nem szóval tüntetendő fel. Csak az első rovat tölthető ki.

15. A kartotékot kiállító megjegyzésében rövid, jellemző megállapítás irandó az illető családról. Pl. szorgalmas, törekvő, részeges, a férfi jó, de az asszony könnyelmű, stb.

D) *A „Gazdák“ jelzésű betéttlap kitöltése.*

1. Birtokmegoszlás részletezése művelési ág szerint-rovat, a földadókataszteri birtokívek, illetve a földadónyilvántartás (földkönyv) adataiból irandó ki, az ott részletezett művelési ágak szerint. Az egész sor végigírandó. A

művelési ágak rövidíthetők: Sz = szántó, k = kert, r = rét, sző = szőlő, l = legelő, e = erdő, n = nádas, t = terméketlen (földadó alá nem eső) terület.

2. Mennyi a parcellák száma, — kérdésre az első rovatba jegyzendő fel a tényleges birtoktagok száma. Tehát nem a földrészletek (helyrajzi számok) szerinti tagosulás, hanem a tényleges tagszám. Az, amit a magyar paraszt akként fejez ki, hogy hány tagban van a földje? Két egymástól külön helyrajzi számmal elkülönített földrészlet azért még lehet egy tagban. Pl. 1382. és 1383. hrszámú ház és udvar a Belsőségben.

3. Mekkora az állatállománya, — kérdésre a válasz, mint C/5. adandó meg.

4. Szükség volna-e állatállománya kiegészítésére és mire? — kérdésre a válasz nem a kérdezett egyén, hanem a kiállító véleménye szerinti szükségletet kell, hogy kifejezze. Nemleges válasz esetén az első rovatba „nincs” szócska írandó, igenlé válasz esetében, az állat megjelölendő. Pl. 1 ló, vagy 1 tehén. Ez esetben a sor végig írható.

5. Mekkora a mezőgazdasági gépállománya? kérdésre a válasz az egyes mezőgazdasági gépi eszközök (közvetlen kézi szerszámok: kapa, kasza, stb. nem gépek) számának felsorolásával adandók meg. Gépnek veendő már a kézihajtású eke-kapa is. A sor végig írható.

6. Volna-e valamire az előbbiben szüksége? kérdésre a válasz ugyanúgy adandó meg, mint D/4.

7. Éves eselédjeinek száma? kérdésre a válasz az első rovatban írt arab számmal adandó meg. Csak a gazdasági eselédék száma közzendő (háztartási alkalmazottaké, szobalány, inas, stb. nem). Csak az első rovat tölthető ki.

8. A nem éves, de állandóan foglalkoztatott munkások száma? kérdésre a válasz az utolsó évek átlagában foglalkoztatott állandó munkások számának megadásával elközölthető. Ez esetben külön adandó meg a summások, részes aratók stb. száma. A vezető szempont a válasz megadásánál: hány emberrel szokott dolgoztatni. A sor végig írható.

9. A mezőgazdaságon kívül miből pénzel? kérdésre a mezőgazdaságon kívüli egyéb hasznosítható (tényleges jövedelmet, keresetet) biztosító foglalkozás, állapot (pl. háztulajdonos, nyugdíj, járadék, stb.) tüntetendő fel, lehetőleg pengőben kifejezve az utóbbi évek átlagos keresetét. Az egész sor végig írható.

10. Terhei? kérdésre a válasz a ténylegesen fennálló köz- és magánadósági, amelyek a kartotéklaapon már tudakoltattak felüli terhek (tartási, járadékfizetési kötelezettség, stb.) tüntetendő fel. Az egész sor végig írható.

11. Állandó üzemi kiadási rovatban lehetőleg részletezve a eseléd és munkabérekre, bérekre, esetleges haszonbérre, nyersanyagok és karbantartásra (szerszámok állatállomány, stb.), valamint biztosításra stb. kifizetett összegek írandók be. Az egész sor végig írható.

12. Mit és hogyan értékesít? kérdésre a válasz lehetőleg terményenkint és termékenkint (gabona, gyümölcs, bor, állat, zöldségféle, stb.) adandó meg, lehetőleg az értékesítés helye (piac, vásár) és a vevő szakmai megjelölésével, (Futura, gyár, katonaság, exporthasz, közvetlenül a fogyasztó s ez helyben, vagy vidéken, fővárosban). Az esetleges szerződéses értékesítés (tejnél, cukor-répánál, stb.) külön feltüntetendő. Az értékesítésnél elért árak nem tüntetendők fel. Az egész sor végig írható.

13. Hajlandó-e résztvenni üzemi vizsgálatban, talajjavítási akcióban? kérdésnél a tényleges akarat írandó be, tehát a bevallás és nem a kartotékiállító megítélése. Üzemi vizsgálatnál kérzendő, hogy hajlandó-e a) szarvasmarhatenyésztő, tejelés ellenőrző egyesületbe belépni és állatállományát az ellenőrzés tanácsai szerint nevelni. Előnye ennek számára a törzkönyvezés. Ennek további előnye elsőbbség a hízalási és tenyésztési akcióknál, jobb árak stb., b) hajlandó-e továbbá számontartási tanfolyamon résztvenni. Ennek előnye a gazdasági bevételeinek és kiadásainak szakszerű áttekintése, a tervezés és az okszerű gazdálkodás bevezetése, c) hajlandó-e egyéb állandó tanácsadó körzet munkájában résztvenni; előnye állandó termelési, stb. tanácsadásban való részvétel, d) hajlandó-e talajjavítási akcióban résztvenni oly alapon, hogy a megalakítandó talajjavító csoport, illetve szövetkezet előlegezi számára a műtrágya és vetőmagkísérletek költségeit s neki csak a ténylegesen kimutatott többtermelés felét kell a költségekre utólag megtéríteni. Igenlé válasz esetében a fenti betűkkel (a/-d.) írandók be a feleletek. Pl. a/igen. Megjegyzendő azonban, hogy minden esetben rendszerint utólagosan a költségekre

hozzá kell járulni, amire nézve az illetőnek kötelezettséget is kell vállalnia. Az egész sor végig írható.

14. Mi a kívánsága? rovat a C/6. kérdésnek megfelelően töltendő ki. Az egész sor végig írható.

15. Gazdálkodásának megítélése rovatba a C/15. szerinti jellemzés irandó be.

E) Az „Ipar-kereskedelem” jelzésű betéllapok kitöltése.

1. Iparvállalata tüzetesebb megjelölése rovatba a szakma közelebbi megjelölése tüntetendő fel. Pl. cipész, foltozó varga, csizmadia, felsőrészkészítő, egyformán lábbelikészítő iparosok, de mégis különbség van közöttük. Az egész sor végig írható.

2. Megélhetése kizárólag iparából történik-e? Nemleges válasz esetében megjelölendő az általa üzött iparon (kereskedelmen) kívül egyéb jövedelmi forrása is, lehetőleg pengőben kifejezve. V. ö. D/9. kérdéssel. Az egész sor végig írható.

3. „Alkalmazottainak száma?” rovatban az egyes kis kockákban a ténylegesen az üzemben foglalkoztatott alkalmazottak száma irandó a következő sorrendben: tisztviselő, segéd (munkás), tanonc, segítő családtag. Segítő családtag alatt az üzem keretein belül állandóan foglalkoztatott és vérségi vagy azt helyettesítő jogi kapcsolat által a családfőhöz fűzött rokont (gyermeket, stb.) értjük. Intézeti háztartásoknál az ipari-kereskedelmi termelésben résztvevő szerzeteseket, védeneket, stb. itt jelöljük. Csak egy rovat tölthető ki.

4. „Tényleges termelés?” c. rovatban az utolsó évek átlagában kifejezett árúmenyiség, vagy a teljesített munka (pl. fuvarozásnál) darab, vagy méterrendszer szerinti mennyiség tüntetendő fel a termelt áruk fajtái szerint. Az egész sor végig írható.

5. 100 %-os kihasználás mellett mekkora volna a termelés? kérdésre a válasz az üzem teljes kapacitásának a kihasználásával járó lehetőségeket tüntetjük fel, éppen úgy, mint E/4.-nél.

6. „Munkaeszközei?” rovatban tulajdonában levő erőgépeket faj és lóerő szerint (pl. gőzgép 10 HP., a munkagépeket pedig ugyancsak faj szerint és darabszám szerint) kell feltüntetni. A kéziszerszámokat (pl. kalapács, gyalu, stb.) nem tüntetjük fel. A gyalupad ellenben már igen. Az egész sor végig írható.

7. Értékesítési körzet — rovatban az a terület tüntetendő fel, amelyből vevőköre kiterjed, vagy pl. terménykereskedőknél, amely területről vásárol. Pl. csak Bústelek község. A somorjai járás északi része, az egész somorjai járás, Felsőesallóköz, az egész Csallóköz és Mátyusföldjének visszatért része, stb. Az egész sor végigírható.

8. Jár-e vásárra? kérdésnél tudakolandó, hogy termelvényeivel (árúival) jár-e állandóan kirakodó vásárokra, betivásárokra, stb., s ha igen, mely község vásáraitra. Az egész sor végig írható.

9. Honnan szerzi be nyersanyagát? kérdésre a nyersanyagbeszerzési forrás szakmai megjelölése és helye tüntetendő fel. Szakmai megjelölések: termelőtől, bányából, kereskedőtől, gyárostól, stb. Helynél pedig a beszerzési hely: Budapestről, Pozsonyból, Tatabányáról, Komáromból, stb. Az egész sor végig írható.

10. A kapacitás növelésére mire van szüksége? kérdésnél nem a kérdezett, hanem a kartotékfelvevő megítélése szerint szükséges gépi vagy egyéb berendezések, esetleg üzemi forgótolke megnevezése és pengő összege irandó be.

11. „Állandó üzemi terhei” rovat ugyanúgy töltendő ki, mint D/11.

12. „Mi a kívánsága” és

13. „Mire van szüksége?” rovatok ugyanúgy töltendők ki, mint C/6.

14. Véleményezés ugyanúgy, mint C/15.

F) A „Kulturréteg” jelzésű betéllapok kitöltése.

1. „Hol van alkalmazásban?” rovatnál a tényleges munkaadó jelölendő meg. Állami és egyéb közületi alkalmazottaknál a hivatali hely, pl. Duna-szerdahely jegyzői iroda, stb. Az egész sor végig írható.

2. Munkaviszonya állandó vagy időleges? A válasz állandó, ideiglenes szavakkal irandó be. Ez utóbbi a szükségmunkásoknál és egyéb ú. n. kiegészítő munkaerőknél fordul elő.

3. „Alkalmazottainak száma?” rovatban az u. n. szabadfoglalkozásúaknál

hívásuk körében alkalmazottak száma írandó be, tehát a háztartási alkalmazottak nem. Csak egy rovat töltendő ki.

4. Állandó vagy időleges alkalmazottak? kérdésnél a jelleg feltüntetésével írandó be a szám.

5. Terhei rovat alatt részint a fenti alkalmazottak tartásával járó évi terhek, egyébként, mint B/10.

6. Van-e kívánsága? ugyanúgy, mint C/6.

Az összeírók munkájukért családonként, tehát nem kartoték-konként, a belterületen 15, a külterületen 20 fillért kaptak. A külterületi családkartotékok után még ezenfelül a távolsághoz mérten útiköltségmegtérítést is fizettünk.

A családkartotékokat községenként egy-egy olyan faluvezetővel (lelkész, esetleg jegyző stb.) revideáltattuk, aki az egyes községeket, illetve azok családjait teljesen ismeri. A revizorok munkájukért családonként 5 fillér tiszteletdíjat kaptak.

A beérkezett kartotékok feldolgozása nyomban megindult. Teljes feldolgozásra és összesítésre azonban csak akkor kerülhet sor, ha minden községtől beérkeznek és feldolgoztatnak a lapok. A feldolgozás menete a következő: az egyes kartotékokról megállapítatjuk, hogy mind a két példány, az összes betétlapokkal beérkezett-e és nincs-e ellentét az egyes feleletek között, vagy valami lényeges kérdés nem maradt-e a revízió dacára válasz nélkül. Ezzel egyidejűleg a betűrendbe szedett kartotékokból a „Mi a kívánsága? Mi segítene rajta?” rovatokból külön kiírásokat eszközölünk, ami csak azt a célt szolgálja, hogy ezek alaposabb feldolgozást igényelnek. Ezután az egyes családok összes jövedelmét elosztjuk a családtagok számával, hogy így általános jellemzést kapjunk a család anyagi erejéről. A következő mozzanat a kívánságok első kiszűrése. Ennek során a lehetetlen, vagy a kartotéklapból kitűnően indokolatlan kívánságokat töröljük, a többit pedig a fent nyert jelzőszám, illetve a család egyéb megállapítható körülményei szerint értékkeljük és rangsorba rakjuk.

Ez a rangsor képezi majd az ötéves terv személyi alapját. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az egyes kívánságokat most már minden további nélkül teljesíteni fogjuk, hanem csak az első szűrőt, amit egyfelől a községi szociális munkaközösségek, valamint a községi előljárásságok véleményezése, esetleg helyszíni kiállításaink követnek, másfelől pedig magukat a Juttatandókat szavaztatjuk meg, illetve velük választatjuk ki közülük azokat, akik legjobban rászorulnak, vagy megérdemlik az elsősorban történő juttatást. Példa ennek gyakorlati megvalósítására a következő: egy községben az első évi program keretében csak 10 házat lehet felépíteni, vagy 10 állatot lehet kiosztani. Azonban az illető községben 15, vagy 20 olyan juttatásban részesítendő van, akik egyaránt megérdemelnék és rászorulnának a juttatásra. A Szövetkezet, illetve a rendelkezésre álló hivatalos szervezet (előljárásság, munkaközösség, járási szociális előadó) segítségével teljesen megnyugtató döntést hozni nem lehet. Ez esetben legcélszerűbb, magukra a számításba jövő érdekeltekre bízni a döntést, mert feltételezhető, hogy legjobban ők ismerik egymást. Ez eset-



ben a számításba jövők egymás között jelölik ki azt a bizonyos hányadot, mondjuk 20 közül tizet, akik az ő véleményük szerint is a legjobban megérdemlik a juttatást. Technikája ennek az, hogy a 20 egyén közül mindegyik kijelöl tizet. Ezeket összesítve a legtöbb pontszámot kapott 10 kapja meg a juttatást. Valószínű, hogy egy-egy szavazatot mindenki saját magára fog adni, de egészen bizonyos, hogy az eredményben mindannyian megnyugszanak, amint ezt az eddig követett gyakorlat eredményei alapján állíthatjuk.

A családkartotékok további feldolgozása abból áll, hogy statisztikai jellegű községi, járási és vármegyei összesítőket készítünk és ennek során egyes összefüggéseket vizsgálunk.

A juttatásban részesülők törzsszámmal való ellátása a leggyakrabban előforduló családok megkülönböztetését szolgálja. Ugyanennek, illetve a gyors kezelhetőségnek az érdekében különítjük el a családokat az ügyrend 3. §-ában közöltek szerint.

#### 4. Egyéb nyilvántartások kezelése és továbbvezetése.

A felsorolt egyéb nyilvántartások elsősorban az áttekintést vannak hivatva megkönnyíteni. A tisztviselők munkájának nyilvántartására és ellenőrzésére szolgál a munkanapló, az ügyfelek címanyagának az áttekintésére az állománytáblázat és a Szövetkezet egyes akcióinak az áttekintésére, illetve állandó szemmel tartására, az akciók nyilvántartása.

#### 5. Pénz- és értékkezelés.

A Szövetkezet könyvelési és számlarendjének, valamint üzleti könyveinek megtervezése sok gondot okozott. A nehézségek abban rejlettek, hogy a szövetkezeti mivoltnál fogva sem a más célt szolgáló állami könyvelési rendszert, sem az ugyanilyen elbírálás alá eső szokásos kereskedelmi könyvelést alkalmazni nem lehetett. Megoldásul kínálkozott az alapul szolgáló, amerikai rendszerű napló-főkönyv, mely a szövetkezet működésének pénzügyi részéről bármikor teljes áttekintő képet ad. A szokásos (személyi, dologi, berendezési) rovatokon kívül minden akciónak külön rovata, számlája van, melynek végösszegeiből kitűnik az illető kategóriára fordított összes kiadás és a befolyó összes törlesztés, illetve visszatérítés. A *Komáromi Járási Hitelszövetkezet*, továbbá a *Pénztár számlája* a Szövetkezet rendelkezésére álló pénzüsszegekről nyújt felvilágosítást, míg a „Vármegyei alap”, „10 %-os alap” és a „Komárom város” elnevezésű számlák a nevezettektől a Szövetkezet rendelkezésére bocsátott hitelek összegét tünteti fel.

A Pénztár számla (házi pénztár) terhére teljesített kiadások pénztári naplóban nyernek részletezést. Ezeket a tételeket havonként számolják el a számlának, mikor is azokat tárgyak szerint sommázva a főkönyv megfelelő rovatai közt elosztják.

A Szövetkezet a rászorulókon lehetőleg úgy segít, hogy a ki-elégítendő szükségleteket nem külön-külön, hanem homogén csoportokba összegyűjtve elégíti ki. Pl. egy helyen egyszerre 10 házat épít. Ekkor az erre fordított részkiadásokkal nem lehet egyjuttatottnak a folyószámláját megterhelni. A közönséges folyószámla így alkalmazást nem nyerhetett. Ezért minden akció két könyvet kapott, az „A”-t és a „B”-t. Az „A” könyv szolgál arra, hogy benne az ilyen csoportjuttatásra fordított, részletezett összkiadást csoportonként feltüntessék. Ha a juttatás megtörtént, tehát a tárgyára több kiadás már nincs, akkor a végösszeget megfelelő módon elosztják az illető csoportban juttatottak közt a „bevételek átvezetéséért” című „A” könyvi rovatban. Ezt az összeget vezetjük át, mint a tartozás összegét, a „B” könyvbe és terheljük meg vele a vonatkozó juttatás tárgyát. A befolyó törlesztések a „B” könyvben lesznek feljegyezve.

A háziipari termelvények értékesítésénél azonban a rendes folyószámlavezetéssel történik a tételek feljegyzése. Ilyen folyószámlái vannak a háziipari csoportoknak, az üzletfélként szereplő kereskedőknek és magának a Szövetkezetnek, mely utóbbi a háziipari termelvények értékesítésével folytatott tevékenységét össze-sítve mutatja ki.

A megállapított munkatervnek (költségvetésnek) a betartását a *Hitelnyilvántartás* mutatja. A rendelkezésre bocsátott részösszegeket a költségvetésnek megfelelően kell a hitelnyilvántartás rovatai közt elosztani. A hitelnyilvántartás az állami rendszerű könyvelés hasonló elnevezésű könyvével azonos szerkezetű. Az egyes könyvek fejrovatait, valamint beosztását a 29. sz. alatt esatolt mellékletek mutatják.<sup>1</sup>

## 6. Az autó használata.

Tekintettel Komárom vármegye nagy kiterjedésére, a Szövetkezet működésének egyik nélkülözhetetlen előfeltétele állandóan a Szövetkezet céljaira szolgáló személygépkocsi.

Erre a célra a Szövetkezet működésének kezdetén egy DKW „Meisterklasse” gyártmányú személygépkocsit vásárolt.

Tekintettel a benzinkorlátozásokra, a gépkocsit csak azokban az esetekben vesszük igénybe, amikor valamely ügy helyszíni elintézése vasuton igen hosszú időt venne igénybe, vagy pedig olyan köztségbe kell kiszállni, ahová vasúti közlekedés nincs.

A gépkocsinak külön vezetője nincs. Az egyes utak alkalmával a kocsit vagy a Szövetkezet vezetői képesítéssel is rendelkező tisztviselője, vagy ennek akadályoztatása esetén Komárom vármegye egyik hivatásos gépkocsiveetője vezeti.

A gépkocsi az utána fizetett kilométerdíjakkal önnönmagát fenntartja és kb. 50.000 kilométernél a 4335 P 65 fillér vételárat teljesen amortizálja.

<sup>1</sup> Az 5. pontot Vitéz István írta.

A koci beszerzésétől (1940. június 13.) jelentésünk keltéig (1940. dec. 1.) 4519 kilométert futott, ami annak elég nagy kihasználtságára mutat. Ezt növeli még az a körülmény, hogy a gépkocsit rendszerint meghatározott útiterv szerint, vagyis körutak megtevésére használtuk fel.

## 7. Az ülések.

A Szövetkezet közgyűlése eddig csak egyetlen (alakuló) közgyűlést tartott, amely összesen 9 ügyet tárgyalta, közöttük az alapszabályok megalkotását.

A Szövetkezet igazgatósága eddig négy rendes ülést tartott, amelyen összesen 61 ügyet tárgyalta.

A Szövetkezet felügyelőbizottsága eddig még nem tartott ülést.

## 8. A juttatások és az ellenőrzés. A Tatai Népfőiskola.

A Szövetkezet alapelve a Juttatandók kiválasztásánál a családkartotékok feldolgozásánál már jelentett eljárás. A családkartotékok kitöltésénél és feldolgozásánál előállott késelem és egyes halaszthatatlan ügyek elintézése ezt az elvet áttörte. Ennél fogva a juttatás eddig, a házakciótól eltekintve, a Szövetkezethez, illetve a járási szociális előadókhoz befutott egyéni kérelmek alapján történt. Az egyéni kérelmeket természetesen a községi szociális munkaközösségekkel, a járási szociális előadókkal, a községi előjáróságokkal, illetve jelentősebb esetekben a Szövetkezet tisztviselőivel a helyszínén kivizsgáltattuk és ennek az alapján terjesztettük az ügyeket az Igazgatóság elé, amely minden esetben alapos körülményekkel és mérlegeléssel döntött.

A Juttatottak ellenőrzésére, ezenfelül a nekik nyújtandó szaktanácsadásra vettük tervbe községenként *helyi megbízottak* beállítását. Erre a célra a községi előjáróságot nem lehet igénybe venni, tekintettel arra, hogy amúgy is túl van terhelve és ezt nem óhajtjuk a Szövetkezet munkájával még növelni. A községi szociális munkaközösség társadalmi jellegű szerv, amelyet egyrészt saját teendői, másrészt a járási szociális előadók, illetve a Szövetkezet által rájuk bízott feladatok szintén eléggé lekötnek, legalább is társadalmi jellegéhez képest. A Juttatottakat pedig ellenőrzés és szaktanácsadással történő támogatás nélkül hagyni nem lehet. Egyes akciók, mint pl. a háziipar, a kiskert, stb. pedig egyenesen szükségessé tesznek egy olyan állandó megbízottat, akivel az értékesítés, vagy vetőmagvak, stb. szétosztása pontosan és precízen lebonyolítható.

Mindez a tevékenység egy-egy községben oly mértékben igénybe veszi az erre vállalkozókat, hogy azt ingyen, önkéntes buzgóságból elvállaltatni nem lehet. Ezért szükséges az olyan ellenőrző és tanácsadó beállítása, aki, ha nem is nagy, de vala-

melyes díjazásban részesül. A díjazás fedezetére az egyes juttatások után szedett, esetenként megállapított, de legfeljebb 2 %-os kezelési költségek megállapított hányada szolgál.

Az ellenőrzésre és szaktanácsadásra részint a falusi intelligencia erre vállalkozó tagjait, részint pedig népfőiskolát végzett gazdaifjakat fogunk felkérni.

A falusi intelligencia erre vállalkozó tagjai számára, akik egyben a községi szociális munkaközösség tagjai, illetve rendszerint irányító egyénei, háromnapos tanfolyamot tervezünk, amelyen a Szövetkezettel kapcsolatos összes őket érdeklő ügyeket megvitatjuk és azokról tájékoztatást nyújtunk, hogy így az együttműködés minél egyöntetűbb legyen.

Annak idejében még a Szövetkezettől teljesen függetlenül, sőt a szövetkezeti munkára nem is gondolva, szervezte meg a Magyar Közigazgatástudományi Intézet, Komárom vármegye, valamint a Vármegyei Iskolánkívüli Népművelési Bizottság és a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium anyagi és erkölcsi támogatásával az első *tatai népfőiskolát*, amelynek a tanfolyama 1940. jan. 7-től jan. 21-ig tartott. Ez a kéthetes népfőiskola, amelyen 30 gazdaifjú vett részt, elsősorban kísérlet célját szolgálta, és teljes eredménnyel járt. A népfőiskola tanfolyamelsőjét, Pénzes József kömlődi kispapját, épen erre az elsőségre való tekintettel a Szövetkezet közgyűlése Szövetkezetünk igazgatósági tagjává is választotta.

Teljesen a népfőiskolásokra alapozva indítottuk meg talajjavítási akciónkat is.

A népfőiskolásokkal szerzett igen eredményes tapasztalataink késztettek arra, hogy ezt tovább fejlesszük és mielőbb elérjük, hogy a vármegye minden egyes községében 2—5 értelmes, a Szövetkezet és a szociális kérdés részletmunkájával tisztában lévő fiatal gazdát állíthassunk be munkánkba.

Ennek a célnak az érdekében a fentiek közreműködésével Szövetkezetünk két további, egyenként már négyhetes népfőiskolai tanfolyamot rendez Tatán ugyancsak 30—30 résztvevő számára. Az első tanfolyam 1940. november 24-től december 20-áig, a második tanfolyam 1941. január 5-étől február 2-áig tartott.

Reméljük, hogy a tanfolyamainkon egységes szemléletre hozott és a Szövetkezet munkáját átérző és megbecsülő falusi intelligenciával és fiatal gazdáinkkal olyan szervezetet tudunk kiépíteni, amely Szövetkezetünk vezetése és irányítása mellett képes lesz az új rendszerű magyar szociálpolitika helyi munkájának lebonyolítására.

A Tatai Népfőiskolát állandósítani fogjuk. Szervezetéről és működéséről tájékoztatást ad a következő kiadvány: *Benda Kálmán: Népfőiskolai útmutató*. Budapest, 1940. 96 l. Továbbá: *Benda Kálmán: A tatai népfőiskola*. Magyar Szemle. 1940. áprilisi szám.

## 9. A házakció.

A Szövetkezet házakciójának keretében a következő lehetőségek állanak fenn:

1. új lakóház építése és telekkel együtt történő juttatása,
2. új lakóház a Juttatott telkén,
3. lakóházvásárlás és így történő juttatása,
4. félig kész lakóházak kiegészítésére anyaghitel nyújtása,
5. a Juttatott tulajdonát képező házak tatarozására, rendbehozására anyaghitel nyújtása.

A Szövetkezet eddigi működése alatt a fenti öt eset mindegyike előfordult. A legnagyobb jelentőségű eddig is és a jövőben is az első eset.

A szükséges telkek biztosítására a következő intézkedéseket tettük:

A helyszíni bejárás alkalmával igyekeztünk az egyes községekben a község, vagy mások által ingyenesen, vagy kedvezményesen felajánlott telkeket szerezni.

Eddig ezzel a módszerrel a következő helyeken és mennyiségben van telkünk: Gután 30, Tatán 30, Kisbéren 20, Dadon 10, Kismátyás 5, Imelyen 5, Keszegfalván (részben a Juttatandóké) 20, Vérteskethelyen 5, vagyis összesen 125 telek. A telkek nagysága 300—600 négyszögöl között váltakozik.

A telkek biztosítása végett egyben megkerestük részint a m. kir. földművelésügyi minisztériumot, illetve a felvidéki földreformügyek m. kir. kormánybiztosságát, hogy a többi helyen építendő lakóházakhoz szükséges telkek a földbirtokpolitikai intézkedések kapcsán biztosíttassanak. Mind a két helyről teljes támogatás helyezetett kilátásba és így a tavaszi építési tevékenység megkezdésének idejére a telkek biztosítottak vehetőek.

A már biztosított telkeken 32 ház építését kezdtük meg, mégpedig Kisbéren 10 egyedülálló, Tatán 5 kétlakásos ikerház és Gután 12 egyedülálló lakóház építését. A kishéri és tatai házak már tető alatt vannak, a gutaiak építése pedig folyamatosan halad. A házhoz Juttatottakat azonban mind Kisbéren, mind Tatán csak a tavasz folyamán engedjük a felépített lakóházakba beköltözni, hogy a házak teljesen kiszáradva és egészséges állapotban kerüljenek használatba.

A Juttatott telkén ezideig csak egyetlenegy lakóházat építettünk Dunaalmáson, ahol egy hatgyermekes család lakóháza összedőlt.

Dunaszerdahelyen, ahol nagy a lakásinség és telek sem volt szerezhető, egy újonnan épített és még adómentes kétlakásos házat vásároltunk és azt egy 11 gyermekes családnak juttattuk azzal a kikötéssel, hogy a másik lakást egy 9 gyermekes családnak köteles a Szövetkezet által megállapított kedvezményes lakbérért kiadni.

Félig kész lakóházak kiegészítésére, illetve kijavítható lakó-

házak tatarozására eddig 5 esetben adtunk 200 pengőtől 500 pengőig terjedő anyag- és munkabérhitelt.

Az eddig teljesített házakon felül ötéves tervünk keretében összesen 1000 lakóház építését tervezzük s ebből 1941. évben 200 lakóházat. Sem az ötéves terv, sem pedig az 1941-es tervben nincs benne az a lakóházmennyiség, amelyet a tervünk mellett még Kormány törvényhatósági város részére kell a város által rendelkezésünkre bocsátandó anyagi fedezetből felépítenünk.

Házépítési akciónkat, eltekintve a kiegészítéstől, illetve tatarozástól, előreláthatólag részint helyi, részint általános vállalatbaadással kívánjuk megoldani.

A figyelembe vett típustervek közül legreálisabbnak és legcélravezetőbbnek az ide 50. sz. alatt csatolt lakókonyhas, hálófülkés háztípus látszik, amelynek költségei cca 2500 P-t tesznek ki.

A vállalatba adás esetében is igyekeztünk egyes nagyobb nehézségekkel beszerezhető építési anyagokat (épületfa, mész, cement, téglá) lehetőleg gyári, vagy termelői kötésekkel biztosítani. Így teljesen biztosítva van a Hangya Szövetkezettel kötött kötésünk értelmében a lakóházak mészszükséglete és tárgyalások folynak az épületfa lekötésére s egyben tekintettel a közjóléti célokra, a cement árának mérséklésére.

Tekintettel arra, hogy az építési anyagok egyik legnagyobb költségalkító tényezőjét a szállítási költségek jelentik, a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium kérelmünkre 10—25 %-os tarifamérséklést engedélyezett a MÁV vonalain.

A lakóházakhoz szükséges téglát *Sándor Károly* pécsi mérnök szabadalma szerint kívánjuk előállítani s evégből szakmunkásunkat nevezett volt szíves Pécssett kioktatni. A tégláégetés előkészületeit megkezdtük.

## 10. A kiskertakció.

Kiskertakciónk végrehajtásához szükséges földterületet a házhelyekhez hasonlóan óhajtjuk biztosítani. Erre vonatkozóan felterjesztéssel élünk mind a m. kir. földművelésügyi minisztériumhoz, mind pedig a felvidéki földreformügyek kormánybiztosságához. A kiskertek biztosítására irányuló tárgyalásaink folyamában vannak és jelenlegi állásuk arra enged következtetni, hogy a tavaszi munkálatok megindítására a kiskerteket a községek nagy részében be tudjuk állítani.

A kiskertek használatára talajjavító akciónk vezetője a m. kir. Kertészeti Akadémia egyes tanárainak közreműködésével az alanti tervet dolgozta ki:

400 n. öles „kiskert” üzemterve.  
(4 tagú család részére.)

4) Vetésforgó és trágyaszükséglet.

1. Első év (frissen trágyázott terület)	
fejeskáposzta	25 n. öl
burgonya	100 „
paradicsom	8 „
2. Második év (előző évben trágyázott terület)	
kukorica, közte szárazzab	95 n. öl
borsó (részben zöld, részben száraz fogyasztásra)	8 „
zöldpaprika	5 „
vörös- és fokhagyma	8 „
uborka	7 „
gyökérzöldség	5 „
egyéb zöldségfélék	5 „
3. Harmadik év (két éve trágyázott terület, műtrágyázva)	

Az előző évi kukorica helyére (95 n. öl) korai étkezési burgonya.

A többi részbe korai kukoricaesalamádé (154 n. öl).

*Trágyaszükséglet:* A frissen trágyázandó terület kb. 133 n. öl, amelybe legalább 25–30 q trágya szükséges. Egy hízósertés, egy kecske, valamint a baromfi ezt kb. fedezi.

*A jó trágya házi előállítás:* Nagyon fontos minél jobb minőségű és minél nagyobb mennyiségű trágya házi előállítása. Ez úgy érhető el, ha a hízót és a kecskét igyekszünk minél jobban istállózni és almozni és megfelelő baromfiólat készítve a baromfit éjszakára abba szoktatjuk, a baromfiólat pedig hetenként legalább egyszer, de lehetőleg kétszer kitisztítjuk. Az így nyert nyers (friss) trágyát ledöngölt területre hordjuk. Ez a terület 1,5 × 1,5 m legyen és 1,5 m magas közönséges durva deszkafallal vegyük körül. A durva deszkákat 0,5 méterenként levert erős cövekekre szegezzük. Az így elkészített trágyatartóhoz 2 deszka elosztó-falat készítettünk, mellyel a trágyatartót 3 részre osztjuk (ú. n. Würtembergi trágyatelep). Először az egyik részbe hordjuk a friss trágyát, melyet jól összekeverünk a lerakás előtt és a lerakás után letaposunk. Ahányszor friss trágyát teszünk be a rekeszbe, azt egyenletesen osztjuk el és újra letaposunk. Mikor a rekesz megtelt, a letaposott trágya tetejére deszkát vagy földet rakunk. Ugyanígy töltjük meg a második és harmadik rekeszt is.

Ha almozásra nem tudunk elég szalmát kapni, de egyébként is, célszerű a száraz levelet, hulladékokat és konyhasöpredéket összegyűjteni és azt egyenletesen a trágyával elkeverni.

*Műtrágyázás:* A terv szerint a 3. évben 154 n. öltre adjunk 10 kg péti sót, ugyanannyi szuperfoszfátot és 50 kg kénsavas káli műtrágyát összekeverve. Igen korán a vetés előtt szórjuk ki.

*A vetésforgó megindítása az első évben:* Összük három táblára a kiskertet. Az egyik tábla legyen a fenti 1. alatt említett rész. Ezt lehetőleg trágyázzuk meg a célra vásárolt istállótrágyával. A 133 n. öl-re 25 q trágyát adjunk. A többi részt, tehát mindkét másik istállótrágya nélkül maradt táblát, műtrágyázzuk meg úgy, mint a fenti 3. táblát. Természetesen kétszeres mennyiséggel. Ha istállótrágyát nem sikerül beszerezni, műtrágyát adjunk az egész területre, ugyanúgy, mint a 3. táblán, csak háromszoros mennyiséggel. Ha az első évben nem tud a „kiskertes” műtrágyát vásárolni, nem marad más hátra, mint minden trágyázás nélkül kezdeni a hármas beosztást és a következő évben a saját maga által előállított istállótrágyával kezdeni a forgót s a többi részt műtrágyázzni, míhelyt műtrágyát sikerül beszerezni.

*Útmutatás a termesztendő fajták megválasztására:* korai fejes káposzta: Júniusi express, Bécsi korai, Jánosnap; téli fejes káposzta: Braunschweigi, Curgói, Balinkai, stb.; paradicsom: Legyőzhetetlen, Dániai kiviteli, Garfield elnök; paprika: Klainkói, Bolgárféher, Paradicsomalakú; hagyma: Makói; bab: Cukorgöngy (fehér), Magyar fűrbab, Páratlan viasz, Viaszdatolya; borsó: Express; uborka: Kecskeméti hamvas, Cornichon fűrtös; sárgarépa: Nantesi félhosszú (karotta), Braunschweigi murek; petrezselyem: Berliini félhosszú; zeller: Prágai óriás; burgonya: Ella (korainak és étkezésinek), Szeszöntő (takar-

mánynak), Korainak a III. táblába Ella helyett Korai Sárga; kukorica: Szegényember kukoricája, Pettendi aranyözön (hűvösebb vidéken Mindszentpusztai), csalamádénak: Florentini.

A felsoroltakon kívül, vagy azok helyett egyéb jól bevált és kedvelt helyi fajták is természetűek.

B) Vásárlandó takarmány és alom:

Kb. 5 q szemestakarmány, 8–10 q alom, melyre a fenti mérvű állattartás esetén még szükség lehet.

C) A felsorolt termények művelése, állatok kezelése évente 40–50 munkanapját foglalja el a családfőnek, tehát 180–200 munkanapon át máshol dolgozhat.

A fentiekben vázolt termelés a 4 tagú család egész évi zöldség, burgonya és szárazbab szükségletét fedezi. A vásárolt takarmányokkal együtt 1 hízó sertést (felhízalva cca 160 kg) és 1 kecskét is eltarthat.

A „kiskertes” családja nincs egész nap lekötve, az asszony kb 50–70 munkanapot dolgozhat máshol, a nagyobb gyermekek teljes munkája máshol értékesíthető. Esetleg az asszony végzi a „kiskert” összes munkáját, amely esetben a „kiskertes” családfő munkája szabadul fel.

## 11. Az állatakción (nagy- és kisállatakción).

A Szövetkezet komolyabb mérvű állatakción a folyó év folyamán nem kezdeményezett. Ennek az oka részben a késői megalakulás és az első szervezés munkálatainak nagyobb arányú eltolódása, részben pedig az árnyékát előrevetett takarmányhiány volt. Egyes helyeken részint kísérletképpen, részint pedig az illető községekben jelentkezett tejhiány, illetve nagyobb szociális esettség következtében azonban állatakción mégis kezdtünk. Nagyállatakciónk során kiosztottunk 12 tehenet, átlagosan 500 P értékben. A tehenek közül 1 Martos-Kingyespusztára, 11 pedig Gutára került. Az első tehenet az egyik uradalomból vásároltuk, a többi pedig helyi állatvásárokon a Komáromvármegyei Állattenyésztő Egyesület igazgatójának, mint szakértőnek a közreműködésével. A tehenek törzskönyvezésre alkalmasak.

A kisállatakción keretében összesen 103 db. süldőt és 33 anyakocát juttattunk. A süldőket a Hangya szövetkezet Központi Állatosztálya közreműködésével szereztük be és közülük 56 darabot Perbetén, 47 darabot pedig Naszvadon juttattunk. Az anyakocákat a földművelésügyi minisztérium anyakoca akciója keretében szereztük meg a vm. gazdasági felügyelőség útján és Csicsó községben helyeztük el.

## 12. Háziipari tevékenység.

Az 1940. évi programmunk, tekintettel a Szövetkezet késői megalakulására, tengelyébe a háziipari tevékenységet helyeztük. Ennek okozója az volt, hogy egyfelől a háziipar nagyobbarányú kiterjesztésével tudunk a legnagyobb tömegeknek jövedelmekiegészítést biztosítani s ezáltal őket a gazdasági felemelkedés első lépcsőjén elindítani, másfelől pedig tudtuk azt, hogy szervező munkánknak kevés idő áll rendelkezésre ahhoz, hogy akár egy nagyobb mértékű házipítést, akár pedig szintén nagyobb mértékű



kis- és nagyállattudatást be tudnánk állítani. Ez irányban végrehajtott tevékenységünket még az előirányzott keretben sem tudtuk teljesen valóra váltani a rendkívüli nyári események miatt. Így az általános szervezési munkálatok (bejárás, családkartotékok kiadása, ügyrend, könyvelési rend beállítása) mellett legfőbb feladatunknak a háziipar előkészítését és megszervezését tekintettük.

Már az egyes községek helyszíni bejárása alkalmával igyekeztünk tisztázni, hogy az egyes községekben milyen háziipari nyersanyag áll rendelkezésre, milyen tényleges háziipar folyik és általában milyen háziipari lehetőségek kínálkoznak. Az így nyert értékes tapasztalatok alapján készítettünk el a győri kerületi m. kir. háziipari felügyelő közreműködésével egy előzetes háziipari tanfolyamprogramot.

A háziipari tanfolyamok előkészítésén és szervezésén kívül tudtuk azt is, hogy háziipari akciónk csak akkor vezethet teljes eredményre, ha a szükséges emberanyag beszerzésén kívül a következő alapvető kérdéseket meg tudjuk oldani:

1. tanfolyamok, továbbá a tanfolyamok után a háziipari foglalkoztatók helye, fűtése, világítása,
2. a háziipari csoportok vezetőinek beszerzése,
3. a háziipari tevékenységhez szükséges eszközök (gépek, egyéb felszerelések) biztosítása,
4. a nyersanyagellátás biztosítása,
5. a háziipari termelvények értékesítésének megszervezése.

Mindezekon felül alapelvünk volt még az, hogy Komárom vármegye területén az egyes helyeken már élő és jól bevált háziipari tevékenységet mindaddig, amíg annak fejlesztésébe kellőképpen belenyúlni nem tudunk, hagyjuk a jelenlegi állapotában és helyzetében. Ilyen háziipari tevékenység a komáromvidéki toledocsipke készítése (az ógyallai járás 14 községében, főleg Izsán, Hétfényen és Komáromszentpéteren). Erre vonatkozóan csak a márkázást vettük tervbe, mert egyes közvetítők nyereséghajhászása erősen a minőség rovására megy. Az erre vonatkozó szervező munkánk előkészítés alatt áll.

A háziipari tevékenység helyi lehetőségeinek (1—2. pontok) biztosítására az erre irányuló levelezésen, a járási szociális előadók közreműködésén felül 1940. szeptemberében kéthetes körutatót tettünk a háziipari felügyelővel együtt és ennek során feljártuk mindama községeket, amelyekben az első helyszíni bejárás alkalmával a háziipar beállításának szüksége felmerült. Az egyes községek, illetve a községi szociális munkaközösségek segítségével ezeknek a biztosítása sikerült is.

A háziipari tevékenységhez szükséges eszközök beszerzése terén házi kezelésben készítettünk 150 gyorsvetélős szövőszéket, amelyet teljes felszereléssel küldünk ki mindazokba a községekbe, ahol szövő (zsákszövő, vászonszövő, torontáli szőnyegszövő) háziipari beállítása vált szükségessé. Vállalkozótól rendeltünk a magyar perzsa csomózás háziipari bevezetésére 30 db. perzsa szőnyeg csomózó állványt és ugyancsak vállalkozóval készítettünk a ku-

korica-háncsfonás céljaira eddig 1300 db. szatyor, 150 db. fürdőszobaszőnyeg és 64 db. W. C. szőnyegrámát.

A háziipari nyersanyag biztosítása a legnagyobb jelentőséggel a textil háziipar terén bír. Ennek az érdekében a Komáromi Textilipar Kft. komáromi bejegyzett céggel kötöttünk 15.000 kg vegyes fonal szállítására szerződést. Nevezett vállalat hulladékanyagokból készít kielégítő minőségű fonalat és kezdeti nehézségei után, amelyek háziipari tevékenységünket lényegesen nem gátolták, a szállítást rendben és pontosan megkezdette. A zárolt nyersanyag-gazdálkodás ellenére textil háziiparunk nyersanyaggal ellátottnak vehető.

A háziipari értékesítés megoldása is biztosítottnak vehető. A kukorica-háncs háziiparunk termelésének zavartalan lebonyolítása érdekében megállapodást kötöttünk egy exportcéggel, amely kötelezte magát, hogy évente 300.000 darab kukorica-háncsból készült háziipari cikket vesz át a Szövetkezetünk által beszerezett és betanított háziiparosoktól. Szerződésünket öt évre kötöttük és abból kifolyólag módunk van a termelés növekedésével a kontingensnek a termelés mértékéig való felemelésére.

A textilháziipar várható termelvényeinek értékesítésére pedig a fentebb említett Komáromi Textilipar Kft-vel állapodtunk meg, hogy abban az esetben, ha kész termékeinket más úton értékesíteni nem tudjuk, azokat tőlünk a termelés mértékéig átveszi.

Háziipari tanfolyamaink a fenti előkészítés után minden tervezett helyen megszervezést nyertek és nagyobb részükben már megindultak. Egyesek ugyan az előirányozottnál későbbi időpontban vették kezdetüket, aminek az oka a már említett körülményekben (az őszi munkák elhúzódása) keresendő. De még az 1940. naptári év folyamán minden tanfolyamunk megindult. Tanfolyamaink statisztikája a következő:

tervezett tanfolyam	70
megindult tanfolyam	49
f. év folyamán indul	21.

amelyeken résztvesz 1500 egység.

A kukorica-háncsárukat közvetlenül az exportcéghez küldjük, amely annak kikészítésével saját maga foglalkozik. Textilháziipari termelvényeink kikészítését az erre a célra felállítandó és most szervezés alatt álló Központi Háziipari Telep végzi. Ugyanennek a feladata a textilháziipar központi vezetése és nyersanyagellátása, valamint az értékesítés lebonyolítása is. Háziipari tanfolyamaink helyét a 26. sz. alatti térkép mutatja.

### 13. Talajjavítási akció.

írta: Csiky János.

Talajjavítási akciónkat azzal a megfontolással tettük be Szövetkezetünk programjába, hogy főleg a kis- és törpebirtokosság számára lehetővé tegyük a nagyüzemek egyik nagy előnyének, a szabadtéri műtrágyázási és vetőmagkiválasztási kísérletek igénybe-

vételét. Maga az akció a Magyar Közigazgatástudományi Intézet tatai járási felvételeiből, azoknak logikus továbbfejlesztése révén indult el. Az Intézet ugyanis tatai járási felvételei kapcsán a Műegyetem Mezőgazdasági Chemiai Intézetével együttműködve elkészítette a tatai járás topográfiai léptékű (1 : 25.000-es) részletes Sigmond—Csiky rendszerű talajtérképét. Ez a részletes talajtérkép adta meg a lehetőségét annak, hogy műtrágyázási és vetőmagkiválasztási szabadtéri kísérleteket, illetve kísérletező körzeteket induktív alapon állíthassunk fel. Ennek a tervnek a megvalósításánál újabb előnyt jelentett a tatai népfőiskola, amelyről már beszámoltunk. Az első kísérletező körzeteket ugyanis ott szerveztük meg, ahol általunk már jól ismert és a népfőiskolán általunk kiképzett fiatal gazdák vannak. Eddig négy körzetet szerveztünk meg: Tatán, Kömlődön és Oroszlányon (Tatai járás), valamint Jányokon (Somorjai járás). A jányoki körzetről ugyan a részletes talajtérkép nem állott rendelkezésünkre, de népfőiskolánk két legkiválóbb növendéke, valamint az akciót vezető szakember elég biztosíték arra, hogy ez a hiányosság rövid úton pótlást fog nyerni.

A kísérletező körzetek szervezésére és működésére az alantiak adnak közelebbi felvilágosítást.

#### *A Talajjavító és Növénytermesztési Kísérletező Körzetek szervezete.*

#### **Fontosabb általános tudnivalók.**

A talajjavító és növénytermesztési kísérletező körzetek megszervezésének az a célja, hogy elsősorban az arra leginkább ráutalt gazdákat, általában azonban a vármegye gazdaközönségét *hozzásegítsük* ahhoz, hogy a talajerőfenntartást, talajjavítást és növénytermesztést korszerűbbé, tökéletesebbé tegyék és így nagyobb eredményeket és hasznot érjenek el mind a maguk, mind pedig az ország javára.

E megsegítés kétféle módon történik:

1. *Szakszerű vezetést és korszerű eszközöket bocsátunk rendelkezésére arra, hogy talajait minél alaposabban megismerje.* Ez abban áll, hogy talajait felvételezzük, laboratóriumban is megvizsgáljuk a növénytermesztésre nézve fontos tulajdonságaikra nézve és ezen az alapon talajtérképet készítünk, hogy a talajról minden tudnivaló előttünk álljon. Összeállítunk ezenkívül minden fontos adatot az eddigi növénytermesztésről és rendszeresen nyilvántartjuk ezeket az adatokat továbbra is évről-évre, hogy erről is mindent pontosan tudjunk és mindent figyelembe vehessünk. Majd *pontos szabadföldi kísérleteket végezve*, megállapítjuk azt, hogy melyek a talajerőfenntartásnak (mindennemű trágya-előállításnak, kezelésnek, beszerzésnek, trágyázásnak, a vetésforgó megválasztásának, stb.) és a *talajjavításnak* (pl. savanyú talajok megszegésének, a kimosást szenvedő talajok megvédésének, stb.) leg-

eredményesebb és leggazdaságosabb módjai. — melyek a legnagyobb és legjobb minőségű termést adó és legjobban értékesíthető növények és növényfajták, melyeket a helyi viszonyok között termesztani leginkább érdemes, melyek ezeknek a legjobb talajművelési, ápolási módjai, hogyan védhetők meg ezek a növényi betegségek ellen legeredményesebben, stb.

2. Mikor mindezt egészben vagy részben már megállapítottuk, gondoskodunk arról, hogy a gazda beszerezhesen vagy előállíthasson minden szükséges hozzávalót, talajjavító szereket, műtrágyákat, gépeket, vetőmagvakat, növényvédő szereket, stb., hogy a legokoszerűbbnek bizonyult és legtöbb hasznot biztosító talajerő-fenntartási, talajjavítási és növénytermesztési módszereket bevezethesse egész gazdaságában, mindenféle talaján a legmegfelelőbbet. Ez úgy történik, hogy amikor a rendelkezésünkre álló mindennemű adatból biztosan tudjuk már, hogy valami módszer, talajjavító-, trágya- vagy egyéb szer, stb. alkalmazása megfelelő eredménnyel és biztos haszonnal jár — a Vármegyei Szövetkezet minden szükségeset beszerez és a gazda rendelkezésére bocsátja és továbbra is gondoskodik arról, hogy azt szakszerű vezetés és ellenőrzés mellett alkalmazza is. Ezután ismét *pontos szabadföldi kísérletek segítségével* megállapítjuk, hogy mennyi volt a termésbővel, illetve a *tényleges tiszta anyagi haszon*, amelyet a gazda az új, helyesebb trágyázás, talajjavítás, növénytermesztés segítségével elért. Természetesen ennek a tiszta haszonnak a megállapítása úgy történik, hogy figyelembe vesszük mindazt a költséget, amelyet pl. a műtrágya beszerzése, vagy bármely egyéb kiadás, mellyel az új módszer alkalmazása járt, okozott. *Az így megmaradó valóságos tiszta haszon fele a gazdát, fele pedig a vármegyei szövetkezetet illeti meg.* A szövetkezetre jutó részesedés teszi lehetővé, hogy a talajjavító és növénytermesztési kísérletező körzetek szervezetének költségét állandóan fedezze és így e szakszolgálatot huzamosan fenntarthassa. *Az egész szövetkezetet megillető haszon csak erre a célra fordítható.* Ha a haszon idővel nagyobb volna, mint amennyire e célra szükség van, úgy a felesleget a gazdának kell juttatni azáltal, hogy a haszonból a szövetkezetet az eredetileg előírányzott fél részesedésnél kisebb részesedés illesse meg. Ha valamely oknál fogva néha előfordulna, hogy a várt haszon elmarad és a befektetések sem térülnek meg — *ezeknek terhét a szövetkezet viseli. Teher tehát a gazdára ki nem róható. A gazdának csak haszna lehet, mert a szövetkezet és a rendelkezésére álló, adófillérekből származó összeg csak arra szolgál, hogy a gazdát megsegítse és jobb anyagi helyzetbe juttassa.* Ha előfordulna, hogy a gazdát a kísérletezésből kifolyólag valami módon károsodás érne, a szövetkezet köteles ezt a kárát megtéríteni.

### A szervezet.

Arra a célra, hogy mindezt helyesen, eredményesen és feltétlenül igazságosan megoldhassuk, a talajjavító és növénytermesztési kísérletező körzetek számára a következő szervezet létesül:

## I. A körzetek központja.

A körzetek központja a következő szervekből áll:

1. A körzetek *központi vezetője*. A központi vezetőt a vármegyei szövetkezet igazgatósága bízza meg a vezetéssel *visszavonásig*. Feladata elsősorban a szakszerű vezetés szervezése és ellátása. Azonkívül azonban a körzetek minden ügyének, adminisztrációjának, stb. megszervezése és folyamatos biztosítása is, tehát a gondoskodás a körzetek mindennemű ügyében. Tiszteletdíjat, költségmegtérítést és úti átalányt élvez, aszerint, amint az a körzetek megszervezésének céljára előirányzott hitel keretén belül megállapított.

2. A *központi szak- és segéd személyzet*. A vezető legjobb belátása szerint alkalmazza aszerint, amint azt a körzetek részére biztosított hitel megengedi és amint azt mindennemű munka ellátása szükségessé teszi. A központi szakszemélyzethez tartozik nemcsak a vezető által állandóan alkalmazott személyzet, hanem a vezető által *alkalmilag* felkért és díjazott szak- és egyéb munkacrők is.

3. A *szakbizottság*.

*Hivatalból tagjai*: A vármegye alispánja (a szövetkezet elnöke), a vármegyei m. kir. gazdasági főfelügyelő, a mezőg. kamara növénytermesztési szakelőadója, a szövetkezet ügyvezető igazgatója és a körzetek központi vezetője.

*Meghívott tagjai*: elismert nevű szervezési, talajtani, növénytermesztési és egyéb mezőgazdasági szakértők. Ezek meghívására a központi vezető tesz előterjesztést, mire a szövetkezet elnöke hívja meg őket. Két ugyancsak a központi vezető által javasolt szakértő ezek közül tiszteletdíjat élvez, míg a többi tiszteletdíj nélkül, csak felmerülő költségek szükség szerint való megtérítése fejében vállalja tisztjét. A két tiszteletdíjat is élvező szakértőnek vállalnia kell, hogy a körzetek minden ügyét állandóan figyelemmel kíséri, azokban így teljes otthonosságra tesz szert, úgyhogy bármely pillanatban, ha a vezető bármely okból nem volna képes munkáját végezni, ideiglenesen vagy véglegesen helyébe léphet. Ha a vezető személyét bármely okból változtatni kellene, a szakértők egyike veszi át a vezetést, vagy e két szakértő tesz előterjesztést új vezető személyére nézve.

A szakbizottság feladata egyébként a körzetek ügyvitelét minden szempontból ellenőrizni és tanácsaival támogatni. Az ellenőrzés rendszerét maga a szakbizottság legjobb belátása szerint állapítja meg.

4. *Központi intézet*. Megfelelő adminisztráló szervezettel, laboratóriumi és minden egyéb szükséges felszereléssel rendelkezik a körzetek mindennemű központi adminisztratív és szakmunkájának elvégzésére. A központi intézetet, az adott lehetőségek keretei között, a központi vezető legjobb belátása szerint létesíti, vagy úgy, hogy valamely már meglévő tudományos intézetet nyer meg arra, hogy ott a körzet központi intézetének munkáját végezhesse, vagy úgy, hogy önálló intézetet létesít erre a célra.

## II. A körzetek.

Maguk a körzetek a következő szervekből állanak:

1. *Körzeti vezető.* A központ vezetője bízza meg legjobb belátása szerint *visszavonásig*. Feladata a helyszínen mindennemű adminisztratív és szakmunkát végezni, irányítani és ellenőrizni. Munkadíjban és úti átalányban részesül aszerint, amint azt a központi vezető megszabja. A körzetvezetőt a központi vezető többnyire a körzet székhelyén vagy ahhoz közel lakó megbízható, tehetséges, szorgalmas, bizonyos gyakorlati és elméleti gazdasági előképzettséggel bíró gazdaifjak közül választja ki és *feladataira különlegesen kiképezi*.

2. *Állandóan vagy időszakosan alkalmazott körzeti segéd szakmunkaerők és munkatársak.* Ezeket a körzeti vezető bízza meg legjobb belátása szerint visszavonásig egyes állandó vagy időszaki munkák végzésével, aszerint, amint a számára biztosított hitel erre neki lehetőséget nyújt.

3. *Körzeti tag-gazdák.* A körzeti tag-gazdák azok, akik a *jelen szervezet teljes megismerése után* jelentkeznek, a benne foglalt határozmányokat magukra nézve kötelezőnek elismerik és vállalkoznak arra, hogy a körzet munkásságában a tulajdonukban vagy haszonbérletükben, vagy élvezetükben lévő mező- és kertgazdasági művelés alatt álló vagy ilyenre alkalmassá tehető területeket bekapcsolják. A körzeti tag-gazdák tehát arra kötelezik magukat, hogy

a) buzgalommal és lelkesedéssel igyekeznek minden tőlük telhető módon a körzeti szervek munkáját elősegíteni.

b) Ha a körzeti központ javaslatokat tesz nekik valamely már kikísérletezett sikeresebb talajjavítási, növénytermesztési stb. módszer bevezetésére, mező- vagy kertgazdasági birtokuk vagy haszonbérletüket (élvezetüket) képező földjeiknek erre pontosan kijelölt részein és ha a szövetkezet biztosít számukra mindent, ami ehhez szükséges és aminek beszerzésére, végrehajtására a maguk erejéből esetleg nem tudnának vállalkozni, — akkor e területeknek legalább 75 %-án az előírásoknak megfelelően fogják végezni a talajjavítási, trágyázási, növénytermesztési stb. munkálatokat, a körzet állandó ellenőrzése, irányítása és támogatása mellett, ha csak ebben őket „vis major” („magasabb erő”) pl. időjárás, elemi csapás, katonai kötelezettség stb. meg nem gátolja.

4. *A körzeti gazdabizottság.* E bizottságot a körzet taggazdái közül a körzeti vezető a központi vezető ellenőrzése mellett évente kisorsolja. Legalább 5, legfeljebb 9 tagot kell kisorsolni e bizottságba. A kisorsolásnál évente az előző évi tagok kétharmada elősorsolással kizárandó az új sorsolásból, ha a tagok száma ezt megengedi. A bizottság feladata esetleg felmerülő panaszok tárgyában azok orvoslására javaslatot tenni, illetve határozni. A bizottságnak hivatalból tagja a központi vezető és a körzeti vezető is. Az utóbbiaknak azonban csak hozzászólási és előterjesztési joguk van a bizottság ülésein. Egyébként a bizottság a felmerült panaszok

erősítése tárgyában titkos szavazás útján maga határoz és az így kimondott határozatot minden körzeti tag-gazda magára nézve kötelezőnek ismeri el. A körzeti és központi vezető köteles az ilyen határozatot végrehajtani, ha azt saját hatáskörében megteheti, vagy a végrehajtásra a szövetkezet igazgatóságának javaslatot terjeszteni elő.

5. *A körzeti iroda, raktár és kézi laboratórium.* Lehetőség szerint körzeti iroda és kézi laboratórium állítandó és szerelendő fel, ahol a körzetvezető adminisztratív munkáját végzi és ahol a szabadföldi kísérletező munkával kapcsolatosan szükséges anyagok, minták, eszközök stb. raktározhatók, illetve, ahol a legegyszerűbb mérések és vizsgálatok a helyszínen is végezhetőek.

6. *A körzeti földek.* A körzeti tag-gazdák mező- és kertgazdasági művelés alatt álló, vagy ilyen művelésre alkalmassá tehető földbirtokai, haszonbérletei vagy haszonélvezetei, melyeken a körzet az eredményesebb talajjavítás és növénytermesztés mód-szereinek kitanulmányozására és bevezetésére törekszik.

### Egyéb tudnivalók.

1. A körzeti tag-gazdák jelentkezése úgy történik, hogy a szervezeteket ismertető jelen kiadvány egy erre a célra előkészített példányán aláírásukkal megerősített nyilatkozatot adnak arról, hogy a körzetek célját és szervezetét megismerték és a körzetbe való felvételükért folyamodnak a szövetkezet igazgatóságához. E folyamodásuk csak akkor intézhető el, ha az ugyancsak elkészített kérdőívben minden megkívánt adatot bevezetnek. Az adatok bevezetésében a körzetvezető segítségükre van.

2. Bármely körzeti tag-gazdának jogában áll a körzetből bármikor kilépni. Ilyen esetben azonban köteles biztosítani, hogy körzeti földjén esetleg folyamatban lévő kísérletek befejezhetőek legyenek. Köteles hozzájárulni ahhoz is, hogy esetleg végzett talajjavítások stb. eredményei a kilépéskor esetleg még fejlődésben lévő vetéseken, az azévi betakarításkor megállapíttassanak és köteles a szövetkezetet megillető részt elszámolásra a szövetkezet rendelkezésére bocsátani.

3. A központi vezetőnek jogában áll minden indokolás nélkül bármelyik körzet-tag-gazdát a körzetszágból kikapcsolni és ez intézkedését a szövetkezet igazgatóságának bejelenteni.

4. A jelen szervezeti összeállításához bármikor megvan a lehetősége, hogy bármely részből, így elsősorban a központi vezető részéről, módosítások vagy kiegészítések javasoltassanak, illetve eszközöltessenek. Ilyen esetben a módosítás vagy kiegészítés szövege a körzet minden szervének és a szövetkezet illetékes szerveinek azonnal megküldendő és a megküldés keltétől kezdve, a módosítás vagy kiegészítés azonnal életbe is lép, hacsak ahhoz a szövetkezet vezetőségének hozzájárulása is nem volna szükséges. Az utóbbi esetben akkor lép életbe, amikor e jóváhagyás megtörtént.

## A körzetek szervezetének és az azokban folyó munkálkodásnak szelleme.

Az előző fejezetekben ismertetettek csak arra szolgálnak, hogy a körzet célját, szervezetét, működésének főbb szerveit és eszközeit rendszeresen összefoglalják és a körzetek munkájának legfőbb alapelveit és módjait általában körvonalazzák.

Nyilvánvaló, hogy az előzőkben ismertetett határozmányok *magukbanvéve* nem lehetnek elengedők arra, hogy a körzet összes szerveinek harmonikus együttműködését és a munka eredményét biztosítsák. De nem lehet erre elegendő még sokkal nagyobb részletességgel és gondossággal kidolgozott szervezet, határozmányok és szabályok akármilyen sora sem, ha nem sikerül a körzetek összes szervei között *az együttműködés igazi építőszellemét megteremteni.*

Mindenki, aki a körzethez tartozik, azt kell szemelőtt tartsa, hogy nem akarunk semmi mást, nem törődünk semmivel, mint azzal, hogy szép és hasznos munkát végezzünk és eredményeket mutassunk fel a talajjavítás és növénytermesztés terén és ezzel nemzeti közösségünk és a magunk jólétét mozdítsuk elő. Ezért a legmagasabb képzettségű vezetőktől a legegyszerűbb gazdaemberig *egyenrangú munkatársaknak kell tekintsék egymást mindazok, akik a körzetekben együtt dolgoznak és szívvél-lélekkel, segítsék egymást e nehéz, sok kitartást, rendszerességet, gondosságot, pontosságot követelő munkában.*

Ezt a *szellemet* és mindazt, amit tennünk kell, hogy azt valójában megteremtsük, még nehezebb szabályokba önteni, mint a szervezetet és a működését mindenben előírni. Ezt minden előírástól mentesen, *jóakarattal* kell megteremteni. Csak két dologra lehet rámutatni, ami az eredményesen építő szellem kifejlesztéséhez szükséges:

Az egyik ezek közül: *a vállalt munkát mindenki kitartoan, rendszeren és pontosan végezze el.* Senkit sem lehet kényszeríteni arra, hogy akár mint vezető, akár mint legegyszerűbb tag vagy munkás résztvegyen a körzetek tevékenységében. Aki azonban bármit önként elvállal, az ne csalja meg önmagát és ne hátráltassa az eredmény elérésében munkatársait azzal, hogy munkáját bárhol elhanyagolja, úgyhogy annak eredményére a többiek nem számíthatnak.

A másik, amit mindig szemelőtt kell tartanunk: *a legegyszerűbb munkás vagy tag munkája, vagy közreműködése épen oly fontos, mint bármelyik vezetőé.* Egyik a másik nélkül e munkában nem ér semmit. Senki sem tölt tehát be fontosabb helyet, mint a másik; *nincs miért irigykedni vagy egyenetlenkedni.* Nyilvánvaló az is, hogy ennek a munkának a megszervezésében mindenkit, aki azt kezdeményezi és végzi, csak az vezeti, hogy mezőgazdasági termelésünket és gazdáink jólétét előmozdítsa. A szervezet csak *kedvezményt, csak segítséget nyújt és más áldozatot ezért nem követel, mint komoly, lelkiismeretes munkát.*



talanság, részrehajlás áldozata e munka keretei között senki sem szabad legyen, erről gondoskodik a szervezet egész felépítése és gondoskodniok kell a vezetőknek, mert ha ezt nem teszik, egész fáradságos munkájuknak össze kell omlania.

Ezek szemelőtt tartása lehetővé fogja tenni annak a szellemnek a kifejlesztését is, melyre elengedhetetlenül szükség van, hogy célunkat elérjük.

Budapest, 1940. június hó.

A fentiekben foglaltakat alaposan áttanulmányoztam, megértettem. A bennfoglaltakat elfogadom és az azokból reámháruló kötelezettségeket vállalom, és ezen az alapon kérem a .....  
..... talajjavító és növénytermesztési kísérletező körzet tagjai közé való felvételemet.

Kelt: .....

.....  
név  
.....  
foglalkozás.  
.....  
sajátkezű aláírás.  
.....  
.....  
lakhely (pontos postacím)

A körzeti földekbe kapcsolandó földbirtokomról (bérletemről, haszonélvezetemről) és gazdaságom e szempontból fontos egyéb üzemi adatairól a túloldali kimutatást adom.

#### 14. A mezőgazdasági gépakció.

A mezőgazdasági gépakciót a talajjavító akcióhoz hasonló megfontolások hívták életre. Kis- és törpebirtokosaink állandó kérdése a talajművelés, illetve a vetőmagvak előkészítésénél részint a géphiány, ami pedig a termelés eredményességét gátolja, részint pedig az egyes helyeken fellépő mezőgazdasági géphasználati uzsora. Ennek az érdekében állítottuk be mezőgazdasági gépakcióinkat, melynek során eddig

- 4 db. szelektort (Hofherr ezüst piccoló),
- 5 db. műtrágyaszórával kombinált vetőgépet,
- ..... db. vetőgépet,
- ..... db. kultivátort,
- ..... db. tárcsás boronát

juttatunk az erre a célra megszervezett gépcsoportoknak. A gépeket a Hangya Szövetkezeti Központ Mezőgazdasági Géposztálynak közreműködésével szereztük be.



Rovat	Tétel	Kiadás	Javaslat		Rovat	Tétel	Bevétel	Javaslat	
			tétel P	rovat P				tétel P	rovat P
0		<b>Központi adminisztráció</b>			0		<b>Központi adminisztráció</b>		
	1	Igazgatósági tagok költségmegtérítései	1.000.—		1	Pénztári maradvány az 1940. évről.	75.000.—		
	2	Magyar Közigazgatásudományi Intézetnek tudományos feldolgozásért	5.000.—		2	Gépkocsi használatából befolyó díjak (10.000 km. à 0.16 P.)	1.600.—		
	5	Ügyvezető igazgató útiátalánya és költségmegtérítése	6.000.—						
	4	Helyettes ügyvezető útiátalánya	3.600.—						
	5	Könyvelő fizetése	1.926.—						
	6	Irodai munkaerő fizetése (szervező állás)	1.800.—						
	7	Kisegítő munkaerő javadalmozása (esetenként igénybevettek)	1.200.—						
	8	Alkalmazottak szociális biztosítása	500.—						
	9	Nyomtatványok-írószerek beszerzésére	500.—						
	10	Berendezés kiegészítésére	1.500.—						
	11	Telefon díjakra	1.200.—						
	12	Gépkocsi fenntartására (10.000 km. à 0.10 P)	1.000.—						
	13	Tatai népfőiskola költségeihez hozzájárulás	2.000.—						
	14	Tanfolyamok (juttatottak szakoktatásával) rendezésére	1.000.—						
		<b>Központi adminisztráció összesen</b>	<b>28.026.—</b>					<b>76.600.—</b>	<b>76.600.—</b>
1		<b>Házakció</b>			1	<b>Házakció</b>			
	1	200 új kislakás építése à 2.500 P.	500.000.—		1	Az 1940. évben juttatott, ill. felépített házak utáni törlesztések.	2.680.—		
	2	50 lakóház kiegészítésére, illetve tatarozására à 500 P.	25.000.—		2	Az 1941. évben juttatandó házak után várható törlesztések	12.000.—		
	5	A juttatott házak tűzbiztosítására	1.000.—						
	4	Juttatottak életbiztosítására	6.000.—						
	5	Juttatottak ellenőrzésére	200.—						
		<b>Házakció összesen</b>	<b>532.200.—</b>			<b>Házakció összesen</b>	<b>14.680.—</b>	<b>14.680.—</b>	<b>14.680.—</b>

Rovat	Tétel	Kiadás		Javaslat		Bevétel		Javaslat	
		tétel	rovat	P	P	tétel	rovat	P	P
2	<b>Kiskertakció</b> 1 1000 à 600 □-öles kiskert hasznobére à 12 P. 2 Kiskertekhez szükséges vetőmag, műtrágya, jégbiztosítás, szaktanácsadás à 8 P.	12.000.— 8.000.—	20.000.—	20.000.—	20.000.—	20.000.—		20.000.—	
	<b>Kiskertakció összesen</b>		20.000.—	20.000.—		20.000.—		20.000.—	
3	<b>Nagyállataktakció</b> 1 100 tehén beszerzése à 500 P. 2 10 ló beszerzése à 500 P. 3 100 nagyállat biztosítása 4 Juttatottak ellenőrzése	50.000.— 5.000.— 1.950.— 100.—					1.240.— 6.000.— 1.500.—		
	<b>Nagyállataktakció összesen</b>	57.080.—	57.080.—			8.740.—		8.740.—	
4	<b>Kisállataktakció</b> 1 700 süldő beszerzése à 75 P. 2 50 kecske beszerzése à 50 P. 3 Onbiztosításra süldők után à 2 P. Kecsek után à 1 P.	52.500.— 2.500.— 1.450.—					10.816.— 15.000.—		
	<b>Kisállataktakció összesen</b>	56.450.—	56.450.—			225.816.—		25.816.—	
5	<b>Háziipari akció.</b> 1 Háziipari tanfolyamok szervezésére 2 Háziipari eszközök juttatására 3 Háziipari eszközök biztosítására (az 1940-ben juttatott eszközök után is.) 4 Háziipari forgótőkére 5 Háziipari anyagbeszerésre és foglalkoztatási munkabérekre 6 Háziipari telepvezetők díjazására 7 Háziipari központi elep fenntartására	2.000.— 3.000.— 500.— 25.000.— 500.000.— 25.000.— 25.000.—					7.000.— 550.000.—		
	<b>Háziipari akció összesen</b>	580.500.—	580.500.—			557.000.—		557.000.—	

Tétel Rovat	Kiadás		Bevétel		Javaslat	
	tétel P	rovat P	Tétel Rovat	Bevétel	tétel P	rovat P
6	Talajjavítási akcióra	36.000.—	6	Talajjavítási akcióra várható törlesztések	5.000.—	3.000.—
7	Mezőgazdasági gépakció		7	Mezőgazdasági gépakció		
1	Mezőgazdasági gépcsoportok részére különböző gépek beszerzésére	15.000.—	1	Az 1940. évben juttatott gépek utáni törlesztések	2.400.—	
			2	Az 1941. évben juttatandó gépek utáni törlesztések	5.600.—	
	Mezőgazdasági gépakció összesen	15.000.—		Mezőgazdasági gépakció összesen	6.000.—	6.000.—
8	Ipartelepítés — önállóítási akcióra	10.000.—	8	Ipartelepítési és önállóítási akcióra várható törlesztések	1.000.—	1.000.—
9	Kisebb vegyes akciókra	6.000.—	9	Kisebb vegyes akciókra várható törlesztések	3.000.—	3.000.—
Összesítés						
0	Központi adminisztráció	28.026.—	0	Központi adminisztráció	76.600.—	
1	Házakció	552.200.—	1	Házakció	14.680.—	
2	Kiskertakció	20.000.—	2	Kiskertakció	20.000.—	
3	Nagyállataktió	57.080.—	3	Nagyállataktió	8.740.—	
4	Kisállataktió	56.450.—	4	Kisállataktió	25.816.—	
5	Háziipari akció	580.500.—	5	Háziipari akció	557.000.—	
6	Talajjavítási akció	56.000.—	6	Talajjavítási akció	5.000.—	
7	Mezőgazdasági gépakció	15.000.—	7	Mezőgazdasági gépakció	6.000.—	
8	Ipartelepítés — önállóítási akció	10.000.—	8	Ipartelepítés — önállóítási akció	1.000.—	
9	Kisebb vegyes akciók	6.000.—	9	Kisebb vegyes akciók	5.000.—	
	Együtt	1.341.256.—		Együtt	715.856.—	
Mérleg						
	Szükséglet	1.341.256			1.341.256	
	Fedezet	715.836			715.836	
	Hiány	625.420			625.420	

Az Országos Család és Népvédelmi Alaptól kért összeg 625.420 P.

Komárom 1940. december 15-án.

DR. KISS ISTVÁN  
ügyvezető igazgató s. k.

Méltóságos

DR. MAGYARY ZOLTÁN úrnak,

egy. ny. r. tanár,  
a Közigazgatástudományi Intézet igazgatója.

BUDAPEST

PROFESSZOR ÚR!

A m. kir. kormány a családvédelmi törvény alkotásával a szociális munkát egészen új irányba terelte. Megszüntette a karitatív segítséget s a helyett az arra rászorulóknak gazdasági erejének növelésével, új egzisztenciák teremtésével kívánja a szociális problémák megoldását, a szociális feszültség levezetését.

Mi, akik szociális munkát is végzünk, sőt hovatovább az mind nagyobb tért foglal el a közigazgatás munkájában, — az irányváltoztatást örömmel fogadtuk. — Az inségjáruléknak régi szisztéma szerinti felhasználásával igaz, hogy sok arra rászoruló juttattunk munkához, sok hasznos beruházást végeztünk, de az is kétségtelen, hogy a régi rendszer az arra rászorulóknak jövőbeli egzisztenciális helyzetén javítani nem tudott. A munkanélküliség téli hónapjaiban évről évre egy társadalmi réteget kellett sokszor minimális munkaszolgálat ellenében támogatni.

Amikor a családvédelmi törvény szociális munkáknak új irányt szabott, — a családvédelmi alap létesítésével, ezen új irányú szociális munka végzésére tekintélyes összegeket is biztosított az egyes törvényhatóságok részére. A törvény egyben elrendelte, hogy a törvényhatóságok szociális feladataikat közjóléti szövetkezetek útján oldják meg.

Adva van tehát az új irány, a feladatok megoldásához szükséges anyagiak is bőségesen bocsáttattak rendelkezésünkre, szövetkezet alakítása is elrendeltetett, de semmiféle jogszabályban lefektetett irányítást nem

kaptunk a tekintetben, hogy ezen egészen újszerű, gyakorlati életünkben eddig ismeretlen munkának hogyan fogjunk hozzá. Ismertük ugyan Esztergár Lajos munkáját, többen a helyszínen tanulmányoztuk a szatmári normát, mégis igen súlyos problémának látszott a kérdés megoldása. Központi irányítás nélkül, a szervezési és az azt követő további munkák országszerte egységes elvek szerinti megvalósítását nem láttuk biztosítottnak. Már pedig egy törvény alapján egy cél megvalósítása érdekében kifejtett munkát csak egységes elvek alapján lehet megindítani, megszervezni.

A szövetkezeti szervezési munkának, általában a szövetkezeti munkának nyújt irányelveket az a kötet, amelyet Méltóságod a Magyar Közigazgatástudományi Intézet tudományos módszereinek felhasználásával s dr. Kiss István és dr. Szaniszló József kiváló munkatársainak, — e pillanatban az én munkatársaimnak is — közreműködésével indít útnak. Különösen ki kell emelnem dr. Kiss Istvánnak, a Szövetkezet ezidőszerű igazgatójának tevékenységét, aki valóban úttörő munkát végzett kiváló szervező erővel, rendkívüli szociális érzéssel és fáradhatatlan munkával.

Ez az úttörő munka kiválóan alkalmas lesz arra, hogy az eddigi bizonytalanságot megszüntesse, hogy a szövetkezetek alakítását meggyorsítsa, főleg, hogy ebben a munkában országszerte egységességet biztosítson. Tovább megyek, ennek a munkának „Törvénytárunk”-ban a helye.

Itt mondok mély hálával köszönetet Méltóságodnak azért a megtiszteltetésért, hogy az egész országot érdeklő alapvető munkája végzésének színhelyéül vármegyénket méltóztatott választani. Meleg hálával gondolok e pillanatban arra is, hogy két kiváló munkatársát rendelkezésemre bocsátani szíves volt.

Végül tisztelettel kérem, hogy vármegyénk ügyeit a jövőben is felkarolni s támogatni, netalán megindítandó újabb szervezési munka esetében Intézetének segítségét rendelkezésemre bocsátani méltóztassék.

Komárom, 1940. december 11.

REVICZKY ISTVÁN  
alispán.

## A községek számozása a térképeken.

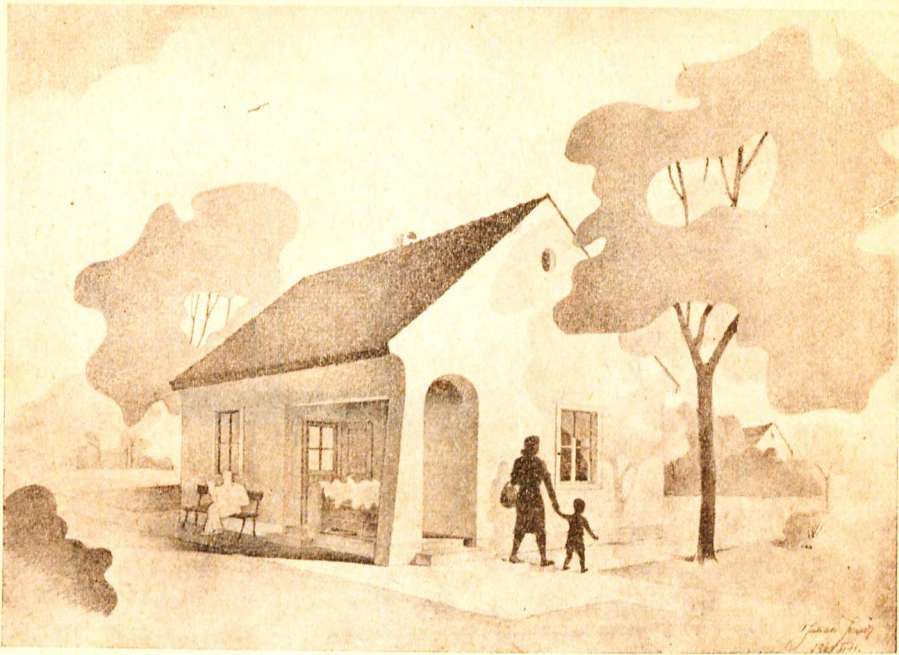
### Komárom vármegye.

000 Tata	461 Dunaradvány	770 Nyékvárkony
010 Baj	462 Szilasháza	771 Ollétejed
011 Agostyán	463 Kurtakeszi	780 Nyárasd
020 Szomód	470 Madar	790 Vásárút
021 Dunaszentmiklós	480 Komáromszentpéter	791 Csallóközkürt
030 Naszály	481 Újgyalla	792 Felsővámos
040 Kocs	490 Hetény	800 Bős
050 Kömlőd		810 Csallóköznádasd
060 Dad	500 Nagymegyér	811 Baka
070 Környe	501 Izsap	812 Deresika
080 Kecskéd	510 Ekecs	813 Nagybodak
081 Várgesztes	511 Apácazakállas	814 Felbár
090 Oroszlány	520 Lakszakállas	815 Süly
	521 Szilas	820 Balony
100 Tatabánya	522 Turiszakállas	821 Csiliznyárad
110 Felsőgalla	530 Bogya	822 Medve
120 Alsógalla	531 Gellér	823 Szap
130 Bánhida	540 Nemesócsa	830 Csilizradvány
140 Vértessomló	541 Nagykeszi	831 Csilizpatas
150 Vértesszöllős	542 Tany	832 Kulesod
160 Tardos	543 Zsemlékes	840 Alistál
161 Vértestolna	550 Csicsó	841 Bögellő
170 Tarján	551 Kolozs néma	842 Padány
180 Héreg	552 Komáromfüss	
190 Gyermely	560 Ekel	900 Somorja
191 Szomor	600 Guta	901 Gutor
	610 Keszegfalva	902 Szemet
200 Kisbér	620 Megyeres	910 Tejfalubúcsúháza
210 Ászkár	630 Csallóközarányos	911 Csölösztfő
220 Tárkány	640 Örsújfalú	912 Nagypaka
230 Csép		920 Vajkaszölcés
240 Ete	700 Dunaszerdahely	921 Bacsfa
250 Császárt	710 Albár	922 Doborgaz
260 Szend	711 Nagymad	923 Nagyszarva
261 Szák	712 Balázsfá	930 Lég
270 Bokod	713 Hegyété	931 Csallóköztárnok
280 Vérteskethely	714 Pódatejed	932 Előpatony
	720 Nagyudvarnok	933 Macháza
300 Dunaalmás	721 Pozsonyeperjes	934 Sárosfa
310 Neszmély	722 Dunatőkés	940 Magyartonk
320 Mocsá	723 Kisudvarnok	941 Bélvata
330 Szőny	724 Sikabony	942 Illésháza
340 Kisigmánd	730 Nemesabony	943 Vajasvata
350 Nagyigmánd	731 Nemes hódos	950 Nagymagyar
360 Ács	740 Szentmihályfa	951 Csenke
370 Bana	741 Alsópatony	952 Jányok
	742 Felsőpatony	953 Nemesgomba
400 Ógyalla	750 Gelle	954 Olgya
401 Bagota	751 Cséfalva	960 Fél
402 Bajcs	752 Dunakisfalud	961 Éberhárd
410 Perbete		962 Vök
420 Naszvad	753 Kislucs	970 Csütörtök
430 Imely	754 Nagylucs	971 Béke
440 Martos	755 Nagybudafa	972 Pozsoncsákány
450 Izsa	760 Királyfiakarcsa	973 Uszor
460 Marcelháza	761 Amadékarcsa	



A Komárom Vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet kislakásépítkezése.

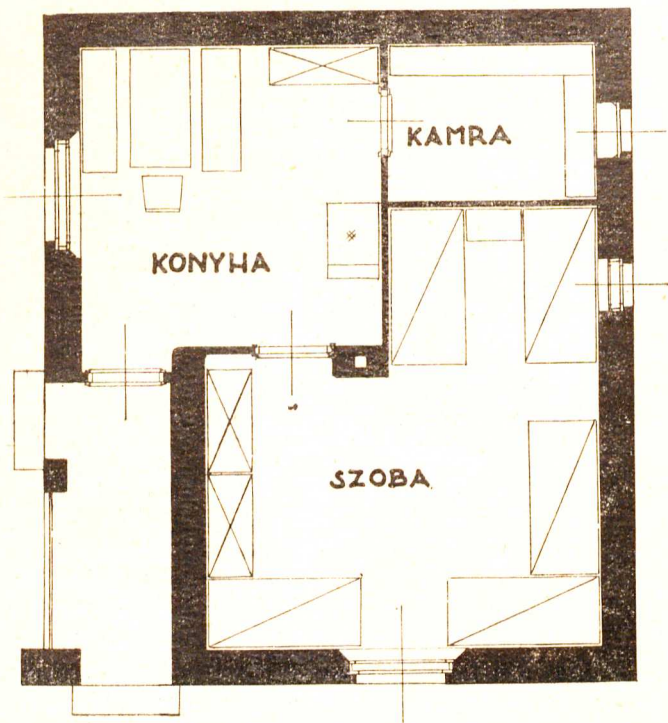
Tervező: Juhász Jenő szig. építész-mérnök.



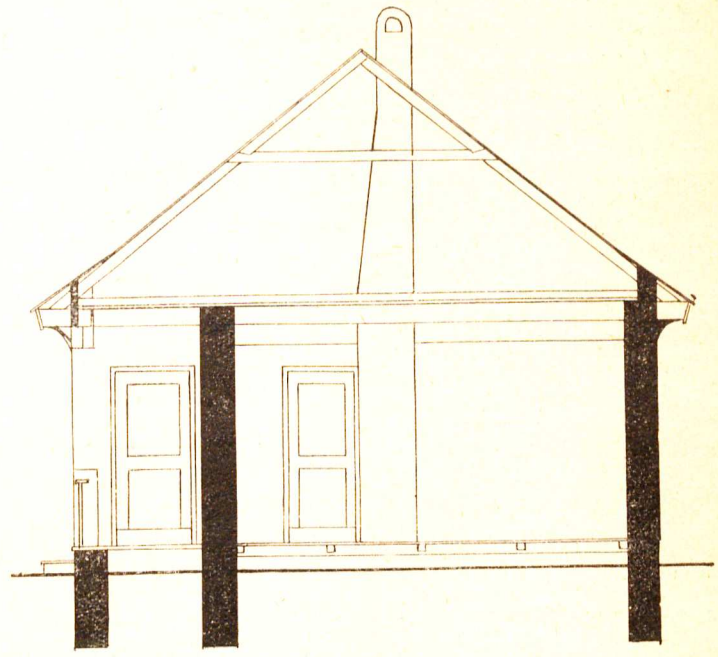
**Műleírás.** Az épület egy szoba, konyha, kamra és tornából áll. A konyha, kamra és tornác téglával van burkolva, döngölt agyag és homok feltöltésen, a hézagok cementhabarccsal kiöntve. A konyhában a tűzhely mellett egy darabon betonlemez készül favágás céljára. A szoba burkolata hajópadló, a döngölt agyag és száraz homok vagy kőszénalag feltöltésen. A padló alja karbolineumozva van és a szélső párnafa össze van dolgozva az alapfalszigeteléssel. Az épület kívülről eldörzsölt hézagokkal és háromszori meszeléssel van ellátva. Az épület asztalos munkája egészen egyszerű rusztikus modorban karbolineumozással készül. Az épület földeme az ú. n. pórfödém. A  $21 \times 15$  cm-es gerendák alulról látszanak, felülről  $\frac{3}{4}$ "-os deszka a látható részek gyalulásával, vagy 5 cm vtg. alulról vakolt és meszelt nádpalló van a gerendákra téve, ezen 10 cm vtg. agyagtapasztás készül. A fedélszék ú. n. üres fedélszék, amely szarufákból és fogópárból áll. Az épület hornyolt cseréppel van fedve. A padlószint 50 cm magasan van a külső járdaszint felett. Az alapfalak 90 cm mélyen nyúlnak le a földbe a fagyhatár alá. A válaszfalak is 30 cm mélységgel vannak alapozva. A padlásra a kamrából létrán lehet feljutni. Célszerűnek látszott a szülők részére — mivel sokgyermekes családokról van szó — külön hálófülkét készíteni, amely a szobától egy függönnyel van elválasztva. A szoba szellőzését a hálófülkében elhelyezett kis ablak és a nagy szobaablak közötti keresztthuzat biztosítja.

Minden faluban egy mintaház készül, teljes bútortattal. Ez a következő darabokból áll: A lakókonyhában egy étkező asztal, két pad és konyhaszekrény, a hálófülkében két ágy a szülők részére és további három fekhely a szobában a gyermekek részére, ezen utóbbiak támlák nélkül készülnek, mint az az egyik belső távlati képen látható, ezenkívül még két ruhás szekrény és megfelelő számú szék.

Az épület  $7 \times 8$  m, azaz  $56$  m<sup>2</sup> alapterületű, a beépített köbtartalom  $176,8$  m<sup>3</sup>.

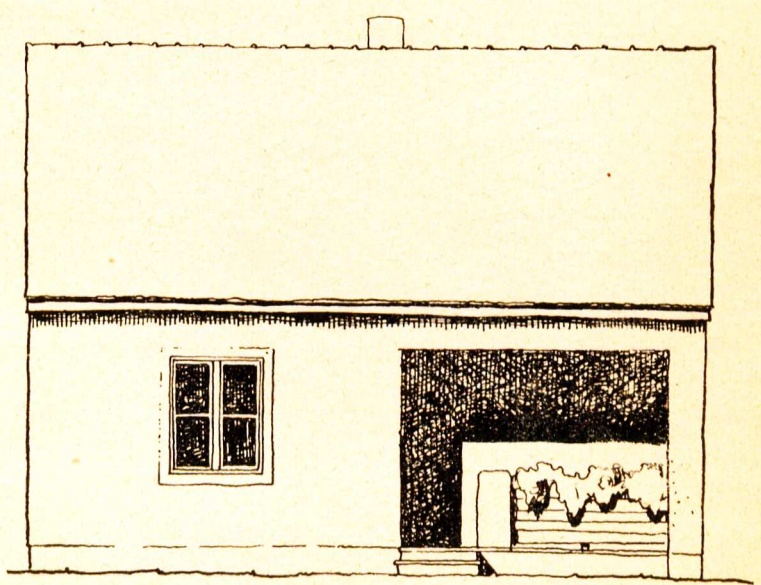
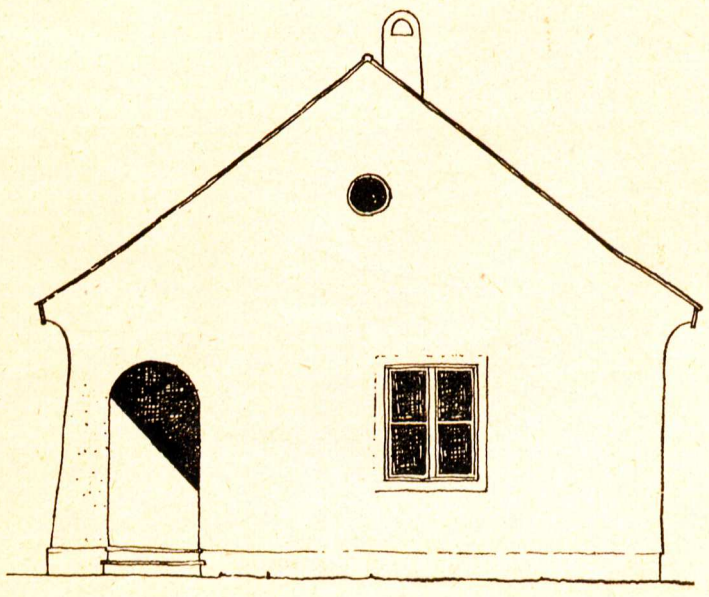


ALAPRAJZ



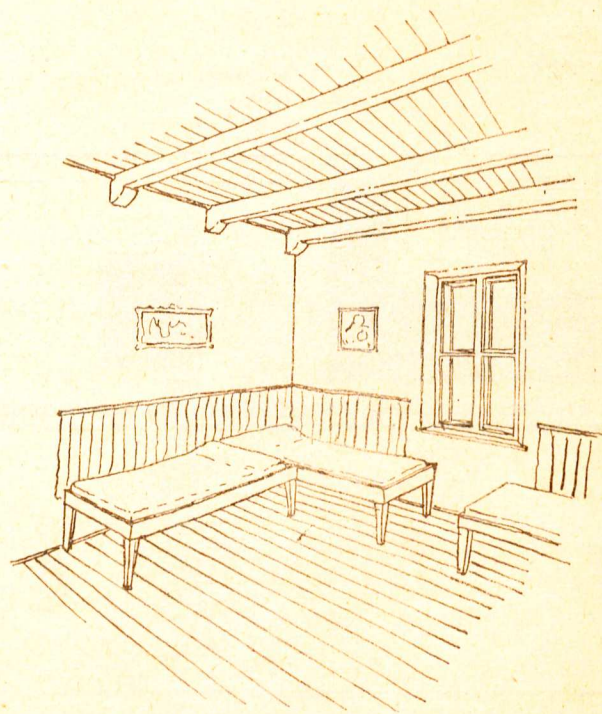
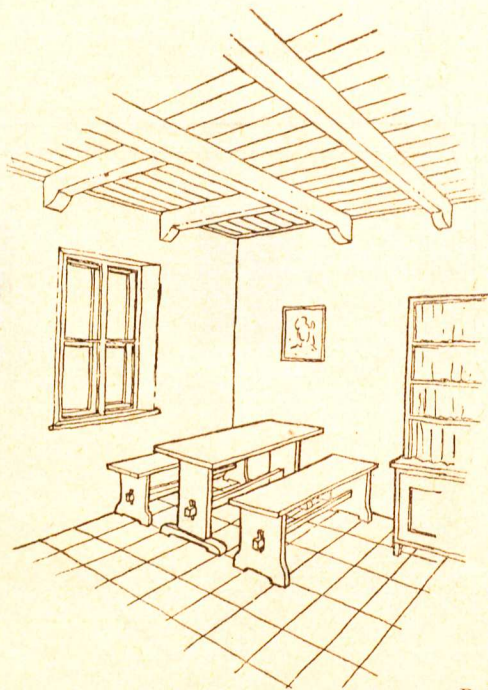
METSZET

*Juhász Ferő  
szépségtanár*



HOMLOKZATOK

*Juhász Ferő  
szépségtanár*

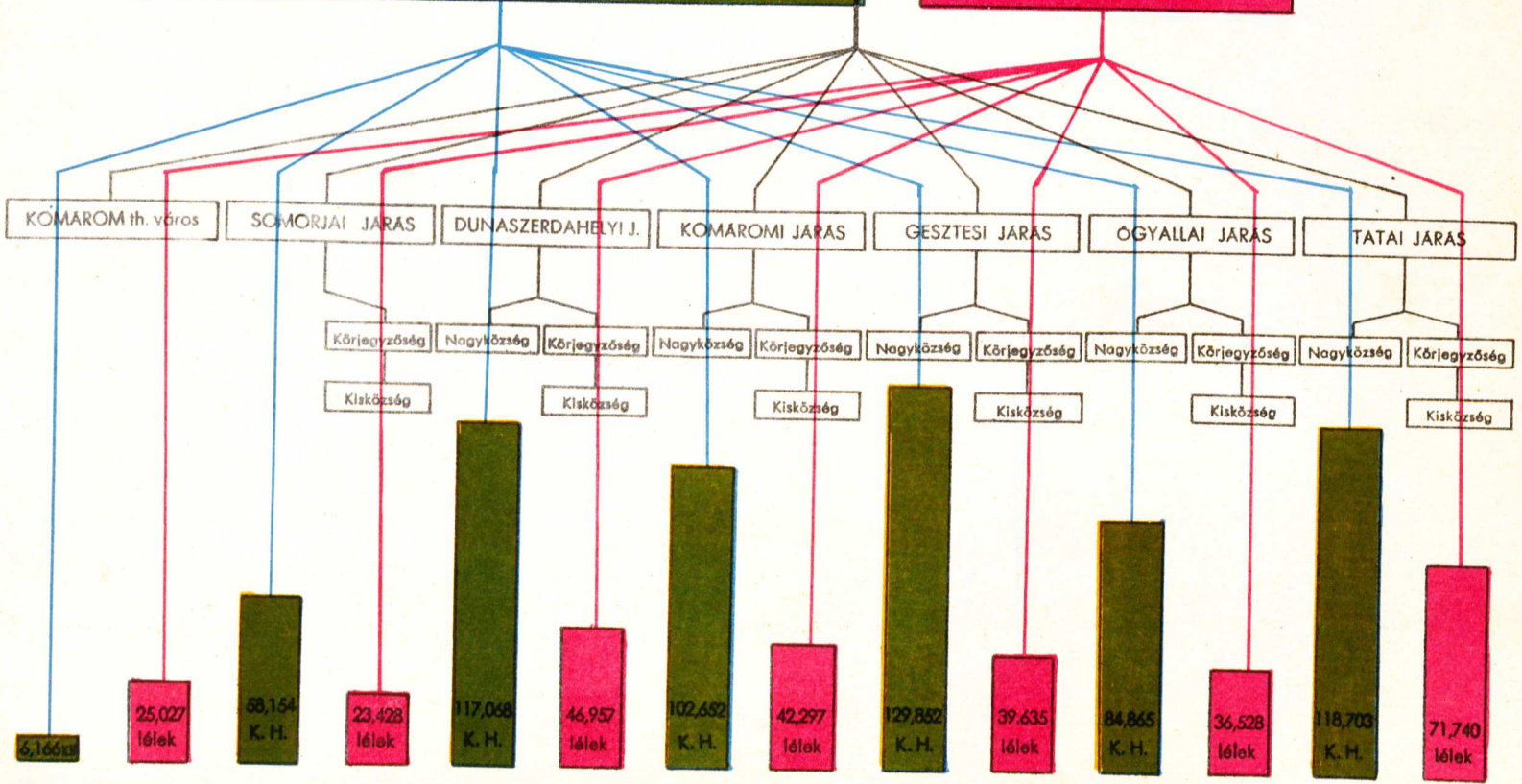


Belső távlati képek.

**Összes terület:**  
618.060 K.H.

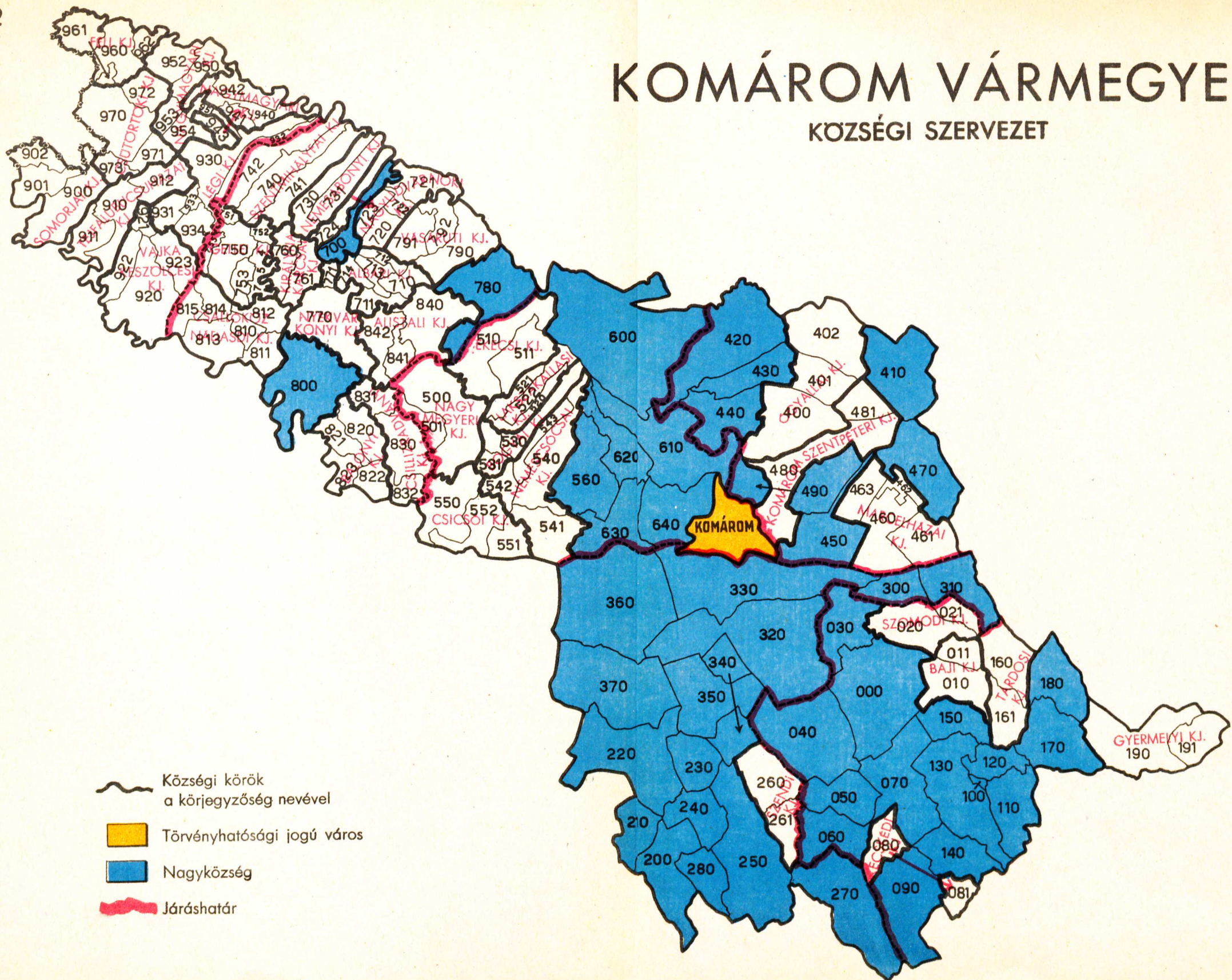
**KOMÁROM VÁRMEGYE ÉS KOMÁROM TH. VÁROS**

**Összes népesség**  
284.612 lélek



# KOMÁROM VÁRMEGYE

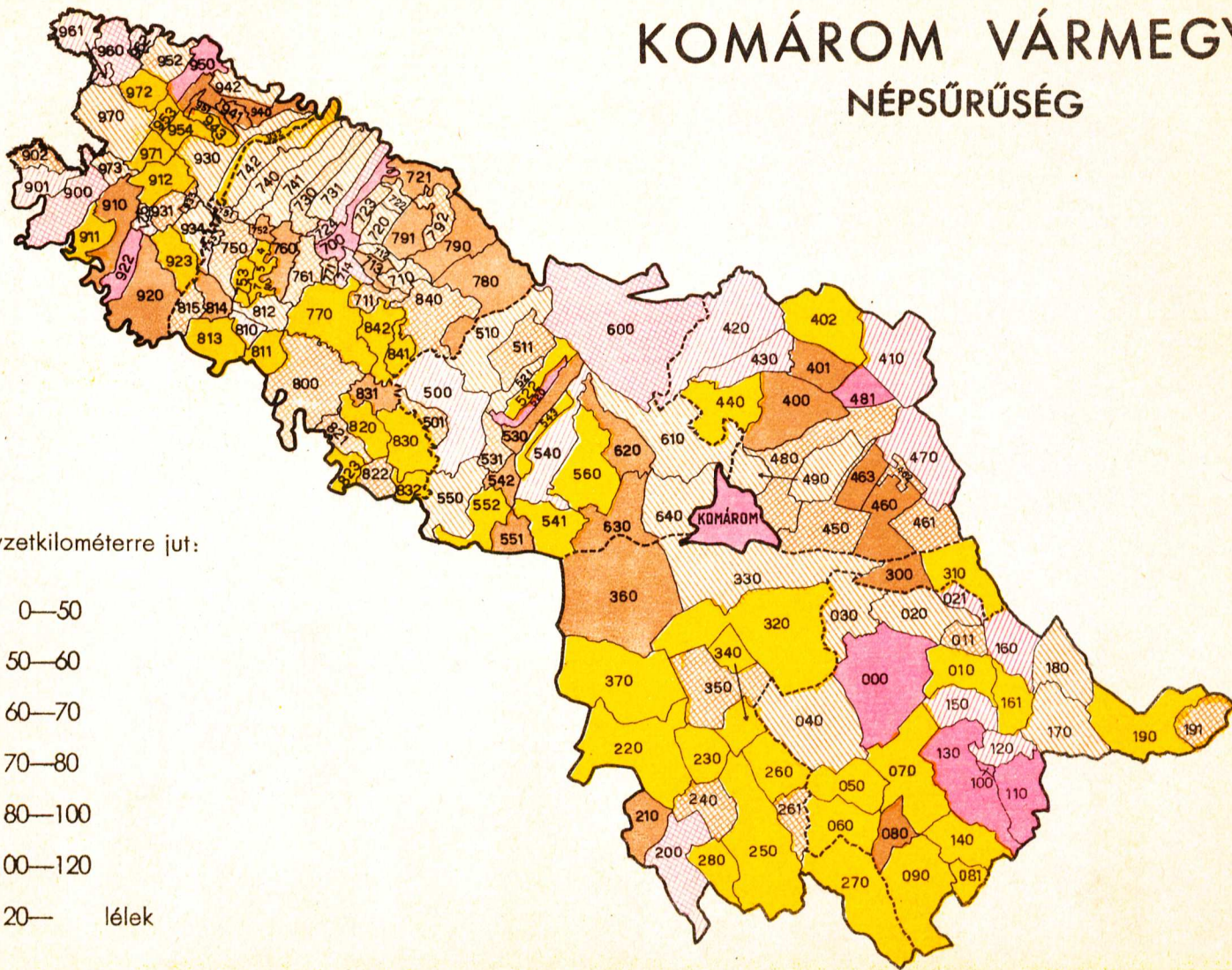
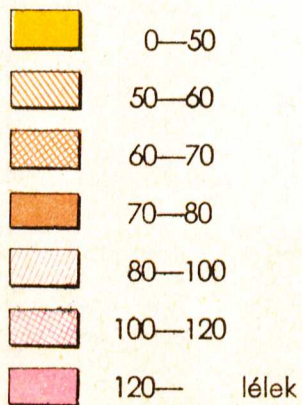
## KÖZSÉGI SZERVEZET



# KOMÁROM VÁRMEGYE

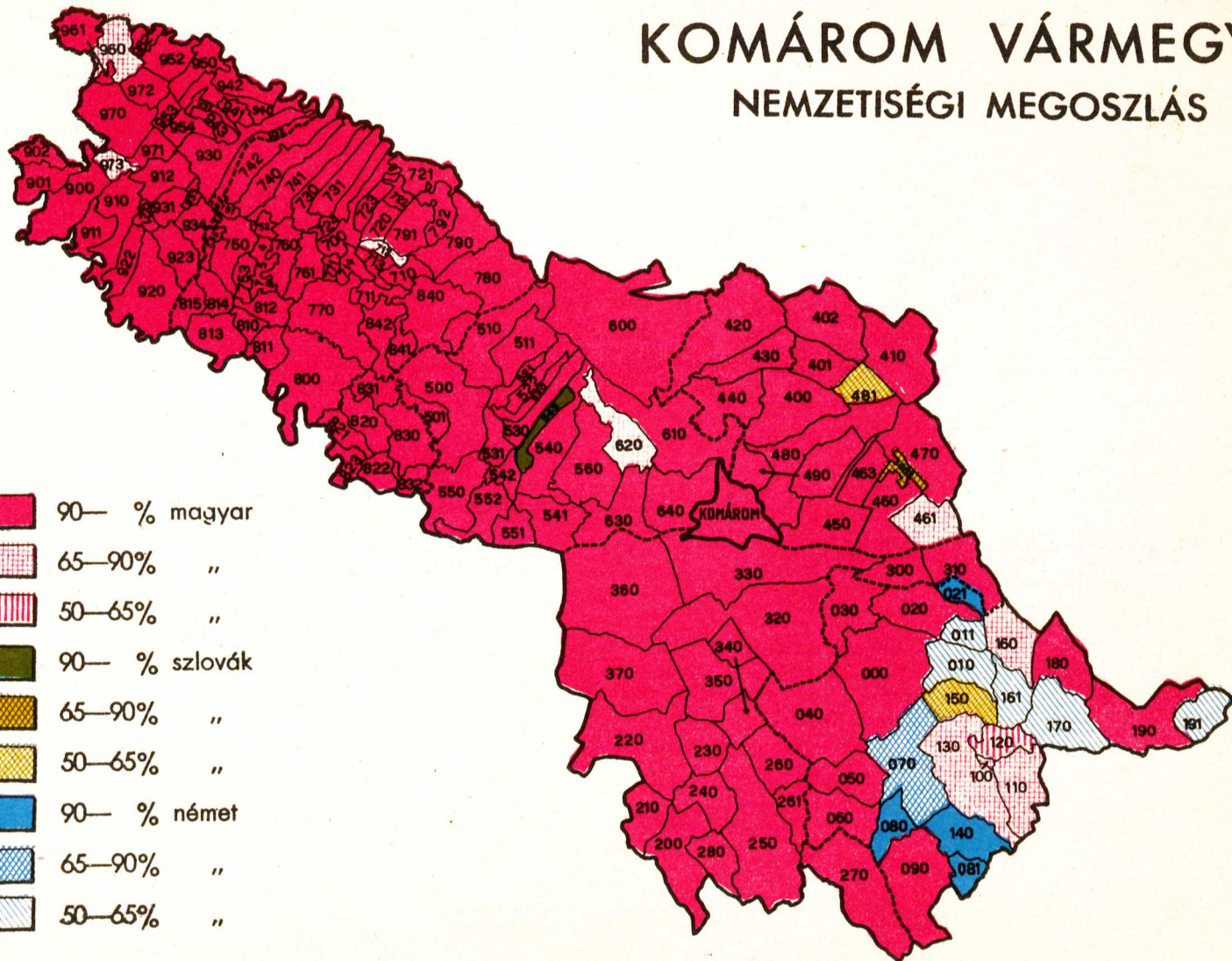
## NÉPSŰRŰSÉG

Egy négyzetkilométerre jut:



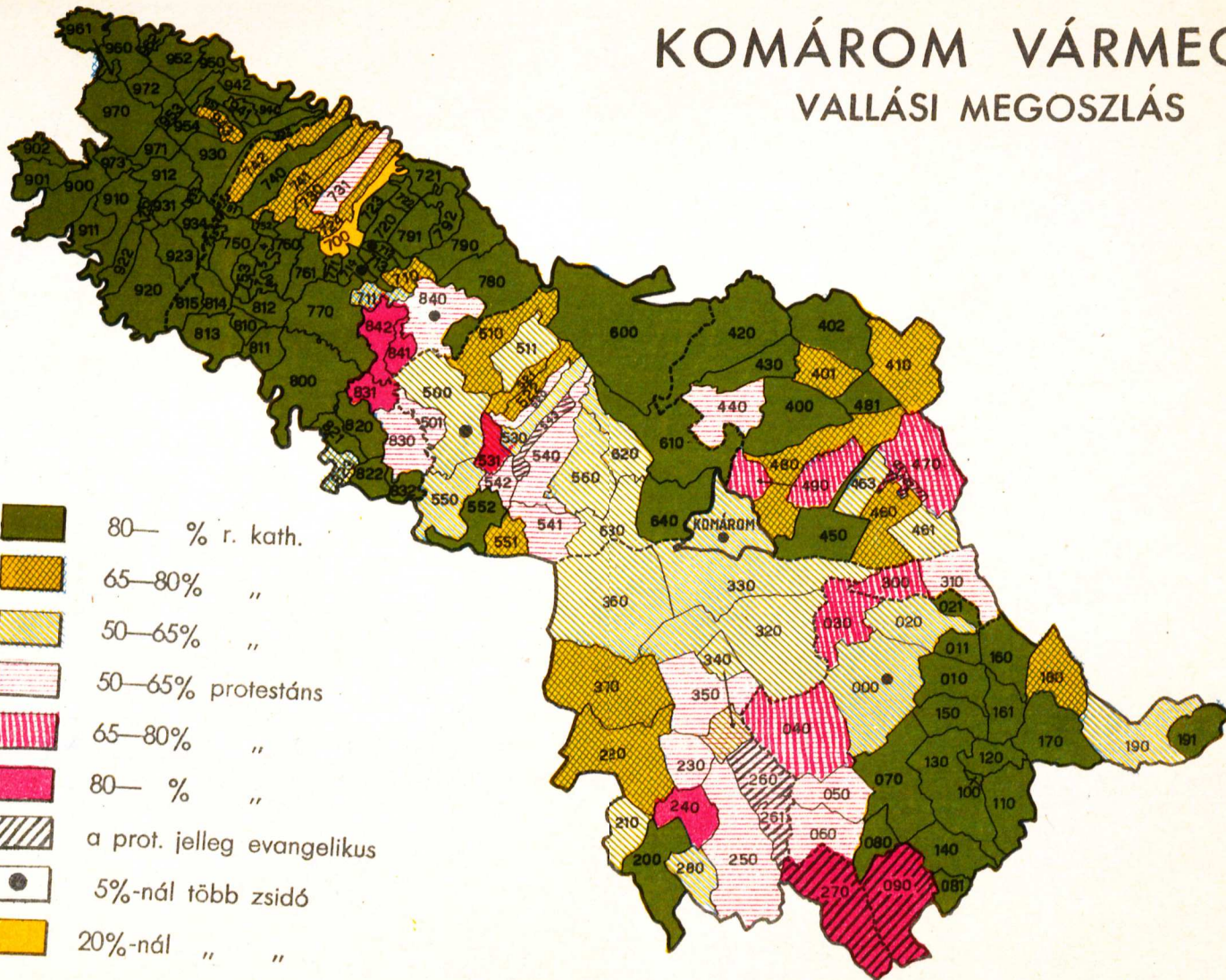
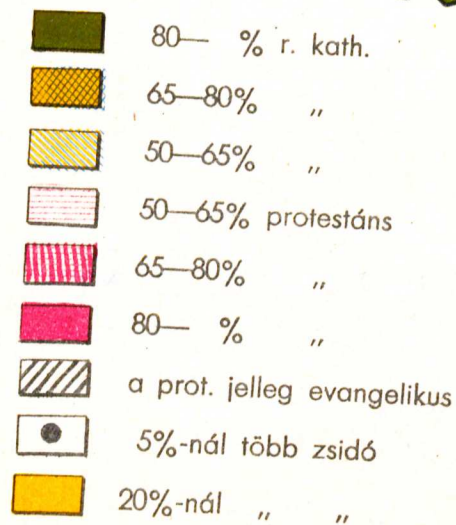
# KOMÁROM VÁRMEGYE

## NEMZETISÉGI MEGOSZLÁS



# KOMÁROM VÁRMEGYE

## VALLÁSI MEGOSZLÁS

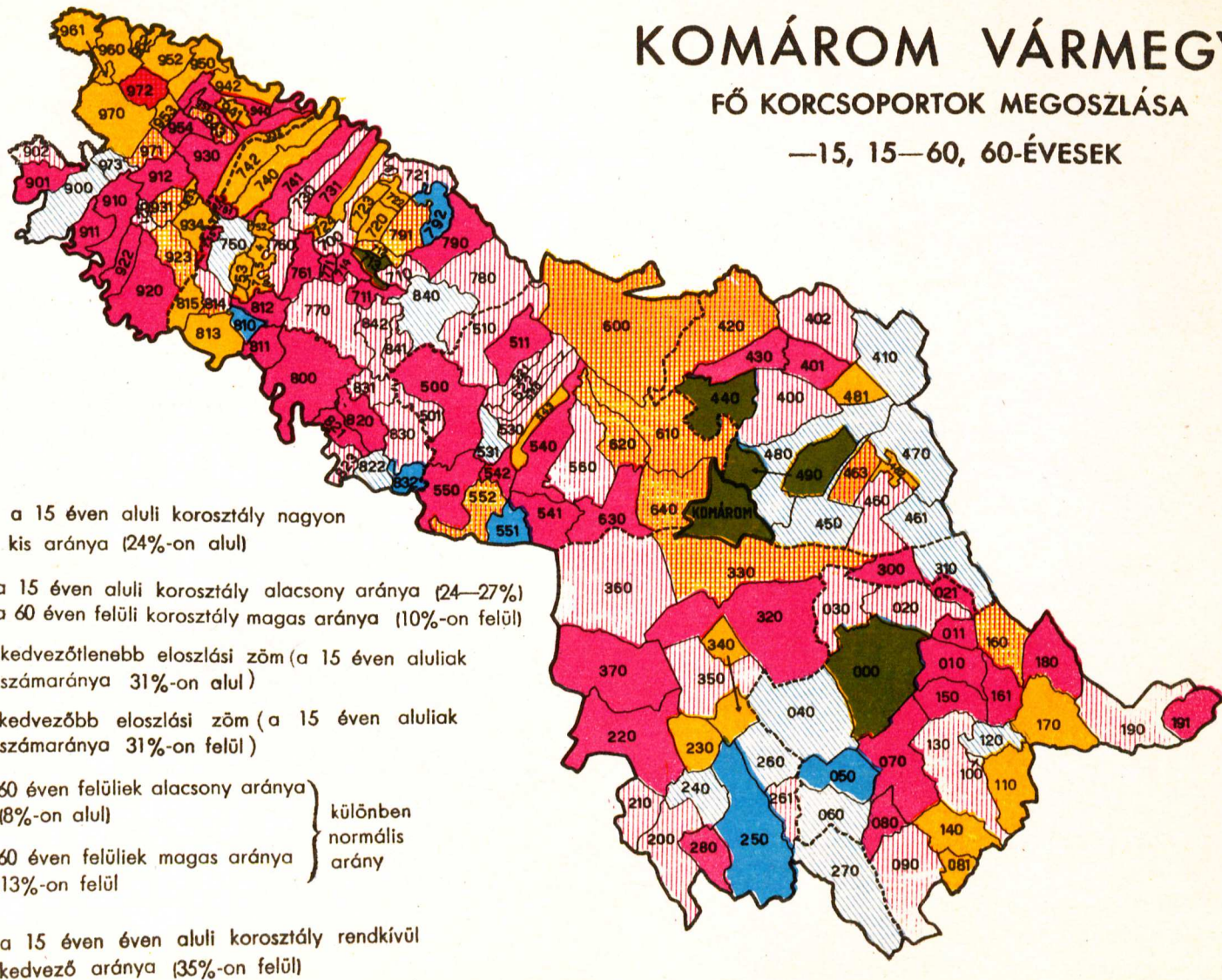




# KOMÁROM VÁRMEGYE

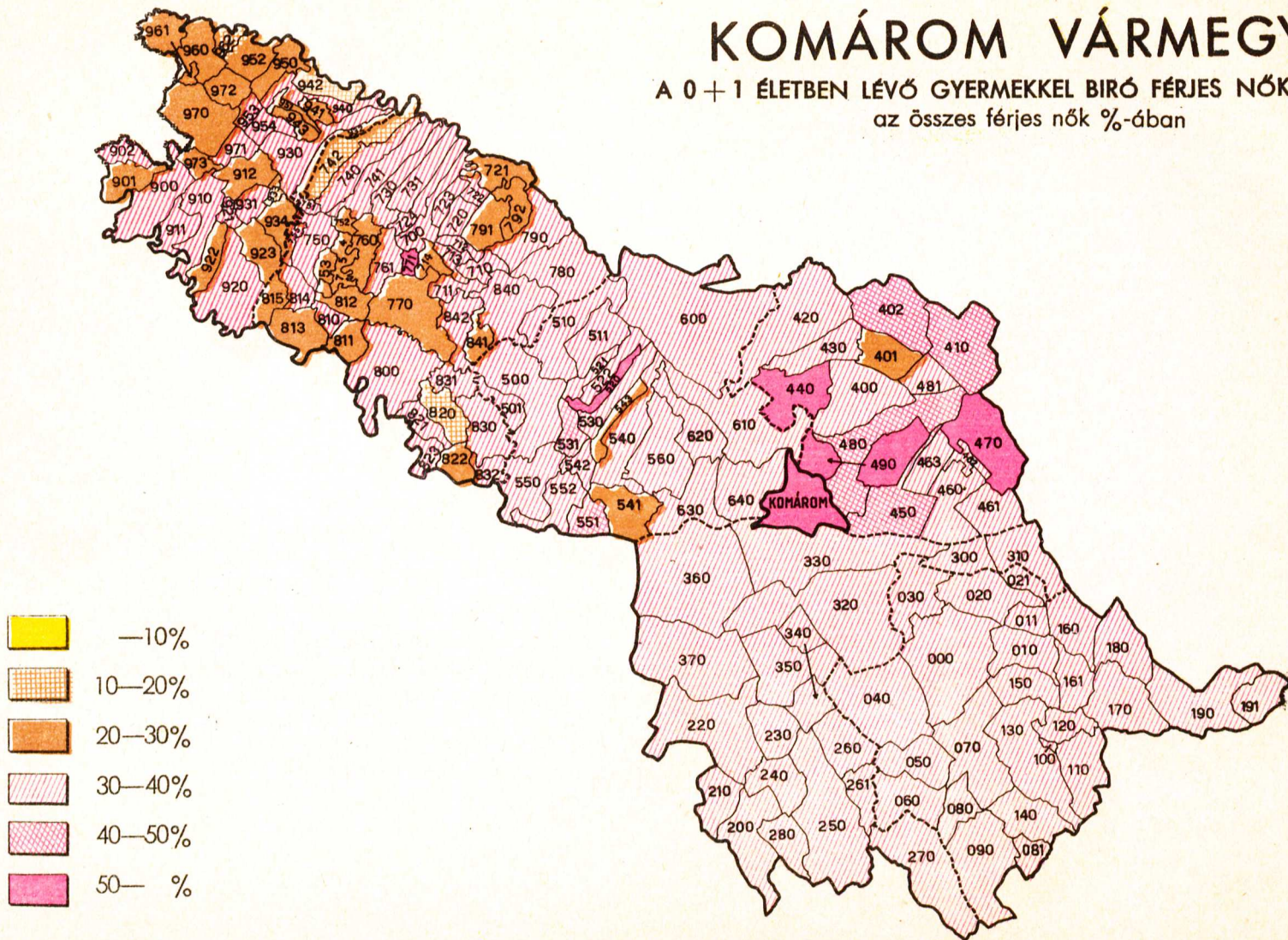
## FŐ KORCSOPORTOK MEGOSZLÁSA

—15, 15—60, 60-ÉVESEK



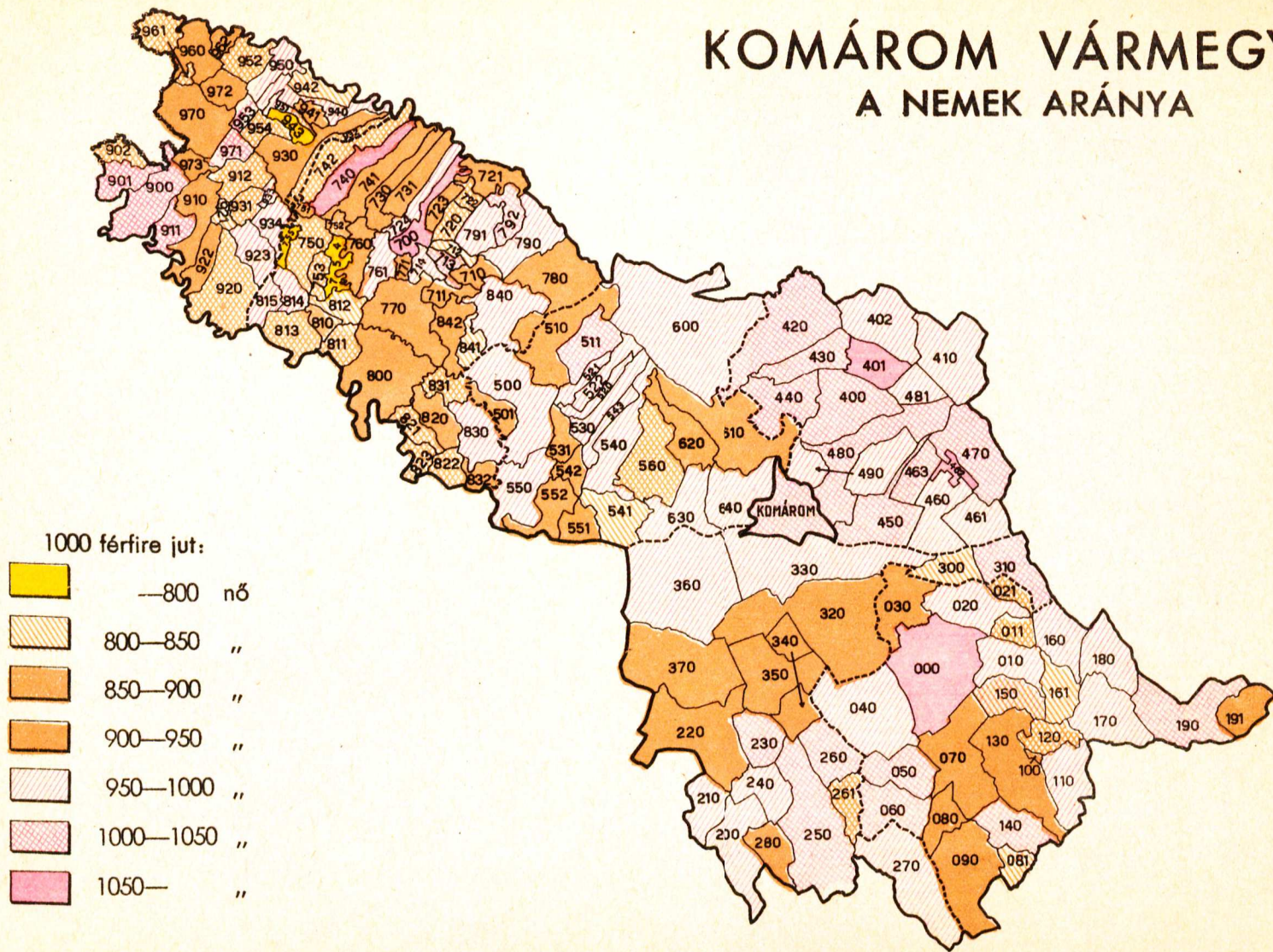
# KOMÁROM VÁRMEGYE

A 0 + 1 ÉLETBEN LÉVŐ GYERMEKEL BIRÓ FÉRJES NŐK ARÁNYA  
az összes férjjes nők %-ában



# KOMÁROM VÁRMEGYE

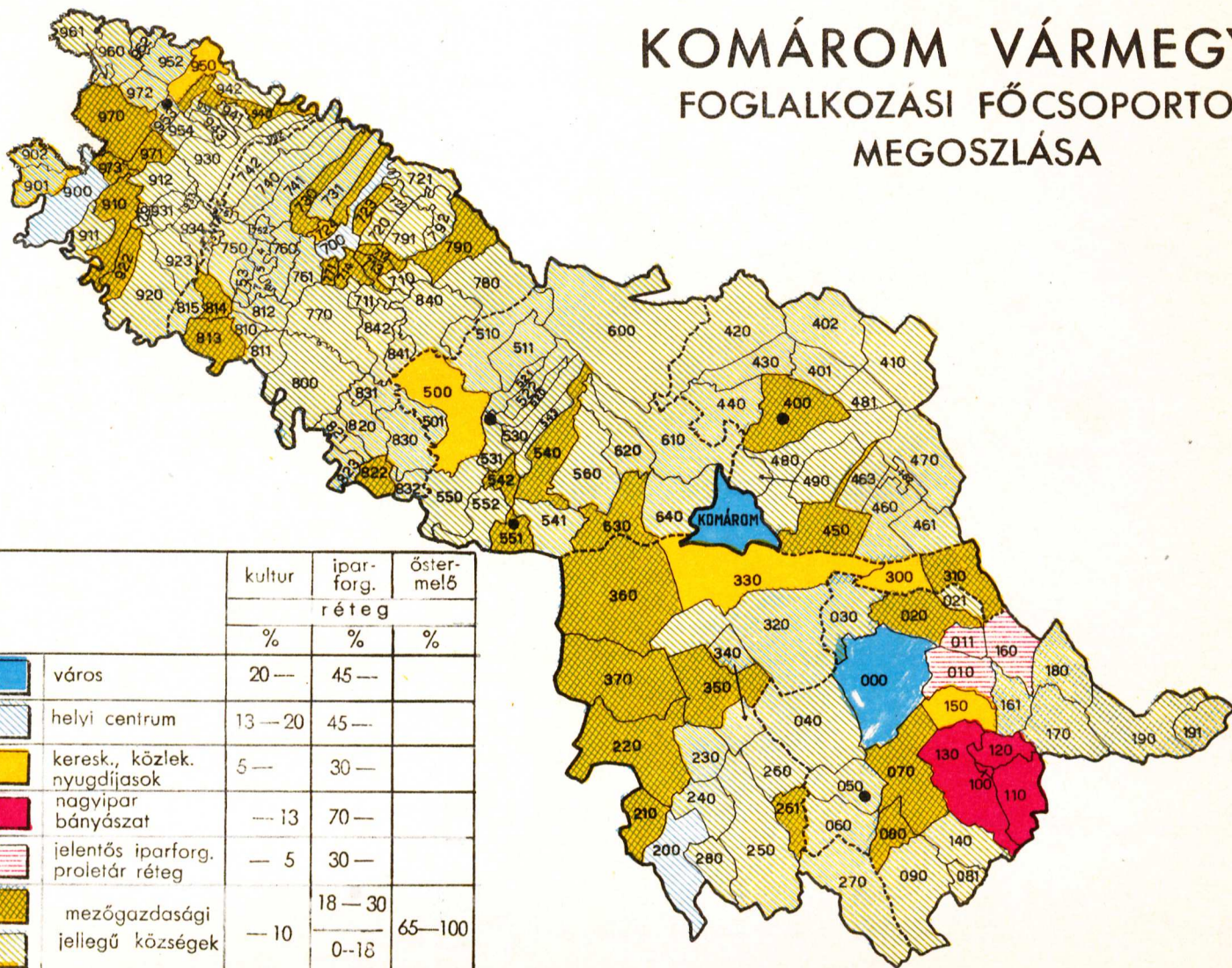
## A NEMEK ARÁNYA











# KOMÁROM VÁRMEGYE

## FOGLALKOZÁSI FŐCSOPORTOK

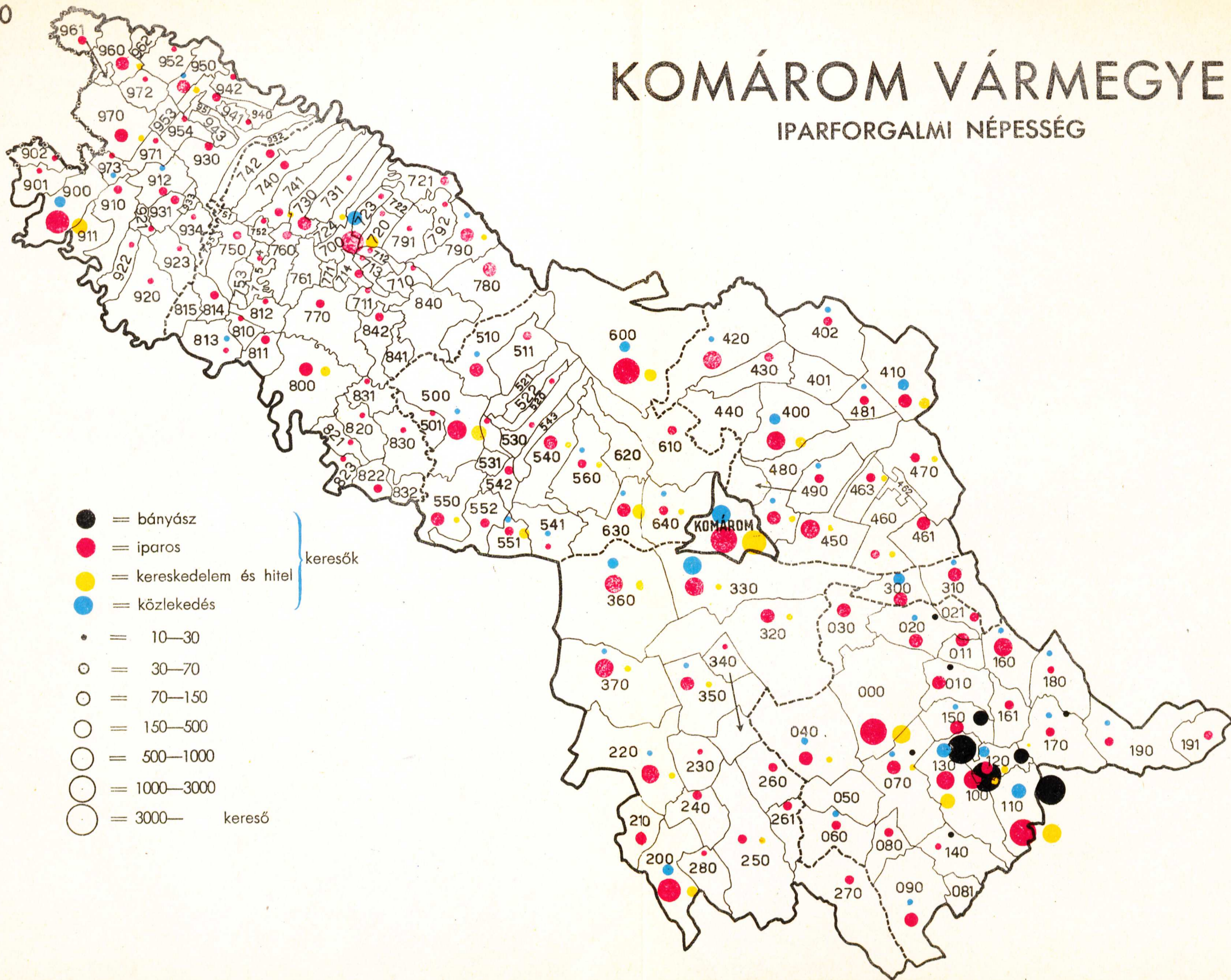
### MEGOSZLÁSA



Jelleget ad	kultur réteg			östermelő	
	%	%	%		
Kultur-réteg		város	20—	45—	
		helyi centrum	13—20	45—	
		keresk., közlek. nyugdíjasok	5—	30—	
Ipar-forg.		nagyipar bányászat	—13	70—	
		jelentős iparforg. proletár réteg	—5	30—	
Mezőgazdaság		mezőgazdasági jellegű községek	—10	18—30	65—100
		jelentősebb kulturális központok	10—	0—18	
		jelentősebb kulturális központok	10—		

# KOMÁROM VÁRMEGYE

## IPARFORGALMI NÉPESSÉG



- = bányász
- = iparos
- = kereskedelem és hitel
- = közlekedés
- = 10—30
- = 30—70
- = 70—150
- = 150—500
- = 500—1000
- = 1000—3000
- = 3000— kereső

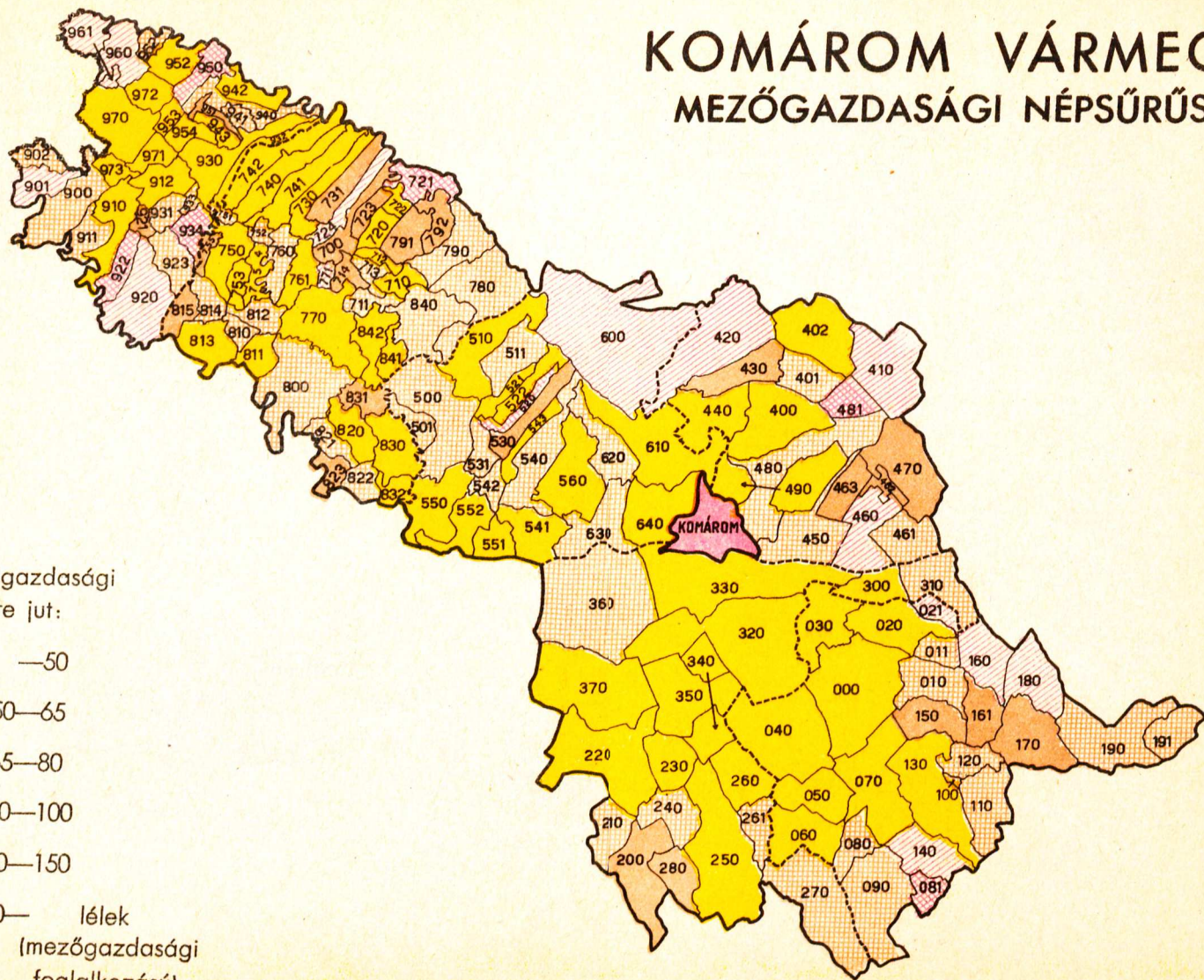
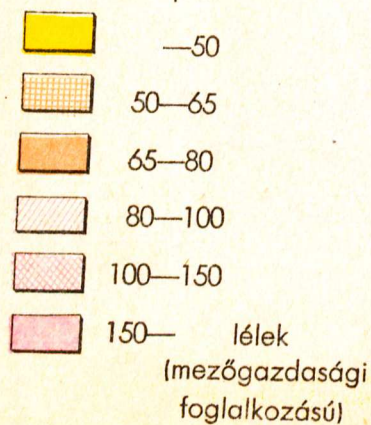
keresők



# KOMÁROM VÁRMEGYE

## MEZŐGAZDASÁGI NÉPSŰRŰSÉG

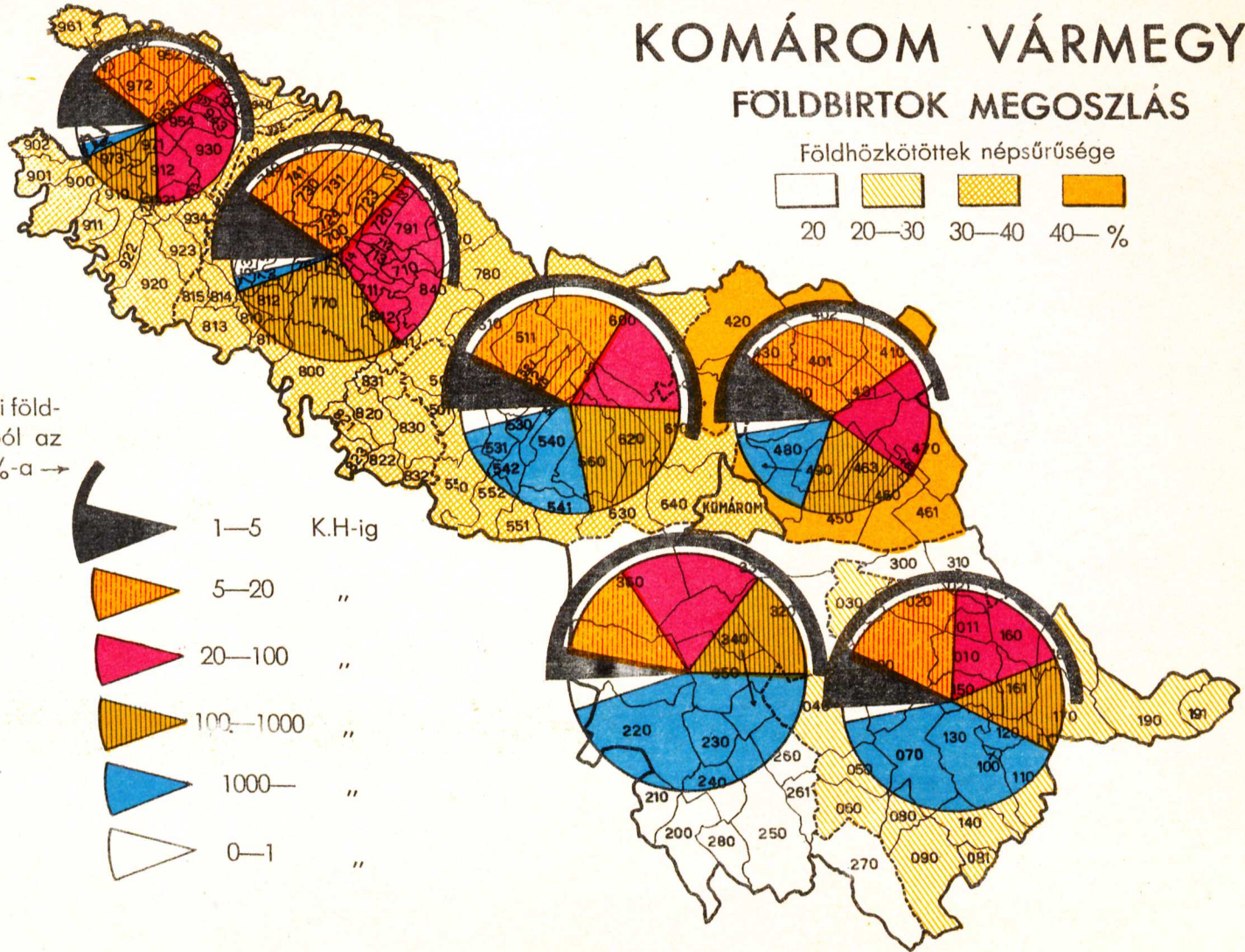
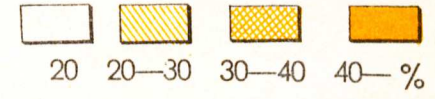
1 km<sup>2</sup> mezőgazdasági területre jut:



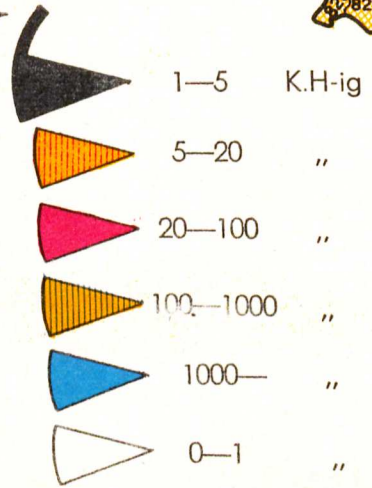
# KOMÁROM VÁRMEGYE

## FÖLDBIRTOK MEGOSZLÁS

Földhözköttettek népsűrűsége



Az 1 k.h.-on felüli földbirtokok számából az 1—5 k.h.-asok %-a →



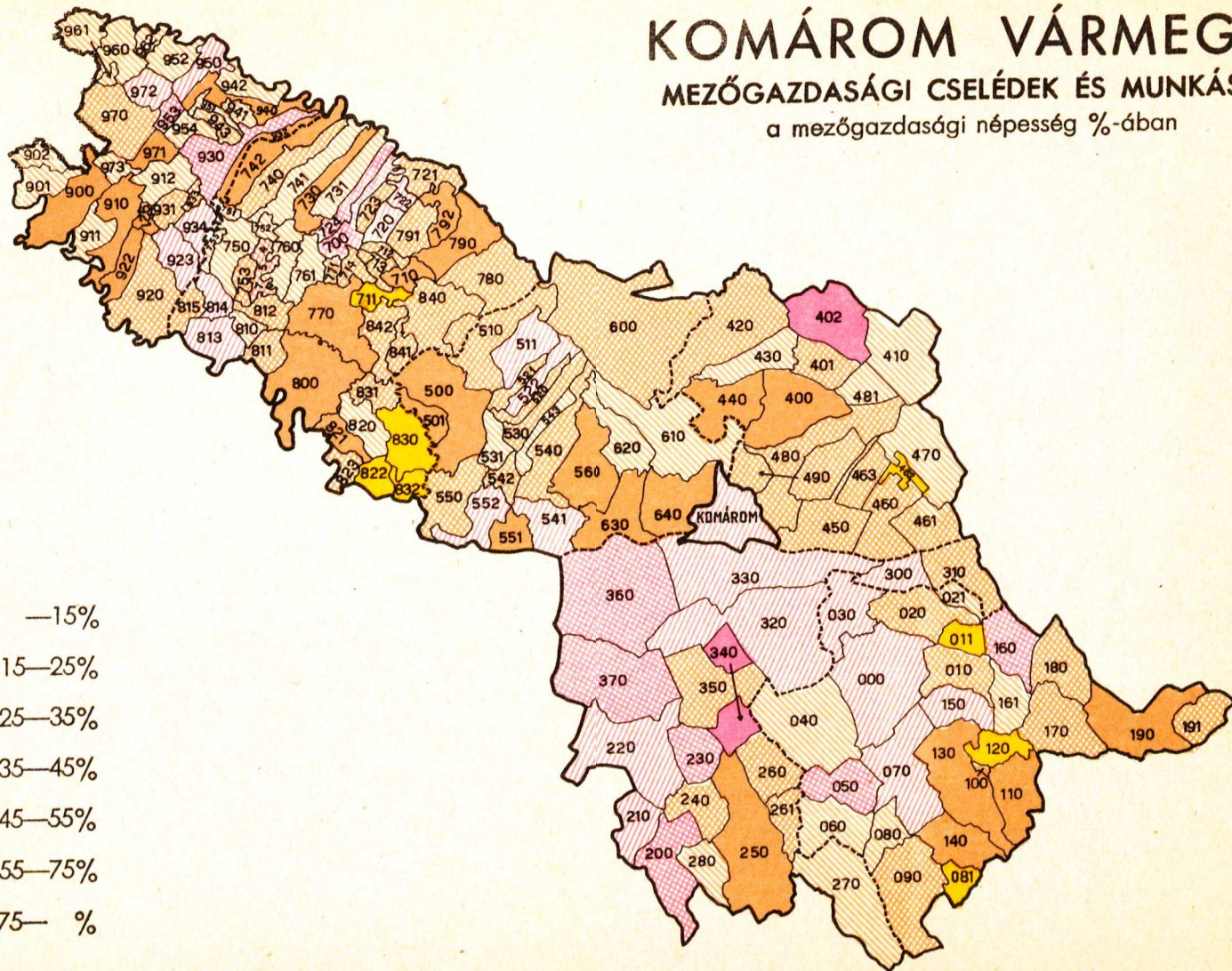
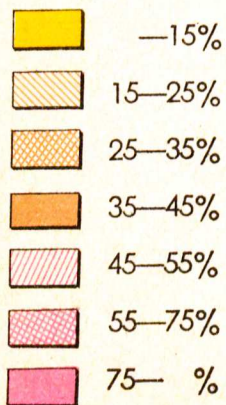




# KOMÁROM VÁRMEGYE

## MEZŐGAZDASÁGI CSELÉDEK ÉS MUNKÁSOK

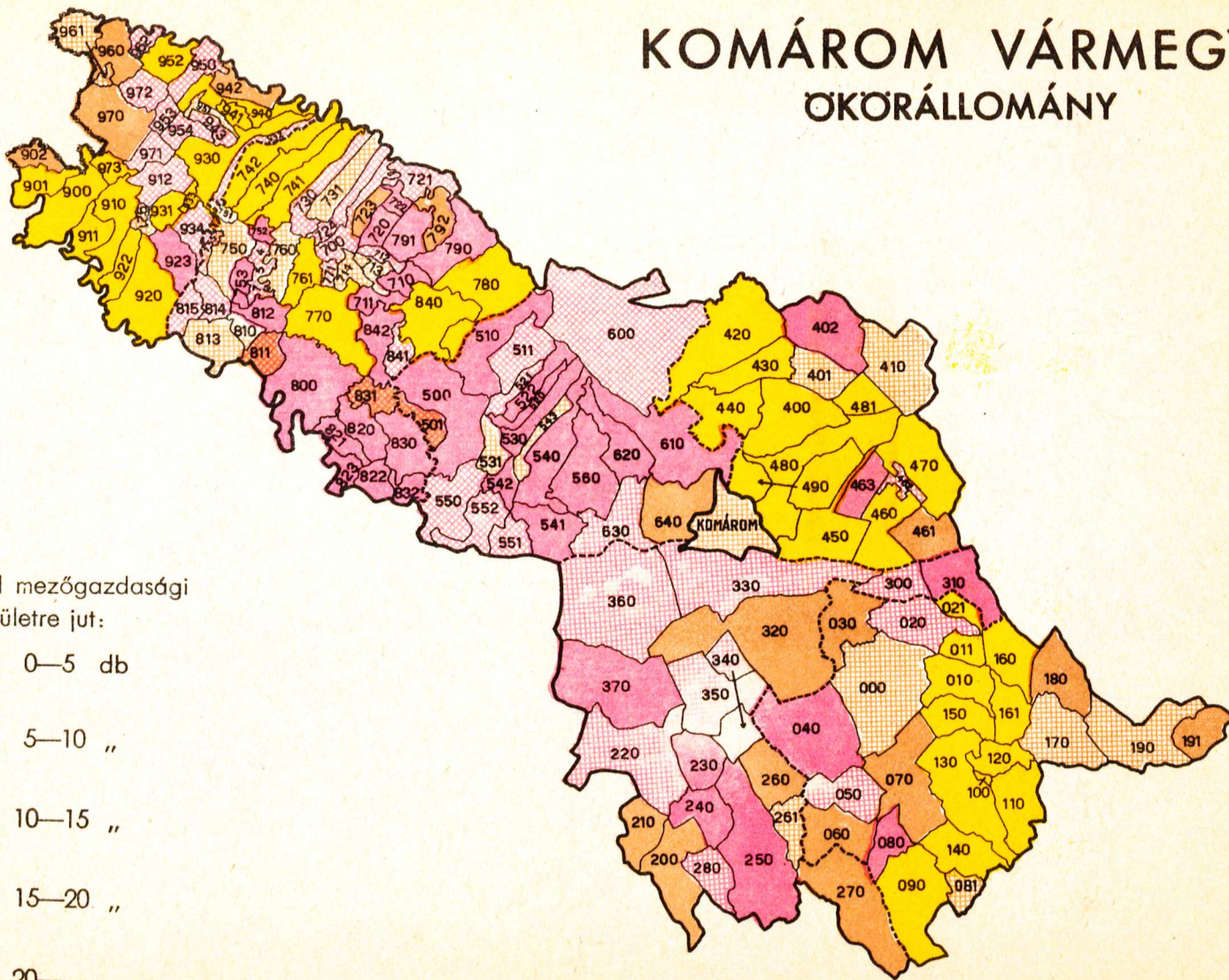
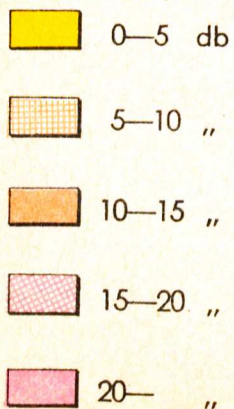
a mezőgazdasági népesség %-ában





# KOMÁROM VÁRMEGYE ÖKORÁLLOMÁNY

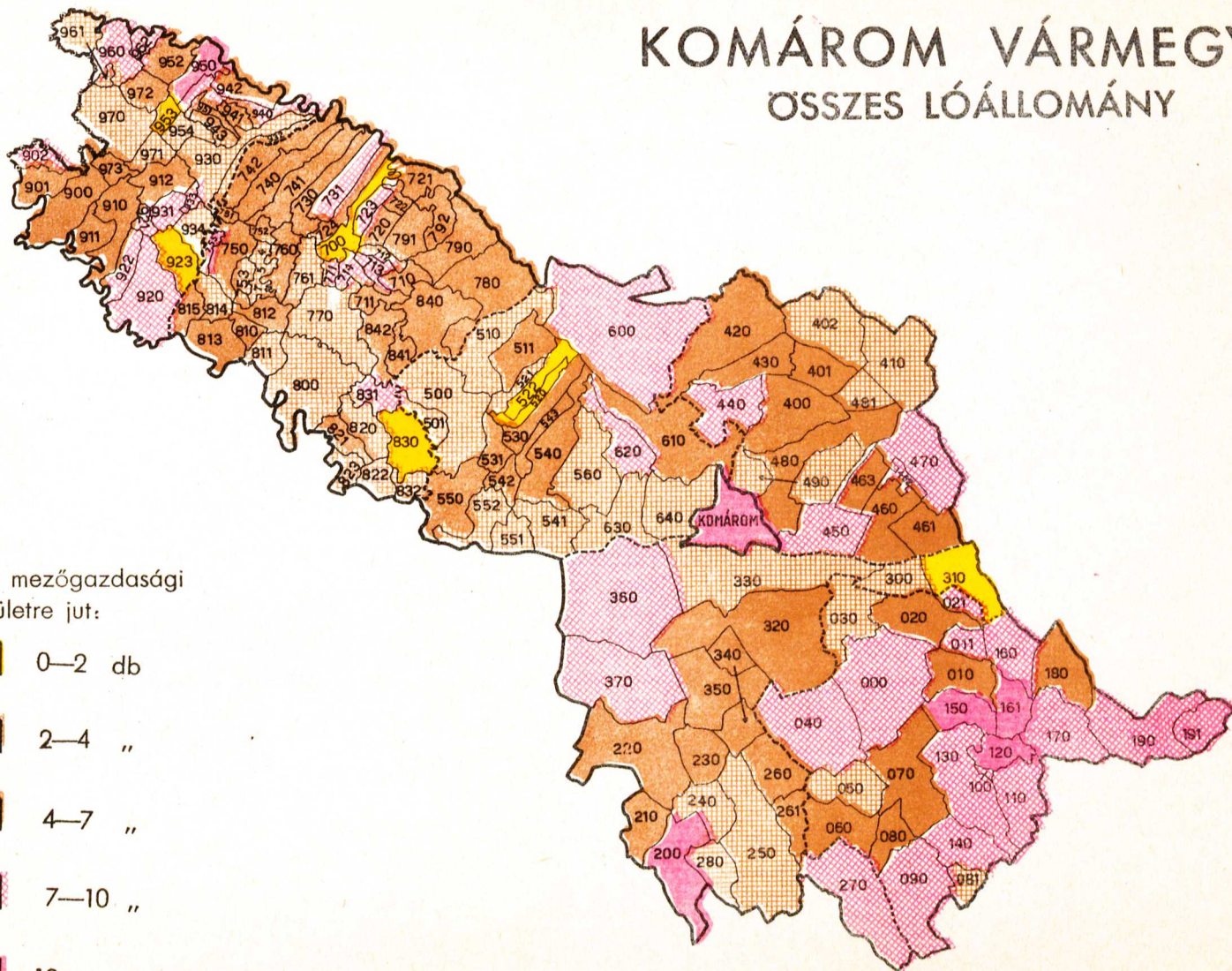
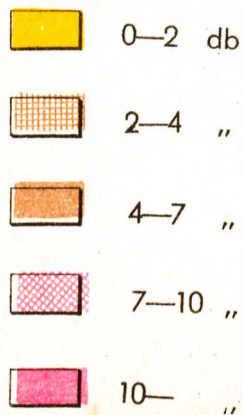
100 k. hold mezőgazdasági  
területre jut:



# KOMÁROM VÁRMEGYE

## ÖSSZES LÓÁLLOMÁNY

100 k. hold mezőgazdasági  
területre jut:

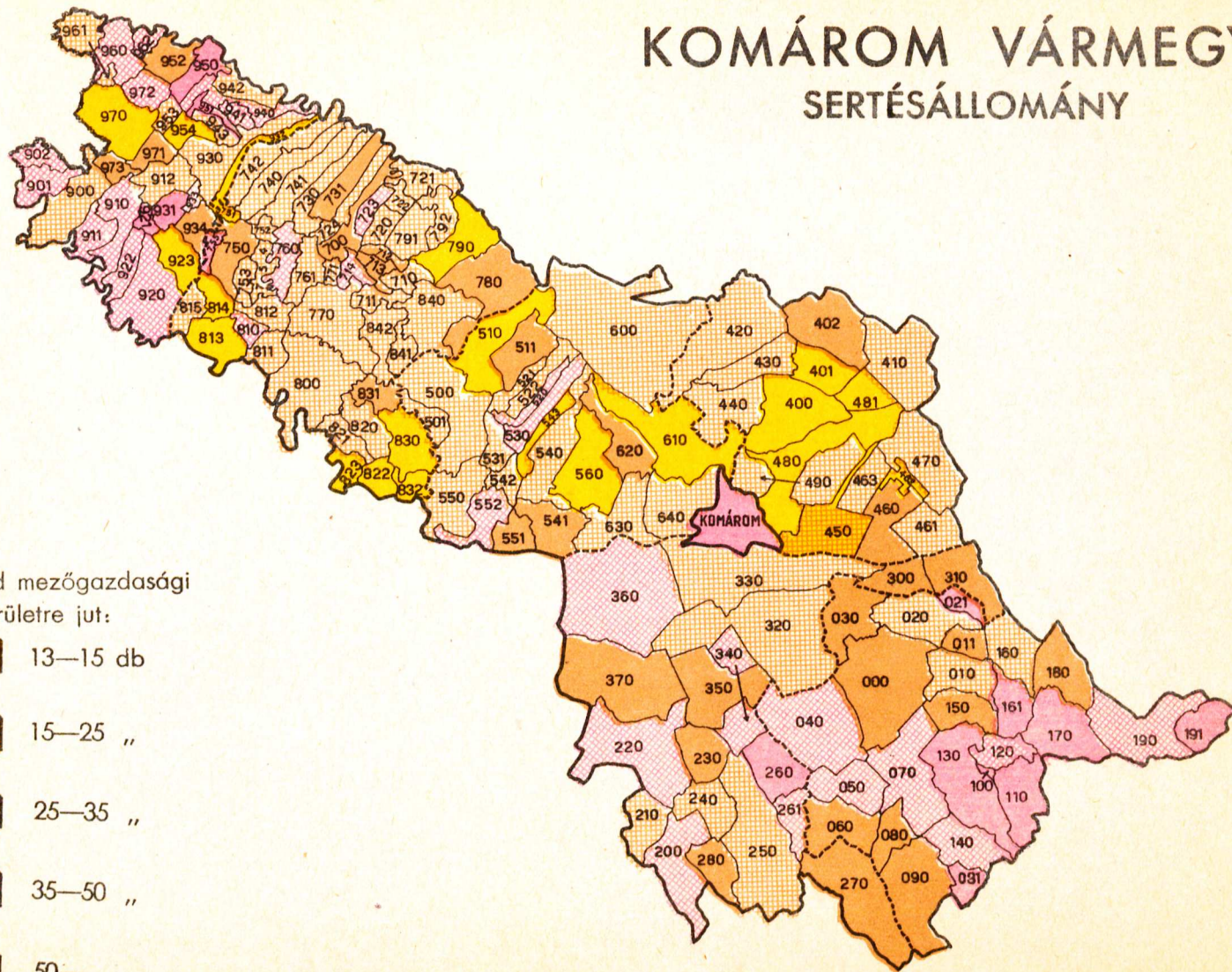
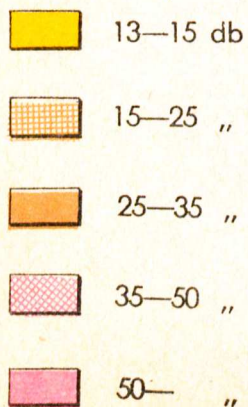




# KOMÁROM VÁRMEGYE

## SERTÉSÁLLOMÁNY

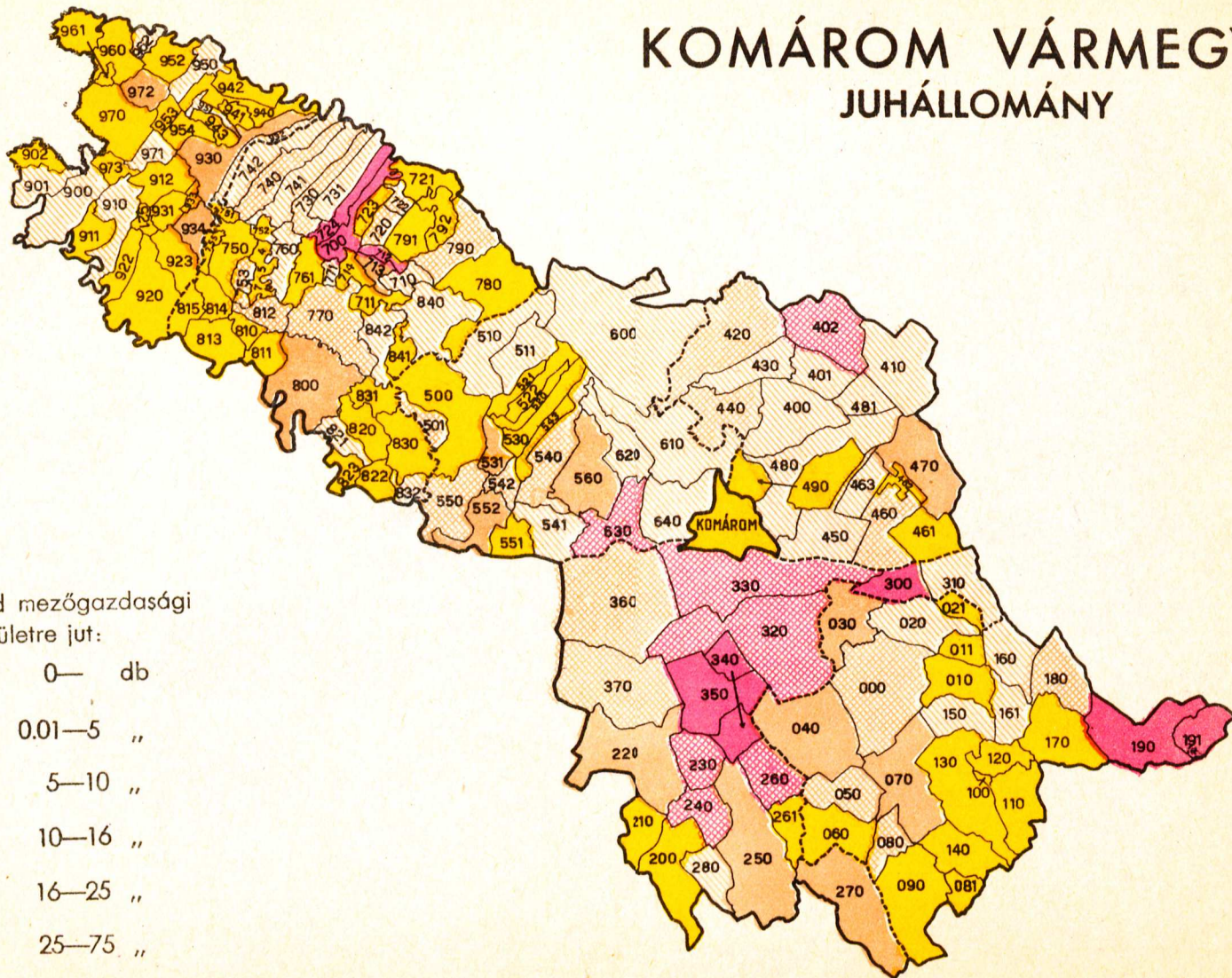
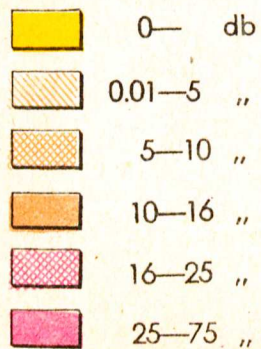
100 k. hold mezőgazdasági  
területre jut:



# KOMÁROM VÁRMEGYE

## JUHÁLLOMÁNY

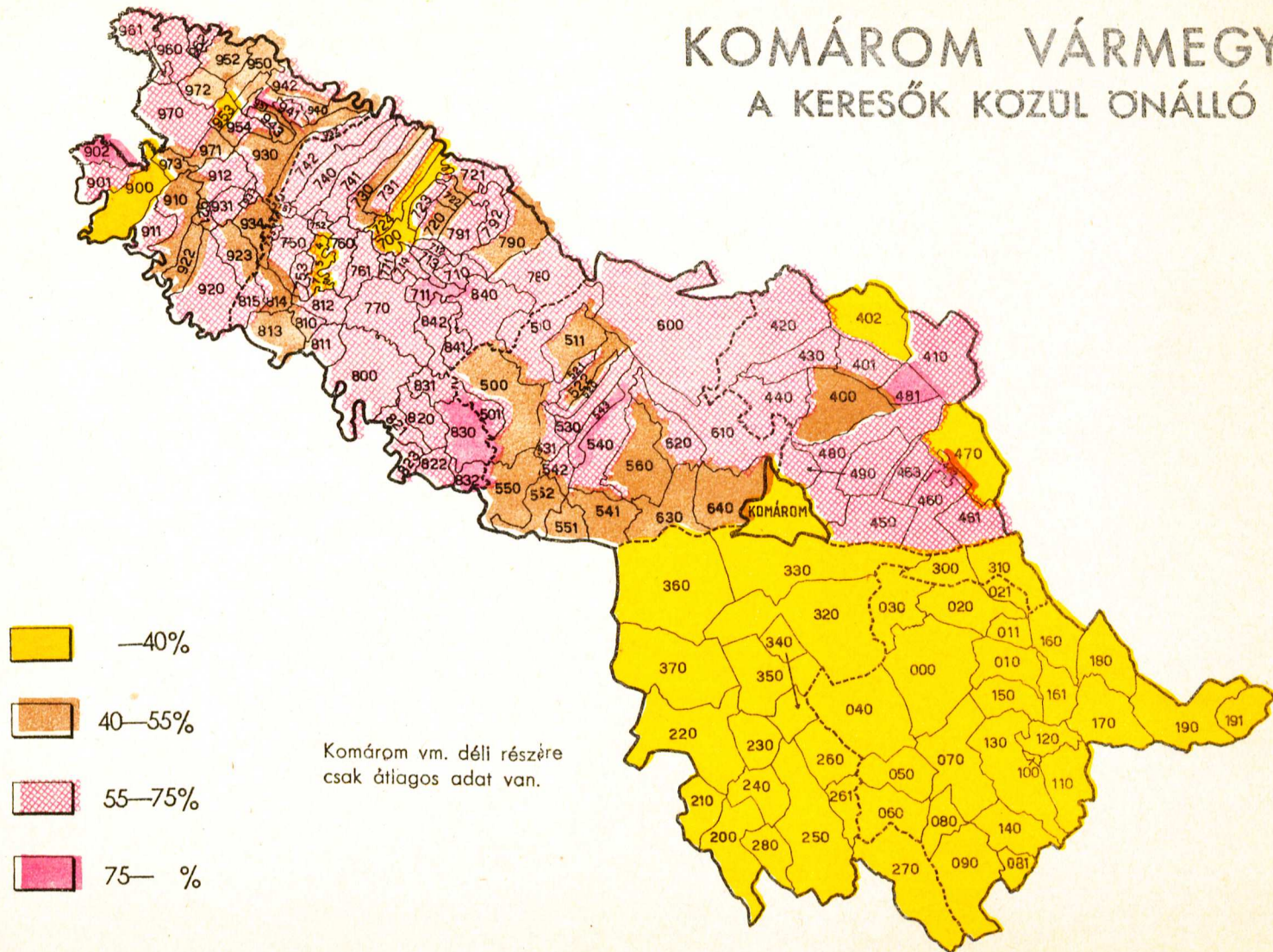
100 k. hold mezőgazdasági területre jut:





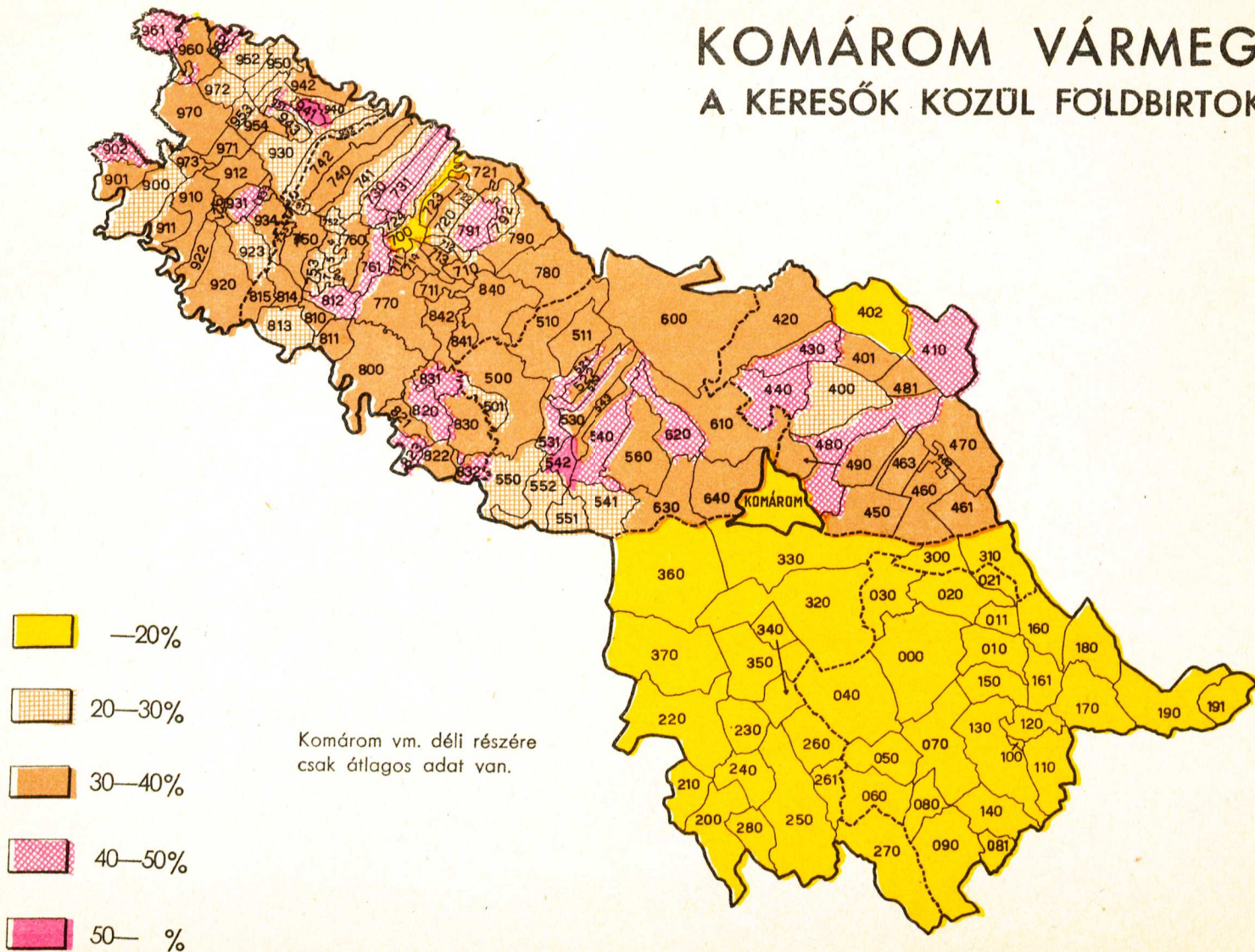
# KOMÁROM VÁRMEGYE

## A KERESŐK KÖZÜL ÖNÁLLÓ



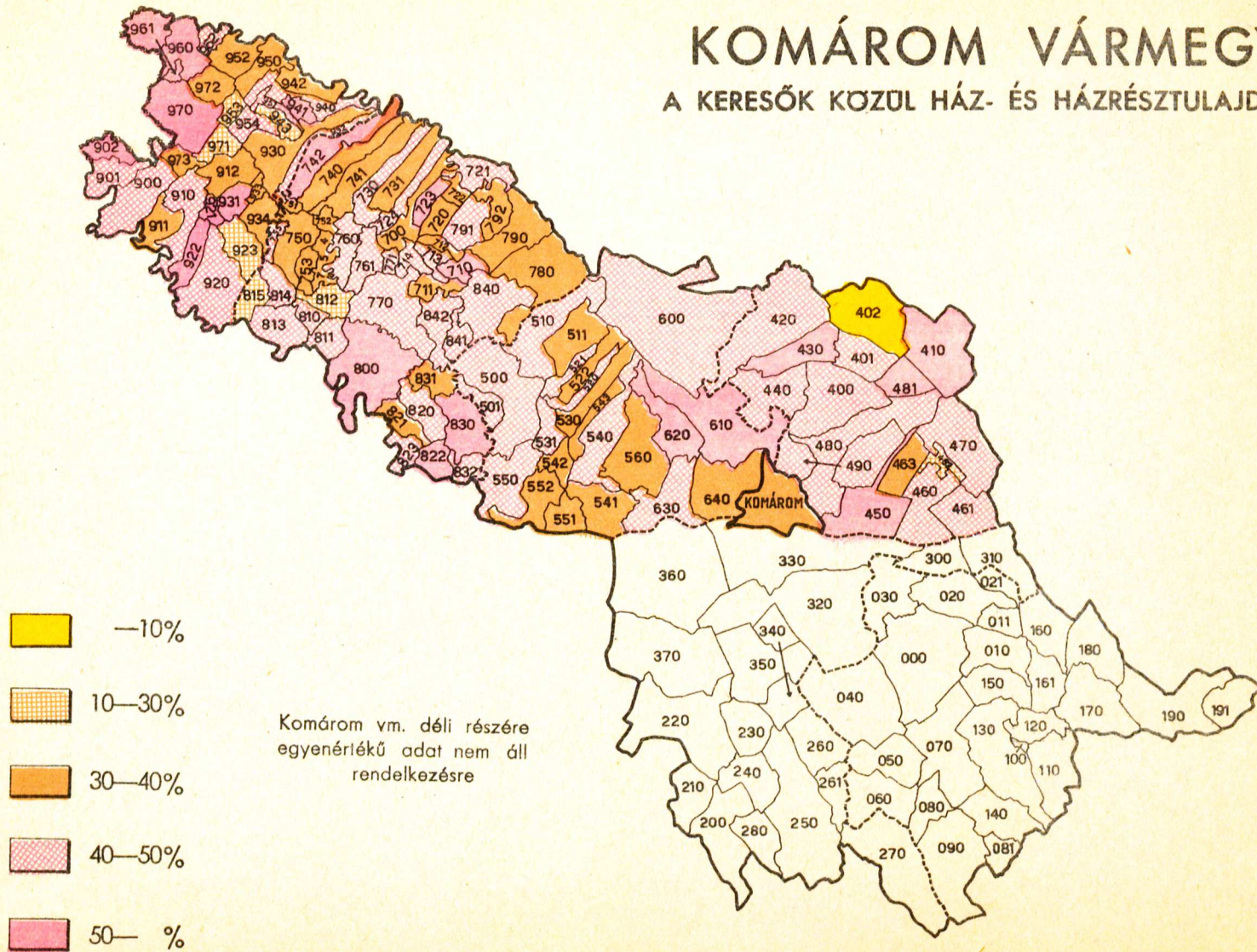
# KOMÁROM VÁRMEGYE

## A KERESŐK KÖZÜL FÖLDBIRTOKOS



# KOMÁROM VÁRMEGYE

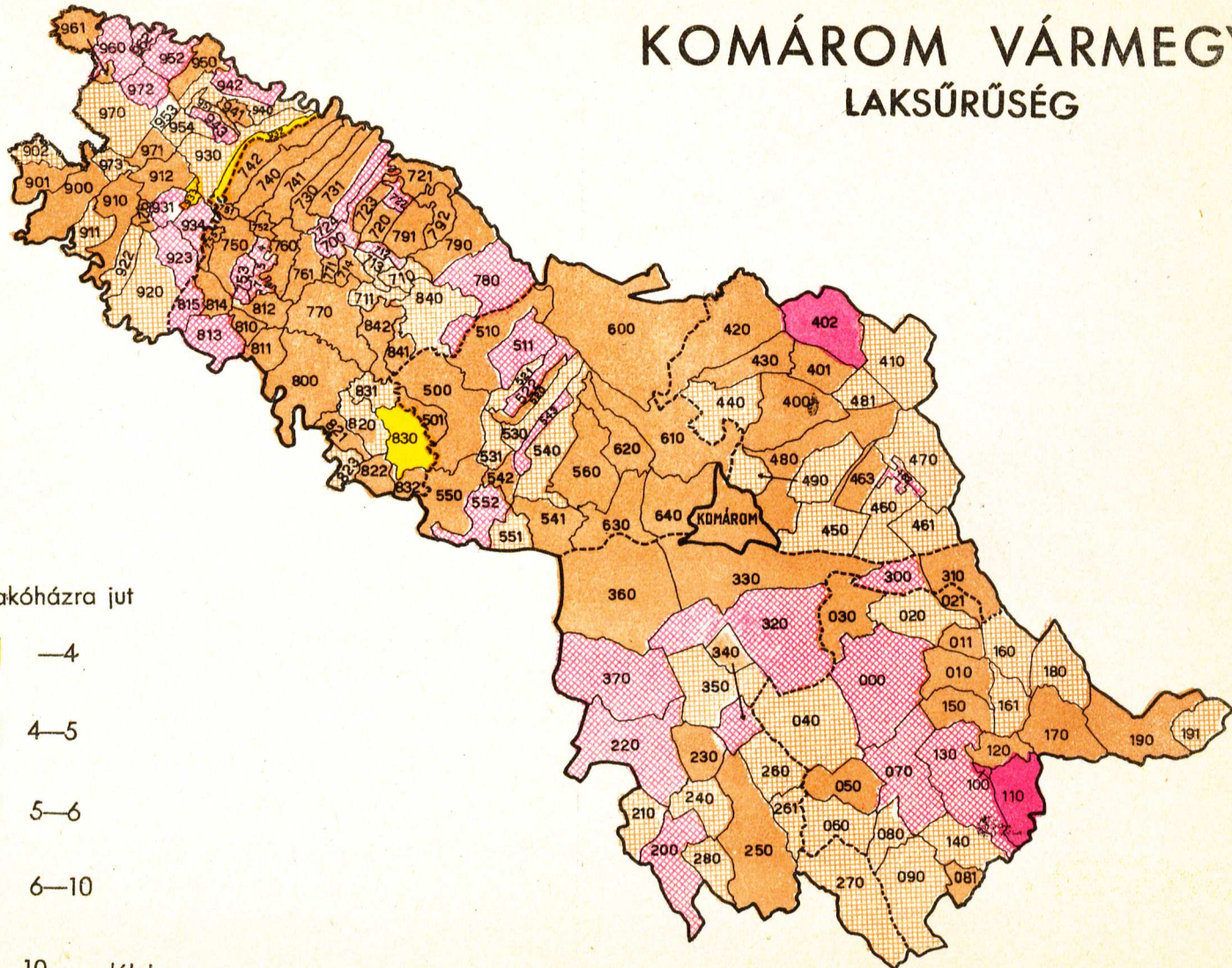
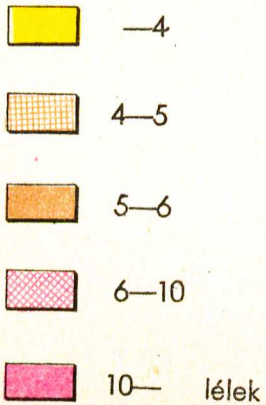
## A KERESŐK KÖZÜL HÁZ- ÉS HÁZRÉSJTULAJDONOS



# KOMÁROM VÁRMEGYE

## LAKSŰRŰSÉG

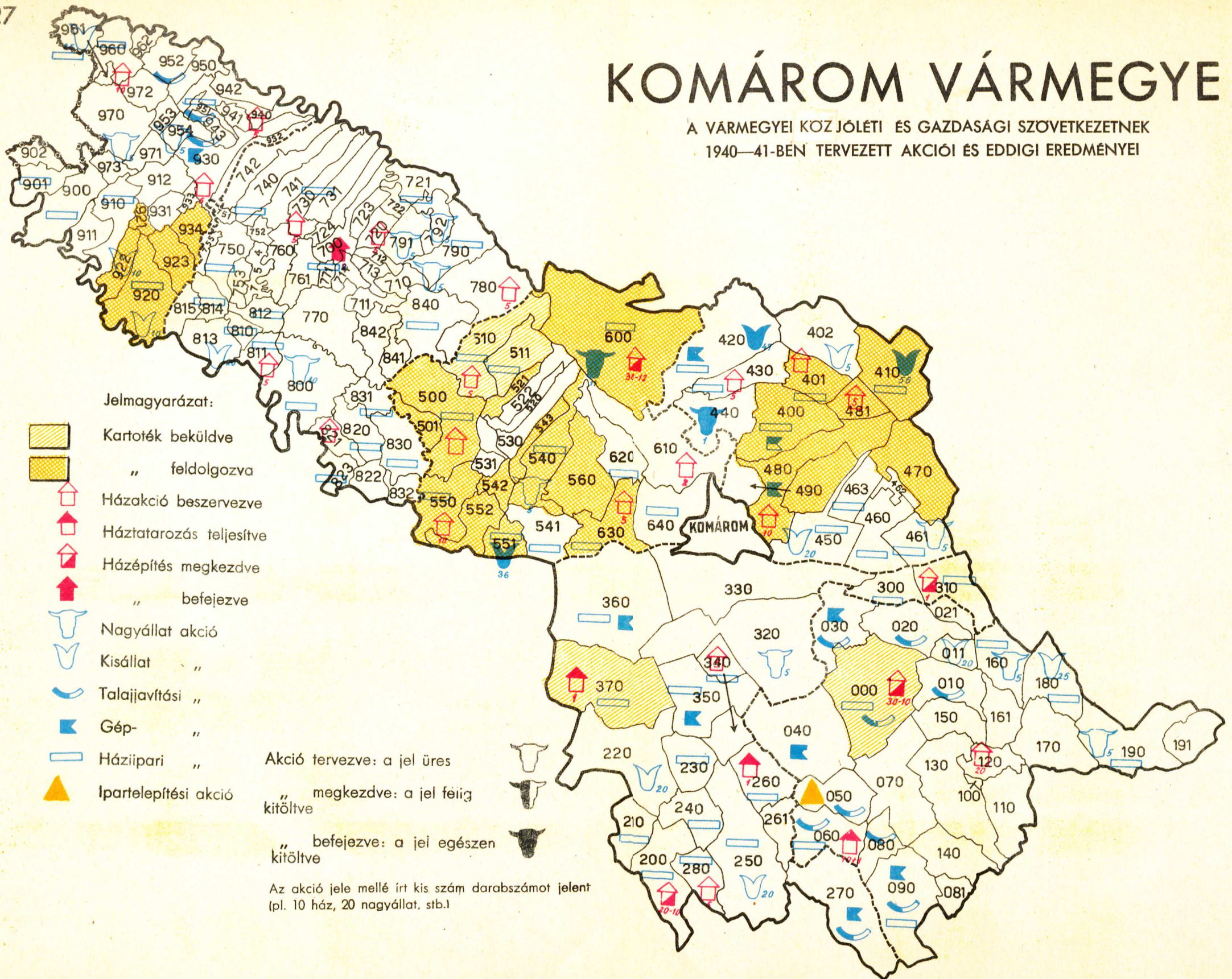
Egy lakóháza jut

















# KOMÁROM VÁRMEGYE

A VÁRMEGYEI KÖZJÖLETI ÉS GAZDASÁGI SZÖVETKEZETNEK  
1940—41-BÉN TERVEZETT AKCIÓI ÉS EDDIGI EREDMÉNYEI



Jelmagyarázat:

-  Kartoték beküldve
-  " feldolgozva
-  Házakció beszerveze
-  Háztartozás teljesítve
-  Házipítés megkezdve
-  " befejezve
-  Nagyállat akció
-  Kisállat "
-  Talajjavítási "
-  Gép- "
-  Háziipari "
-  Ipartelepítési akció

Akció tervezve: a jel üres  
 " megkezdve: a jel feilig kitöltve  
 " befejezve: a jel egészen kitöltve

Az akció jele mellé írt kis szám darabszámot jelent (pl. 10 ház, 20 nagyállat, stb.)